

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08161

A HASENE OYFN BARG
LEVONEN

L. Lasavin

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ל. לאסאווין

א חתונה אויפן בארג לבנון

בזד
28

נ. לאסאוו'ן

א חתונה אייבן בארג לבנון

און אנדערע דערציילונגען

ביי דער

״געזעלשאַפֿט פֿאַר ייִדיש-וועלטלעכע שולן אין אַרבענטײַנע״

בוענאָס-אײַרעס

1958

L. LASAVIN

Casamiento en el monte Lebanon

Editorial

"IDBUJ"

de la Asociación Pro-Escuelas Laicas Israelitas en la Argentina

BUENOS AIRES — 1958

א י נ ה א ל ט :

טע 1 אפטיילונג : אין דער גרויסער שטאט

11	דער ביס
21	אין פלאנטער
29	עלנטע מענטשן
35	שאך
39	דער מאלער לעפקא
45	דער מאדנער ד"ר דזשאקאבי
51	אנעט און דער פרעמדער
55	דער קראנקער שריפטשטעלער
61	דער רעוואלט פון די זקנים
65	דאס איז פאָרגעקומען אָנהייב פּרילינג
71	א רייזע אין דער איביקייט
79	אין אַ קאָפּעטעריא
85	א זומער־ראַמאַנס
91	אויפן וועג קיין פתח תקווה
99	א חתונה אויפן באַרג לבנון

טע 2 אפטיילונג : אונטער די דרומדיקע הימלען

107	לולאבעל
117	די זונבלום
123	דזשאָסי
129	זינד
135	א ליכט אין פענצטער
139	אויף די וועגן פון די קאַראַליינאַס
147	דער סאַקסאַפּאָן
157	אין אַ פאַרוואַרפן שטעטל

טע 3 אפטיילונג : פון יענע טעג

167	די שוואַרצע פּאַנטעראַ
177	זייף
195	הקפות
199	דער אַקושאַר

טע 4 אפטיילונג : צער גידול בנים

207	דער לערער מאיר מענדלסאָן
221	יהודית
225	צעד גידול בנים
231	די טרייסט
237	ווי אַ כּלָּה אין טאַג פון דער חופּה
243	אַנקל זוסניקא

וועלכע עס איז ענלעכקייט פון מענטשן און געשעענישן
אין די דערציילונגען איז אַ ריינער צופאַל.

פון זעלביקן מחבר:

„צו דער זון“ דערציילונגען

געווידמעט מיט צערטלעכקייט
מיין פרוי חנהלען.

ערשטער טייל:

אין דער גרויסער שטאט

ד ע ר נ י ם

נאך פיל טעג, וואלקנדיקע, רעגנדיקע, איז די זון ענדלעך ארויס מיט איר שפע גאלד און פרייד און זיי צעוואַרפן איבער דער גרויסער שטאָט. אויפן גלאַטן ברעטער־וועג, וואָס הייבט זיך איבער דעם איצט זיך שטיל־פאלדעוודיקן ים־פלאַך, האָבן זיך עולמס־שפּאַצירער אַנסופיק געצויגן. אַנטקעגן געטראָגן צעשמייכלטע פּנימער, פינקלדיקע אויגן. אינעם געדּרענג האָבן זיך לייכט געגליטשט קליינע שטופ־וועגעלעך אויף גומענע רעדער, באַזעצט מיט געמיטלעך־יום־טובדיקע פּאַר־שוינען פון ביידע געשלעכטער. טייל האָבן שפּאַסיק אונטערגעטריבן די האַלב־אויסגעטאַענע, פּאַרשוויצטע „שטופּער“, וועלכע האָבן קונציק מאַנעוורירט צווישן דער געדיכטעניש, בלאַזנדיק אויף דומפע פּייפּעלעך.

פון די אַמוזיר־פּלעצער האָבן זיך געשרויפּט באַנומענע קולות און מאַדנע, פּאַרשלייערטע אויסרופן מיט אַן אַ שיעור שלויאיקע איינפאַלן צו פּאַראינטריגירן, אַריינצונאַרן די פּאַרבייגייער. און אין דעם זינלאַזן ליאַרעם האָט מען אַפּט געהאַט דעם איינדרוק, אַז מען איז אויף אַ געוועט, ווער וועמען וועט איבערשרייען, ווער וועט שנעלער פּאַרפירן...

אומגערין האָבן זיך אַנגעשטויסן אויף ברוך שטאַרק, מיינעם אַן אַלטן באַקאַנטן. אַ שאַק מיט יאָרן האָבן זיי נישט געזען זיין קליינעוואַקסיקע, ברייטאַקסל־דיקע געשטאַלט. ער האָט זיך ווינציק געביטן. ער האָט נאָך אַלץ געשפּאַנט מיט אַ שווערן, אומגעשיקטן טראָט, און בעתן רעדן געלאַזט אין גאַנג די הענט, ווי זיי וואַלטן געווען זיינע געטרייסטע אַרויסהעלפּער. בלויז אין די אויגן האָבן זיי באַמערקט אַן ענדערונג. זיי האָבן פּאַרלוירן זייער האַרטן, עזותדיקן קוק. זיי זענען איצט געווען שטיל און לויטער און פּאַרטראַכט, ווי מען זעט עס ביי איינעם, וועל־כער האָט דורכגעמאַכט אַ סך פּיין און יסורים.

איך האָב איך געקאָנט זיין קליין ווייבעלע. אַ וויל און אומבאַהאַלפן באַשע־ פעניש, מיט קינדיש־פינקלדיקע בליקן, מיט אַן אַראַפּגעלאָזטער שרעקעוודיקער ליפּ. אַלע קעגנשטאַנדן אַרום זיך האָט זי אַנגערופן מיט פאַרצערטלטע נעמען. צום מאַן האָט זי געהאַט אַ גרענעצלאָזן אַפּשיי און אַרויפגעקוקט צו אים מיט הכנעה. שטאַרק האָט געוויסט, אַז ער איז פאַר איר דאָס לעצטע קוים־געפונען ברע־ טעלע, אין וועלכן זי האָט זיך אַנגעכאַפט מיט אַלע אירע כוחותלעדן. פון דעסט וועגן האָט עס איר נישט געשטערט אין געזעלשאַפט אַרומצופלאַטערן אַרום יעדן מאַנס־ ביל מיט דער נייגעריקייט פון אַ פּלאַטער אַרום פּיער...

ווען שטאַרק איז פּלוצלינג פאַרשוונדן „אַן אַ זיי־געזונט“ פון ניו־יאָרק, האָט מען זי געפונען הענגען אין איר צימער. זי האָט דעמאָלט אויסגעזען נאָך קלענער, נאָך נעבעכדיקער.

— וווּ זענט איר עס פאַרפאַלן געוואָרן? — האָב איך געפרעגט אַ פאַראינ־ טערעסירטער.

— אַ! — האָט ער אויסגערופן אַ פאַרקלערטער — איך האָב זיך אומגע־ שלעפט איבערן לאַנד. דאָ געטאַגט און דאַרט גענעכטיקט.

באַמערקנדיק מיין פאַרוונדערונג, האָט ער מיר, ווי בדרך־אגב, דערציילט אַ לאַנגע און קוריאַזע געשיכטע:

— ווי איר געדענקט מסתמא, האָב איך קיין מאָל נישט געהאַט קיין באַ־ שטענדיקע באַשעפטיקונג. איך האָב באלאַנגט צו יענעם קלאַס „ווייסע הענטלעדן“, ווי מ'רופט זיי אויף רוסיש, וועלכע זענען געשאַפן געוואָרן צו צערטלען סענטימענ־ טאַלע „באַרישניעס“ און צו שרייבן טיפע „סאַטשיניעניעס“. בקיצור, איך האָב זיך אומגעשליאַנדערט איבער די גאַסן און געזוכט פרנסה. ס'זענען דעמאָלט געווען די קריזיס־יאָרן, ווען מענטשן מיט דיפּלאָמען האָבן פאַרקויפט עפל אויף די ראַגן מיטן שאַרפּזיניקן סלאַגאַן, וואָס איבערגעזעצט אויף ייִדיש וואָלט ער געקלונגען אומגעפער: „עס אַן עפל אַ טאַג, וועסטו דאַרפן דעם דאָקטער אויף קלאַג!“ וואָס פאַראַ געלעגנהייט האָט שוין אַ כוביעקט, ווי מיין ווייניקייט געקענט דעמאָלט האָבן? ווען נישט מיין ווייבל, ע"ה, נאָך אַ דראַבניקערע פאַר מיר, נאָר דערפאַר אַ גוטע נייטאַרין, וואָלטן מיר ביידע אויסגעצויגן די פיסלעדן...

ענדלעך האָב איך געקראָגן אַ שטעלע ווי אַ קאַלעקטאָר אין אַ גרויסן מעבל־ געשעפט, וועלכעס האָט אויך אַרויסגעגעבן זיינע אַרטיקלען אויף קרעדיט. איך האָב געדאַרפט אויפמאַנען די וועכנטלעכע איינצאלונגען און אַרונטערנעמען דערפון גאַנצע זיבן פּראָצענט ווי מיין לויזן. מיין קליענטעלע איז געווען פון סלאַווישן אַפ־

שטאם. איך פלעג זיך אפט אויסגיין מיינע כוחות, ביז איך האב עמעצן פון זיי דערטאפט אין הויז. אמת, ס'זענען געווען פינקטלעכע צאלער אויך, באזונדערס האט זיך אויסגעצייכנט איינער מיטן נאמען גלעב טשארטעק. ער איז שוין געווען יארן־לאנג אין לאנד און האט קוים געקענט חתמענען זיין נאמען. ער איז אבער געווען א גוטער מאשיניסט און האט אפילו דעמאלט פארדינט גאר נישקשהדיקע שכירות. דער יונג האט אויסגעמעבלירט זיין פיר־צימערדיקע דירה מיט קאסט־בארע הפצים. ער פלעגט ביי מיר אויך נעמען שטיקלעך צירונג אויף קרעדיט. הגם אונדזער פירמע האט זיך מיט אזא סחורה נישט אפגעגעבן, האב איך זיי געקראגן פון ערגעץ אנדערש. איך האב זיך, נאטירלעך, שטענדיק באווארנט מיט זיין אונטערשריפט אויף די באקומענע ארטיקלען. ער איז אריין וואס ווייטער אלץ מער אין חובות. פלוצלינג האט זיך די פאבריק, ווו ער האט געארבעט, געשלאסן. זיין יונגע פרוי, פאר וועמען ער האט עס אויסגעשטאט די היים, וועלכע ער האט געקעכלט און באהאנגען מיט די גאלדענע שמאכטעס, איז, אין א שיינעם אדער מיאוסן טאג, אויסגערוגען מיט זיינעם א חבר, מיטנעמענדיק מיט זיך דעם גאנצן אוצר. טשארטעק האט אנגעהויבן שיכורן און נישט צאלן קיין חובות. דער מעבל־געשעפט האט אריינגעשיקט אירע גרויסע וועגענער און פארנומען דאס האב־אויך גוטס, וואס ס'איז שוין געווען העכער האלב־אויסגעצאלט.

אויב דאס איז נאך ווייניק, ביז איך גלייך אויסגעוואקסן מיט מיינע וועקסלען, איידער, הייסט עס, ער טראגט זיך אפ פון שטאט. צווישן אונדז גערעדט, האב איך, צוליבן גרויסן רווח, שוין לאנג ביי אים געהאט ארויסגעצויגן דעם קערן. און וואלט ער גערעדט צו מיר אנטשענדיק, וואלט איך אים מסתמא מוחל געווען דעם באלאנס. טשארטעק איז אבער געווען פארביטערט, און ער האט אויסגעלאזט זיינע אנגעקליבענע קריודעס און פארדראסן אויף מיר. ער האט מיך געזידלט מיט די אוממעגלעכסטע עפיטעטן און פארענדיקט אלע מאל ווי מיט א רעפריין, און איך בין א ״קליין, קליין מענטשלי״ אין די לעצטע ווערטער האט ער אריינגעלייגט אלץ וואס איז לויט זיין באגריף געווען נידעריק און געמין, און ארויסגעזאגט האט ער זיי מיט אזוי פיל גאל, אזש א שוים האט זיך באוויזן אויף זיין מויל. איבעריקנס, האב איך אט דעם עפיטעט געהערט זייט איך געדענק זיך, און שטענדיק האט עס מיר געטראפן אין דער זיבעטער ריפ. קורץ און שלעכט, איך בין באשטאנען, מען האל דעם פויגל איינשפארן אין געפענגעניש...

איך וועל קיין מאל נישט פארגעסן דעם בליק, וואס ער האט מיר צוגעווארפן, בעת די פאליציי האט אים אוועקגעפירט. עס איז געווען אין אים אי פארצווייפלונג.

אי פארוורף, אי טיפער עקל. איך האב באלד חרטה געהאט אויפן גאנצן עסק, נאָר ס'איז שוין געווען צו שפעט...

אין עטלעכע טעג אַרום, ווען אָט דער פיינלעכער אינצידענט האָט, ווי מיר האָט זיך געדאַכט, אָנגעהויבן צו פאַרבלייכן, בין איך גראָד געגאַנגען אין אַן אָפגעזונדערטן, ווינציק-באווינטן געגנט. איך האָב זיך געדאַרפט טרעפן מיט מיינעם אַ פריינט מכוח אַ ניי געשעפטל. איך בין געווען אַזוי פאַרזונקען אין מחשבות, אַז איך האָב נישט באַמערקט ווי דער אָונט איז צוגעפאַלן. פלוצלינג שפּרינגט פון ערגעץ אַרויס גלעב טשאַרטעק, ער טוט זיך אַ וואָרף אָט אויף איין זייט גאַס, אָט אויף דער צווייטער. מיט אַמאַל גיט ער זיך אַ צי אויס, ווי אַ שאַטן, אין דער לענג, און באלד שטייט ער אַזוי נאַענט צו מיר, אַז איך קען אים גרייכן מיט דער האַנט. פון אונטער זיין אַראַפגערוקטן היטל ווינקען צו מיר זיינע אייגענ־לעד, ווי צוויי גלי-ווערעם, און לאָזן מיר זיך נישט רירן פון אַרט. מאַלט אייך, איך האָב גאַנץ גוט געוויסט, אַז דער שייגעץ געפינט זיך הינטער גראַטעס, נאָר אַלץ איז פאַרגעקומען אַזוי בולט, אַזוי רעאַל, אַז אַ שוידער איז מיר אַריבער איבערן חוט-השדרה. און די שדים, וועלכע איך האָב געהאַלטן אין צוים, זייט דעם אַרעסט, אונטער פאַרשיידענע אויסריידן, האָבן זיך איצט אַ לאָז געטון אויף מיר, ווי אַ מחנה רויבפיגל אויף אַ פּגל אין פעלד.

ברוך שטאַרק האָט שווער אָפגעזיפצט און האָט זיך וויימוטיק פאַרקוקט אויף אַ זעגל, וואָס האָט מיט בלענדנדיקער וויסקייט געשניטן די גלאַטע, שטילע וואַסערן. — אין גיכן האָב איך אויפגעגעבן מיין שטעלע, — האָט ער ווייטער פאַר-געזעצט, — האָב זיך אַרויסגעכאַפט פון ניר-יאָרק און בין פאַרפאַרן אַזש קיין שיקאַגאַ. דאָרטן האָב איך זיך נאָך פיל מי און פראַטעקציע אַריינגעמאַכט אין אַ יידישער אינסטיטוציע און בין געוואָרן אַ באַאמטער. איך האָב געקראָגן אַ גאַנץ פיינעם געהאַלט, נאָר מערקווירדיק! ס'האָט מיך נישט געפרייט. די זאַטע, זיכערע טעג האָבן מיך גענערירט, אומאויפהערלעך געמאַטערט. האָב איך, צו דער איבער-ראַשונג פון מיינע ניי-דערוואַרבענע פריינט, אַריינגעשיקט מיין רעזיגנאַציע, גע-קויפט אַ לייזונטענע ביידל, זיך באַזאָרגט מיט שפּיז, מיט אַ צאַל ביכער און באַשלאָסן דורכצופירן אַ לאַנג-פאַרטראַכטן פלאַן; נעמעלעך, פאַרברענגען אַ זומער אין שטילער איינזאַמקייט אין וואַלד, אפשר וועט אַזאַ אַרט-לעבן מיך באַרויַקן.

אין די ערשטע טעג בין איך געווען שטאַרק פאַרנומען. האָב פיל געלייענט, אַ סך שעהן אַרומגעבראַדיעט אין דער געדיכטעניש. מיין געצעלט איז געשטאַנען טיף אין וואַלד, ווייט פון מענטשן, אַ פופצן מינוט גאַנג האָב איך אַנטדעקט אַ

א חתונה אויפן באַרג לבנון

קליינע אָזערע, פאַרלירן אין אַ נעץ פון ביימער און קוסטעס. אַט די אַנטדעקונג האָט מיך אַזוי דערפרייט, אַז איך בין נישט געווען אימשטאַנד לאַנג אָפצורייסן זיך פון איר. ס'האָט זיך ביי מיר גענומען וועבן אַ האַפענונג, איך וועל דאָ צוריק געפינען מיין גלייכגעווייכט.

שווער איז בלויז געווען אין די נעכט. די אוממעגלעכע פינצטערניש, די נאַ- כאַנאָדיקע וואַכזאַמקייט, וואָס האָט געהויערט איבערן וואַלד, דער משונהדיקער אויסגעשריי פון אַ חיהלע אָדער אַ פויגל, האָבן מיך אָפט נישט געלאָזט איינשלאָפן.

איינמאַל שפּעט אין דער נאַכט האָב איך זיך אויפגעכאַפט זייער צעשראַקן. איך האָב בולט געהערט מענטשלעכע טריט אַרום מיין געצעלט. איך בין שנעל אַרויס אין דרויסן, און זיך אַ לאַז געטון אויף איינעם, וועלכער איז געשטאַנען, ווי מיר האָט זיך אויסגעוויזן, אַנגעשפאַרט אין אַ בוים. עס איז געווען אַ קאַנטלעכער פאַרשוין, ערגעץ האָב איך אים שוין געהאַט געזען. ער האָט זיך פלינק אויסגע- דרייט אין מיינע הענט האָבן זיך אַנגעשלאָגן אין דער קאַרע. לאַנגע מינוטן האָב איך נישט געקענט קומען צו זיך. פאַר מיינע פיבערדיקע אויגן האָט זיך טשאַרטעק געטראָגן צווישן די ביימער, זיך געדרייט, ווי אַ ווירבל-ווינט און איז נישט געוואָרן. די נאַכטיקע קעלט האָט מיך דורכגענומען. אַ רחמנות אויף מיין אייגענער הילפ- לאַזיקייט, געמישט מיט עפעס אַ געפיל פון זעלבסט-פייניקונג, האָט מיך אומגע- טריבן שעהן איבערן וואַלד...

אַזוינע נעכט זענען געוואָרן מיינע אָפטע געסט. און דאָך האָט מיך אַ פאַטאלער כוח געהאַלטן געבונדן צום ביידל. מיינער אַ נאַענטער פריינט, משה קווייט, האָט אין מיינע בריוו, וועלכע איך פלעג, אַגב, זעלטן שרייבן, דערשנאַפט מיין געזונט- צושטאַנד, האָט ער מיך אויפגעזוכט און פאַרבעטן אויף זיין פאַרם.

קווייט איז געווען אַ האַרעפאַשנער מענטש, אַ שטילער, אַ ברייטהאַרציקער. ער איז אפשר נישט געווען איבערשפיצט, אָבער אויף זיין אופן פאַרשטענדיק און קלוג, ער האָט פאַרלאָזט די שטאַט, ווייל ער האָט טאַקע ליב געהאַט די ברייטע פעלדער, די אָפענע הימלען, די קי, די עופות, בקיצור, ער איז געווען אַ „סאַמאַ- ראַדנער“ פאַרמער. איך פלעג אים נישט אָן קנאה אַבסערווירן בעת דער אַרבעט. פון זיין קרעפטיקן גוף האָט געווייט מיט דאַרפישער פרייד און מונטערקייט. הגם ער איז געווען כמעט שטענדיק מיט עפעס פאַרטון, און דער לאַנגער זומער-טאַג האָט אים נישט געקלעקט, האָט ער מיך פון דעסט וועגן געשאַנעוועט און בלויז צוגעלאָזט צו לייכטע טואונגען אַרום הויז.

זיין פרוי, צעשע, איז געווען אין גאנצן פון אן אנדער קאטעגאָריע. זי האָט זיך געהאַלטן שטאַטיש-אַנגעצויגן, געטראָגן פאַרריסן דאָס שיינ־פאַרמירטע קעפל, און פון איר הויך אַראָפּגעקוקט אויף מיר, ווי מען קוקט אַ שטייגער אויף אַ נוצלאַזער בריה, וועלכע מען קען אפשר דולדן, אָבער בשום אופן זיך נישט חברן. זי האָט מיט מיר זעלטן גערעדט און ביים טיש מיך געזעצט צווישן ביידע קינדער. דאָס לעצטע האָט מיך באַליידיקט. איך האָב אַנגעווינקען מיין פריינט, אַז כוּויל זיך צוריקערן אין שטאַט צו מיין אַרבעט. איך האָב זיך געשעמט אים אַנצוגעבן די אמתע סיבה פון מיין אומצופרידנקייט. קווייט האָט דערפון הערן נישט גע- וואָלט. ער האָט מיך באַטראַכט פאַר אַ חולה און איז באַשטאַנען איך זאָל בלייבן.

איך קען זיך נישט דערקלערן פאַרוואָס, נאָר פון יענעם טאָג אָן איז גלעב טשאַרטעק פאַרשוונדן פון מיין געדעכעניש (אָדער זאָל עס מיר האָבן בלוין אויס- געדאַכט...?) נייע מחשבות, וואַגנדיקע און חושכדיקע האָבן פאַרפלייצט מיין מוח. דער געזונטער פאַרשטאַנד האָט אַלץ מער נאָכגעגעבן, זיך פאַרוקט אין אַ ווינקל און קוים געצאַנקט, ווי אַן אויל־לעמפל איבער אַ גוישן געץ...

איין מאל האָב איך געכאַפט אַ זומער־פייגעלע און עס געשאַנקען דעם יינגערן יינגל, וואָס פלעגט זיצן לעבן דער מוטער. איך האָב געוונען זיין פריינטשאַפט, און האָב מיט אים אַפּגעמאַכט מיר זאָלן זיך בייטן ביים טיש מיט די ערטער. דאָס קינד האָט גאַרנישט פאַרדעכטיקט און האָט מיט פאַרגעניגן איינגעשטימט.

קיינער האָט קאַנטיק, נישט באַמערקט די ענדערונג, חוץ, פאַרשטייט זיך, די באַלעבאַסטע. זי האָט מיר פון דער זייט צוגעוואָרפן אַזאַ פאַרניכטנדיקן בליק, אַז איך האָב זיך אויף אַ רגע פאַרלוירן. שפעטער האָב איך זי, ווי אומגערן, אַ ריר געטון ביי דער קני. זי האָט זיך אַ צאַפל געטון, און האָט זיך מיט עקל האַלב- אויסגעדרייט מיטן רוקן צו מיר. דאָס איז פאַרגעקומען אַזוי שנעל, אַז קווייט האָט גאַרנישט באַמערקט. איר אויפפירונג האָט מיך נאָך מער צערייצט...

אין אַ בין־השמשות, ווען איר מאַן מיטן עלטערן בחורל האָבן אין שטאַל געמאַלקן די קי, און זי האָט עפעס גענייט אין עסצימער, האָב איך זיך הינטער- ווילעכץ צוגעשאַרט. זי האַסטיק אַרומגענומען און אַ פאַרווירטער זיך איינגעביסן אין איר מויל. זי איז אויפגעשפרונגען אַן אַ טראָפן בלוט אין דער מראה, מיט פייכטע, ווייט־צעפענטע אויגן און פאַר באַליידיקונג נישט געקענט אַרויסברענגען אַ וואָרט. איך האָב זיך איר אַנטקעגנגעזעצט און זיך ציניש צעשמייכלט:

— משה האָט אייך זיכער קיין מאל אַזוי, נישט געקושט!

א! דער שוואַרץ יאָר האָט מיך נישט גענומען! איך האָב גאַנץ גוט געוויסט, אַז אָט די יונגע פרוי איז צו שטאַלץ עפעס צו דערציילן.
צעשע האָט מיך אויסגעמיטן ווי אַ שרץ. און הינטער מיין רוקן מיך טאַקע גערופן, כלומרשט אויף אַ שפּאַס „קליינער שרץ“. אָט דער צונאַמען, ווי איר ווייסט שוין, האָט מיך אַריינגעבראַכט אין צאַרן, און איך האָב עס איר נישט געקענט מוחל זיין. איך האָב זי מיט התמדה פאַרפאַלגט, באַמערקט איר יעדע באַוועגונג, אויס-געוואַקסן דאַרטן, וווּ זי האָט מיך צום ווינציקסטן דערוואַרט. מיין ליידנשאַפט צו איר האָט געשטראַמט פון די אומריינסטע קוואַלן...

שטאַרק האָט איבערגעריסן און האָט אַ זיפץ געגעבן.

— כּווייס נישט פאַרוואַס איך דערצייל עס אייך, און נאָך מיט אַזוינע פרטים. נאָך החילות לנפול-נפול תפול. האָב איך אַנגעהויבן, וועל איך ענדיקן. ס'ווערטל איז אויך אַ רמז, ווי איר פאַרשטייט שוין, אויף מיין ווייטערדיקער ירידה...

— איך פלעג זיך אַריינכאַפּן, אומבאַמערקט, אין זייער שלאַפּציער, דורכ-שנאַפּן ווי אַ הונט אירע בגדים, איר וועש, און אויפגערעגט געצויגן אין זיך דעם ריח פון איר לייב. איך האָב זיך אָפט געווינטשן, איר מעגט מיר גלייבן אויף נאמנות, צו פאַרלירן צען יאָר פון מיין לעבן, צו קענען באַזיצן אָט די שטאַלצע פרוי. איין אַזונט האָב איך איר איבערגעגעבן מיין אומפאַרשעמטן און שענדלעכן פאַרלאַנג, און געפאָדערט אים צו דערפילן נאָך אין דער זעלביקער נאַכט. ווען נישט — געשראַקן מיט כל-דבר-אָסור — צו איר מאַן —

איך בין פרי אַזעק אין מיין צימער. איך בין געלעגן אַ וואַכער, מיט אַנגע-שפיצטע אויערן, מיט אַ נאַכאַנאַנד-קלאַפּנדיק האַרץ. יעדער קוים אויפגעכאַפּטער שאַרף האָט מיר איינגעצויגן מיין ברוסט און מיר האָט אויסגעפעלט לופט.

פלוצלינג האָט זיך די טיר שטיל געעפנט, און זי האָט זיך אַריינגעשאַרט מיט קליינע, כמעט קינדערישע טריט. איך האָב געזען ווי אירע שלאַנקע פיס באַוועגן זיך אין דער פינצטער און דערנענטערן זיך צו מיר. אין אַ רגע איז צעשע געווען איינגעקלאַמערט אין מיינע אַרעמס, און מיינע טרוקענע ליפן האָבן אין היץ אַנאויפהער געשעפטשעט: „דו ווונדערלעכע שעלמאַ, ביסט פאַרט געקומען צום קליינעם שרץ! איך וועל זיך איינבייסן אין דיין לייב... איך וועל אויסקושן דייענע צאַרטע גלידער... איך וועל דיך נישט אַרויסלאָזן, ביז כּוועל נישט לעשן ס'פייער אין מיין בלוט... ביסט פאַרט געקומען צום קליינעם שרץ...!“

אַזוי האָבן מיך די האַלוצינאַציעס געמאַטערט אַ גאַנצע נאַכט. עטלעכע מאָל בין איך אַראַפּ פון בעט, און ווי אַ וואַנזיניקער זיך אומגעשלייכט אין חושך, אַרויס-

געקוקט דורך דער טיר, דורך די שויבן, געזוכט, גענישטערט און געווארט. א דארפישע שטילקייט האט מיר געווייט אין פנים און, דאכט זיך, שטילערהייט געלאכט פון מיר...

אויף מאָרגן איז געווען אַ הייסער, שטיקנדיקער טאָג. די זון האָט זיך באַ- האַלטן אונטער אַ סך שלייערן, לאַזנדיק בלויו אַ גאַלדן רייפל אויפן נידעריקן הימל. אַ פייכטייט, אַ פאַרשמאַכטייט האָבן געוויקלט די ביימער, דאָס גראַז, יעדן געוויקס. יעדע ווילל האָט דורכגעשניטן די אַנגעגליטע לופט אַ טרוקענער כאַרכלען פון די בהמות אין פעלד. ס'איז געווען באַלד נאָך פרישטיק. מיין פריינט איז געזעסן אויף דער וועראַנדע און זיך געפאַכעט. צעשע האָט געלויערט דורכן פענצטער און געהיט מיין יעדע באַוועגונג, איז גרייט געווען, אין אַ גויט, אַרויסצושפּרינגען און מיר ווייזן די בעגל...

וואָס אַ שעה איז די היץ געוואָרן אומדערטרעגלעכער. איך בין מיט אַ שכנישן פאַרמער צוגעפאַרן צו אַ טייכל, זיך אויסגעבאַדן און אַ דערפרישטער זיך אומגע- קערט אַהיים. קווייט איז אין דער צייט געווען אין שטאַל, איך בין אַוועק צו אים מיט אַ זייטיקער סטעזשקע, בכדי זיין פרוי זאל מיך נישט זען, מיט דער כוונה אַנצושרויפן מיין פריינט אויף איר, און צו שטילן מיין גרימצאָרן...

איז שאַטן פון אַ בוים איז געלעגן „בלעקי“, אַ גרויסער הונט, אין גאַנצן אַ ווייסער, מיט אַן איינציקן שוואַרצן פלעק, ווי אַ זאָטל, אין מיטן רוקן. ער איז, בדרך-כלל, געווען אַ גוטמוטיקער, אַ צוגעלאַזענער. ער פלעגט מיר שטענדיק אַנטקעגן לויפן און דרייען פריילעך מיטן עק. איצט האָט ער געהאַלטן אַרויסגע- שטעקט די צונג און שווער געאַטעמט. פאַרבייגייענדיק, האָב איך אים אַ צופגעגעבן ביים אויער, האָט ער אַרויסגעזייט אַ ביזן ברומ. איך בין שוין געווען עטלעכע שפאַן פון אים, ווי איך האָב זיך פלוצלינג אומגעקערט און פאַרטשעפעט זיין צווייטן אויער. דער כלב האָט זיך מיט רציחה אַ וואָרף געטון אויף מיר און מיר איינגעביסן די האַנט. דער ביס איז געווען אַזוי ווייטיקדיק-גרויס, ס'האַט זיך מיר פאַרדרייט דער קאַפּ, און איך האָט דערזען, ווי ס'ווערטל גייט, בלויזע און רויטע פינטעלעך פאַר זיך. איך האָב געכאַפט מיין שטעקן, וואָס איך פלעג ס'רוב מיט- נעמען אויף מיינע שפאַצירן, און אים אַפגעמאַסטן אַ פאַר מאַל איבערן קאַפּ. בלעקי האָט זיך מיט אַ מוראדיקן ריטשען אַוועקגעטראָגן אויפן שאַסיי, און איז כהרף-עין אומגעקומען פון אַן אַנלויפנדיקן אויטאָוואָגן...

איך האָב געקוקט אויף מיין טריפנדיקער ווונד, אויף מיין צעשראַקענעם פריינט, וועלכער האָט מיך געוואַלט גלייך אַפפירן צום שטעטלשן דאָקטער, אויף

א חתונה אויפן בארג לבנון

די אין שרעק זיך שושקענדיקע פארמער־שכנים. און זיך פלוצלינג דערפילט, ווי כ'וואַלט זיך באַפרייט פון אַ שווערער משא. ס'זענען מיר מיט אַ מאָל אַ סך זאָכן קלאַרער געוואָרן, ווי מען וואַלט מיר אַ געדיכט הייטל אַראָפּגעשיילט פון מאַרד, אַז ס'איז געשען אַזוינס, וואָס האָט געדאַרפט, געמוזט, פריער אַדער שפעטער קור מען. דער נעכטיקער באַשלוס, וואָס האָט מיך געהאַלטן אַזוי געשפּאַנט, האָט מיר איצט אויסגעזען זינלאָז, נאַריש און אומנייטיק.

איך בין אַריין אין הויז, פאַרבונדן ווי ס'איז די האַנט, איינגעפאַקט מייע זאָכן, און נישט רעכנענדיק זיך מיט מיין פריינטס וואָרענונגען, ווי ווייט ערנסט מיין צושטאַנד איז, בין איך געבליבן איינגעשפּאַרט. איך האָב זיך שנעל אָפּגע־זעגנט מיט אים, מיט די קינדער, און האָב אַוועקגעשפּאַנט צו דער נאַענטער סטאַנציע.

ער האָט געענדיקט און זיך אָפּגעווישט דעם שווייס פון שטערן. זיינע ליפן האָבן לייכט געציטערט, ווי ער וואַלט עפעס געהאַלטן אין פאַרענדיקן צו זיך אַליין, נאָך עטלעכע מינוט שווייגן, האָט ער מיר אָן ווערטער, אויסגעשטרעקט די האַנט, מיך אַ ווייל באַטראַכט מיט אַן אומעטיקן בליק און איז אַוועק מיט זיין שווערן, אומגעלומפערטן טראָט...

זון־פאַרגאַנג, פּורפור, וויאַלעט און גינגאַלד האָבן זיך געראַנגלט מיט די אַנקומענדיקע שאַטנס, זיך געשפיגלט אינעם וואַסער, אין די אויגן פון די אומ־צאָליקע שפּאַצירער. איך בין אַראָפּ אויף אַ זייטיקער גאַס, און לאַנג זיך נישט געקענט באַפרייען פונעם קויט, וואָס האָט זיך פיינלעך געלייגט אויף מיין געמיט...

א י ן פ ל א נ ט ע ר

מען האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר.

אויפן שוועל איז געשטאַנען אַ יונגער מאַן מיט אַ שמאַלן גוף און שפיציקע אַקסלען און האָט מיט אַ געמאַכטער דרייַסטקייט זיך נאַכגעפרעגט אויף לערנערן. די פרוי האָט חשק געהאַט צו זאָגן, אַז איר מאַן איז נישטאַ אין דער היים, נאָר פֿון אַ צווייטן חדר איז געקומען לערנערס שאַרף קול:

— ווער איז דאָרטן, רחל?

דער גאַסט האָט מיט נייגער באַטראַכט דאָס צימער, זיך שטיל צוגעשפּאַרט אויף אַ ברעג שטול און געוואַרט לערנער זאָל אויפהייבן דעם קאַפּ פונעם פּאַר-שריבענעם פּאַפּיר. דער לעצטער האָט זיך נישט געאיילט. ער האָט אָפּט אַ פּיר געטון די האַנט איבערן קלאָרן, ליכטיקן שטערן, איבער די זאַרגפול-פאַרקאַמטע האַר, און זיך ווידער פאַרטיפּט אינעם שריפט.

דער יונגערמאַן האָט זיך פאַרלוירן, האָט אויסגעצויגן אַ פאַר ציטערדיקע פינגער צו אַ ביכל אויפן שרייבטיש און זיך אָנגעטראָפּן מיט לערנערס בליק.

— איר זענט זייער פאַרנומען?

— וואָס פאַר אַ ווילס וועט איר זאָגן? — האָט דער באלעבאַס געקוקט אויף אים מיט אַ לייכטן שמייכל.

די ציטעריקע פינגער האָבן צוריקגעלייגט ס'ביכל, האָבן אַרויסגעשלעפּט פֿון בוזעם-קעשענע אַ כתב־יד.

— מעג איך האָבן אייער מיינונג וועגן אַט דער אַרבעט?

דער שריפטשטעלער האָט אים אָפּגעמאַסטן מיט קלוגע, רויקע אויגן און סאַרקאַסטיש אַ טראַכט געטון „סופרים עליך ישראל!“ אָבער געענטפערט האָט ער: — לאַזט עס איבער, כ'וועל ביי אַ געלעגנהייט עס דורכקוקן.

די באלעבאסטע האט דערמאנט, אז דער טיש איז געגרייט, און באמערקנדיק יענעמס מאנוסקריפט אין איר מאנס הענט, האט זי א פרעג געטון:

— אפשר וועט דער גאסט האבן מיט אונדז מיטיק?

דער יונג האט זיך גלייך אפגעזאגט:

— ניין, איך דאנק אייך... איך...

לערנערן האט זיך פארוואלט א ביסל צעשטרייאונג ביים מאלצייט, איז ער באשטאנען אויף דער ווייבס בקשה. דער ריח פון שפיז האט אים אריינגעבראכט אין א געהויבענער לוינע. ער האט ברייטלעך באזעצט דעם אויבנאן, אנגעוויזן אן ארט פארן אורח, און דעם דריי-יאריקן בן-יחיד איינגעארדנט, ווי געוויינטלעך, לעבן זיך.

נאכן ערשטן גלעזל איז ער געווארן גרינג אויפן ווארט. ער האט איבערגעגעבן זיין פרוי דעם אינהאלט פונעם פעליטאן פאר דער וועכנטלעכער אויסגאבע. דער- ציילט זאכן מאחורי-הפרגוד פון דער רעדאקציע, דערציילט א פאר שארפע אנעק- דאטן אויפן אדרעס פון אן אפגעפרעמדטן קאלעגע און געלאכט.

דעם יונג האט פארדראסן וואס ער האט זיך געלאזט איבעררעדן. ער איז קוים איינגעזעסן אויף זיין ארט. הגם לערנער האט זיך אויף אים נישט אומגע- קוקט, ווי ער וואלט ביים טיש נישט געווען, און אפשר טאקע דערפאר, האט ער געהאט די גאנצע צייט דעם מאדנעם געפיל, אז ער איז דער אביעקט פון יענעמס חזק און געלעכטער. דער פרעמדער האט, צווישן די געריכטן, זיך געזוכט צו פארנעמען מיט עפעס. ער האט מיט אמאל באמערקט דאס קינד און זיך פאראינד- טערעסירט. ער האט אנגעשטעלט אויף אים זיינע שמאלע, לויפיקע בליקן און, ווי עמעצער וואלט אים געשלעפט פארן צונג, בייוויליק א זאג געטון:

— ס'איז אויפפאלנדיק, אייער יינגעלע איז גארנישט ענלעך אין אייך —

האט ער פלוצלינג פארלוירן זיין שעמעוודיקייט — איר זענט ביידע ברונעטן און ער האט א ליכטיק קעפל.

דער זאג איז געווען א היפש ביסל אומגעלומפערט, בפרט אין מויל פון א פרעמדן. לערנער האט שטארק חשק געהאט אנצונעמען דעם סוביעקט פארן קאל- נער און אים ווייזן די טיר. אבער דא האט זיך רחל אריינגעמישט.

— דודל איז געראטן אין טאטן. יינגלוייז האט ער אויך געהאט העלערע האר!

דער פעליטאניסט האט זיך באנוגנט מיט א שאקל פון קאפ. דער שמועס האט זיך מער נישט געקלעפט. דער גאסט האט זיך שנעל אפגעזעגנט און איז נישט געווארן.

לערנער האָט זיך אוימגעקערט צום שרייבטיש. די פען האָט גענומען פאַרצערן גאַנצע זייטלעך. באלד האָט אים רחל אַריינגעבראַכט אַ טעפעלע קאַווע. ער האָט געזופט מיט הנאה און נאַכגעקלערט וועגן דער „איבעראַשונג-שמחה“, וואָס די קאַלעגן און פאַרערער גרייטן צו לכבוד אים אויף היינטיקן אָונט. בקיצור, איינע פון יענע „איבעראַשונגען“, וועגן וועלכע דער בעל-שמחה איז זיך דער ערשטער צו דערוויסן. ער האָט איצט געזען פאַר זיך אַ פריילעך-אויפגעראַמטן עולם, חברים, ווייס-געדעקטע טישן מיט כל-טוב. ער האָט זיך ווידער אַראָפגעבויגן צום פאַפיר. אין עטלעכע מינוט אַרום איז זיין דרשה פאַרן „אָונט“ געווען פאַרענדיקט. ער האָט זיך אויפגעהויבן און איז מיט פאַרטראַכטע טריט אַריין אין שלאַפצימער. ער האָט געוואָרפן אַ בליק אויפן נייעם אַנצוג און איז שטיין געבליבן פאַרן שפיגל. ער האָט זיך אַ ווייל באַטראַכט, פאַריכט דעם קראַוואַט, פאַרגלעט אַ פאַר הערעלעך כּוץ שטערן און האָט זיך מיט אַמאָל אין עפעס דערמאָנט. אַ לייכטער אומעט האָט פאַרצויגן זיינע גרויסע אויגן. ער האָט אַ ביזן שמיכל געטון און איז אַרויס. שטונדן האָבן זיך גערוקט. לאַנגע שאַטנס זענען באַפאַלן די ווענט, דעם דיל, זיך געראַנגלט מיטן סוף-טאַג. לערנער איז געלעגן אויף דער סאַפע מיט אָפענע בליקן אין פּוסטן חלל און זיך געווערט קעגן פלאַנטער פון געדאַנקען. פּלוצלינג האָט זיך צעקלונגען דער טעלעפּאָן. ער האָט זיך דערמאָנט, אַז קיינער איז אין הויז נישטאַ. האָט ער דורכגעשפּאַנט די פינצטערע חדרים און אויפגעהויבן ס'טרייבל. איינער פון די עסקנים האָט זיך נאַכגעפרעגט ווען מען קען אים דערוואַרטן אין זאַל. דער פעליעטאַניסט האָט עפעס שנעל און צוטראַגן געענטפערט און האָט אויפגעהאַנגען ס'טרייבל. ער האָט זיך נישט געקענט מוחל זיין, וואָס אַ צופעליקע באַמערקונג פון אַן אומבאַקאַנטן יונגל ערגערט אים, שטערט אים די פרייד פון דער פאַרשטייענדיקער שמחה. ער האָט אויפגעזוכט דעם אַנצוג זיך גענומען איבער-טאָן. און ווי איז אַז ער איז גערעכט? האָט ער דערפילט אַ הוילקייט ביים האַרצן. ער איז געבליבן זיצן מיט די הויזן אין די הענט. אַ קאַלטער שווייס האָט אים באַשלאָגן. ער האָט געוואָלט אַרויסרופן אין דער מחשבה ס'געשטאַלט פונעם קינד, און ווי עס טרעפט נישט זעלטן אין אַזעלכע פאַלן, בשום אופן נישט געקענט. ער האָט ענדלעך ליכטיק געמאַכט אין צימער. די געשפענסטער זענען צערור-נען. ער האָט זיך שנעל אַנגעטאָן און איז אַרויס אין דרויסן. די באַלעכטע גאַסן, די שרענגעס לאַמטערענס, וועלכע האָבן זיך פרידלעך געצויגן, ווי לייבלעכע ברידער, ביי די זייטן, דער טיף-בלויער אויסגעשטערנטער הימל איבער דער גרויסשטאַט, האָבן אים צוריקגעבראַכט אין זיין געוויינלעכן געמיט-צושטאַנד. ער

האַט געשפּאַנט מיט פעסטע, זיכערע טריט, ווי ס'פּאַסט פאַר אַן ערנסטן, מיושב־דיקן מענטשן, וואָס קען זיך אַ מאָל, ביי אַ נסיון, אַ וואַקל טון, אָבער נישט פּאַלן... ווען ער איז אַריין אין דעם העל־באַלויכטענעם זאַל האָט אויסגעבראַכן, ווי פון פּרזער־אָפּגערעדט, אַן ענדלאַזער גערויש, אַ פּיפּעריי, אַ געפּילדער. פּריינטלעכע אויסרופן, אויסגעשרייען האָבן אים באַגלייט צו זיין אויבנאַן. פון דאָ־און־דאָרטן האָבן אים באַגריסט לויכטנדיקע, לאַסטשענדיקע בליקן.

לערנער איז געזעסן אויסערלעך אַ רויקער, געקוקט פאַר זיך, ווי איינער וועמען מ'קען שוין מיט גאַרנישט איבערראַשן. צו זיינע אייערן האָבן זיך געטראַגן אַנסופּיקע כּוואַליעלעך לויב, אמת, אַ ביסל צו שמן־זיתדיק פאַר זיין געשמאַק, אָבער ס'איז פאַרט געווען אַנגענעם זיי צו הערן. אין זיינע דאַנק־ווערטער האָבן קעגן אַלע דערוואַרטונגען, געפעלט די לייכטמוטיקע שפּילעוודיקייט, די ראַפּי־נירטע איבערגעשפיציקייט, דאָס וואַרפּן זיך מיט אַפּאָרזומען, וועלכע האָבן אַזוי שטאַרק אויסגענומען אין זיין קרייז. זיין ליינגלעך פנים איז איצט געווען בלייך. פון די גרויסע אויגן האָט אַרויסגעקוקט אַ טיפּער אומעט. ער האָט גערעדט מיט אַ פּיינלעכן אונטערטאַן וועגן דעם עלנט פונעם ייִדישן שריפטשטעלער, וועגן דעם פאַרשעמטן ייִדישן וואָרט. זיינע פּריינט זענען געווען גערירט. זיי האָבן אים אַרומ־גערינגלט און זיך לאַנג אויף עפעס געוונדערט...

לערנער איז געבליבן צופרידן מיט זיך. ער האָט צעריסן די צוגעגרייטע דרשה און זי צעזיט אויפן ווינט. פאַרנדיק אַהיים האָט ער געקלערט ווי צו באַ־פּרייען רחלען פון אירע שטוביקע פליכטן אין די אַוונטן און ווי שטאַרק זי האָט אים היינט אויסגעפעלט. אַרויסגייענדיק פון סאַבוויי האָט ער זיך אויף די טרעפּ אַנגעשטויסן אויפן בייטאַגיקן באַזוכער. ס'האַט אים אַ קלאַפּ געטון אין האַרצן, ווי ער וואַלט באַגעגנט זיינעם אַ דם־שונא.

— ווי קומט איר אָהער? — האָט ער שיעור נישט אויסגעשריגן.

— כ'בין פאַרבייגעאַנגען אייער הויז — האָט זיך דער פאַרשוין פאַרענט־פערט — בין איך אַרויף אייך זען מיכוח...

— אַן עבִירה אייער צייט! — האָט זיך לערנער געאיילט.

— צייט? — איז אים יענער געשטאַנען ווי אויף צו להכעיס אין וועג — איך האָב זיך דאָרט פאַרוויילט מיט אייער יינגעלע — האָט ער די לעצטע ווערטער אומישנע אינטאַנירט.

לערנער האָט אים צוגעוואַרפּן אַ גיפטיקן קוק און זיך אָפּגעטראַגן. ער האָט שנעל געשפּאַנט איבער די נאַכטיקע גאַסן. די פּרזערדיקע אומרויזיקייט האָט אים

אויף ס'ניי פאַרכאַפּט און ספיקות זענען אים ווידער באַפאַלן. ער איז אַרויף אויף די שוואַך-באַלויכטע טרעפּ, געעפנט ווי אין חלום די טיר און זיך אַראַפּגעלאָזט אין די מלבושים אויף דער סאַפּע. ער איז געווען מיד, אויסגעשעפּט. ס'האַט זיך אים געוואָלט, אָז עמעצער אַ גוטער, אַ ליכטיקער זאָל צוגיין און מיט אַ ווייכן קול אים באַרויַקן, אים פאַרויכערן, אָז דאָס געקרייזלטע קינד, וואָס שלאַפּט אין צווייטן חדר איז —

ער האָט זיך אַ צאַפּל געטון. אַ מאַדנע פאַרלאַג האָט אים באַהערשט. ער איז רוישלאָז אַראַפּ פון געלעגער, אַנגעצונדן אַ ליכט און מיט געמאַסטענע טריט, אַ צעשוּבערטער, אַריין אין שלאַפּצימער. ער האָט זיך איבערגעבויגן איבערן בעטעלע. דודל איז געלעגן אויסגעצויגן, אַ הענטעלע פאַרוואַרפּן אויפן קישן, די ליפּעלעך אַנגעבלאָזן, ווי ער וואָלט געהאַלטן ביים צעוויינען זיך. לערנער האָט זיך איינגע-געסן מיט פיבערדיקע אויגן אין קינדס פּנימל, אין זיינע העלע לעקעלעך און זיך אָן אויפהער געערגערט.

רחל האָט זיך אין שרעק אויפגעכאַפּט.

— וואָס איז געשען?

דער מאַן איז אין פאַרלעגנהייט שטיין געבליבן. צעמישט געקוקט אויף איר און זיך געשראַקן דאָס ליכט זאָל זיך נישט אַרויסגליטשן פון דער האַנט.

— וואָס איז געשען? — האָט רחל איבערגעפרעגט שוין אין גאַנצן אַ וואַכע.

— כ'האַב געמיינט ס'קינד וויינט — האָט ער פאַרלוירן געשטאַמלט.

אויף מאַרגן האָט ער זיך שטום אומגעשאַרט איבערן צימער, אויסגעמיטן ווייב און קינד און זיך נישט געקענט געפינען קיין רו. פונעם נידעריק־הענגענדיקן הימל האָט זיך פויל געזיפט אַ טריב רעגנדל, שאַרפּער געמאַכט דעם אומעט, וואָס האָט אים נישט אויפגעהערט צו מאַטערן. ער איז צוגעקומען צום פענצטער, ציל-לאָז אַרויסגעקוקט און געהאַט אַ ווונטש, ס'זאָל אזוי רעגענען אָן אַן ענד...

רחל האָט אַריינגעבראַכט פּרישטיק, אַוועקגעשטעלט אויפן טיש און געוואָלט אַרויסגיין. לערנער האָט זי צאַרט אַנגענומען פאַרן אַרעם. זי לאַנג באַטראַכט. אים האָט זיך געדאַכט, אָז אויף יענער זייט שוואַרצאַפלען גייט אָן אַן אַנדער לעבן, פאַר אים אַ פרעמדס, אַן אַפּגעשלאָסנס...

— לאָז מיך אָפּ! — האָט זי נישט פאַרשטאַנען וואָס ער וויל פון איר.

„זי פילט זיך שולדיק!“ — האָט זיך דער צווייפל אַלץ טיפּער געביסן אין

אים. ער האָט אַ כאַפּ געטון הוט און מאַנטל און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.

גאסן און עוועניוס האָבן זיך געוויקלט אין פייכטן נעפל, אַרויסגעשיילט דאָ-
און-דאָרטן פול געפאַקטע גרילצנדיקע טראַמווייען, שנעל-לויפיקע, אַלאַרמירנדיקע
אויטאָס, ווי זיי וואַלטן געווען קאַטאַסטראַפּע-שלוּחים פון אַן אומבאַקאַנטער וועלט.
פאַר די אויגן האָבן זיך געצייכנט קאַנטורן פון ביימער פון אַ נאַענטן סקווער. ער
איז צוגעקומען, אַ געפיל פון פאַרלוירנקייט האָט אים באַנומען. ער האָט הויך אויפן
קול געחזוקט פון זיך, געמאַכט זיך מיט דער בלאַטע צוגלייך, ער, וועלכער האָט
זיך גערימט מיט אַ פאַרשטענדעניש פאַרן קאַמפּליצירטסטן מענטשלעכן פילן און
דענקען, האָט זיך איצט קיין עצה נישט געקענט געבן, נישט געזען קיין אויסוועג
פונעם פּלאַנטער.

מיט אַמאָל האָט אים איבערוועלטיקט אַ געדאַנק, אַז בעת ער מעסט אַזוי
פאַרצווייפלט די נאַסע טראַטואַרן, געפינט זיך דער נעכטיקער סוביעקט ביי אים
אין הויז. ער האָט אויפגעשוידערט און זיך שאַרף אַ קער געטון אויף צוריק, עס
איז אים איצט שווער געווען צו דערקענען, שאַטנס האָבן זיך געלייגט אויף זיין
דין געזיכט. ער האָט איינגעצויגן די ליפּן, אין די אויגן האָבן זיך אַ צינד געטון
וואַנזיניקע פּלעמלעך. ער איז נישט געגאַנגען, נאָר אונטערגעלאָפּן. די מעגלעכע
אומטריישאַפט פון זיין פרוי, האָט זיך ביי אים ענג געבונדן מיט דער פּערוואַן,
וועלכער האָט אין אים דער ערשטער אויפגעוועקט דעם חשד, דער שולדיקער
פון זיינע מאַטערנישן און יסורים.

ער האָט אַן אַטעם און דאָך פאַרזיכטיק אויפגעשלאָסן די טיר. אַ נאָך מיטאַג-
שטילקייט האָט געהויערט איבער די חדרים. ער איז צוגעקומען אויף די שפיצ-
פינגער צום האַלב-אַפענעם שלאַפּציער. רחל איז געזעסן איבערגעבויגן איבערן
קינדס בעטעלע. די גאַרדינען זענען געווען אַראַפּגעלאָזט און ליכט-פלעקן האָבן
לייכט באַרירט אירע פאַסמעס האַר, זיך געלייגט אויף אירע אַפּגעדעקטע אַקסלען.
זי האָט געהאַלטן אירע בליקן געווענדט אין איין פונקט, ווי זיי וואַלטן געווען
פון דאָרטן באַהערשט און באַצויבערט...

די יונגע פרוי האָט זיך פאַמעלעך אויפגעהויבן און זיך אַנגעטראַפּן ביים
אַרויסגאַנג מיטן מאַן. זי האָט אים געוואַלט פאַרבייגיין, נאָר ער האָט זי אַ שולדי-
קער אַרומגענומען, זי אַריינגעפירט צו זיך, געזוכט ס'פאַסיקע וואַרט.

— זיי מיר מוחל, רחל... ס'איז דאָך פאַרט אויפפאַלנדיק... דער נעכטיקער
גאָסט האָט עס גלייך באַמערקט... — ער האָט געזען, ווי אירע אויגן ווערן גרעסער
און גאָר גרויס, גלייך זיי וואַלטן וועלן באַנעמען דעם זין פון זיינע רייד.

— וואָס רעדסטו?

ער האָט זיך געפלאַנטערט:

— עפעס געדענקט זיך מיר נישט, איך זאָל דיר האָבן דערציילט וועגן
מיינע... כ'מייך...

— וואָס מיינסטו? — זענען שוין איצט געהאַנגען טרערן אויף אירע וועס.

— רחל, פאַרוואָס פאַרשטייסטו נישט? — האָט לערנער געריסן שטיקער פון

זיך — אַלץ אין מיר זינגט „מייך זינגעלע! מייך דודל!“ און דאָ מיט אַמאָל אַ... —
האָט ער זיך געשעמט צו פאַרענדיקן.

ס'ווייב איז איצט געווען אויף די פיס! זי האָט געקוקט אויף אים מיט דורכ-
דרינגלעכע, פיינטלעכע בליקן, דערמאָנט אין דער רגע אין אַ וועלפין, ביי וועמען

מען וויל אַוועקרויבן ס'קליינוואַרג און האָט זיך אַ לאַז געטון פון צימער —

ער איז נאָכגעגאַנגען ווי אַ פאַרמשפּטער, האָט נישט געהאַט קיין קראַפט זיך

קעגנצושטעלן דעם כעס, וואָס האָט זיך אין אים געביילט, געשרויפט, פאַרכאַפט

דעם אַטעם. ער האָט זי מיט רוגזע צוגעצויגן צו זיך און איינגעקלאַמערט אין זיינע

אַרעמס. זי איז געשטאַנען פאַר אים שטייף און אויפפאַדערנדיק, מיט אַ נישט

אונטערדריקטן עקל אין די פאַרשטעמעטע ציין, לערנער האָט אַרויפגעלייגט

זיין ציטערדיקע האַנט אויף איר קורץ-געשוירן קעפל, געשפירט די קילקייט פון

זייד אין די שפיציניגער, זיין האַנט האָט זיך געגליטשט איבערן גלאַטן נאַקן,

אַרומגענומען מיט די פינגער איר האַלדז.

— פאַרוואָס שווייגסטו?

זי האָט פאַרלוירן ס'געדולד. זי האָט אים מיט אַלע כוחות אַ שטויס געטון

פון זיך, און האָט, ווי יעדע מוטער ערב צי בעת אַ שטורעם, אַוועקגעאיילט

צו איר קינד...

ערנטע מענטשן

בלוישטיין האָט אַריינגעגעבן זיינע רענצלעך אין באַגאַזש אין „גרענד סענטראַל“, און גענומען וואַרטן אויף סוליאַ שטערן. די גאַנצע באַגעגעניש האָט געשמעקט מיט אַוואַנטורע, מיט אומנייטיקער מי און הוצאות. בסך-הכל האָט ער גאָר געדאַרפט פאַרן אַהיים, אין אַ שטעטל אין דער ווייטער וועסט.

בלוישטיין האָט זיך געטראָפּן מיט דער מיידל מיט געציילטע טעג צוריק אין אַ קעמפּ. ס'איז גאַרנישט געווען אויסערגעוויינטלעכס אין איר, סידן אפשר איר ענלעכקייט צו אסתרן. דאָס מיידל האָט מערסטנס געשוויגן, געלאָזט אים רעדן, און ער, ווי דער שטייגער ווען ער איז גראַד אין אַ געדריקט געמיט, האָט זיך פאַררעדט, דערציילט זאָכן, וועלכע קענען נישט אינטערעסירן אַ פרעמדן, למשל, טאַקע וועגן אסתרן, וואָס ער האָט מיט אַ יאָר פינף צוריק באַגעגנט אין דעם זעלביקן קעמפּ, און ווי אזוי זיי פלעגן די אַלע יאָרן פון זייער פאַרהייראַטן לעבן באַזוכן וואַקאַציע-צייט, דאָס אַרט, אַבער פאַר די לעצטע צוויי זומערן, האָט ער אַ זיפּך געטון, קומט ער אַליין... סוליאַ איז געגאַנגען ביי זיין זייט, און זיך שטיל צוגעהערט. איר האָט איצט נישט פיל געאַרט, וואָס ס'איז פריער געווען. זי האָט געוואַלט וויסן דעם עיקר, וואויז אַהינגעקומען די אסתר די לעצטע צוויי זומערן?...

— געשטאַרבן? — האָט זי פאַרזיכטיק אַריינגעשטעלט.

דעם יונגמאַנס פנים האָט זיך לייכט פאַרוואַלקנט, און סוליאַ האָט פאַרשטאַ-
נען, אַז זי האָט געטראָפּן אין פינטל. דעמאָלט האָט זי זיך נאָך געענטער צוגערוקט צו אים, און אים אַפילו אַריינגעקוקט אין די אויגן. אַזאַ אומגעריכטע ווענדונג, האָט אים שטאַרק גערירט. ער האָט אָנגעהויבן צו שילדערן פאַר איר אסתרס אויסזען, נישט פאַרפעלט קיין פינטעלע, קיין איינצלעייט. דאָס מיידל האָט זיך ווידער דער-
פילט אומבאַקוועם, האָט פאַמעלעך לויז געמאַכט איר האַנט ביי זיין אַרעם, און ווימוטיק געטראַכט, אַז דער יונג איז נאָך אַלץ פאַרליבט אין דער פאַרשטאַרבענער:

— נאָך אַלץ פאַרליבט אין יענער, האָ? — האָט זי אויסגעמיטן זיין בליק. בלוישטיין האָט אַ רגע געשוויגן, ווי איר פראַגע וואָלט געווען אַ זעלבסט-פאַרשטענדלעכע זאָך, דערנאָך האָט ער מיט אַ ציטער אין קול, איר אַנטפלעקט דעם סוד, אַז זי איז שטאַרק ענדלעך צו „יענער“...

די מיס שטערן האָט אין דער פינצטער ווידער געפונען זיין אַרעם. איר האָט פאַרדראָסן, וואָס איר וואַקאַציע ענדיקט זיך מאַרגן, און זי וועט דאַרפן פאַרלאָזן דעם קעמפּ, און ווי ער וואָלט געלייענט אירע געדאַנקען, האָט ער זי פלוצלינג אומרויק געפרעגט:

— ווען פאַרט איר אוועק, סוליאָ?

דאָס מיידל האָט אים געזאָגט. ער האָט אַ ווייל נאָכגעטראַכט, און האָט איר אַ שעפטשע געטון אין אויער:

— מיר וועלן זיך טרעפן אין ניו-יאָרק, יאָ? — און זיי האָבן אָפגעמאַכט וווּ און ווען...

פלוצלינג האָט זיך אין וואַקזאַל באַוויזן מיס שטערן. זי איז איצט געווען געקליידט, ווי געוויינלעך, שטאַטיש. אין איין אויגנבליק איז בלוישטיינען קלאָר געוואָרן, אַז זי קוקט גאַרנישט אויס ווי אסתר, אַז זיי קומען אַהער איז אַ גרויסער טעות, און אַ שטאַרקע חרטה האָט אים אַרומגענומען.

— איר וואָרט שוין לאַנג? — האָט סוליאָ געפרעגט מער צוליב יוצא-וועגן. איר קול האָט געקלונגען פרעמדלעך. אין די פאַר טעג אין שטאַט, האָט איר נישט אָפגעלאָזט דער געדאַנק, אַז דער יונגערמאַן איז נישט פאַר איר: זיין רעדן נאָכאַ-נאַנד וועגן דער פאַרשטאַרבענער, האָט זי באַאומרויקט, דענערווירט. זי וואָלט איצט נישט געקומען, נאָר...

— לאַמיר אַריינגיין אין רעסטאָראַן — האָט בלוישטיין פאַרגעלייגט, כדי אַרויסצוקריכן איינמאַל פאַר אַלעמאַל פון וואַקזאַל — איר ווילט? זיי זענען אַרויס איז גאַס, פאַרבייגעגאַנגען אַ סך רעסטאָראַנען. בלוישטיין האָט זיך דערמאַנט, ווי מיט אַ צייט צוריק, האָט ער מיט אסתרן געגעסן גאַר אַ פיינעם מאַלצייט אויף בראַדוויי. ער האָט גענומען זוכן אין די רוישיקע גאַסן דאָס אַרט און האָט עס ענדלעך געפונען.

אין רעסטאָראַן איז געווען האַלב-טונקל. קליינע לעמפלעך אונטער קאָלירטע אַבאַזשורן, זענען נידעריק געהאַנגען איבער די טישלעך. דאָס פאַרל האָט באַשטעלט געריכטן. דאָס מיידל האָט ביי זיך אָפגעמאַכט, גלייך נאָכן עסן, זיך אָפגעזעגענען און פאַרשווינדן...

דער מאַלצייט האָט זיך אָבער פאַרצויגן. דער יונגערמאַן האָט נישט אויפגע-
הערט צו דערצײלן וועגן לאַנג-פאַרגאַנגענע געשעענישן, און די מערסטע טאַקע
אין שייכות מיט זיין פרוי. גערעדט האָט ער אויף אַן אופן ווי די לעצטע וואָלט
געזעסן קעגן אים, נישט סוליאַ. דער מיידל האָט אָנגעכאַפט אַ כעס, און זי האָט
אָנגעווענדט אַלע כוחות זיך צו באַהערשן. אָבער אין גאַנג פונעם שמועס, האָט
דער כעס נאָכגעלאָזט, און איז אַריבער אין אַ נייגעריקייט, אַ נייגעריקייט ווי אַזוי
וועט זיך פאַרט ענדיקן דער היינטיקער אָונט.

ווען זיי זענען ענדלעך אַרויס פון רעסטאָראַן, איז געווען האַלבע-נאַכט. איבער
די ליכטיקע גאַסן האָט זיך נאָך באַוויגן אַ רעשיקער עולם. בלוישטיין האָט חשק
געהאַט זיך אָביסל דורכצוגיין, נאָר סוליאַ האָט זיך באַלד אַ קער געטון אין אַ
שטילער געגנט. זי האָט געוווינט אין די פופציקער גאַסן, נישט ווייט פון האַדסאָן.
זי האָט ביי זיך געצערטלט אַ נקמה-געפיל, אַז זי וועט אים לאָזן שטיין אָן אַ
„זייערעזונט“ ביים גרויסן אַפאַרטמענט-הויז, און וועט נישט ווערן.

מיט אַמאָל האָט אַ קנאל געטון אַ דונער. ביידע, ווי אַפגערעדט, האָבן פאַרריסן
די קעפּ, און זיך אָנגעטראָפּן מיט פריש-פאַלנדיקע טראָפּנס, וואָס האָבן מיט יעדן
שפאַן זיך געמערט, און ביז דאָס פאַרל האָט דערגרייכט דעם אַדרעס, איז דער
רעגן שוין געפאַלן מיט אַ שוועריקייט. ווי אַלע קוואַלן וואָלטן זיך אויבן געעפנט.
ביי דער טיר האָט זיך ביי דער מיס שטערן אַרויסגעכאַפט:

— אין וועלכן האַטעל שטייט איר איין?

— אין וועלכן האַטעל? — ער האָט זי אָנגעקוקט מיט פאַרוונדערונג. ווען

האַט ער צייט געהאַט איינצושטיין?

— איר האָט נישט באַשטעלט קיין צימער?

— איך קען דאָך איצט אַפּזוכן אַ האַטעל — האָט בלוישטיין נישט געמאַכט

דערפון קיין וועזן.

— איר וועט קיין צימער נישט געפינען! — האָט דאָס מיידל געזאָגט מיט

זיכערקייט, און זיך פּלוצלינג דערפילט שולדיק פאַר זיין קומען אין דער גרויסער
שטאַט, פאַרן רעגן...

— איך וועל געפינען! — האָט זיך דער יונגערמאַן נישט אוינטערגעגעבן און

זיך געוואָלט פאַרנעמען אין וועג אַריין.

— נאָרישער מענטש! — האָט סוליאַ פאַרלוירן איר געדולד — איר קענט

נישט ניריאַרק, און נאָך אין מלחמה-צייט... קומט אַרויף, וועלן מיר עפעס צו-
קלערן... — און געקלערט האָט זי, אַז זי וועט דאַרפן גיין איבערנעכטיקן ביי

דער חברטע, וואָס וווינט טאַקע אין דער זעלביקער געביידע, און אים אָפגעבן איר געלעגער.

דער יונג איז אַן חשק געקראַכן איבער די פינף שטאַק, איז ענדלעך אַריין אין דעם מיידלס דירהלע. ער האָט זיך אַ מידער אַראָפגעלאָזט אין אַ ווייכן שטול און איז זיכער געווען, אַז אין דער פרי וועט ער כאַפן דעם ערשטן צוג, און וועט אַ סוף-מאַכן פון אַזאַ קאַמישער לאַגע.

סוליאַ האָט פון ערגעץ געבראַכט טיי און צובייסן, איז אַ ווייל געזעסן, געגע- נעצט, מורא געהאַט, ער זאָל ווייטער פאַרפירן אַ גערייד וועגן דער פאַרשטאַרבנער. זי איז געווען מיד און אויסגעשעפט, דער מאַרגנדיקער טאַג אין פאַרשטיקטן שאַפ האָט געלוערט אויף איר, ווי אַ כּיטרער שונא, וואָס איז נישט נאָר שולדיק, ווי איר האָט זיך געדאַכט, אין די קנייטשלעך אויף איר פנים, נאָר אויך אין איר עלבט- קייט. און ווען ס'האַט זיך באַוויזן אַ יונגערמאַן לויט איר געשמאַק, האָט זי מיט פאַרדראָס געטראַכט, דאַרף ער זיין אַזאַ מאַדנער... אַזאַ אירע שיינע, גרוי- לעכע אויגן, האָבן געקוקט אויף אים מיט אומעט און צער. זי האָט זיך אויפגע- הויבן און איז אַוועק גרייטן דאָס געלעגער. זי האָט אים ברוגזלעך אָנגעוויזן אויף אַ האַנטוך, אויף אַנדערע קלייניקייטן. זי האָט זיך דערמאַנט, ווי די מאַמע אירע, האָט אויך אַזוי געטון, ווען זי האָט געטראַגן אַ פאַרדרוס אויפן טאַטן, דאַרט, אין איר ווייטן הימשטעטל, אין פוילן, וואָס ליגט איצט צעטראַטן פון די היטלער- מחבלים... זי האָט שטיל געעפנט די טיר און איז אַרויס...

דער יונגערמאַן האָט זיך גענומען אויסטאַן, געגלאַצט אויפן פינצטערן פענצ- טער, וווּ דער רעגן האָט געבייטשט איבערן גלאַז און — געזיפצט. די מעשה וועגן דער כלומרשט טויטער אסתר, וואָס ער האָט זיך, און אַנדערע געוואַלט איינרעדן, איז אים איצט פאַרגעקומען מאַדנע רעאַל און אמתדיק. וויפל מאַל האָט ער זי געזען ליגן אויפן דיל, די ליכטיק-צעשטראַלטע אויגן פאַרמאַכט, די פולע לייפן פאַרשטעמעט, ווי זיי וואַלטן איינגעהאַלטן אַ גרויסן סוד, און צוקאַפנס הויכע ליכט איבער ווייך צעשאַטענע קרויזן? און בכדי צו פאַרשרייען דעם חוּזק-געדאַנק, וועלכער האָט זיך אין אים געצאַפלט, ווי אַ פלאַטערל אין שפינוועבס, אַז אסתר איז דווקא לעבעדיק, און ליגט גראַד נישט אויף דער ערד, נאָר אַוודאי אין גילמאַנס קליינעם לעדער-געשעפט, האָט ער זיך פלוצלינג צעשריגן נישט מיט זיין קול: „טויט איז זי, זאָג איך דיר, טויט!“

די טיר פון וואַשימער האָט זיך אויפגעפראַלט, און סוליאַ איז אַריינגעפאַלן אַ צערשאַקענע, און האָט אָנגעצוינדן אַ לאַמפּ. בלווישטיין איז געזעסן האַלב-אויס-

א חתונה אויפן באַרג לבנון

געטאָן, און זיך געווישט דעם שווייס. דאָס אומגעריכטע ליכט, האָט אים דענערווירט. ער איז געווען בלייך און דערשלאָגן. אַ מאַדנער רחמנות האָט זי אַרומגעכאַפּט צו אַט דעם פרעמדן מענטשן, און נישט פרעגנדיק אַ וואָרט, האָט זי אים צוגעטור-ליעט צו זיך...

אין דער פרי האָט זי אים געפונען אַ וואַכן. ער האָט אויסגעמיטן איר בליק, און געשוויגן. זי האָט אייליק געגרייט דעם פרישטיק אויפן טיש, און געקוקט אויפן זייגער. נאָכן עסן האָט זי געזאָגט:

— דאָ האָט איר אַ שליסל, אפשר ווילט איר אַ ביסל לענגער פאַרוויילן אין ניו־יאָרק?

— ניין, ער פאַרט זיכער באַלד אַוועק!

— אויב איר פאַרט, פאַרט אייך געזונטערהייט! — האָט זי זיך געאיילט צו דער אַרבעט, און ביי דער טיר שוין געזאָגט:

— און אויב איר באַשליסט פאַרט צו בלייבן לענגער, וועלן מיר זיך זען אין אַוונט.

דער גאַנצער טאָג אין שאַפ, איז געהאַנגען ביי איר אויף דער וואַגשאַל: — וועט ער, צי וועט ער נישט בלייבן? וועלן, וואָלט זיך איר געוואָלט, ער זאָל יאָ, ט'וואָלט פאַר איר געווען עפעס אַ סימן אַזאַ, דערצו וואָלט געווען שטאַרק אַנגענעם כּאָטש איין מאָל צו קומען אַהיים, און טרעפן ליכט אין פענצטער, און אַז עמעצער וואָרט דאָרט אויבן, אויפן פינפטן שטאַק, אויף איר. זי האָט זיך זייער געאיילט אַהיים יענעם פאַרנאַכט. די האַלבע שעה אין געפאַקטן סאַבוויי, האָט לאַנג געדויערט, די עטלעכע גאַסן ביון הויז, האַבן זיך אויסגעצויגן, אָבער שוין ביים ראַג, האָט זי באַמערקט דעם בלוילעכן שיינ פּוץ איר טיש־לאַמפּ. אַ נצחון־פּרייד האָט אַ שפּיל געטון אין אירע מידע בליקן. זי איז האַסטיק אַרויף די טרעפּ, און קוים כּאַפּנדיק דעם אַטעם, איז זי געבליבן שטיין אין אַריינגאַנג...

ש א ד

מיס ווילקינס האָט געבראַכט שאַכן אין איר אויטאָמאָביל. די קליינע סוזי האָט נאָך מיט אַ פּאַר טעג פּריער געוואָסט פּון דער לערער־ניס מתנה און זי האָט מיט אַ צאָפּלדיק האַרץ געוואָרט. ס'איז נישט געווען קיין געוויינלעך באַשעפּעניש. מען האָט געדאַרפט פּערזענלעך איבערגעבן דעם קינדס מוטער אינסטרוקציעס מיט וואָס אים צו שפּייון און ווען.

ווען די מוטער האָט גענומען דעם פּערסישן קאַטער אין אירע אַרעמס און אים אַ גלעט געטון מיט אירע דינע פינגער איבער דער פּוכקער פעל, האָט ער זיך אויסגעדרייט צו איר און איז ווי אַ קינד געבליבן ליגן און צוטרוילעך געקוקט אויף דער נייער באַלעבאַסטע.

ס'איז, פאַרשטייט זיך, געווען אַ ריינער צופאַל, וואָס די יונגע פּרוי און דער קאַטער האָבן געהאַט גאַלדיק־ברוינע אויגן און קליינע אויערלעך. זיי זענען זיך געפּעלן געוואָרן אויפן ערשטן בליק און שאַך האָט גאָר פאַרגעסן אין דער לערער־ניס, וועלכע איז נאָך אַלץ געווען אין הויז און האָט נאָך אַלץ איינגעטענהט מיט דער מוטער:

— איר וועט געדענקען, מרס. גרין, וועט איר נישט? „זיין“ נאָמען איז „שאַך“! ער עסט בלויז צוויי מאָל אין טאָג און דאָס רוע שפּייו, און חוץ מילך, — האָט זי שולדיק געשמייכלט — טרינקט ער גאַרנישט — זי האָט איבערגעלאָזט וויטאַמין־פּילן פאַרן קאַטער, אים אַ לעצטן גלעט געטון און איז אַרויס. שאַך איז שנעל געוואָרן היימיש אין דער נייער היים. ער האָט גיך אויסגעפּונען דעם כאַראַקטער פּון די שטוב־מענטשן, פאַרשטאַנען זייערע שטימונגען און דער־קאַנט זייער גאַנג. מיט זיינע שטילע, אומגעהערטע טריט איז ער אויסגעוואַקסן דאָרטן וווּ מען האָט אים צום ווייניקסטן דערוואָרט. ער האָט מיט מינוטן פּריער געוואָסט ווען סוזי קומט פּון „סקול“, און ער האָט מיט אַנגעשפּיצטע אויערלעך

זי אָפגעוואַרט ביי דער טיר, און שפּעטער, ווען דאָס מיידעלע האָט געגרייט איר היים-אַרבעט, איז ער געלעגן אויסגעצויגן אויפן טיש און האָט נייערע געקוקט וואָס זי טוט.

ווען אין הויז זענען געווען פרעמדע מענטשן האָט מען דעם קאָטער נישט אָנגעזען. ער האָט זיך פאַרשטעקט ערגעץ הינטער אַ שטול אָדער אַ קאָמאָד און האָט פון דאָרטן נאָכגעפּאָלגט מיט מאַדנע, פאַרשטענדיקע אויגן די מוטער. די יונגע פרוי האָט פאַרמאָגט עפעס אַזוינס אין איר באַנעמונג, אין איר שטימע, אינעם ריח פון אירע קליידער, וואָס האָבן שאַכן פאַרכאַפט, אַנטציקט און פאַרכישופּט. צומאָל, ווען אַ גאַסט האָט פאַרהאַלטן אַ ביסל לענגער דער מרס. גרינס האַנט, איז דער קאָטער געוואָרן אומרוק. ער האָט פון זיין באַהעלטעניש גענומען אַרויס-לאָזן דינע, בייזלעכע קלאַנגען. די באַלעבאַסטע האָט אים דעמאָלט אַ כאַפּ געטון אויף איר אַקסל, אומגעפירט מיט איר באַק איבער זיין גאָלדיק-פּוכיקער פעל און געשעפּטשעט צו אים די סאַמע ליבסטע ווערטער אַזוי, אַז נישט ביי איין באַזוכער האָט זיך אויפגעוועקט אין האַרצן אַ קנאה צום פּערסישן יחסן.

אַבער נאָך צערודערטער איז שאַך געוואָרן, ווען דער באַלעבאַס האָט פאַר-פירט אַ קריגעריי מיט זיין ווייב. אַט דער מענטש האָט געהאַט אַן אויפגערעגטן און גרייצנדיקן קול און איז שטענדיק געווען פון עפעס אומצופרידן. די יונגע פרוי פלעגט ווערן היסטעריש. אין אירע ווינדערלעכע אויגן האָבן זיך דעמאָלט צעשפּילט טיילוולשע פייערלעך. זי האָט מיט אירע שאַרפע, רויט-געפאַרבטע נעגל, מיט וועלכע זי איז גרייט געווען זיך צו וואַרפן אויף איר מאַן, דערמאָנט אַליין אין אַ גרויסער, פּרעכטיקער און צערייצטער קאַץ.

אין די לאַנגע שעהן פון מאַן-און-טאַכטערס אָפּוועזנהייט איז אין הויז אַפּט אַריינגעקומען אַ יונגערמאַן. ער איז געווען שעמעוודיק און צעשראַקן. דאָס האָט מען געקענט מערקן אין זיין שטילן און פאַרזיכטיקן גאַנג. ער פלעגט זיצן אין גרויסן, רחבותדיקן זאָל און פאַרלייענען לידער פאַר דער יונגער פרוי. די ציטער-דיק-אומעטיקע פּערזן זענען ס'רוב איבערגעריסן געוואָרן פון דעם פיר-פיסיקן ליבלינג, וועמען ס'פלעגט מיטאַמאָל אַנכאַפן אַן אומרו, און אַן אַ פאַרוואָס זיך אַוועקטראַגן, ווי אַ נישט-גוטער, איבער שטולן און סאַפעס מיט אַזאַ אימפעט. אַז בייים יונגמאַן האָט אויף אַ ווייל אָפּגענומען ס'לשון.

מרס. גרין ווערט ביי אַזאַ סצענע אויך צוביסלעך פאַרכאַפט פונעם קאָטערס פּוריע, עפעס סטיכיש-אורוואַלדישס גיט זיך אַ וועק אויף אין איר און זי צעלאַכט זיך פּלוצלינג מיט אַ מאַדנעם, אומהיימלעכן געלעכטער. דער גאַסט וואַרט געדולדיק

אפ דעם אויסברוך, און ווען זי שטילט זיך ענדלעך איין און עס קערט זיך אום צוריק איר פרויערדיקע מראה, באַטראַכט ער זי לאַנג, זי ער וואַלט געזוכט אַ באַשייד אויף אַ וויכטיקער פּראָגע. די פרוי קען אָבער נישט פאַרטראַגן זיין פאַרשנ-דיקן בליק און טוט ביז אַ נעם שאַפן אויפן שוויס. דער קאַטער, אַ דערפּרייטער, קוקט איצט, דאַכט זיך, אויפן פּרעמדן אַרויסרופעריש און מיט עפעס אַ נצחון.

דער גאַסט פילט זיך פאַרגעסן און איבעריק, און ער לאַזט זיך נאָך זיין הוט. דעמאָלט וואַקסט אויס מרס. גרין לעבן אים און זיי פאַלן זיך אַריין ספּאַנטאָן אין די אַרעמס, זיי קושן זיך לאַנג און ליידנשאַפטלעך און ווערן שווייגנדיק פאַרשוונדן אין אַ זייטיק צימערל.

דער קאַטער גראַבלט לאַנג מיט די נעגל אין דער פאַרמאַכטער טיר, ביז ער ווערט מיד און פאַרקריכט ערגעץ אין אַ ווינקל זיך צו באַרויקן.

איינמאַל, בשעת אַ באַזוך פונעם מאַדנעם יונגמאַן, האָבן זיך דעוהערט טריט אין קאָרידאָר, שטילע, איינגעהאַלטענע, אָבער פאַר מרס. גרין — גוט-באַקאַנטע טריט. זי האָט זיך אויף אַ רגע שטאַרק פאַרווונדערט, האָט בליק-שנעל געוואָרפן אַ וואַרענדיקן בליק אויף איר פּריינט. יענער האָט זיך האַסטיק אַ ריס געטון פון אַרט און איז אַריין אין דעם היימיש-געוואָרענעם צימערל.

מר. גרין איז געשטאַנען אויפן שוועל. ער האָט זיך נערוועז אַרומגעקוקט, אַרויסגעזיט צווישן די ציין אַ לעפּישן תּירוץ פאַרן אומדערוואַרטעטן אַהיימקומען און זיך געזעצט ביים שרייבטיש. ער האָט דאָרט לאַנג און איינגעשפּאַרט עפעס כלומרשט געזוכט, און פון צייט צו צייט געוואָרפן פאַרשנדיקע בליקן אויף זיין ווייב. די יונגע פרוי האָט שטיל אַרויסגענומען אַ פּיילעכל פאַר אירע נעגל און זיך פאַרטיפּט אין דער אַרבעט. מ'האַט נישט געקענט מערקן אויף איר קיין סימן פון אומרוי, פון אויפּרעגונג. זי האָט אויסגעזען געלאַסן און פאַרטראַכט, ווי דער גע-גאַרטער פּרידן וואַלט אַראָפּגענידערט אויף איר; בלויז צומאַל האָט זי פון דער זייט שפּאַטיש אָפּגעמאַסטן איר מאַן.

מר. גרין איז שוין געווען גרייט צו פאַרלאָזן דאָס הויז, ווען שאַך האָט זיך פּלוצלינג גענומען דרייען ביי זיינע פּיס. דאָס איז געווען אַן אומגעוויינטלעכע זאַך, מחמת דער קאַטער האָט שטענדיק געווייכט פונעם באַלעבאַס. דער לעצטער האָט אים מיט רוגז אָפּגעטריבן, האָט זיך שאַך געלאָזט צום פאַרמאַכטן צימערל און זיך אָנגעהויבן דראַפען אין דער טיר.

די יונגע פרוי האָט אים ליבלעך אַ רוף געטון מיט איר מעלאַדישער שטימע. דער קאַטער האָט זיך אויסגעדרייט צו איר, אַ וויילע האָבן זיך די צוויי אָנגעקוקט.

2. לאַס אַוויין

ווי זיי וואָלטן איינס ס'אָנדערע פאַרשטאַנען. און דאָ איז ווידער געשען עפעס אומ-געוויינלעכס, אָנשטאַט צוצוגיין האָט ער זיך, אָן וואַקלענישן, ווייטער געוואָרפן אויף דער טיר.

דער באַלעבאַס האָט זיך פאַראינטערעסירט. ער האָט געקוקט אָט אויף שאַכן, אָט אויף זיין פרוי. אים האָט אַרומגעכאַפט אַ שטאַרקער פאַרלאַנג נאַכצוגעבן דעם קאַטער, אָבער דער פרויס מערקווירדיקע רויקייט האָט פון אים געטריבן יעדן חשד. זי האָט קינדיש פאַרוואָרפן דאָס קעפל אויף דעם אַנלייג פון דער שטול און זיך רייצנדיק צעשמייכלט, ווי זיין פלוצלינגדיק אַהיימקומען וואָלט ביי איר אויפֿ-געוועקט פאַרבאָרגענע באַגערן צו אים... ס'האַט אים אַ צי געטון צו איר, און, ווי אַ דאַרשטיקער צום ברונעם, האָט ער אַראַפגעלאָזט זיין קאַפּ אויף איר שויס.

זי האָט געעפנט די ראַדיאַ לעבן זיך. פון דער מעטראַפּאָליטן אַפערע האָט מען גראַד דעמאָלט געבראַדקעסט די אַפערע „שמשון און דלילה“. די אַריעס, די מוזיק, אַלץ האָבן פאַרבלאַסט די טעגלעכע זאָרגן, האָבן פאַרפירט דעם דמיון אין אַנדערע וועלטן. זי האָט צערטלעך געגלעט דעם מאַנס האָר און בעת-מעשה האָט אויף אירע שיינע ליפּן געשפילט אַ געהיימנישפול-זיגעריש שמייכעלע. אַזוי, משמעות, האָט געדאַרפט אויסזען די ביבלישע אינטריגאַנטן לעבן דעם שלאַפֿן-דיקן גיבור.

די טיר פונעם באַקאַנטן צימערל האָט זיך איצט שטיל געעפנט און דער אויף טויט־צעשראַקענער יונגערמאַן האָט נאָך באַוויזן צו וואָרפן אַ בליק אויף דער שטוביקער „אידיליע“, און איז מיט גרויסע שפאַן אַרויס פון הויז...

דער מאלער לעפקא

בן גפן איז געגאנגען איבער דער ברייטער גאס און אָנגעשטרענגט באַטראַכט די נומערן אויף די הייזער. די ביימער פון ביידע זייטן וועג, באַדעקט מיט יונג-גרינע בלעטלעך, האָבן זיך קוים באַוועגט אין דעם שטילן בין-השמשות, זיך גע-צערטלט אין דעם מילדן גאַלד-ליכט פון דער פאַרגייענדיקער זון.

בן גפןען האָט אָנגענומען אַ חשק זיך מער נישט אַזמקוקן אויף די נומערן און ווייטער שפּאַצירן, נאָר דער צוואַג לעפקאַן האָט געשטערט.

ער איז שטיין געבליבן ביי אַ צוויי-שטאַקיק הויז און האָט אָנגעקלונגען. אַ יונגע פרוי האָט זיך באַוויזן אין דער טיר. ער האָט אָנגעגעבן זיין נאָמען און זיך נאָכגעפּרעגט אויפן מאַלער. וועדליק דער שטילקייט אויף די טרעפּ און איר פליס-טערן, האָט ער פאַרשטאַנען, אַז לעפקאַ שלאָפט און האָט אַפילו נישט מרמז-געווען, אַז ער דערוואַרט אַ גאַסט.

בן גפן האָט איצט געזען פאַר זיך אַ גוטע געלעגנהייט זיך אַפּצוטראַגן, נאָר די יונגע פרוי, מיינענדיק אַז דער אומגעריכטער באַזוכער האָט געוויס אַ שייכות מיט איר מאַנס אַרבעט, האָט אים אָן ווערטער פאַרהאַלטן. זי איז צוגעגאַנגען אויף די שפיצפּינגער צו אַ טיר, זי קוים געעפנט, אַ רוף געטון דעם מאַלער און ווי אַ שאָטן זיך באַלד אַוועקגעשלייכט איבער ברייטע, רחבותדיקע אַ ביסל אַלטמאָדישע, ציימערן אין קיך אַריין.

אין אַ פאַר מינוט אַרום האָט זיך לעפקאַ באַוויזן. ער איז געווען צעשוּיבערט, נאָך מיט שטיקלעך שלאָף אין די שיינע אויגן, און די געשאַרענע וואַנצעס איבערן קליינעם מויל זענען, ווי ביי אַ יעזש, געשטאַנען שטעטיק און אָנגעשפיצט.

— אַ, איר זענט געקומען! — האָט ער אויסגעשטרעקט אַ נישט-געוואַשענע האַנט און זיך נאָכלעסיק אַראַפּגעלאָזט אויף אַן אויסגעריבענער קאַנאַפּע — זיצט! בן גפן האָט זיך אַוועקגעזעצט, געקוקט אויף די מאַלערייען, וואָס זענען דאָ-

און-דארטן געהאנגען, אדער געווען אַנגעשפּאַרט אַן די ווענט און אומהיימלעך געטראַכט, אַז אין אַזאַ צייט שפּילט זיך לעפּקאַ אום מיט אויסגעוואַרעמטע און איינגעשטעלטע מאַטיוון, אַז הינטער דער כלומרשטיקער פּיל-פּאַרביקייט, לויערט אַ פּוסטיקייט, אַ ליידיקייט.

— ווי מיינט איר, אייער שכן, גרינפעלד, וועט קויפן דאָס בילד? — האָט דער מאַלער אַנגעוויזן אויף איינע פון זיינע אַרבעטן.
— איך האָב אים אַפּגערעדט דערפּון! — האָט בן גפן זיך אַפּנהאַרציק מודה-געווען.

— אַפּגערעדט? — לעפּקאַ האָט עס באַטראַכט פאַר אַ שפּאַס. ער האָט גוט-מוטיק געשמייכלט — פאַרוואָס זאָלט איר אים אַפּרעדן?
דער גאַסט האָט נישט באַלד געענטפּערט.
— פאַרוואָס טאַקע? — האָט דער מאַלער נישט געקענט פאַרשטיין.
בן גפן האָט זיך אויפּגעשטעלט, דורכגעשפּאַנט דאָס צימער און איז שטיין געבליבן פאַרן דערמאָנטן בילד.

— זאָגט מיר, לעפּקאַ, פאַרוואָס דאַרף עס גרינפעלד קויפן? — האָט ער גערעדט צערייצט — וואָס איז פאַראַן אין דעם? וואָס איז פאַראַן אין אַלע אייערע אַרבעטן? — האָט אַ פיר געטון מיט דער האַנט איבער די ווענט — איר זענט דאָך צומאָל נישט קיין ייד אין אייער... — ער איז פּלוצלינג אַנטשוויגן געוואָרן. אים האָט פאַרדראָסן זיין אומנייטיקער אויסברוך. ער האָט געוואָלט פאַרגלעטן און נישט געוואוסט ווי אַזוי...

— אַהאַ! — האָט זיך לעפּקאַ אַנגעכאַפט אין די לעצטע ווערטער — דעם לערער פעלט דאָס ראַזשינקעלע? — האָט ער געחזוקט, — סתם קוקן און הנאה האָבן איז נישט יידישלעך... — ער האָט אַוועקגעשטעלט אַ פּלאַש בראַנפן און אַ פּלאַש וויין אויפן טישל. — הייסט עס — מיינע בילדער געפּעלן אייך נישט — האָט דער מאַלער נאָך אַלץ באַטראַכט דעם פּריינטס רייד פאַר ריינעם שפּאַס — דאַכט זיך, אַז מיט אַ יאָר צען-צוועלף צוריק האָט איר אַנדערש גערעדט...

בן גפן האָט נישט געענטפּערט. ער האָט פאַרטראַכט אַרויסגעקוקט דורכן פענצטער. שטיקער וואַלקנס האָבן געפּלאַקערט, אַנגענומען מאַדנע אויסטערלישע געשטאַלטן. אים איז מיט אַמאָל איינגעפּאַלן, אַז אַט אין אַזאַ פאַרנאַכט אפּשר איז געשטאַנען די עדה יידן פון זיין שטעטל ביי די אַפענע קברים, וואָס די היטלעך-רוצחים האָבן געצווונגען צו גראַבן, און צווישן דער עדה — דער אַלטער טאַטע. די מאַמע...

דריי קינדער האבן זיך שטילשווייגנדיק אריינגעשארט און האלב־צעשראקן זיך געזעצט אויף באזונדערע ערטער. זיי זענען געווען גערוקט מיט א יאָר אָדער אַנדער־האַלבן איינער פון צווייטן.

אַנגעטאָן געווען זענען זיי אין ווייסן, גרייט מן הסתם צו גיין שלאָפן, און אין דער צוגעפאלענער טובקלייט דערמאָנט אין דריי פאַרבלאַנדזשעטע שעפעלעך... דער גאַסט האָט זיך אויסגעדרייט צו זיי, אַ שמיכל געטון און געוואָלט פאַרפירן אַ גערייד. די קינדער זענען אַפנים נישט געוויינט געווען צו פרעמדע מענטשן, האָבן זיי געפינטלט צום פאַטער מיט פאַרשלאָפענע אייגעלעך און אויף עפעס געוואָרט.

באַלד האָט זיך באַוויזן די מוטער, בן גפן האָט זי איצט בעסער באַקוקט. זי האָט אויסגעזען מיט אַ יאָר צען ייַנגער פון לעפּקאַן. די האָר זענען ביי איר נאַכלע־סיק אַראַפּגעהאַנגען אויף די אַקסלען. דאָס הויז־קליידל אויפן שמאַלן גוף — צעקנייטשט. זי איז געווען מיד און אויסגעשעפט. זי האָט אונטערטעניק געשמיכלט צום מאָן און באַדויערט וואָס זי שטערט אים. זי האָט באַזאַכט, ווי אַ פאַסטוך, צונויפגענומען די קינדער און זיי געהייסן זאָגן „גוטע נאַכט!“

דער מאַלער האָט גנעדיק אַ שמיכל געטון צו זיי און צו זיין ווייב, די אוידיענץ איז געווען פאַרענדיקט.

— ווי קונציק איר האָט עס אויסגעאַרבעט! — האָט בן גפן זיך אַזש אַ הייב געטון פון אַרט — אויף דער סאַמע הייך פון פרויען־רעכט, פון פרויען־פּריוויליע־גינסט, אין דער סאַמע מיט פון דער גרויסער אַמעריקע! — האָט זיך דער גאַסט ווידער פאַרלוירן.

— אַ, ס'האַט זיך געפאַדערט אַ סך געדולד און טאַקט. — האָט לעפּקאַ אַנגע־נומען דעם גאַסט „באַגייסטערונג“ פאַר גוט געלט. ער האָט פאַררויכערט זיין ליוולקע, זיך אַנגעגאַסן וויין און סודותדיק געשמיכלט צו זיין פריינט — פון אַלע קונסטן וואָס איך האָב געלערנט, האַלט איך — איז דאָס וויסן ווי צו לעבן — די גרעסטע!

— וווּ האָט איר זי געטראָפּן? — האָט בן גפן מעשה פּראַקוואַר געפרעגט

און איז רויט געוואָרן.

לעפּקאַ איז נישט איבעראַשט געוואָרן פון אַזאָ דירעקטער פּראַגע. ער האָט נאָך אַלץ גוטמוטיק געשמיכלט, געפּיקעט די ליוולקע און פאַרטרונקען מיט וויין — וווּ? — האָט ער אַ קנייטש געטון מיט די אַקסלען און גערעדט נאַכלעסיק, ווי

דער גאַנצער ענין וואָלט אים נישט שטאַרק אָנגעגאַנגען — אין אַ שטעטל אין דער „סאַוט“...

— איר זענט דאָרט אַוודאי געווען אַן אמתע סענסאַציע...
 — אַ סענסאַציע... איר ווייסט דאָך אַ קליין שטעטל — האָט לעפּקאַ עניוּותדיק זיך געגלעט דעם געדיכטן שויבער — די צייטונגען האָבן אָפט געשריבן וועגן מיר...
 — איר פּאָטער איז געוויס געווען קעגן דעם שידוך? האָט בן גפּן געוואָלט טרעפּן.

— קעגן! — האָט דער מאָלער לייכט געחווקט — ווער האָט אים געהערט! מיר האָבן אים אָנגעזאָגט די בשורה לאַחר־המעשה.
 — און אייער פרוי האָט גאַרנישט געאַרט — האָט דער גאַסט נישט אָפּגעלאָזט.
 — און אַז געאַרט איז וואָס? — האָט לעפּקאַ נישט פאַרשטאַנען פּון וואָס זיין פּריינט מאַכט אַזאָ וועזן — איבעריקנס, זי האָט גיך איבערגענומען מיין בליק אויף אַ סך זאַכן...

בן גפּן האָט זיך געפילט באַליידיקט פאַר דער פרוי. ער האָט געפרעגט — און פאַר שכנישן איינפלוס האָט איר גאָר קיין מורא נישט?
 — שכנישן איינפלוס! — האָט לעפּקאַ באַדויערט זיין פּריינט — ווער דאָרף עס וווינען מיט שכנים? און ווייטער — האָט ער כּיטרע געשמייכלט — אַ מאַמע פון דריי קינדער האָט עס צייט זיך צו עסקן מיט שכנים?
 — איר האָט זיך באַוואָרנט פון אַלע זייטן — האָט בן גפּן גערעדט שוין ווי דער צערייצט.

— איך האָב זיך בלויז באַוואָרנט מיט אַ ביסל מער פּרייהייט ווי דער דורכ־שניטלעכער מאַנסביל. איך האָב פאַרט געפירט אַ לאַנגע צייט אַ בחוריש לעבן.
 די טיר האָט זיך פּלוצלינג געעפנט, און אַ שלאַנק, טומלדיק מיידל איז, נישט אַנקלאַפּנדיק, אַריין. לעפּקאַ האָט אָן צערעמאַניעס, מער צוליב באַרימערשקייט אַוודאי, אויפּגעהויבן איר קליינעם קיין און זי אַ קוש געטון — דאָס איז מיין מאַדעל, מיס לאַפּעז!

דאָס מיידל האָט געוואָרפן אַ שעלמישן בליק אויפן גאַסט, עפעס אַריינגע־פּליסטערט דעם מאָלער אין אויער און איז אַרויס.

— ס'וואָלט מסתמא נישט געווען אַזוי באַקוועם, ווען אייער ווייב קומט אָן אויף אַזאַ סצענע — האָט זיין פּריינט אים איראַניש באַטראַכט.

— וואָס איז — האָט לעפּקאַ אָנגעשטעלט אויף אים זיינע שיינע אויגן — זי ווייסט נישט, אַז איך קוש זיך מיט פּרויען?

א חתונה אויפן באַרג לבנון

— איר ווילט זאָגן, זי ווייסט און עס אַרט זי נישט?
— מען געוויינט זיך צו — האָט דער מאַלער שנעל אָפּגעהאַקט.
— אייך וואָלט מסתמא אויך נישט געקומערט, ווען זי טוט דאָס זעלביקע?
— ווער טראַכט עס פון אזוינע זאַכן — האָט ער זיך לעפּיש צעשמייכלט —
ס'פאַלט צו די נאַכט גייט זי שלאָפן כמעט אין איין צייט מיט די קינדער.
— אזוי איז זי זינט איר האָט חתונה געהאַט? — האָט בן גפן אים ווייטער
געצויגן ביי דער צונג.
— נו, איר פאַרלאַנגט שוין צופיל! — האָט לעפּקאָ אים דערקלערט — אַוודאי
זענען לכתחילה געווען געוויינען, היסטעריקעס, צערודערטע נעכט, אָבער ס'האַט
זיך איינגעשטילט...
— וואָס־זשע, זי פּאָדערט נישט פון אייך, ווי יעדע פרוי, איר זאָלט זיך
מיט איר אָפּגעבן, צערטלעכקייט, ליבע?...
דער מאַלער האָט גענומען שפּאַנען איבערן גרויסן צימער און שטאַרק
געשמייכלט אויף דער נאַווקייט פון זיין גאַסט — ליבע! — האָט ער זיך אויפגע-
רעגט — נאָך דעם ווי מען שלאָפט מיט אַ הונדערט פרויען אָדער מער, איז אַזאַ
וואָרט, זאָלט איר מיר מוחל זיין — אַן אויסגעריבענע מטבע, איבעריקנס, איר
האַב איר טאַקע געגעבן צו פאַרשטיין גלייך נאָך דער חתונה, אַז ס'איז נישטאַ אַזאַ
זאָך. מענטשן האָבן חתונה צוליב... צוליב גענוס, באַקוועמלעכקייט... מען וויל
נישט זיין אַליין... קינדער זאָלן האָבן אַ היים...
— זי גייט נישט אַמאָל אין טעאַטער... אין סינעמאַ?
— זי גייט! — האָט לעפּקאָ נישט גלייך פאַרשטאַנען ווהיין זיין פריינט
צילעוועט.
— זעט זי נישט? הערט זי נישט? ווי מאַן־אויב זענען זיך איבערגעגעבן,
מען איז זיך געטריי, מען האָט זיך ליב?...
— איר פאַרשנייט דאָך, — ענטפערט דער מאַלער מיט חוזה, — אַז זי זעט
דאָס פאַרקערטע אויך! — און צוגעגעבן — ווערט ער מיט אַ מאָל ערנסט — אַז
זי באַמערקט דאָס אַנדערע, נו, איז וואָס? וואָס האָט עס צו טון מיטן רעאַגן לעבן
קינדער דערציילט מען וועגן מלאכים, צו מוזן אָבער מלאכים טאַקע עקזיסטירן
אין דער ווירקלעכקייט?...
בן גפן האָט געהאַט אויף דער צונג אַ סך בייעז און בייסיקע ווערטער. ער
זעט פאַר זיך אַ מאַנסטער, וואָס טוט זיין אַרבעט ראַפּינירט און דורכגעטראַכט, און
אַ מאַדנער, אומפאַרשטענדלעכער רחמנות צו דער פרוי האָט פאַרקלעמט זיין

האַרץ, און שפעטער, ווען זי האָט זיך אַרײַנגעשאַרט צונעמען די אויסגעליידיקטע פלעשער, האָט בן גפן פאַרגעשלאָגן:
 — אין שטאַטישן פאַרק שפּילט היינט אין אַוונט אַ סימפּאָנישער אַרקעסטער, נעמט אייער פּרוי און לאָמיר צופאַרן...
 די פּרוי קוקט שטילשווייגנדיק אויפן מאַן. זי איז פול מיט דערוואַרטונג, איר פנים איז בלאַס, אויסגעשעפט, אָבער נאָך מיט סימנים פון איידעלער שיינקייט.
 — יאָ, מ'קען עס טון! — האָט לעפקאַ גרויסמוטיק געזאָגט.
 די יונגע פּרוי האָט אויפגעשטראַלט פאַר פּרייד, און שטיל געזאָגט:
 — איך וועל אַנטאָן מיין ניי קלייד, יאָ, לעפקאַ?
 — יאָ, מ'קען עס טון! — רעדט ווייטער דער מאַלער אין זעלביקן טאָן.
 אין צימער איז שוין אין גאַנצן פינצטער, בלויז אַ פאַר רויטע פלעקן פון דער גאַס טאַנצן נאָך אום אויף די ווענט. לעפקאַ שאַקלט זיך ריטמיש אין וויג-שטול, רויכערט די ליולקע און טראָגט אַ פאַרדראַס אויפן גאַסט.
 די יונגע פּרוי איז שטיל אַריין און האָט אָנגעצונדן ליכט. בן גפן האָט ביטער געקלערט: איר קלייד האָט טאַקע געקענט זיין דאָס „נייעסטע“, אָבער ס'האַט, קענטיק שוין נישט איין פּרילינג געזען. פון דעסט וועגן האָט עס איר געפאַסט און איר צוגעגעבן אַ סך חן. זי האָט אַרויפגעקוקט צום מאַן און געדול-דיק געוואַרט.
 לעפקאַ האָט פאַמעלעך אויסגערייניקט די ליולקע, האָט זי נאָך אַ מאָל אָנגע-פילט מיט פּרישן טצבאַק, און ווען ער האָט אויף ס'ניי פאַררויכערט, האָט ער זיך צעשמייכלט מיט די שיינע אויגן צו זיין ווייב און געלאָסן געזאָגט:
 — איך צווייפל, צי ס'איז ראַטזאַם דו זאָלסט מיטגיין, די קינדער קענען זיך נאָך אויפוועקן, און ווי אַ הינטל, וואָס מען וויל באַרוקן, האָט ער זי אַ גלעט געטון איבערן קאַפּ. ער האָט גענומען זיין שטעקן און איז מיטן פּריינט אַרויס אויף דער גאַס...

דער מאדנער דײַך דזשאַקאָבי

דײַך דזשאַקאָבי האָט זיך פאַמעלעך אַראָפּגעלאָזט פון די טרעפּ וואָס פירן פון דאָך. ער איז ערשט זאָרט פאַרטיק געוואָרן מיט גיסן סמאַלע אין די איינגעשפּאַרטע שפּאַלטן און שפּאַרונעס, דורך וועלכע דער רעגן איז אַריינגעדּרונגען. ער איז געווען מיד, אויפגערעגט און צעטראָגן. די קליידער אויף אים, צעפּאַרענע, פאַרפּלעקטע, האָבן געטריבן יעדן חשד, אַז דער מענטש אין זיי האָט עפעס אַ שייכות מיט אַזאַ איידעלער פּראָפּעסיע ווי מעדיצין.

דעם אמת געזאָגט, האָט דער דאַקטער, מחמת זיין עלטער, שוין אַ לענגערע צייט נישט פּראַקטיצירט. זיין פּרייע צייט האָט ער אָפּגעגעבן זיין ביבליאָטעק און צו קהלשע ענינים, און פונעם לעצטן אפשר מער ווי פון עפעס אַנדערש, האָט מען זיך גוטמוטיק געחכמהט אויף זיין חשבון, איז זיין רוקן געבויגן און זיין גאַנג אַ שאַקלדיקער.

דערזעענדיק ביי זיך אין קאַבינעט עטלעכע באַזוכער וואָרטן אויף אים, איז ער נישט איבערראַשט געוואָרן. ער האָט פאַררויכערט אַ סיגאַר און זיך צוגעזעצט אויף אַ ברעג שטול, ווי ער וואָלט דאָ דער גאַסט געווען. באַלד האָט זיך אַרויסגע-ווּיזן, אַז מען איז געקומען צו אים בעטן הילף פאַר די יידישע קינדער-שולן אין שטאָט.

דײַך דזשאַקאָבי האָט זיך שטאַרק צעבייזערט:

— וואָס־זשע, איר האָט נאָך אַלץ נישט געפונען קיין נייע אַדרעסן? — האָט ער אַרויסגעשטעלט זיינע אַן אַלטע טענה — וואָס האָט איר זיך אַלע אָנגעזעצט אויף מיר? וואָס בין איך אַ... אַ... — ער האָט נישט פאַרענדיקט. ער האָט אויס-געזען אין זיין איצטיקן הילוך נעבעכדיק און אומבאַהאַלפּן. די באַזוכער האָבן זיך שטיל אויפּגעהויבן און זיך געלאָזט צו דער טיר.

דעם דאַקטערס בייזער איז אַרויף אויף עטלעכע אַקטאַוועס העכער:

— איר זענט שוין מוכן-ומזמן אפצוטערעטן, האָ אַט אזוי שטאַרק נעמט איר זיך צום האַרצן דעם ייִדישן חינוך, האָ? — האָט ער זיי אַ כאַפּ געטון אויפן צימבל, און האָט באלד צוגעגעבן מיט אַפענעם חוּק — אַזאַ פּנים האָט ער טאַקע, אייער חינוך...

אייער פון די געסט האָט געוואָלט עפעס איינווענדן, נאָר יענער האָט זיך שוין מער נישט צוגעהערט. ער האָט זיך גענומען עסקן ביים שרייבטיש. אין אַ מינוט אַרום האָט ער אים דערלאַנגט אַ טשעק און האָט זיך צוריקגעקערט צו זיין אַרט. זיינע גרוילעך-אומעטיקע אויגן האָבן זיך פאַרטיפּט אין די ברעקלעך ציפּערן פון די אינעווייניקסטע זייטן פון אַ צייטונג, ווי ער וואָלט דאַרט געזוכט אַן ענטפּער אויף זיינע פּראַגן. הגם דער דאָקטער האָט זיך באַטראַכט פאַר אַ סאַציאַ-אַליסט האָט ער אַפּט ספּעקולירט אין „וואָל-סטריט“, געקויפּט און פאַרקויפּט „סטאַקס“ און כמעט שטענדיק געטראַפּן אין פינטל אַרײַן. דאָס איז געווען זיין וועג, ווי ער האָט דערקלערט, צו קעמפּן קעגן דער עקזיסטירנדיקער אַרדענונג. מיט אַנדערע ווערטער, ער האָט אינסטרומענטאַל גענוצט די מעטאָדן פון קעגנער אויף אַרײַנצוקריגן גרויסע סומעס געלט. זיי האָבן זיך אָבער לאַנג נישט געהאַלטן ביי אים. יחידים און אינסטיטוציעס האָבן אים נישט אויפּגעהערט, פּערזענלעך און שריפטלעך, צו באלאַגערן. געמאַנט, געפּאָדערט, געבעטן הילף, און זעלטן אַרויס פון אים מיט ליידיקן...

ס'איז געווען באַקאַנט אין שטאָט, אַז דזשאַקאַבי האָלט אויס אַרעמע סטודענטן אין דעם מיאַמער אוניווערסיטעט, אַז אין די היטלער-יאָרן האָט ער אַריבער-געבראַכט צענדליקער ייִדישע משפּחות קיין אַמעריקע, אַז די אומצאָליקע צימערן פון זיין גרויס, רחבותדיק און אַפּגעלאַזט הויז זענען ס'רוב אויסגעפילט מיט פאַר-בייפּאַרערס, משולחים, נויטבאַדערפטיקע. דער דאָקטאָר האָט, צו דער איבער-ראַשונג פון די היגע עסקנים און רעדל-פירער, געווייכט פון כבוד, געהאַסט, בתכלית-השנאה, יעדע רעקלאַמע. און ווען זיינער אַ פּריינט, אַ ייִדישער שרייבער, האָט שוין יאָ געפּוועלט ביי אים אַ מאָל, ער זאָל דערציילן אַ ביסל פון זיין לעבן. האָט ער פּלוצלינג איבערגעריסן אין מיטן רעדן און אַ דענערווירטער זיך צעשריגן: „טוט מיט אַ טובה און לאַזט מיך צורו, ווער בין איך עס, איר זאָלט וועגן מיר שרייבן? און האָט מער וועגן דעם ענין נישט געוואָלט אַרויסברענגען אַ וואָרט. אין טיר האָט זיך באַוויזן זיין אַדאַפּטירטע טאַכטער, מרים. אַ יונג מיידל, מיט איידעלע געזיכט-שטריכן מיט גרויסע און שטילע אויגן. זי איז אויסגעוואַקסן אין דעם הויז, און האָט, מיט אַ פאַר יאָר צוריק, נאָכן טויט פונעם דאָקטאָרס פרוי,

איבערגענומען די פירונג פון דער באַלעבאַטישקייט, און האָט אַרײַנגעבראַכט אַ ביסל אַרדענונג אין זײַן צעפּלאַנטערט לעבן.

— פאַ, זע, ווי דו זעסט אויס! — האָט זי מיט פאַרווורף באַטראַכט דעם אַלטן

מאַן — דו מוזט טאַקע פאַרריכטן דעם דאַך, נישט קײן אַנדערער?

— פון וואָנען זאָל איך נעמען אויף אַלץ, קינד? — האָט ער זיך זײער ערנסט

באַקלאַגט. דאָס מיידל האָט געהאַט נישט איין ענטפער אויף איר צונג, נאָר קאַנענ־

דיק גוט אַט דעם מאַדנעם מענטשן, וואָס איז אויך גרויסמוטיק צו אַנדערע און

קליינלעך־קאַרג און אויסגערעכנט אויף זיך, האָט זי אים אַ שווייגנדיקע איבער־

געגעבן אַ פעקל בריוו און איז אַרויס.

דזשאַקאַבי האָט פאַמעלעך געעפנט די קאַנווערטן מיט אַ מינע, ווי ער וואַלט

שוין באַצײטנס געוואָסט וואָס אינעווייניק איז געשריבן, אויף איין בריוו האָט ער

זיך פאַרהאַלטן לענגער. דער אינהאַלט האָט אים פאַראַינטערעסירט. זײנער אַ פּרײַנט

האַט אים געוואָרנט, אַז צו אים קלייבט זיך אַ געוויסע מרס. ברין נאָך אַן הלוואה,

און לויט דער רעפּוטאַציע, וואָס זי האָט אין שטאַט, וואַלט גלייכער געווען ער זאָל

איר ווייזן אַ „קאַלטן אַקסל“, ווי מען רופט עס אויפן היגן לשון. דער אינפאַר־

מאַטאָר איז נישט קאַרג געווען אויפן וואָרט. לויט זײַן באַשרײַבונג האָט זי, צוליב

איר אומוויסן, אומפּעיקייט און דוחק אין מאַראַלישער שטאַנדאָפּטיקייט, פאַרטאַכ־

לעוועט דעם מויער. וואָס ס׳איז געבליבן נאָך איר פאַרשטאַרבנעם מאַן. די גע־

לענע געלטער מיט די אַנגעוואַקסענע פּראַצענטן אויף די „מאַרטגעדזשעס“ קען זי

נישט אומקערן און די קרעדיטאָרן ווילן מער נישט וואָרטן...

דער דאַקטאָר, פאַר וועמען די מעשיות זענען געווען לחלוטין נײַ, איז דווקא

געווען נײַגעריק אַנצוקוקן די אשת חיל. אַפילו אַן זײַן פּרײַנטס וואָרענונג, וואַלט

ער דערקאַנט דעם מין פּויגל, אַ פּשיטא איצט...

דזשאַקאַבי האָט נאָך נישט באַוויזן אַוועקצולייגן דעם בריוו, ווי מרים האָט

אַרײַנגעפירט צו אים אַ קורצוואַקסיקע, צעשראַקענע פרוי, מיט אַ צעקנייטשט,

צערונצלט פנים. אירע רויטלעכע אייגעלעך האָבן אים לאַנג באַטראַכט, ווי זי

וואַלט געוואַלט באַשטימען אויף זיכער, אַז ער איז עס טאַקע דער גרויסער נדבן,

ווי מען דערציילט. זי האָט זיך גיך איינגעאַרדנט אין אַ שטול, און אירע דינע,

טרוקענע ליפן האָבן זיך גענומען האַסטיק באַוועגן.

הגם דער אַלטער מאַן איז געווען שוואַך אויפן געהער, איז פאַר אים אָבער

אויף אַ מינוט נישט פאַרהוילן געווען ווער די סוביעקטן איז. אים האָט נישט

געאַרט איר נאַכאַנאַנדיק פּלאַפלען, מחמת ער האָט שוין פון פּרײַער געהאַט אַפּגע־

מאכט זיין באשלוס. נאָר אין לויף פון איר מאַנאָלאָג האָט ער גענומען מער און מער אויפכאַפן אירע רייד. זי האָט, קענטיק, דערשנאַפט זיין מום און האָט געהע- כערט איר קול. ביסלעכווייז האָט זיך אָפגעטון דער גלייכגילטיקער אויסדרוק ביי אים. ער איז געוואָרן אויפּמערקזאַמער, וואַרעמער. די דאָזיקע אומבאַקאַנטע פרוי האָט פּלוצלינג אויפגעוועקט אין אים שטיקלעך זכרונות פון זיין קינדהייט. ער האָט געשטאַמט פון אַ קליין שטעטל אין דער ליטע. זיין טאַטע איז געווען אַ מלמד אין דער ווייטער פרעמד און פּלעגט אַהיימקומען בלויז אויף די ימים־טובים. די מוטער האָט געהאַט אַ קרעמל פון צעלניק און פינף פיצלעך קינדער, איינס גע- רוקט פונעם אַנדערן אויף אַ יאָר. ער איז געווען דער עלצטער. דאָס ביסל צערט- לעכקייט, אין וועלכער דאָס קליינוואַרג האָט זיך גענויטיקט, בפרט ער, אַ שוואַך און פאַרחלומט יונגל, האָבן זיי געקראָגן ביי צירלען, אַן אויסגעמאַגערטע, שוואַרץ- געפּלעקטע קו, ביי וועמען מ'האַט צוגענומען דאָס קעלבל און עס פאַרקויפט דעם קצב. צירל האָט זיך אַרומגעדרייט איבערן פאַרוואַרלאַזטן הייפל, וווּ די קינדער האָבן זיך געשפּילט, מיט אַ האַרצרייסנדיקן מוקען, זיך אָפט געשטעלט לעבן זיי און גענומען לעקן מיט איר רויט־גרוילעכער צונג זיערע צעשויבערטע קעפּלעך, די קויטיקע פּנימלעך, און אין וואָס נאָר זי האָט זיך אָנגעשטויסן...

די מרס. ברין האָט אים איצט שטאַרק דערמאַנט אין דער אומגליקלעכער צירל. ס'האַט אים אַרומגעכאַפט אַ רחמנות צו איר. דעם פריינטס בריוו האָט אים געקלונגען מער ווי אַ מסירה, ווי אַ וואַרענונג. ער וואָלט זיכער דערפילט איר פאַרלאַנג, ווען נישט אַ מאַדנע מידקייט און אָפהענטיקייט, וואָס האָט זיך אַראָפּ- געלאָזט אויף אים. ער האָט מיט אַן אָפּגעשוואַכטן קול זי געבעטן צו קומען אין אַ פאַר טעג שפּעטער.

יענע נאַכט איז דער דאָקטאָר שלעכט געשלאָפּן. צי ס'האַט דערצו גורם געווען דאָס מאַרדעווען שעהן-לאַנג אויפן דאָך, צי ס'זענען שולדיק געווען די אימהיים- לעכע בילדער, וועלכע די פרעמדע האָט אַרויסגערופּן, ווער קען וויסן? דזשאַקאַבי האָט זיך אויף מאַרגן נישט געפילט בעסער. דער הויז־דאָקטאָר איז באַשטאַנען מיזאַל אים תּיכּף־ומיד אָפּשיקן אין שפּיטאַל.

אין אַ וואַך אַרום האָט מען צום חולה צוגעלאָזט בלויז געציילטע באַזוכער. ווי אַזוי די מרס. ברין האָט זיך אַהין אַריינגעקראָגן איז געווען אַ רעטעניש. זי האָט זיך פאַרקליבן אין אַ ווינקל און מ'האַט זי ווינציק אָנגעזען. לויטן שטילן שעה- טשען און מרימס כסדרדיקן כליפען און לויטן פאַרהאוועטן אויסקוק פונעם אַדוואַקאַט מיטן גרויסן פאַרטפּעל, האָט די קליינע פרוי פאַרשטאַנען, אַז ס'האַלט

א חתונה אויפן באַרג לבנון

שמאַל מיטן דאָקטאָר. זיין פלוזלינגדיק קראַנק ווערן האָט ביי איר אויסגעלאָשן די לעצטע האָפענונג צו קריגן אַן הלוואה. זי האָט דעם טרויעריקן צופאַל באַטראַכט פאַר נאָך אַ שטרויכל־שטיין אויפן וועג צו מאַטעריעלער רוינע. זי איז איצט געווען מאַדנע גלייכגילטיק צו איר שיקזאַל. געבראַכט איז שפיטאַל האָט זי, ווי אומגלויב־לעך עס זאַל נישט זיין, אַ טיפער מיטלייד צום אַלטן דאָקטאָר. נאָך זיצנדיק אין זיין קאַבינעט האָט זי אַזוינס דערפילט צו אים. איר האָט זיך אַן אויפהער דעמאַלט געקלערט. אַז הגם זיין הויז איז פול מיט געסט, איז ער אַן עלנטער מענטש און אַז אַלע וואַרטן אויף זיין שנעלן סוף...

מיטאַמאַל האָט זיך צו אירע אויערן דערטראַגן דעם קראַנקנס קול. ער האָט זי באַמערקט און זי גערופן צו זיך. זי האָט זיך, צום שטוינען פון די אַרומיקע, גענומען פאַמעלעך שאַרן צום בעט. אַלץ אין איר האָט זיך געקנוילט פון אַן אומ־פאַרשטענדלעכן שרעק. דער אַלטער מאַן האָט אַרױפגעלייגט אַ ציטערדיקע האַנט אויפן אַדוואַקאַט, וואָס איז געזעסן האַרט לעבן אים:

— זייט זיכער — האָט זיין שטים זיך געבראַכן — אויסצומאַכן די נייטיקע פאַפירן פאַר דער מרס. ברין — האָט ער אַנגעוויזן אויף איר — זי זאַל קענען קריגן דאָס געלט.

דער מאַן מיטן גרויסן פאַרטפעל האָט מיט פאַרוונדערונג באַטראַכט דעם חולה און געשוויגן.

— איך האָב מיט אייך נעכטן גערעדט וועגן איר — האָט דזשאַקאָבי אים דערמאַנט, און האָט מיט אַ פינגער אַ ווונק געטון צו מרימען.

דאָס פאַרטרויערטע מיידל איז צוגעקומען נענטער און ער האָט פאַר איר איבערגעחזרט זיין ווונטש. זי האָט אים צאַרט אַרומגענומען און געגלעט די גרויע, איינגעפאַלענע באַקן:

די מרס. ברין האָט זיך מער נישט געקענט באַהערשן. זי האָט זיך אַראַפֿ־געלאָזט אויפן דיל פאַרן חולה און האָט אויסגעבראַכן אין אַ געוויין...

אַנעם און דער פּרעמדער

קעגן אַוונט איז אין הענדערסאַנוויל, נאַרד־קאַראַלינאַ, אַרײַנגעשטיגן אין צוג אַ כאַפּטע יונגוואַרג אינעם עלטער צווישן פּערצן און זעכצן, אינעם זעלביקן הילוך ווי מען זעט זי אין די זומער־קעמפּס. די יינגלעך — אין קורצע, אַדער פאַרקאַשערטע „דזשין־הויזן, מיט אַנאַרבליקע בלוזעס, מיט צעפאַרענע סאַנדאַלן אויף אומצײכטיקע פּיס. נישט בעסער האָבן אויסגעקוקט די מיידלעך, מיטן אונטער־שייד, וואָס בײַ די לעצטע זענען די פּוס־נעגל געווען רויט־געפאַרבט...

די חברה האָט נישט איינגערוט, זיך טומלדיק אַרומגעטראַגן איבערן וואַגאַן, געלאַכט, זיך געחכמהט, אַפּגעטון איינס סאַנדערע פאַרשיידענע שפּיצלעך. פּון די ווייסע קישעלעך אויף די אַנלייגן, האָט זיך דאָ־און־דאָרט אַ הייב געטון אַ ווייסער קאַפּ, אַ ווייל באַטראַכט מיט נײַגער און חידוש די אומגעבעטענע געסט און מיט פאַראיבל זיך צוריקגעלייגט...

אַנעם, מער ווי אַנדערע, האָט באַמערקט די אומצופּרידנקייט בײַ די עלטערע פּאַסאַזשירן, אַבער אַנשטאַט זיך איינצונעמען, האָט זי פּראַוואַצירט נייע שקאַצערײַען. באַזונדערס אַנגעשטויסן איז זי געווען אויף אַן אַלטיטשקע, וועלכע האָט אַלע מאַל אַנגעשטעלט אויף איר אירע גרוילעכע בליקן און זי אַבסערווירט מיט אַ מינע, וואָס האָט גערעדט קלאַרע דיבורים „ווי קען אַזאַ גרויס מיידל זײַן אַזוי צעלאַזן...?“ במקום אַן ענטפּער האָט אַנעם אַרויסגעכאַפּט דאָס שפּיגעלע, פאַריכט די ווייכע קאַשטאַנען־האַר אויפן גרויסן שטערן, צוגעגעבן פאַרב צו די ליפּן און איין אויג געהאַלטן אויף דער זקנה, ווי זי וואַלט זיך איבערגענומען מיט איר אויסזען, מיט איר יוגנט, און ווען זי האָט געדאַרפּט יענער פאַרבייגיין, האָט זי איר „אומגערן“ באַרירט דעם ווייסן קאַפּ, זיך העפלעך אַנטשולדיקט און שפּעטער ווייטער געטון דאָס זעלביקע...

צו נאָך איינעם אַ פּאַסאַזשיר האָט דאָס מיידל געהאַט אַ שטאַרקע קרײוודע.

דאס איז געווען אַ שמאַל־אַקסליקער מיטפאַרער מיט נאַכלעסיק־צעוואַרפענע קרויזן ביי די זייטן פון ערנסטן און טיף־געקאַרבטן פנים. ער איז געווען פאַרטון אין אַ בוך און ס'האַט זיך געדאַכט, ער הערט נישט און זעט נישט וואָס ס'קומט פאַר אַרום אים. אַנעטן האָט עס גערייצט. זי האָט זיך פּלוצלינג צעזונגען אַדער צעשריגן, צי גאַר גענומען עפעס אויסקלאַפּן אויפן שויב. ס'האַט נישט געהאַלפּן. ס'בוך, צי דער עקשן אינעם מענטשן, האָט גובר געווען אַלע מיידלשע אַרויסרופן... מיט אַמאָל ווערט אין וואַגאַן רויק, ווי דאָס געבעט פון די עלטערע וואָלט ענדלעך פאַרנומען געוואָרן. די חברה איז אַוועק אין "דיינער" צום אַוונטברויט. די פּאַסאָזשירן, ווי אָפּגערעדט, קוקן זיך איבער מיט פרעג־און־אויסרוף צייכנס... — "דיד יו עווער...?" (האַסט אַמאָל געזען אַזוינס...?).

— "טהענק גאָד...!" (גאָט צו דאַנקען!).

— "סאָם באַנטש...!" (אַ חברה אַ ביסל!).

ווען די שטילקייט האָט זיך שוין געהאַט רעכט איינגעשטעלט און חוץ דעם ריטמישן קלאַפּן פון די רעדער האָט מען גאַרנישט געהערט, האָט זיך אַנגעהויבן דער טומלדיקער צוריקקער פונעם יונגן עולם, אָבער דאָס מאָל מיט אַ פאַרגרע־סערטן טעמפּאָ, מיט פּרישער ענערגיע, און ווי דאָס וואָלט נישט גענוג געווען, האָט נאָך יעדער מיטגעבראַכט אַ פּלעשל "קאַקאָ־קאַלאַ", געטרונקען, געשפּריצט איינס אויפן אַנדערן. אומגעריכט זענען עטלעכע טראַפּנס געפאַלן אויף דער איינגעשלאַפענער זקנה...

דער פרעמדער האָט אַוועקגעלייגט דאָס בוך, זיך אויפגעשטעלט אין זיין גאַנצער הויך, אַראַפּגענומען אַ רענצל פון דער פּאַליצע און מיטן פינגער אַ ווונק געטון צום יונגוואַרג ס'זאָל אים נאַכגיין צו די פּאַר רייען ליידיקע זיץ־פלעצער. די יינגלעך און באַזונדערס טאַקע די מיידלעך, האָבן זיך נייגעריק און ווונדערנדיק געלאָזט נאָכן הויכן מאַן. ער האָט גערעדט צו אַלע, אָבער געמיינט בלויז אַנעטן:

— זעצט זיך! — האָט ער זי דורכגענומען מיט זיינע שטאַל־קאַלטע אויגן און איר אַנגעוויזן אַן אָרט לעבן זיך, און מערקווירדיק — דאָס מיידל האָט געפּאַלגט. זי האָט פּאַרלוירן געשמייכלט און אויף עפעס געוואַרט...

דער פרעמדער האָט אַרויסגעקראַגן פון רענצל שמירעכצן, הויט־פינדזלען, וויע־בערשטלעך, פּודרע...

— "וואָס איז טהיס סטאָף פאַר, איי מעסקערייד?" — "אויף וואָס דאַרפט איר די שמאַכטעס, פאַר אַ מאַסקאַראַד?" — האָט עמעצער געפרעגט מיט חוזה. דער מאַן האָט נישט געענטפּערט. ער האָט גערעדט צום מיידל:

— איר זענט איצט זעכצן, נישט אמת? אַט אזוי וועט איר אויסזען צו פיר-
און-צוואַנציק — האָט דער מאָדנער מענטש אַ פיר געטון מיטן פינדזל איבער
איר געזיכט, באַרירט דאָ-און-דאָרט דעם שטערן, אונטער די אויגן-הייטלעך,
ציים מויל...

אַנעט, ווי די חברה אַרום, איז געזעסן אָדער געשטאַנען שטאַרק פאַראַינט-
רעסירט ווי אין אַ שפּיל און געדולדיק געוואָרט. דער פרעמדער האָט נישט
אַפּגעלאָזט:

— אַט האָט איר דערגרייכט אייער פינף-און-פערציקסטן געבוירנטאָג — איז
ער געווען טיף-ערנסט — איר זענט פאַרשטייט זיך, לאַנג פאַרהייראַט. איר האָט
שוין דערוואַקסענע קינדער — האָבן ביי אים די הענט, ווי די צונג, נישט גערוט.
ער האָט, ווי אַ מכשף, גיך-גיך געאַרבעט, גענומען צו הילף איין פאַמאָדע, אַט אַ
צווייטע, גענוצט אַפט און אַ סך פינדזלען און בערשטלעך, ביז מ'האַט פאַר זיך
דערזען, צום גרויסן חידוש, אַ מיטליאַריקע פרוי...

דאָס יונגוואָרג האָט געשטוינט, געקוקט מיט אויפגעריסענע אויגן דאָ אויפן
פרעמדן, דאָ אויף אַנעטן, זיך געהאַלטן אין איין ווונדערן און מורא געהאַט אַרויס-
צוברענגען אַ וואָרט. אויך דאָס מיידל האָט געשוויגן, כאַטש זי האָט נישט איין מאָל
געהאַט אַ פאַרלאַנג אַפּצושטופן פון זיך דעם איינגעשפּאַרטן גרימירער מיט זיינע
שמירעכצן און אָנהייבן אויף ס'ניי עפעס אַ שקאַצעריי, נאָר זעענדיק ווי ערנסט
די חברה באַטראַכט זי, איז זי אויך געוואָרן נייגעריק און געוואָרט אויפן סוף. זי
האַט אים איצט געהערט ווידער רעדן:

— אייך גייט דאָס פינף-און-זעכציקסטע יאָר. איר קומט ערשט פון אַ באַזוך
ביי אייערע אייניקלעך. איר זענט אַ ביסעלע מיד און שלעפעריק. איר וואָלט זיך
אַצינד אַוודאי צוגעלייגט אויף אַ קישעלע ווי יענע — האָט ער אַנגעוויזן אויף דער
אַלטיטשקער, און בעת-מעשה האָט ער פלינק און געניט אַרויסגעבראַכט טיפע
קנייטשן און גראַבנס אויף איר פנים. פון אונטער די אויגן און גאַמבע זענען אַראַפּ-
געהאַנגען טאַרבעלעך און דער קאַפּ, געדיכט באַדעקט מיט פּודרע, האָט נישט
געקענט אויסזען וויסער און — עלטער... דאָס מיידל האָט איצט געכאַפט, צו
אַלעמענס איבערראַשונג דעם אַנבליק פון דער שלאַפּנדיקער זקנה...

דער פרעמדער האָט אַרויסגעשלעפט פון רענצל אַ פּירקאַנטיקן שפּיגל און
איר דערלאַנגט. זי האָט זיך געוואָלט צעלאַכן, נאָר דער געלעכטער איז איר
געבליבן שטעקן אין קעל. זי האָט אַ צעשראַקענע גענומען פירן די אַלט-איינגע-

2. לאַס אַוויין

צויגענע בליקן פון איינעם אויפן אנדערן, אין איז מיט אַ הילכיקן געווייזן אַרויס-
געלאָפן פון וואַגאַן...

דער מאַן האָט געלאָסן צונויפגענומען די סלאַיקעלעך, די בערשטעלעך און
די אנדערע מטלטלים, זיי אַריינגעלייגט אין רענצל, זיך צוריקגעזעצט אויף זיין
אַרט און זיך ווידער פאַרטיפט אין בוך...

דאָס יונגוואַרג האָט נאָך אַ וויל באַטראַכט מיט נייגער און פאַרווונדערונג דעם
פרעמדן און איז אַוועק זוכן דאָס מיידל...

דער קראנקער שריפטשטעלער

דער בין־השמות האָט זיך שטיל געשאַרט דורך די אָפּענע פענצטער, זיך געלייגט אויף די ווענט, אויפן דיל, אַרומגענומען דאָס שמאַלע בעטל אין מיטן צימער. פון ערגעץ האָט זיך דורכגעריסן אַן איינציקער שטראַל ליכט פון דער פאַרגייענדיקער זון און איז געפאַלן אויף דעם דרעמלענדיקן שאַליטן. ער האָט אויפ־געהויבן די שווערע בערשטל־ברעמען און האָט זיך אַן אומעטיקער אַרומגעקוקט. אַ קוים מערקבאַרער שמייכל האָט אַ ריר געטון זיינע טרוקענע ליפּן:

— איר זיצט שוין דאָ לאַנג?

אויפן טישל זענען געווען אַנגעשטעלט פלעשלעך מיט פילן און קאַפּסולן פון פאַרשיידענעם גרויס און קאַליר. שטויסן ביכער און זשורנאַלן האָבן זיך געהויבן אין די ווינקלען. אַנטקעגנגאייבער דער אַלטער, אַפּגעפאַרענער ראַדיאָ האָט זיך אויף דער קאַמאָד פון אַן ענלעכן אויסקוק, געזען אַ בילד פון אַ יונג, חנעוודיק און ערנסט מיידל.

— מיין טאַכטער! — האָט דער חולה אַ פאַרבענקטער אויפגעכאַפט דעם גאַסטס בליק.

פאַר די לעצטע זעקס חדשים איז שאַליט זעלטן אַרויס פון שטיבל. די פיס, געוויינטע צו לאַנגע שפּאַצירן אין „לאַמוס פאַרק“, פּאָוע דעם ים־ברעג, איז „פלוצלינג“ באַפאַלן אַן אומפאַרשטענדלעכע שווערקיט, וועלכע דער דאַקטאָר האָט באַצייכנט מיט פונקט אזאָ אומפאַרשטענדלעכן, שווערן נאַמען. אמת, ער האָט לאַנגע יאָרן געליטן אויפן האַרץ און צוליב דעם טאַקע האָט ער זיך געפונען אין מיאַמי, ווייט פון זיין קליינער פּאַמיליע. אָבער אָפּהייטנדיק די פאַרזאָגן און די דיעטע פונעם דערמאַנטן דאַקטאָר, האָט ער זיך פון דעסטוועגן געפילט גאַנץ גוט, אַז ער האָט געקענט יעדן טאַג אָפּזיצן אַ פאַר שעה ביי דער שרייבמאַשין, און אין די אָונטן שפּאַצירן, פאַרברענגען אין די קאַפעטעריעס, אַרומגערינגלט פון חסידים

און פריינט, אָדער אויף אַ באַנק ביים ים, וווּ ער האָט ליב געהאַט צו זינגען מיט זיין באַריטאַן־שטימע אומעטיקע רוסישע ראַמאַנסן...

דער באַיאָרנטער שריפטשטעלער, וואָס האָט נאָך נישט געהאַט אַנגעווייזן זיין יוגנטלעכן ברען, האָט דעמאָלט איבערגעלעבט מינוטן פון עלית־נשמה. פאַר די אויגן, ערנסטע און מיִדע, האָבן אויפגעלויכטן ווייט־פאַרגאַנגענע טעג און נעכט פון וואַגל אין דער שווייץ, אין ארץ־ישׂראל און נאָך פריער אויף די וועגן פון צאַרישן רוסלאַנד. ער, דער קרעפטיקער, ברייט־פלייציקער שאַליט האָט געהאַט אין זיך עפעס פון גאַרקיס אומרויקע נאַטורן. אויסערלעך מגושמדיק, צעשויבערט, אַשט פאַרוואַרלאָזט, האָט ער אָבער אונטער דער האַרטער קאָרע געטראָגן אַ ווייך, עמפּינדלעך און מיטפילנדיק האַרץ, וואָס האָט געקענט אויפפלאַמען ביי אַן אומ־רעכט, וואָס האָט געקענט זיך טיילן מיט זיין מאַגערן פאַרדינסט מיט אַ נויט־באַדערפטיקן חבר...

אַשר שאַליט האָט זיך באַוויזן מיט אַ פיר צענדליק יאָר צוריק אין אַמעריקע מיטן ״יחוס־בריוו״ פונעם מחבר פון ״נאַ דניע״. גאַרקי האָט געהאַט אַפּגעדרוקט זיינע אַן אַרבעט אין זיין זשורנאַל, און אין דעם זכות, אפּשר, האָט ער זיך נישט געדאַרפט לאַנג ראַנגלען אַריינגענומען צו ווערן אין דעם שרייבערישן ״צעד״. הגם ער איז אין גיכן געוואָרן אַ מיטאַרבעטער אין אַ גרויסער ייִדישער טאַג־צייטונג. האָט ער אָבער אַלע זיינע יאָרן געהערט צום אַרעמען שיכט פון דער פּראַפעסיע. דעם אמתן שכר האָט ער, משמעות, געקראָגן פון זיינע לייענער. מען איז אים גערן געווען, און מ'האַט מיט נייגעריקייט געוואַרט אויף זיינער אַ דערציילונג...

שאַליט האָט ליב געהאַט מענטשן. וואָס איינפאַכער ס'איז געווען זייער האַלטונג, זייער לשון, אַלץ נעענטער זענען זיי אים געוואָרן. אין דעם ווייבלעכן מין אָבער — האָט ער ס'רוב געזוכט דאָס פיקאַנטע, דאָס אויסטערלישע, דאָס אומגעוויינטלעכע. אַט דער כאַראַקטער־שטריך האָט אַפּט צעשאַקלט דאָס גלייכ־געוויכט פון זיין פאַמיליען־לעבן. ער האָט נישט געוואָלט, צי ניט געקענט אַננעמען, אַז זיין אייגענע פרוי, וואָס האָט אַמאָל אויך געהערט צו דער קאַטעגאָריע, זאָל ווען עס איז פאַרלירן די דערמאַנטע פאַר אים מעלות. צו דער עלטער איז די מחיצה צווישן זיי געוואָרן, פאַרשטייט זיך, גרעסער. זי, וואָס האָט זיך געפונען אין די מזרח־שטאַטן, מחמת איר פאַך האָט זיך הי שוואַך באַצאָלט, איז אים אַלץ זעלטענער געקומען באַזוכן. אַגב, האָבן איר אַפילו די דאָרטיקע פאַרדינסטן נישט שטענדיק עס דערלויבט. זי האָט די גאַנצע צייט געדאַרפט זאָרגן אויף

חיונה פאר זיך און פארן קינד, און כאַטש די טאַכטער איז שוין איצט געשטאַנען
אויף די אייגענע פיס, איז איר מערכה פון דעסטוועגן נישט גרינגער געוואָרן.
שאַליט האָט אָנגעשטעלט זיינע אומעטיקע בליקן אויפן גאַסט:
— מיין פרוי קען היינטיקן ווינטער נישט קומען — האָט ער אַ זיפן געטון
און ווי ער וואַלט געוואַלט פאַרענטפערן איר האַנדלונג קעגן אים, האָט ער צוגע-
געבן — נישט אַלע מאָל קען מען זיך אַרויסרייסן פון שאַפּ, בפרט אין ברען
פון סעזאָן.
— און די טאַכטער? — האָט דער גאַסט פאַרזיכטיק אַריינגעשטעלט.
— אַן איינפאַל אַ ביסל — האָט ער זיך כלומרשט געוונדערט און די בערשטל-
ברעמען האָבן זיך אָנגעכמירעט — וואָס וועט זי דאָ טון מיט אַן אַלטן, קראַנקן
יידן? — ער איז אַנטשוויגן געוואָרן און מיט אַמאָל דערפילט אַ נאַגנדיקע בענ-
קעניש נאָך זיין קינד. וואָס וואַלט ער נישט אַוועקגעגעבן, זי זאָל איצט זיין לעבן
אים, צו קענען זי צודריקן צום האַרצן...
אין צימער איז געוואָרן פינצטער. דעם חולה האָט עס נישט געאַרט און
דעם גאַסט אַוודאי נישט. אזוי זענען אַוועק עטלעכע מינוטן אין שווייגן. פּלוצלינג
האָט שאַליט זיך גענומען באַקלאַגן, ס'האָט זיך געדאַכט, אַז זיינע ווערטער קומען
פון אַ ווייטן מהלך, און ווייל ער האָט איצט נישט געזען זיין גאַסט, איז ער געוואָרן
אַפענער, דרייסטער:
— ס'איז סדום, זאָג איך אייך, נישט קיין שטאָט! שוין העכער אַ וואָך ווי
אַ פּוס איז נישט אַריבערגעטראָטן מיין שוועל...
— ס'איז נישט פון שלעכטייט, חבר שאַליט — האָט זיין באַזוכער אים גע-
זוכט צו באַרויקן — אַט האָב איך זיך ערשט היינט דערוואַסט, אַז איר זענט קראַנק.
— וואָס זשע פון גוטסקייט האָט מען אין מיר פאַרגעסן? — האָט ער זיך
נישט געלאָזט אייננעמען — אמתער סדום!
— פאַרגעסן? — האָט פונעם צווייטן ווינקל געקלונגען דאָס קול פול מיט
חידוש — וווּ איך עפּן אַ צייטונג, אַ זשורנאַל, שרייבט מען וועגן אייך, אפילו
אין אַרגענטינע...
— איך גיב אייך אַ דרייער פאַר אַלע שרייבערייען! — האָט דער חולה גערעדט
אַן אויפגערגעטער — ס'פלעגן זיך מיר נאַכשלעפּן גאַנצע כאַפטעס יידן, וווּ זענען
זיי אַהינגעקומען?
— איר פאַרנעמט אַ חשובן אַרט אין דער ליטעראַטור — האָט דער צד

שכנגד געוואלט אויפוועקן אין אים זיין שרייבערישע גאוה, און אין דעם גע-
פינען טרייסט.

— נו, אודאי קען מען עס נישט אוועקמאכן מיט דער האנט — האט ער
געענטפערט, און ס'איז שווער געווען צו וויסן, צי איז ער מסכים, צי איראניזירט
ער עס אזוי.

— און וואס איז מכוח יענע וואס זענען קראנק און האבן אזא טרייסט אויך
נישט? — האט פונעם גאסטס רייד א וויי געטון מיט שטילן טרויער.

שאליט וואלט שוין פון לאנג א סוף געמאכט צום שמועס, ווען דער היינ-
טיקער באזוכער זיינער וואלט נישט געווען א יונגע דאמע, מיט וועלכער ער האט
זיך אמאל געטראפן ביים ים. ער האט דעמאלט נישט באוויזן רעכט באקענט צו
ווערן מיט איר, מחמת ער איז נישט געווען אליין, און באלד נאך יענער באגע-
געניש האט אים די קראנקייט אריינגעלייגט אין בעט.

— איר האט א סך פארוואס דאנקבאר צו זיין — האט ער ווידער דעהערט
איר אנגענעמע, מעלאדישע שטים מיט א שמץ פארווורף — און נאך מער סיבה
צוליב וואס צו לעבן...

— צוליב וואס צו לעבן... — האט ער זיך איבערגעקרימט א צערייצטער —
כדי מאַרנן און איבערמאָרגן באַפאַלן צו ווערן פון אַלטע און נייע ווייטיקן, כדי
צו ליגן גאַנצע נעכט — האַט ער זיך פאַרלוירן — אַ שלאַפּלאַזער, אַן איינזאַמער,
ס'זאָל נישט זיין ווער צו דערלאַנגען אַ גלאַז וואַסער. איך וואַלט אַן ענדע געמאַכט
פונעם מיאוסן שפיל — האַט זיך אַרויסגעכאַפט ביי אים אַ פאַרטייעטער ווונטש
— ווען נישט... —

— ווען נישט וואָס? — האַט די יונגע פרוי מיט נייגער און אוימגלויבן זיך
דערלויבט אַ פאַרש צו טון.

שאליט האט א מאך געטון מיט רעזיגנאציע:

— וואָס איז דאָ מאַריך צו זיין... איך בין אַ פּחדן... אַ הילפּלאַזער פּחדן...!
די באַזוכערין, אַן אַריבערגעקומענע פון די דייטשע לאַגערן, וואָס האַט, ווי
ס'רוב פליטים, זיך געקלאַמערט מיט אַלע כוחות אין לעבן, און האַט יעדן טאָג
באַגעגנט מיט גרענעצללאַזער פרייד און מיט אַ געפיל פון נצחון, האַט נישט געקענט
דערלאַזן אַזאַ גרינגשאַצונג, אַזאַ טיפע באַליידיקונג צום טייערסטן וואָס איז דעם
מענטשן געגעבן געוואָרן, מעג דער מענטש אַפילו זיין אַ חולה, און זי האַט גע-
ענטפערט מיט אַפּענעם פאַרדראָס:

— עך, חבר שאליט, איר זענט אומגערעכט, שרעקלעך אומגערעכט! באַרעכנט

א חתונה אויפן באַרג לבנון

נאָר די גנאָדן, — האָט זי זיך געמיט אים צו איבערצייגן, — וואָס זענען, ווי מען פלעגט זאָגן ביי אונדז אין פוילן, צו אייער דיספּאָזיציע: עס דינען אייך, גאָט צו דאַנקען, די אויגן צו לייענען, דער קאָפּ אַנצושרייבן אַ מעשה און די צונג... — זי האָט געוואָלט זאָגן אַ שאַרף וואָרט, און זיך באַהערשט — ס'איז גאַרנישט אַזוי שלעכט...!

די באַקאַנטע האָט אומגערן אַ צי געטון דאָס קייטעלע פונעם טישלאַמפּ, און דאָס צימער איז פאַרפלייצט געוואָרן מיט העלן ליכט. דער חולה איז אַ צייט געלעגן אַ פאַרבלענדטער, און ווען די ראיה איז אים קלאָרער געוואָרן, האָט ער זיינע בליקן נישט געקענט אַפרייסן פון דער פרויס האַנט־געלענק. דאָרטן זענען געווען בולט אויסגעברענט עטלעכע ציפּערן, וועלכע האָבן אַנגעוואָרפן אויף אים אַ שוידער. ביים קראַנקן שריפטשטעלער האָבן זיך געוויזן טרערן. ער האָט זיך דערפילט מאַדנע שולדיק קעגן איר, און אָן ווערטער איז ער צוגעפאַלן צו איר האַנט און זי גענומען קושן...

דער רעוואלט פון די זקנים

אויף דער פלאטפארמע איז געשטאנען דער לערער דוד ברושי און האט מיט אראטארישער געשיקטקייט געפרוווט פאראינטערעסירן דעם עולם. און הגם אין זאל איז געווען לעת-עתה שטיל און רויק, האט דער יונגעראמן געשפירט מיט אלע חושים, אז ס'קלייבן זיך געדיכטע וואלקנס אונטערן ברעוונענעם דאך פון דער שול, אין ס'קען יעדע רגע אויסברעכן א שטורעם.

ברושי האט, ווי דער מנהג איז, נישט נאך מדריך געווען דאס קליינווארג, נאך ער האט אויך געדארפט זיין דער מורה-דרך פאר די טוער און מיטגלידער פון דער ארגאניזאציע — די אויפהאלטער פון דער שול. ס'רוב פון זיי איז באשטאנען פון עלטערע מענטשן, געקומען אהער פון אלע ארבע פּינות אמעריקע, אויסצולעבן די געבליבענע יארן אין דעם היגן מילדן און מעסיקן קלימאט.

ס'איז געווען איינגעפירט, אז יעדן צווייטן דינסטיק אין חודש האבן זיך אין שול-הויז צונויפגעקליבן א פינף צענדליק צוהערער און דער לערער האט מיט זיי געקנעלט קאפיטלעך פונעם ווייטן יידישן עבר, גערופן בלעז — געשיכטע-לעקציעס. ס'איז געווען א צייט, ווען זיין אוידיטאריע איז געווען שטארק פארכאפט פון די שוין איצט לעגענדארע און פארהייליקטע געשטאלטן פון דער ערשטער רוסישער רעוואלוציע, וועלכע האבן זיך מקריב געווען, כידוע, פארן ווילזיין פון צאלק, אבער צום ליבסטן איז דער עדה יידן געווען צו הערן וועגן דער קליינער פלעיאדע יידישע דיכטער, וואס האט מיט אירע סאציאלע לידער זיי געמוטיקט אין געטרייסט, ווען זיי, ארעמע, פארוואגלטע אימיגראנטן, זענען בערך מיט א האלבן-יארהונדערט צוריק, אנגעקומען צו די היגע ברעגעס און געדארפט ציען זייער מאגערע חיונה אין די דעמאלטדיקע שוויק-שעפער. א סך פון זיי האבן נאך היינט געזונגען און דעקלאמירט די מיט מרידה אנגעלאדענע לידער און פאעמעס, און אנדערע האבן אפילו געקענט זייערע שאפער פערזענלעך.

דוד ברושי האט נישט נאך געהאט די פעיקייט מסביר צו זיין אן ענין, נאך

ער האָט אויך פאַרמאָגט אַ באַזונדערן חן אים אַרויסצוברענגען. ער פלעגט זען ווי דער עולם איז באַגוועלטיקט פון זיינע רייד, לעבט איבער מינוטן פון דערהויבנ-קייט, פון עונג-רוחני, ווי ס'קוקן אַרויף צו אים די וואַרעמע, לאַסטשענדיקע בליקן, גלייך פאַר זיי וואַלט נישט געשטאַנען דער לערער פון שול, נאָר זייערער אַ לייבלעכער און נאָענטער קרוב. פון דעסט וועגן ווען ער האָט געפרוּווט מיט זיי אַ שמועס טון וועגן דעם שפעטערדיקן דור שריפטשמעלער, אַ פשיטא נאָך וועגן די נייערע, האָט ער זיך אָנגעשטויסן אויף אַ קילקייט, וואָס האָט ביי אים אַוועק-גענומען דעם מינדסטן חשק זיך צוצורירן צו זיי. דערווייל האָט זיך געמאַכט אַזאַ געשעעניש:

אין אַט דער ווייטער דרום-מזרחדיקער שטאַט ביים אַטלאַנטיק, וווּ דער זומער איז אַ תּוֹשֵׁב אַ גאַנץ יאָר, האָט זיך איין מאָל אין חודש יאַנואַר, ווען איבער די מערסטע טיילן פון לאַנד האָבן געהערשט שנייען און פּרעסט, באַוויזן, צווישן די צענדליקער טויזנטער טוריסטן, אַ גרויסער ייִדישער וואַרט-קינסטלער. די היגע קולטור-גרופע האָט באַשלאָסן צוצוגרייטן אַ ״קבלת־פנים״ פאַרן גאַסט, אויף וועלכן ער האָט געזאָלט רעפּערירן וועגן זיין לעצטן בוך — אַן אלעגאָריע, וווּ דער מחבר מיט זיך צו דערגיין דעם זין פון מענטשלעכע לידן און יסורים, די וואָס זענען געווען באַקאַנט מיט זיינע שריפטן האָבן מיט אומגעדולד געוואַרט אויף אַט דער זעלטענער געלעגנהייט.

ברוּשין האָט זיך שטאַרק געוואַלט, אַז אויך ״זיינע״ יידן זאָלן נישט אויספעלן צו דער שמחה, האָט ער מיט אַ פאַר טעג פּרזער, אינעם באַשטענדיקן אַוונט פון צוזאַמענקונפט, געגעבן אַן אַפּשאַצונג וועגן דעם מהות און תּוֹכן פונעם שרייבער און זיין ווערק מיט דער האַפענונג, אַז ער וועט מיט דעם אויפוועקן ביי זיי אַזאַ ווונטש —

אַבער שוין אין דער ערשטער העלפט פון זיין שיעור האָט זיך גענומען אויפדעקן דער אויבנדערמאָנטער צושטאַנד. נישט נאָר דערפאַר, ווייל דעם גאַסטס געדאַנקען-וועלט איז פאַר זיינע צוהערער געווען פּרעמדלעך, נאָר מחמת זיי האָבן דערשנאַפט, ווי זיי האָט זיך געדאַכט, אין לערערס לויב-ווערטער פאַר יענעם, אַ גרינגשעצונג פאַר זייערע אייגענע באַליבטע דיכטער. שוין צופיל האָט ער באַ-ווונדערט יענעם שפּראַך! שוין צו הויך האָט ער געשטעלט יענעם טעמאַטיק! דער אַנטאַגאָניזם איז געוואָקסן, מענטשן, וועלכע ברוּשי האָט געקענט פאַר בטבע שטילע, געלאַסענע, ווי אַ שטייגער מאיר וואַלדשטיין מיט די ליכטיק-בלויע, קינ-דישע אויגן, האָט איצט געקוקט אויף אים ברוגן און מיט פאַרדראַס. נישט קיין

בעסערן אָפּשניט האָט ער געהאַט פון באַריס זיידל. אָט דער אַלטיטשקער, וואָס האָט זיך אין דער יוגנט אויסגעוואָלגערט אין אַ סך שעפּער, און אים איז נאָך גוט געלעגן אין די ביינער דאָס קריזיס־יאָר ניינצן־הונדערט און זיבן, און איז געווען שטאַרק באַאיינפלוסט פון די דעמאָלטיקע פּלאַם־פּייערדיקע אַגיטאַציע־רייד. ער האָט זיי נאָך היינט אָפּט גענוצט, ווען ער האָט גענומען „אַ וואַרט“ אויף אַ מיטינג. ער האָט נישט געפונען אין זיך קיין געדולד פאַר אַזוינע אַבסטראַקציעס, ווי ער האָט זיך שפּעטער אויסגעדריקט פאַר זיינע פּריינט. נישט ווייט פון אים איז נישט איינגעזעסן דזשאַ ליפּסקי. ער האָט זיך אַ פאַר מאַל געלאָזט צום קעסטל אייז־קאַלטן וואָסער און האָט חרטה געהאַט. ליפּסקי איז געווען אַ הייסער חסיד פון דע־ליאַן. ער האָט אויף צו להכעיס די יאָ־און־נישט דורכגעפירטע רעפּאַרמעס פון דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, ווייטער געשטימט פאַר די ס. ל. פי. ער האָט נישט גע־קענט פאַרשטיין פאַרוואָס דער לערער פּטרט אַוועק אַן אַוונט אויף אַזאַ „נאַנסענס“. ער האָט אָפּט עפעס אַ שעפּטשע געטון זיין שכן אַרקניען. דער לעצטער האָט זיך פּאַמעלעך געגלעט די זילבער־ווייסע שעוועלעיוו, וואָס האָט זיך געהויבן איבער זיין שייַן־מאָדעלירטן קאַפּ, ווי ער וואָלט זיך אַליין געזוכט צו באַרוזקן. ער האָט פאַרחידושט געשמייכלט און נישט געענטפּערט. פון דאָ־און־דאַרטן האָט זיך גע־טראַגן אַן אומצופרידן פּליסטערן, אַ ברומען. ווען ברושי האָט געענדיקט האָבן זיך דערהערט אַ פאַר שוואַכע, פאַריתומטע הענט־קלעפּ און נאָך שווערער געמאַכט די אַנגעלאָדענע שטימונג...

דער יונגערמאַן איז נישט געווען געוויינט צו דורכפאַלן, האָט ער אַן עפּן געטון אַ בוך לידער פונעם זעליבן מחבר, האַפּנדיק, מיט דעם וועט ער פאַרריכטן זיין קאַליע־געוואַרענע מערכה. ער האָט געלייענט מיט האַרץ, מיט אַ טיפּן געפיל. דער מדובר איז געווען וועגן אַ ווונדערלעכן יינגעלע, טאַקע וועגן יענעם יינגעלע, וואָס דאַרף לויטן נביאס חזיון פיטערן בחברותא די שאַף און דעם לייב, די קו און דעם וואָלף, אַ רמז הייסט עס אויף דעם „באחרית־הימים“ און אָט דאָס יינגעלע איז איצט אויף אַש פאַרברענט געוואָרן פון די נאַציס. פאַרן עולם איז עס ווידער געווען אַ שווער שטיקל גמרא און ווען דער לערער האָט עס געוואָלט מסביר־זיין, האָט זיך דערהערט פּליצלינג פון ערגעץ אַן אויסרוף:

— צוליב וואָס דאַרף דער שרייבער נוצן אַזוינע פאַרשטעלטע געדאַנקען?
 נאָך איידער דער פאַרלייענער איז געקומען צו זיך פונעם איבעררייס, האָבן זיך אַ טראַג געטון אַנדערע קלאַץ־קשיות:
 — וואָס פאַר אַ סמיכות־הפרשה האָט דאָס ישעיהו הנביא מיט די דייטשן?

— פאַרוואָס איז ביי דעלשטאַטן און ביי באַוואַווערן אַלץ קלאַר און פאַר-
שטענדלעך?

— פאַרוואָס? ...

ברושי האָט זיך פאַרלוירן אַרומגעקוקט. אים איז מיטאַמאַל קלאַר געוואָרן, אַז
ס'איז אפשר שוין צו שפּעט צו ענדערן, ביי אַזאַ עלטער, איינגעוואַרצלטע מיינונגען
און געשמאַקן. ער איז אַראָפּ פון דער פּלאַטפּאָרמע און האָט זיך אַ מידער, אַן
אויסגעשעפּטער, אַוועקגעזעצט ביי די פון פּרזער-צוגעגרייטע טישן, וווּ מ'האַט
ביי אַ גלאַז טיי, צי קאַווע, פאַרענדיקט געוויינלעך דעם „אַונט“.

אין זאַל האָט זיך איצט געטומלט, גערוישט ווי אין אַ בינשטאַק. צום לערערט
אויפערן האָבן דערגרייכט די סאַמע אויסטערלישע סברות, מבינות און באַמער-
קונגען. און ווי צו אינטאַנירן נאָך שאַרפּער דעם רעוואָלט פון די זקנים, האָט
באַריס זיידל גענומען דעקלאַמירן מיט „יוגנטלעכן“ ברען ווינטשעווסקיס באַקאַנט
ליד, וווּ יעדער פּערז פאַרענדיקט זיך מיטן רעפּריין „אַ בעזעם און אַ קער“ און
בעת-מעשה האָט דער טעמפּעראַמענטפולער אַלטיטשקער געוואָרפן ניצחונדיקע
בליקן אין לערערס זייט...

ברושי האָט אומעטיק באַטראַכט די אַרומגעזעצטע טישן. ער האָט געזוכט
כאַטש איין פּריינטלעכן פנים צווישן זיינע שטענדיק-געטרייע צוהערער און האָט
עס ענדלעך געפונען ביי דעם בלוי-אויגיקן מאיר וואַלדשטיין. יענער האָט זיך,
צום שטוינען פון זיינע לאַנג-יאַריקע ידידים, אויפגעשטעלט און האָט אַפּאַלאַגעטיש
באַמערקט, אַז נאָך דעם ווי ער האָט געהערט זיידלען דעקלאַמירן, קלינגען אים די
פּערזן, אין פאַרגלייך מיט די פּרזער-געלייענטע, טאַקע אַ ביסל אַלטמאָדיש — מען
צינדט נישט אָן קיין קעראַסינ-לעמפל אין אַ הויז, האָט ער געגעבן אַ פּאַלקסטימ-
לעכן משל, ווען דאָרטן איז פאַראַן עלעקטריק... די צייטן זענען איצט פאַרט
אַנדערע.

ס'האַבן זיך אַ שאַט געטון אויפן אַרעמען וואַלדשטיינען שאַרפּע רייד און
טענות. מען האָט אים שיער נישט באַשולדיקט אין „פאַראַט“, מיט וואָס ס'האַט
זיך פאַרענדיקט דער וויכוח האָט שוין ברושי נישט געווסט. ער האָט זיך אומ-
באַמערקט אַרויסגעשאַרט פון זאַל און האָט אַוועקגעשפּאַנט איבער די איינגע-
שטילטע גאַסן. ביי די זייטן האָבן זיך געהויבן אומצאָליקע פּאַלמען-ביימער, טייל
אויסגעבויעגענע און אויסגעדרייטע, מיט צעוואַקסענע קרוין-קעפּ און טייל גלייכע
און געשטאַלטנע און איבער זיי איין אומענדלעכער הימל מיט סודותפולע, וואַכ-
זאַמע שטערן...

דאס איז פארנעקומען אנהייב פריילינג

1.

דער מאסיווער אָרן איז געווען באַצירט מיט פאַרביקע בלומענקרענץ צוגעשיקט פון יחידים און פאַראיינען, איינער, אַ גרעסערער, אַפילו פון אַ ווייטער שטאָט. די עלעקטרישע קאַנדעליאַברע — אַ רמז אויף אַ מנורה — האָט אַראַפּגעלויכטן מיט אַ שטילן, זאַנפטן ליכט, זיך אויסגעמישט מיטן צעבליטן ערב־פּרילינג־טאַג, וואָס האָט זיך געריסן דורך די מאַטע, אַראַפּגעלאַזטע פענצטער.

דער קליינער זאַל, לופט־רעגולירט, איז געווען איבערפּולט. מען איז געשטאַנען ביי די ווענט, אין דורכגאַנג, אויף די שוויגנדיקע פּנימער — שטוינונג, פאַרווּנן-דערונג, צער... יעדע פאַר מינוט זענען צוגעקומען נייע מענטשן, משמעות, דעם נפטרס נאַענטע פּריינט אַדער פון די פּני־העיר, און איבערגענומען די „ערן־וואַך“. אַלץ איז צוגעגאַנגען מיט אַרדענונג, מיט געשמאַק, די געציילטע מספּידים האָבן אויסגעמיטן הויכע ווערטער, גוזמאות. עס זענען געזאַגט געוואָרן קאַפיטלעך תהילים, מען האָט פאַרגעלייענט פּאַסיקע אויסצוגן פון ייִדישע דיכטער, די „מלא“ האָט געמאַכט אַן אַנגעזעענער חזן און מנגן פון שטאַט. עס האָבן זיך נישט געהערט קיין געוויינען, קיין קרעכצן, אויך דער יושב־ראש, שלום וואַלד, אַן אינטימער חבר פונעם נפטר, האָט זיך שטאַרק באַהערשט, קורץ, אַפילו ער, ד״ר יצחק בערג, דער גרויסער מפּונק, ווען ער וואַלט עס „צוגעזען“ — וואַלט געבליבן צופּרידן מיט די הנהגות.

כאַטש ד״ר בערג האָט געלאַזט אַ צעטעלע מען זאַל קיינעם נישט באַשולדיקן אין זיין טויט, האָט דאָך יעדער פון עולם געזוכט אַ קרבן אויף וועמען אַרױפּצולייגן די שולד, אַדער געוואַלט צום ווייניקסטן טרעפּן די סיבה פון זיין האַנדלונג, ווייל אַ מענטש וועט דאָך נישט נעמען, מיר־נישט, דיר־נישט און זיך אויפּשניידן די

אָדערן פון די הענט אין די סאַמע רייפסטע יאָרן פון לעבן, מיט אַ גוט עטאַבלירטן נאָמען ווי אַ מעדיצינער און געזעלשאַפטלעכער עסקן.

ער האָט דאָך ערשט אין שותפות פון צוויי פאך־חברים געלאָזט אויפבויען אַ מאָדערנעם קליניק מיט די נייסטע איינריכטונגען און מכשירים, אויף וועלכן ער האָט געלייגט גרויסע האַפענונגען. ער האָט אין דעם בנין אַריינגעלייגט אַ סך געלט, אייגנס און פרעמדס, אַנדערע זאַגן ס'גאַנצע אַפגעשפאַרטע פאַרמעגן, און דערצו נאָך זיך פאַרפלאַנטערט אין חובות. ס'האַט, אַגב, שטענדיק געלויערט די געפאַר ער זאָל זיין חלק אין דעם קליניק פאַרלירן. יא, מען קען נישט לייקענען, אַז דאָס האָט געקענט זיין אַן אורזאַך פאַר גרויס זאַרג און עגמת־נפש, אָבער אויף איין ווונק זיינעם, וואָלטן זיינע פאַרמעגלעכע פריינט געדעקט די חובות און גע־דולדיק געוואָרט אויף בעסערע צייטן פאַר אים...

אמת, מען האָט געוויסט, אַז דער דאָקטאָר האָט געליטן אויף אַ שווערער אַסטמאַ, אין די נעכט האָט ער זיך אַ הילפלאָזער אומגעשאַרט איבער די צימערן מיט אַ כריפעדיקער ברוסט, ווי עמעצער וואָלט דאָרט געזעגט האַלף, אָדער איז זיך אַפט פאַרגאַנגען אין אַ כאַרכליקן הוסט. שכנים האָבן זיך געקלאָגט. אַ סברה, אַז צוליב דעם האָט ער נישט איין דירה געמוזט ביטן פאַר דער צייט וואָס ער האָט געוויינט אין דער טראַפישער מיאמי.

צוריקגעשמועסט זענען אַט די אַטאַקעס ס'רוב געקומען זומער אין די גאָר הייסע נעכט. אָבער אַפילו דעמאָלט האָט ער זיך געקענט איינאַרדענען אין איינע פון די לופט־געקילטע האַטעלן און זיך פאַרגרינגערן דאָס לעבן.

ניין, ס'האַט געמוזט זיכער זיין אַן אַנדער סיבה —

אין טאָג פון זעלבסטמאָרד, איז ער געווען איינגעלאָדן צו עסן מיטיק מיט חברים. ס'האַט געדאַרפט הייסן אַ מין „פאַר־געזונט“ פאַר אים, מחמת ער האָט געזאָלט אין אַ פאַר טעג אַפפליען צו אַ מעדיצינישער קאַנפערענץ אין ניו־יאָרק, מ'האַט דעם רייזע־בילעט געפונען אין אַ שופלאָד. ער האָט אַפילו וועגן זיין גע־פלאַנטער נסיעה געשריבן אַהין צו אַ פריינט, נישט אַזוי דירעקט צו אים, ווי צו זיין פרוי... נאָך מער! ער האָט אינעם זעלביקן פרימאַרגן גערעדט מיט איר לאַנגע מינוטן אויפן טעלעפאָן. ער האָט זיך געקלאָגט אויף איינזאַמקייט, אויף עלנטקייט, אָבער נישט אין אַזאַ טאָן מען זאָל קענען טייטשן דערפון עפעס שלעכטס. דער חידוש איז געווען, וואָס ערשט מיט אַ וואָך פריער האָבן זיי זיך געזען. זי פלעגט נעמלעך באַזוכן מיאמי יעדן ווינטער, און ווען מען האָט זיי געטראַפן ביידן

צוזאַמען, האָט זיך נישט ביי איינעם געוויזן אַ ציניש-שלויאַיקער שמייכל אויף איר חשבון...

אין "טשאַפּעל" האָט זיך פּלוצלינג דורכגעטראָגן אַ געמורמל, ווי אַ ווינט צווישן שאַרכנדיקע בלעטער, און אַלעמענס בליקן, ווי אָפּגערעדט, האָבן זיך אַ קער געטון צו דער טיר. אין ענגן זאַל האָט זיך באַוויזן אַ יונגע, הויכלעכע פּרוי אַנגעטאָן אין שוואַרצן — שוואַרצע קליידער, שוואַרצער וואָל און שוואַרצע גלעזער איבער די אויגן. פונעם לענגלעך-טונקעלן פנים האָבן זיך אַרויסגעבלייכט דינע, ציטערדיקע ליפּן. אין דער האַנט האָט זי געהאַלטן עפעס איינגעוויקלט אין אַ ווייס פאַפּיר. זי איז געגאַנגען אין דער באַגלייטונג פון איר מאַן דוד ציטראָן.

"אַט האָט איר זי די סיבה!" — האָט, אָן ספק, באַטייט דער געמורמל, — "ווי באַקוועם זי האָט זיך עס געמאַכט, איינגעטיילט פאַר זיך דאָס יאָר נישט נאָר לויטן קלימאַט". "מיט דער צייט מסתמא", — איז מען געווען זיכער, — "וועט געשען אויך דאָס זעלביקע מיט אַט דעם". — האָבן די בליקן געעגבערט אין איר מאַן, — "אויך מיט אַנדערע!..."

יא, דער מאַן אירער האָט, משמעות, געדאַרפט זיין שטאַרק פאַרליבט אין איר און ממילא — בלינד, ווי ס'ווערטל גייט, אָדער גאָר — אַן אומהיילבאַרער נאַר... ער האָט עס אָבער בפּירוש נישט אויסגעזען. צו דער מסקנא איז מען געקו- מען שפּעטער, ווען מען האָט אים באַטראַכט פון דער נאַענט, ביים אַרון, בעת ער האָט צוגעטיילט דעם לעצטן כבוד דעם נפטר. פאַרקערט, דאָס ערלעך-אַפּן, סענסעטיוו געזיכט איז געווען דורכגענומען מיט אַ שטילער גוטסקייט, מיט אַ קלוג-אומעטיקן שמייכל.

איידער מען האָט אַרויסגעטראָגן דעם קאַסטן האָט מען, לויטן איינפיר, אויפ- געדעקט דעם צוקאַפּנס, און געבעטן דעם עולם צו געבן אַ לעצטן בליק אויפן בר-מינן. די יונגע פּרוי איז מיטן סוף פון דער ריי צוגעקומען, לאַנג און אומעטיק געקוקט אויף דעם אַזוי באַקאַנטן געשטאַלט, זיך אַראַפּגעבויגן, אים אַ קוש געטון און אַוועקגעלייגט ביי זיין זייט אָן איינציקע רויז, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט. מיט אַמאָל האָט זי זיך פאַרלוירן און האָט אויסגעבראַכן אין אַ געוויין. איר מאַן האָט זי געהאַלטן ביים אַרעם און זיך געבעטן ביי איר:

— שטאַרק זיך, רחלע, כ'בעט דיך, שטאַרק זיך, וועסט דאָך אים שוין מיט זיין געוויין, — האָט ער צו איר גערעדט די בערג-אַלטע טרייסט-ווערטער, — צוריק לעבעדיק נישט מאַכן...

2.

אין אונט זענען געקומען צו שלום וואלדן אין הויז עטלעכע פריינט אים און זיך מנחם-אבל-זיין. די ציטראנס זענען געווען מיד און נישט אויסגעשלאפן. זיי האבן זיך אַ גאַנצע נאַכט געשלעפט מיט אַ צופעליקן עראַפלאַן, וועלכער האָט אויפן וועג געמאַכט אַ סך אַפּשטעלן. ס'איז געווען דער גיכסטער וועג אונטער די אומשטענדן נישט צו פאַרשפּעטיקן די לוייה. זיי האָבן געפלאַנעוועט דעם זעלביקן טאָג, נאָך דער קבורה, זיך אומצוקערן אַהיים, נאָר שלום וואַלד האָט זיי פאַרהאַלטן: — ס'איז איבער די כוחות צו מאַכן אַזאַ לאַנגע נסיעה אין איין מעת-לעת, —

האָט ער געטענהט, — און זיך נישט אַפרוען כאַטש אַ טאַג-צוויי...

די ציטראַנס האָבן געפּאָלגט. זיי האָבן געהאַט אַ פאַרגעפיל, אַז זייער פריינט איז אויסן נאָך עפעס. זיי האָבן זיך נישט טועה געווען. ער האָט אַרויסגענומען אַ פאַרמאַכטן בריוו וואָס ד"ר בערג האָט געלאָזט און עס געוואַלט איבערגעבן רחלען. — עפנט און לייענט! — זי האָט געוואָס, אַז אַפילו שלום וואַלד, פונקט ווי די אַנדערע פריינט, טראָגן זיך אום מיט חשדים, אַז מען באַשולדיקט זי אין דער שטיל, אויב נישט אין גאַנצן, איז טיילווייז, אין בערגס פריציטיקן טויט, — עפנט און לייענט!

— איר ווילט עס אויך הערן, דוד? האָט זיך וואַלד געווענדט צו איר מאַן.

— לייענט! — האָט ציטראַן אים אָנגעקוקט מיט חידוש.

וואַלד האָט מיט ציטערדיקע הענט געעפנט דעם קאַנווערט. ער האָט שטיל באַטראַכט זיינע געסט און גענומען לייענען:

„טייערע רחלע, מיין טייער קינד —

„דו וועסט אַוודאי זיין איבערראַשט פונעם נאַרישן שפּיצל וואָס איך האָב אַפּגעטון, פאַרלאַפן דעם מלאך-המות דעם וועג געוויס אויף צען אַדער פופצן יאָר. ווען איך האָב גענומען די פען זיך צו געזעגענען מיט דיר, איז מיר געקומען אויפן זינען אונדזער ערשטע באַגעגעניש. איך געדענק עס צום קלאַרסטן — איך בין דעמאָלט געזעסן מיט אַ גרופע פריינט אין איינעם פון די גרויסע רעסטאָראַנען. עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאַכט. דער טוריסטן-עולם האָט זיך ביסלעכווייז גערוקט צו די טירן. מיר זענען געווען פאַרטון אין אַ שמועס וועגן מדינת ישראל, וואָס איז ערשט געהאַט אויפגעקומען פונעם שרעקלעכן תּוהו-וּבוהו. כאַטש כ'בין געווען מיד, האָט זיך געוואַלט, אַז דער שמועס זאָל זיך ציען וואָס לענגער, איך זאָל זיך נישט דאַרפן אומקערן אַהיים. די לאַנגע, שלאַפּלאַזע נעכט האָבן מיך גע-

פייניקט און געשראָקן. איך, דער דאָקטאָר, וואָס בין אין די אויגן פון מיינע פאָצייִ-
ענטן אַ כל-יכול, האָב זיך קיין עצה נישט געקענט געבן. פלוצלינג האָב איך דיך
געזען צוקומען צו אַ דערבייאַיק טישל. איך ווייס נישט וווּ איך האָב גענומען די
העזה, דיך, אָן אומבאַקאַנטע, איינצולאָדן צו אונדז, און ווען איך האָב דיר דערלאָנגט
אַ שטול, האָסטו זיך צוגעזעצט איינפאַך, פשוט, אָן צערעמאָניעס, ווי דו וואָלסט
אונדז אַלעמען שוין געקענט פון אַ לאַנגע צייט...

ווען די חברה האָט זיך ענדלעך אָפגעזענגט, זענען מיר ביידע צוגעפאַרן צום
ים. מיר זענען שווייגנדיקע לאַנג געזעסן ביים ברעג. דאָס וואָסער, קוים באַרירט
פונעם זילבערנעם סערפ איבער אונדז, האָט זיך כמעט געוויגט ביי אונדזערע פיס.
דו האָסט מיט אַמאָל גענומען דערציילן וועגן ניו־יאָרק, וועגן דינע פריינט, וועגן
דיין מאָן דוד, וואָס איז דיר אַ טיערער־חבר, און אומגעריכט ווי דו וואָלסט
געלייענט מיינע געדאַנקען, האָסטו זיך אַ ווענד געטון צו מיר:

„און איך איז שווער צו זיין אַליין אין אייערע צימערן דאָרטן, נישט אמת?“
איך האָב דיך אָנגעקוקט מיט גרויסע, פאַרטערטע אויגן. מיך, דעם איבערגע־
וואָקסענעם, זעקס פּוסיקן „גבר“, שטענדיק אַ פאַרשלאָסענער, ווי ס'ווערטל גייט,
אויף זיבן שלעסער, האָסטו דערזען אין אַזאַ נעבעכדיקן צושטאַנד, אָבער אַנשטאַט
אַ חוזה־שמיכל, האָב איך אין דיר געפונען אַ צאַרטן, מיטפילנדיקן מענטשן...

דאָס באַגעגענען שפעטער דודן האָט אונדזער פריינטשאַפט נישט אָפגעשוואַכט,
פאַרקערט, זיין פאַרשטענדעניש, זיין איידעלע באַנעמונג, האָבן עס געשטאַרקט,
ליידער, האָבן אים זיינע געשעפטן געהאַלטן ווייט פון מיאַמי, און איך? איך בין
אַלץ ווייטער און מער צוגעבונדן געוואָרן צו דיר, זיך אַלץ מער גענייטיקט אין דיין
גוט וואָרט, אין דיין ראַט, אין דיין געזעלשאַפט. ס'איז מיר געווען אָנגענעם צו
הערן דיך זינגען מיט דיין מעלאָדישער שטימע די אוקראַינער פּאַלקס־לידער. זיי
האַבן מיך דערמאָנט אין מיין שטעטל, אין מיין יוגנט... איך האָב דעמאָלט איבער־
געלעבט עפעס אַזוינס, וואָס איז באמת שווער עס איבערצוגעבן מיט ווערטער, און
וואָס וועט ביים ציניקער פשוט אַרויסרופן געלעכטער. איך האָב נעמלעך — אין
דיר נישט געזען די פרוי, קלאָרער גערעדט, איך האָב דיך נישט געקענט, און קען
דיך עדר־היום נישט, אידענטיפיצירן מיט געשלעכט, מיט זינדלעכקייט... פאַר מיר...
נא, איך וויל נישט אַריינפאַלן אין אומנייטיקער סענטימענטאַליטי — אַזוי, מיין
קינד, האָב איך דיך אויפגענומען און אַזוי ביסטו שוין פאַרבליבן פאַר מיר אַט
די אַלע יאָרן...

און איצט, אין דער לעצטער שעה, וויל איך דיר דאַנקען פאַר דער פרייד.

וואָס דו האָסט אַריינגעבראַכט אין מיין לעבן און פאַר אַלץ וואָס דו האָסט געטון פאַר מיר... .

יצחק בערג.

„פ. ס. זיי מיר מוחל, וואָס איך רוף דיך „דו“ און „קינד“, ווערטער — וועלכע זענען שטענדיק געלעגן אויף דער צונג, און איך האָב זיי קיין מאָל נישט נישט געקענט אַרויסברענגען...“

וואָלד איז אַנטשוויגן געוואָרן, ביי דעם און יענעם האָט זיך געוויזן אַ פאַר-לוידענער שמייכל, טרערן... רחל האָט געהאַלטן אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, בלייכע ליפּן האָבן אָן אויפהער געציטערט, זוי זיי וואָלטן געוואָלט עפעס זאָגן און נישט געקענט... .

— מיר וועלן אַפּנים קיינמאָל נישט דערגיין די סיבה... — האָט זיך פּלוצלינג אַפּגעריפּן איינער פּוין די פּריינט, — ער איז שטענדיק געווען פאַרשלאָסן אין זיך און ער האָט מיטגענומען אויך זינס סיד אין קבר אַריין... .

א ריזע אין דער אייביקייט

די קליינע פרוי, מיס אַדרי, מיט דער שטאַרק־אויסגעבויגענער נאָז און קרומען רוקן האָט אַרויסגערופן אומצוטרוי און אַ געפיל פון אומהיימלעכקייט. פון איר ברייטן מויל האָט זיך נאַכאַנאַנדיק געגאַסן אַ שטראָם אומפאַרשטענדלעכע ווערטער, פיינטלעך־דעמפיקע, ווי פון אַ קעלער. ס'איז געווען שווער צו באַשטימען איר עלטער, מחמת איר פלינקייט און רירעוודיקייט האָבן נישט האַרמאַניזירט מיט די טיפע קנייטשן אין גראַבנס אויף איר אָפגעלעבט פנים. אירע שאַרף־שלויאיקע און באַוועגלעכע אייגעלעך, האָט זיך געדאַכט, האָבן פאַרבלאַנדזשעט אין פרעמדע נעסטן. לויט איר אויסזען און באַנעמונג וואָלט דער המון אין מיטל־אַלטער זי פאַר־שריגן פאַר אַ מכשפה און וואָלט זי אויף אַ מענטשלעכער שוועל נישט אַרױפ־געלאָזט, אויב נישט נאָך ערגערס מיט איר געטון...

דאָס אַלטע מיידל האָט געטריבן די קאַר מיט אַן אומגעוויינטלעכן כוח, ווי באַהערשט פון בייזע און פינצטערע רוחות. צייטנווייז האָט זי אויפגעהויבן איר פאַרשנדיקן בליק צום שפיגעלע אין דער הויך און אויף ס'ניי באַטראַכט דאָס יונג פאַרל הינטער זיך, און איז געבליבן אומצופרידן. דער גאַנצער עסק האָט זיך איר נישט געלוינט. זי האָט געמיינט, זי וועט האָבן צוויי אָנגענעמע און באַרעדעוו־דיקע מיטפאַרער, וועלכע וועלן איר פאַרוויילן דעם לאַנגן וועג פון מיאַמי ביטש קיין שיקאַגאַ, דערפאַר, בלויז דערפאַר, האָט זי זיי מיטגענומען, מחמת די קליינ־לעכע סומע, וואָס זי האָט ביי זיי געקראָגן האָט נישט געקענט דעקן די אויסגאַבן אַפילו פאַר אַ צענטל פון דער נסיעה. אמת, דער יונגערמאַן מיט די דינע וואַנ־צעלעך אויף דער פולער ליפּ, האָט צוגעזאַגט, ווען נייטיק אויך טרייבן די קאַר, אָבער דערווייל האָט זי זיך נאָך אויף דעם נישט באַשלאָסן —

מיס אַדרי האָט געמאַכט אַ פאַר מאַל אַ פאַרווך צו פאַרקניפן אַ שמועס מיט אירע פאַסאַזשירן, אָבער יענע זענען געווען צופיל פאַרטון מיט זיך, אַדער מ'האַט

זיך לאַנגע מינוטן געקושט, געהאַלדוט, צי סתם זיך געקוקט אין די אויגן אַרײַן. זי איז געווען זיכער, אז דאָס פּאַרל האָט ערשט געהייראַט, האָט פּאַרבראַכט אין דער גאַלדיק־ווניקער שטאַט אירע „האַניק־טעג“ און פּאַרט איצט אַהיים נאָך אַלץ נישט קיין געזעטיקטע...

„ס'וועט נישט געדויערן לאַנג, האָט זי נישט אָן שאַדן־פּרייד געקלערט, און די צוויי וועלן זיך אָנהייבן רייסן ווי די קעץ“ פון דעסט וועגן איז איר געווען פּריקרע צו וויסן, אז זיי טוען אָפּ אַט די פּוילע שטיק הינטער אירע פּלייצעס. „אָן אויסגעלאַסענער דור“, האָט איר ווידער אַ פּיק געטון אין מות, „האַט נישט קיין אָפּשיי אפילו פאַר אַן עלטערן מענטשן...“

מיס אַדרי האָט געהאַט גענוג סיבות צו זיין אויפגעבראַכט אויף דער היינטי־קער יוגנט. זי האָט געלעבט אין איר אייגן שטיבל, וואָס איז איר געבליבן בירושה, אין אַ פּאַרשטעטל פון מיאַמי. די שכנים אַרום זענען געווען יונג-פּאַרהייראַטע פּאַרלעך. זיי האָבן שטאַרק געזאַרגט איבער דער רייניקייט און זויבערקייט פון זייערע לאַנקעס. געשאַרן אָפּט דאָס גראַז און עס טעגלעך באַוואַסערט. איר אַלט, פּאַרוואַרלאַזט וווינאַרט, ווי זי אַלײַן, זענען געווען אַ דיסאַנאַנס אין אַט דער צע־בליטער געגנט, און ס'האַבן צירקולירט צווישן אירע באַוווינער גענוג חזק־אוי־שטעכווערטלעך אויפן חשבון פון דער „אַלד וויטש“ (אַלטע מכשפה), ווי זי האָט ביי זיי געהייסן. דערצו האָט זי קנאַפּ נחת געהאַט אפילו פון אירע צוויי פּלימעני־צעס, צו וועלכע זי איז אַצינד געפּאַרן. זי האָט געוויסט, זיי זענען נישט אַזוי אויסן איר קומען, ווי די מתנות, וועלכע זי האָט מיטגעפּירט. איבעריקנס, זענען זיי געווען אירע איינציקע יורשטעס נישט בלויז פונעם היזל, נייערט, אויך פון די אַקציעס און באַנדס־איינקונפטן, וואָס דער פּאַטער האָט איר געלאַזט...

די צוויי חברה־לייט הינטער איר זענען, משמעות, מיד געוואָרן אויף אַ וויל פון צופיל צערטלעכקייטן, האָבן זיי זיך אויסגעדרײַט און זיך אָנגעשפּאַרט איינער אויפן אַנדערנס רוקן, אַרויסגעשטעקט די הוילע פּיס דורך די קעגנאיבערדיקע פענצטער און גענומען זינגען עפעס אַ לידל.

די מאַשין האָט זיך איצט געטראָגן איבערן צפונדיקן טייל פון פּלאַרידאַ, פּאַרביי אומענדלעכע אַראַנזשן־סעדרע. פון די געדיכטענישן האָבן געוונקען די גאַלדענע פרות און פּאַרשפּרייט מחיהדיקע ריחות.

— עסטעל! — האָט זיך אָנגערופן דער יונגערמאַן אַ פּאַרחלומטער — איך וואַלט מיט דיר שפּאַצירט אין שאַטן פון אַט די ביימער — האָט ער אָנגעוויזן אויף

די סעדער — אזו ביינאכט דארטן געלעגן מיט דיר אונטער זייערע צווייגן און געקוקט אויף דיין שטערן...
— וואָס פאַר אַ ווונדערלעכער איינפאַל, בען! — האָט די יונגע פרוי פאַר-
וואַרפן איר בלאַנד קעפל אויף זיין אַקסל.
— איר וואָלט ביידע געהאַט אַ האַרטן געלעגער — האָט זיך פּלוצלינג אַרייַב-
געמישט די אַלטע שעלמע — און וואָלט נאָך אויף מאַרגן אויפגעשטאַנען מיט אַ
ווייטיק אין די זייטן.
דאָס פאַרל האָט, אָדער זי נישט געהערט, צי זי פשוט איגנאַרירט. בען האָט
עפעס ווידער באַמערקט — גיב אַ קוק, טייערע, — האָט ער אַ פיר געטון מיט דער
האַנט אויף שרענגעס יונגינקע ביימעלעך — זעען זיי נישט אויס ווי קליינע קינדער
מיט געשאַרענע קעפלעך?
— יאָ, בען! — איז עסטעל געווען אין אַלץ איינשטימיק מיט אים.
— אָט די גאָט־פאַרדאַמטע געוויקסן זענען אזוי ענלעך אויף קינדער, ווי
איך אויף אַ ציגן־באַק — האָט די אַלטע געחווקט.
בען האָט זיך היליכק צעלאַכט, נישט אזוי פונעם פאַרגלייך, ווי פונעם אמת.
וואָס זי האָט אומויליק אויף זיך געזאָגט.
מיט אָדרי האָט עס דערשנאַפט. אַ שאַרפער כעס האָט זיך צעשרויפט אין
איר. זי איז אַרויף אויף דער זאַמדיקער זייט פון וועג און האָט אָפגעשטעלט די קאַר.
— נעמט איבער די ראַד! — האָט זי כמעט באַפוילן און איז געבליבן זיצן
פאַרנט. זי האָט געוואָלט איבעררייסן די „אילע“ און צעשיידן דאָס פאַרל.
בען, פאַרשטייענדיק איר כוונה, האָט דורך דער ראַד־זייט צוערשט אַרייַב-
געלאָזט עסטעלן, און פאַרנומען זיין אָרט. די אַלטע האָט זיך דערפילט ענג, אומ-
געווננטשן, און איז מיטן „אייגענעם“ ווילן אַריבער אין דעם הינטערשטן קאַמ-
פאַרטמענט. זי האָט זיך אויסגעצויגן איבערן גאַנצן זיץ און געוואָלט איינדרעמלעך,
נאָר ביי די צוויי פאַרנט האָט זיך דאָס מויל נישט צוגעמאַכט, הגם די הענט האָבן
איצט געקענט ווינציקער מאַניפולירן...
— באַטראַכט נאָר די לאַמטערנעס, עסטעל! — האָט בען ווידער אַבסערווירט,
פאַרנדיק איבער אַטלאַנטאַס נייע בריקן, — זיי שטייען איבערגעבויגן איבער די
וועגן, ווי הויכע, שלאַנקע, מיידלעך מיטן פנים אַראָפּ, ווי זיי וואָלטן וועלן וויסן
ווער עס פאַרט זי פאַרביי.
— טאַקע אזוי, טייערער! — האָט עסטעל גלייך געגעבן איר הסכמה — ווי
איינפאַלעריש דו ביסט!

די אלטע האָט מיט אומגלויבן אויך אַ הייב געטון דעם קאַפּ צום דרויסן, און באַלד געוואָרפֿן אַ בליק צום פּאַרל מיט אַ מינע, גלייך זיי וואָלטן פֿון זינען אַראָפֿ. די קאַר איז פּאַרפּאַרן פּאַר אַ רעסטאָראַן און אַ דערבייאַיקן „מאַטעל“ (קליינע, מאָדערנע, אַריינפאַר שטיבעלעך). ס'איז שוין געווען שפּעטלעך. דאָס פּאַרל איז געווען מיד און הונגעריק. די יונגע פּרוי האָט גענומען איר מאַן אונטערן אַרעם, איז אַריין אינעווייניק און האָט אויסגעקליבן אַ טישל פּאַר צוויי.

מיס אַרדי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים קאַנטער, באַשטעלט אַ סענדוויטש מיט קאַווע און בעת־מעשה עפעס געבורטשעט. זי האָט יאָ-און-נישט געוואָלט פּאַרן ווייטער. די צוויי האָבן זי נישט געמערקט. זיי האָבן באַשלאָסן דאָ צו נעכטיקן. אַרום האָבן זיך געשפּרייט וועלדלעך מיט די באַקאַנטע דזשאַרזשער פּערעשקעס. אַ ווינטל האָט געהייצט איבער די ביימער, זיי איינגעוויגט צו נאַכטיקער רו. עסטעל האָט געזשמורעט די אויגן, זיך געטוליעט צו בענען און געגענעצט.

די אלטע האָט געפּאָדערט אַ קאַבין וואָס ווייטער פֿון אירע פּאַסאַזשירן. זי האָט עס געזאַגט הויך יענע זאַלן הערן און וויסן, אַז זי נייטיקט זיך נישט אין זייער געזעלשאַפֿט.

אין דער פּרי נאָך פּרישטיק, האָט זי ווידער פּאַרנומען איר אַרט אין קאַר. זי האָט געטראַכט, ווי שווער ס'וועט איר נישט אַנקומען דאָס טרייבן, וועט זי דאָס רעדל נישט אַרויסלאָזן פֿון האַנט. ווייל באַהערשנדיק די מאַשין, האָט זי געהאַט ס'געפּיל, האָט זי אויך די אויבערהאַנט איבער די מענטשן אינעווייניק, זי איז גע־שלאָפֿן שלעכט, און וויפל זי האָט נישט פּאַרדעקט די קנייטשן און גראַבנס אויפֿן פנים, האָבן זיי זיך סאַרט אַרויסגעזען. זי איז געווען צערייצט און נידערגעשלאָגן, האָט אויסגעמיטן דאָס שפיגעלע אין דער הויך. פֿון דעסט וועגן האָט זי געשפּירט מיט אַלע חושים, אַז די צוויי זיצן דאָרטן איינגעזויגן מיט די ליפֿן איינס אינעם אַנדערן. פּלוצלינג איז איר איינגעפּאַלן צו בייטן איר טאַקטיק, ווען די יונגע פּרוי האָט שפּעטער פּאַרצויגן אַ ניגון, האָט זי זיך אַנגעשטרענגט און געזאַגט:

— איר האָט אַ שיינע שטים, „מעדעם“, יאָ, זייער אַ שיינע שטים!

— אַ דאַנק! — האָט יענע טרוקן אָפּגעהאַקט.

זי האָט געפרוּווט אַ צווייטן מאָל:

— איר זענט אַ פּאַסיק פּאַרל, גאָט איז מיין עדות! ווי איינער געבוירן

פּאַרן צווייטן...

די צוויי האָבן נישט געענטפּערט, נאָר זיך ספּאַנטאַן אַריינגעפּאַלן אין די אַרעמס און זיך פּריילעך און שקאַציש צעפּייפט. ביי דער מיס אַרדי האָט זיך

באַקומען דער איינדרוק, אז זיי חזקן פון איר און פייפן זי אויס. זי איז געוואָרן ווידער צערייצט. ס'האָט איר אַ שלאָג געטון דאָס בלוט אין קאָפּ. זי האָט איצט נישט אויפגעהערט צו קלערן ווי אַפצורעכענען זיך מיט זיי. עס זענען אַוועק שעהן און זי האָט זיך נישט אַפגעשטעלט איבערצובייסן. „זאָלן זיי הונגערן“ — האָט זי זיך געקילט דאָס האַרץ. — „זאָלן זיי אויסגיין פון הונגער, סידן זיי וועלן זי בעטן, יא, בעטן!“ די צוויי חברהלייט האָבן עס אָבער נישט געטון. זיי זענען געווען פאַרטון, ווי שוין דערמאָנט מיט זיך. בען אַראָניו, אַן אינטערן אינעם ייִדישן שפּיט טאַל אין שיקאַגאָ, איז געווען פול מיט פּלענער וועגן זיין צוקונפּט. עסטעל האָט שוין געזען פאַר זיך דעם איינגעאַרדנטן אָפיס, זייער היים, די צאָל קינדער, וואָס זי וועט האָבן, גערעדט וועגן זייער דערציונג. זי האָט געשלעפט פון אַ פּאַפּירענעם זעקל פּערעשקעס, איינגעהאַנדלט אין דער פּרי, און זיי געשטופּט בענען און זיך אין מויל אַרײַן. זיי האָבן גערעדט און געקײט, אַרומגערעדט יעדן דעטאַל. זיי האָבן שוין געהאַט ווייט הינטער זיך די שטאַטן פּלאָרידאַ און דזשאָרזשיאַ. די קאַר האָט זיך אַצינד געטראָגן איבער טענעסי. אין גיכן וועלן זיי אַרײַנפאַרן אין קענאַ טאַקי און דערנאָך אין אילינאָי — לויט מיין חשבון, עסטעל, — האָט דער יונגער־מאַן געשמײכלט אַ גליקלעכער, — וועלן מיר מאַרגן אַרום אָונט־צײט זײַן אין דער היים.

ביי די ווערטער האָט זיך די אַלטע מיט אַמאָל מאַדנע און אימהדיק צעלאַכט, אַזש ביי דעם יונגן פאַר איז אַריבער אַ גרויַל איבערן לײב. זיי האָבן זיך מיט חידוש איבערגעקומט, און האָבן מיט ביטול אַ מאַך געטון מיט דער האַנט. — „סיי יו, ווודני'ט יו סטאַפּ פאַר דינער?“ (זאָגט נאָר, איר וועט זיך גאַרנישט אַפּשטעלן אויף אָונטברויט?).

— „טהאַט'ס רײט! אײ עם האַנגרי!“ (איך בין טאַקע הונגעריק!).

מיס אַדרי האָט אויסגעדרײט איר שפּאַרבער-פּראָפּיל צו זיי. זי האָט געזאָגט פון צאָרן. און האָט זיך פאַרט אַפּגעשטעלט פאַרן ערשטן רעסטאָראַן.

בען האָט זי שפּעטער געוואַלט פאַרבייטן ביים רעדל, נאָר יענע האָט פּריער פאַרכאַפּט דאָס אַרט. אים האָט עס, פאַרשטייט זיך, נישט געאַרט. ער און עסטעל האָבן ווידער אַרויסגעשטעקט די הוילע פּיס דורך די אַפענע פּענצטער, פאַרוואַרפּן די קעפּ איינס ביים צווייטן אויפן אַקסל, געשמּועסט, געלאַכט, געזונגען און — איינגעשלאָפּן. זיי האָבן נישט באַמערקט ווי די זון איז אַרונטער, ווי דער הימל איז געוואָרן איין גרויסער פּלאַקער, גלייך גאַנצע שטעט וואַלטן דאַרטן געברענגט. ס'האָט

נישט געדויערט לאנג און די פלאמען האבן זיך אנגעהויבן לעשן. דער טאג האט זיך געראנגלט קעגן די אנגעלאפענע שאטנס און האט פארלוירן... ס'האבן זיך באוויזן די ערשטע שטערן אויבן, אויפן בלאס-געווארענעם אויסשפרייט, וואס איז אלץ ווייטער טונקעלער און טונקעלער געווארן, ביז אַ געדיכטע פינצטערניש האט זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד...

די קאר האט זיך איצט געדראפעט אויף אַ באַרג, אַט זיך געגליטשט אויפן גלייכן אַספאלט. ביים שייד-וועג, וווּ איינער פירט צו קענטאָקי און צו די פליינען פונעם שטאַט אילינאָי, און דער אַנדערע — צו ״ראַק-סיטי״ און ״לוק-אַאוט-מאַונטן״ (צוויי באַקאַנטע בערג-הויכן) האט זי זיך אַ שאַרפן קער געטון אויפן לעצטן. דער וועג האט זיך דאָ געוויקלט ווי אַ שלאַנג, זיך געשרויפט אלץ העכער און העכער, איבערגעלאָזט הינטער זיך פינצטערע אַפגרונטן מיט ציטערדיקע פייערלעך אַרום און אין דער נידער. יעדער אַנטקעגנקומענדיקער אויטאָמאָביל האט געדראָט מיט צוזאַמענשטויס, מיט אומקום. דער טויט האט דאָ געלויערט פון אַלע זייטן. אַבער דאָס פאַרל האט דערפון נישט געוואָסט. ס'איז געשמאַק געשלאָפן, פאַרוויגט פונעם גערויש פון מאַטאַר און פון די באַרג-ווינטן און געזען שיינע חלומות...

ווען די אַלטע האט ענדלעך דערגרייכט דעם הויכפונקט איז זי געווען באַ-דעקט פון אַ קאַלטן שווייס. זי האט פאַרשטשעמעט די ציין און געלאָזט לויפן די מאַשין אויף גאַטס באַראָט. זי איז געווען גלייכגילטיק צו איר אייגענעם, ווי צום שיקזאל פון אירע פאַסאָזירן, וועלכע זי האט באַטראַכט פאַר קליינלעכע מענטשן, פאַר עגאַצענטריקער. נישט געקוקט אויף דער אַרומיקער געפאַר און אפשר טאַקע דערפאַר, זענען איר געקראַכן אין קאַפּ שטיקלעך פון איר לעבן. אומעטום האט זי זיך געזען אַ באַליידיקטע, אַ געקרויודעטע, סיי אַלס קינד אין דער היים (זי איז געווען די עלצטע...), וווּ זי האט אַלעמען באַדינט, און סיי שפעטער, נאָך דער מוטערס טויט, ווען זי האט געטראָגן דעם יאָך פון אויפציען דאָס קלייננוואַרג, פון זייערע קראַנקהייטן, פון זייער חתונה האַבן. אַלע האַבן גענומען, און קיינער האט גאַרנישט צוריקגעגעבן, אַ חוץ זידל-ווערטער און חזק... יאָרן זענען אוועק און ער, דער מאַן, דער באַשיצער, וועלכער איז, דאַכט זיך, יעדער פרוי באַשערט, און אויף וועמען זי האט אַזוי אומגעדולדיק געוואַרט, איז נישט געקומען, זיך נישט באַוויזן אויף אַ ווייץ, אַפילו נישט אויף קאַטאַוועס... די מחשבה, אַז זי וועט שטאַרבן אין איר שטיבל אַן עלנטע, אַ פון קיינעם נישט באַמערקטע, צו דער פרייד פון אירע שכנים און פלימעניצעס, האט זי פאַרפּאָלט און געמאַטערט.

א חתונה אויפן באַרג לבנון

אַבער איצט, האָבן זיך אַ צינד געטון נקמה־פלעמלעך אין איר, וועט זי גיין פון דער וועלט נישט אַליין. די צייטונגען וועלן פול זיין מיט דער געשעעניש, די ראַדיאָ וועט דערמאָנען איר נאָמען און מעגלעך אויך די טעלעוויזיע וועט... זי האָט נאָך נישט באַוויזן צו פאַרענדיקן דעם געדאַנק, ווי די קאַר, וואָס האָט זיך אַ צייט געטראָגן אָן קאַנטראָל, אָן ליכט, ווי ביים רעדל אינעווייניק וואָלט נישט געזעסן אַ מענטש, נאָר אַ פאַרשטעלטע שדיכע, האָט אויף אַ רגע אויפגע־רודערט די שטילקייט פון דער נאַכט און האָט ראַשיק אַריינגעקראַכט אין אַפּגרונט...

אין א קאפעטעריא

איך בין אָנגעקומען אַרבעטן אין אַ פאַרוואַרפענער קאָפעטעריע, נישט ווייט פון דעם ניו-יאָרקער האַפן. מיין באַלעבאָס, דושיים דזשעקסען, איז געווען אַ מענטש פון אַ יאָר פּופציק. אַ גופיקער, מיט אַ שווערער נאָז, וואָס האָט געציילט צוויי שמאַלע געסטן מיט אומהיימלעכע פייערלעך. ער האָט געטראָגן אַ קורץ-געשניטענעם ראַק און אַ ברייטן פאַרטעך, ווי ס'איז געווען דער איינפיר אין די אַמאָליקע טרינק-הייזער. מיין לאַגע איז דעמאָלט געווען אַ פאַרצווייפלטע — אַן עלנטער, אָן אַ פאַך, האָב איך זיך וואַכן-לאַנג אומגעטריבן איבער די גאַסן פון דער גרויס-שטאָט אויף דער „יאָגד“ נאָך עפעס אַ באַשעפטיקונג. דער הונגער האָט מיך געמאַטערט און קיין אויסזיכט אויף אַרבעט האָט זיך נישט געוויזן. אַ מידער, אָן אויסגעשעפטער פלעג איך אַריינקומען אין די קאָפעטעריעס זיך אַפצורוען, און דערווייל האָב איך נאָכגעפאַלגט וואָס עס טוט זיך אויפן קאַנטער. איך האָב די אויגן פון דאָרט נישט אַראָפגענומען, ביז איינמאָל האָב איך באַשלאָסן זיך אַנצוגעבן פאַר אַ קאַנטערמאַן. מאָלט אייך, מען האָט געקענט גלייך איינזען, אָז איך בין ווייט פון צו קענען די מלאכה, און מען האָט מיך טאַקע מער ווי אַ טאַג נישט געהאַלטן, אָפט נאָך ווייני ציקער, אָבער דאָס ביסל וואָס איך האָב זיך דאָרטן געפונען, האָב איך געכאַפט פון דעסט וועגן דעם „שניט“ און ווען איך בין ענדלעך אָנגעקומען אין דעם אויבנ-דערמאָנטן רעסטאָראַן ביים האַפן, בין איך שוין געווען „געניט“ און „דערפאַרן“... מיין אַרבעט האָט זיך אָנגעהויבן זיבן אין דער פרי מיט צוגרייטן און פאַר-פאַרטיקן פאַרשיידענע שפייזן און געטראַנקען, ס'רוב איינפאַכע, גראַבע און ביליקע. אַ פערטל צו צוועלף בין איך פאַרטיק געוואָרן מיט די הכנות. אויפן קאַנטער, אַ גידעריקן, אַ פשיטן, אָן די היינטמאָדישע דרייגאַרנדיקע גלעזערנע פאַליצעס, וועלכע נעמען צו אומזיסטע מי און צייט זיי צו פּוצן, זענען געווען זאָרגפול סאָר-טירט אַלערליי סענזדוויטשעס, פּודינגען, אָן אַ שיער געבעקסן מיט פאַרפירערישער

גלאנציקייט. הינטער אונדזערע פלייצעס האָבן זיך היימלעך געהויבן צוויי קאָפּע-
מאַשינען מיט ברוינער פליסיקייט.

ביים קליינעם טירל, וואָס טיילט אָפּ דעם קאָנטער פון קיך, איז געשטאַנען
דער קאָכער מיטן ווייסן מיצל אויפן שפיץ-קאָפּ גרייט אויסצופירן אונדזערע באַ-
פעלן. איך און דער באַלעבאָס האָבן מיט פאַרקאַשערטע אַרבל, ווי צו אַ געפעכט,
אומגעזולדיק און אָנגעשטרענגט געקוקט אויפן דרויסנדיקן אַריינגאַנג, און באלד
האַט זיך עס טאַקע אָנגעפאַנגען.

געדיכטע מעננעס מענטשן האָבן זיך מיט געפילדער און ווילדן אימפעט
אַריינגעריסן, אויפגעשטעלט אַ רוישיק-רולאָזע וואָנט און זיך האַסטיק גערוקט
אויפן קאָנטער, געפאַדערט, געשריגן, געמאַנט, פאַרכאַפט פון דעם אומרו, זענען
מיר נישט איינגעשטאַנען, ווי אַן אומגעזעענע קראַפט וואַלט אונדז באַווויגן און
באַהערשט. אונדזערע הענט, ווי קראַנקע פייגל, האָבן זיך געוואָרפן אין אַלע זייטן,
דערלאָנגט, געשטופט, און אין דער זינלאָזער סימפּאַניע איז פאַרהילכט געוואָרן
דאָס אייגענע קול.

אַ שטונדע האָט אָנגעהאַלטן דער געדראַנג. דערנאָך איז דער טעמפּ געפאַלן.
מחנות האָבן זיך געכוואַליעט צו דער טיר. בלויז איינצלנע זענען איצט צוגעקומען
צום קאָנטער. דאָס זענען געווען ס'רוב פאַרהאַרעוועטע, מיזאַמע יונגען, באַשעפּ-
טיקט ווי לאַסט-טרעגערס ביים האַפּן, מיט פּנימער דורכגעזאַפטע פון שווייס, קויט
און אַלקאהאָל...

דושים דזשעקסען אויפגעראַמט און באַלעבט, מיט פייכטע באַקן און גלאַנציקע
אייזעלעך, האָט עפעס מיט אַ סאַדיסטישער הנאה זיך געריבן די הענט, אין האָט
בעת-מעשה אויסגעזען ווי איינער, וואָס האָט ערשט פאַרענדיקט שמייסן איבערן
וויכּן לייב...

צוויי דעם זייגער איז דער קאָנטער געבראַכט געוואָרן צוריק אין אַרדענונג.
דאָס גלאָז און די קאָפּע-האַלטערס אויסגעפּוצט און אויסגעשייערט, די טישלעך
אָפּגערייניקט און אָפּגעווישט, דער שטיינערנער דיל אויסגעוואַשן, האָט ציכטיק
געגלאַנצט, און דער גאַנצער אַרום האָט דערמאַנט אין אַ וואַקזאַל אַ שטיקל צייט
נאָך דעם ווי דער צוג איז אָפּגעפאַרן...

ערשט דעמאָלט קומט די קאַסירערין, דעם באַלעבאָס פּרוי. זי זעט אויס
אַ סך יינגער פון אים. ביידע באַזעצן זיך אויבנאָן און עסן צוזאַמען מיטיק, זי קוקט
אים אין די אויגן און דערציילט אים אויס פאַרשיידענע קלייניקייטן, און הגם זי
איז צו אים צוגעלאָזן, וואַרפט ער פון דער זייט אויף איר פאַרדעכטיקע בליקן,

ווי ער וואלט דערווארט א פלוצלינגדיקן אנפאל. זי הייבט זיך טאקע גלייך אן צובינדן צו אים און דערמאנט אפט דעם נאמען „הילדא“.

אזוי געשעט עס כמעט יעדן טאג.

עס גייען אזעק א פאר חדשים. איך קום צוביסלעך צו זיך. איך צאל אפ די חובות, וואס האבן זיך אנגעקליבן אין דער ארבעטסלאזער צייט. איך קלייב זיך אריבער אין א באקוועמערן צימער, קויף זיך איין לייטישע קליידער, בקיצור, איך נעם לעבן ווי א נארמאלער מענטש. נאר פלוצלינג שלאג איך זיך אן אין א מכשול... איין טאג זאגט צו מיר דזשים דזשעקסען:

— ביסט א ווילער יונג, דייוו, דו געפעלסט מיר — טונקען זיך די שפעל־טעלעך פון ביידע זייטן נאָז אין סאמע בוימל — איך האָב פאַר דיר אַ מיידל — אַ פּלוים! און מיט אַ פאַר דאַלאַר נאָך מזומן — און ער גיט אַ שעלמישן ווונק צו מיר.

אויף מאָרגן, אַ זייער צען, שטעלט זיך, ווי געוויינלעך, אַריין די קאַסירערין. איך הער ווי זי עסקט זיך ביים „רעדזשיסטער“, ווי זי טראַגט זיך אום היץ־און־הער איבערן שטיינערנעם דיל. איך בין דעמאלט גראַד פאַרטון אין אַן אַרבעט, און ווען איך גיב צופעליק אַ קוק אין איר ווינקל, ווער איך שטאַרק פאַרחידושט. אַנשטאַט דער מרס. דזשעקסען זע איך דאַרטן אַ שפּאַגל־נייע בחורטע. צוריקגעשמועסט, וואָס איז מיר דער אונטערשייד ווער עס זיצט ביי דער קאַסע? מיין בליק האָט אַבער, משמעות, אַנגעהאַלטן לענגער ווי ס'איז אַנגענומען, האָט די אומבאַקאַנטע מיך באַגריסט מיט אַ קוים־מערקבאַרן שמייכל. איך בין געווען זייער גערירט פון אַזאַ פּריינטלעכקייט, אַפילו ווען איך האָב זיך דערוויסט, אַז זי איז דעם באַלע־באַס'ס טאַכטער.

נאָכן „ראַש“ איז זי צוגעקומען נאָך עפעס אַ קלייניקייט, און מיר געזאָגט, אַז איר נאָמען איז הילדא, און אַז קיינער האָט נאָך נישט געהאַלטן אזוי ציכטיק דעם קאַנטער ווי איך. זי איז דאָ אַמאָל געווען זייער אַן אַפּטער גאַסט, ווייסט זי. יא, אין אַט דער שעה פון רו און שלווה פלעגט זי זיך יעדן טאָג באַווייזן. שטיל און איינגעהאַלטן מיט מיר געשמועסט. אין איר באַנעמונג האָט זיך געפילט אַ געלאַסנקייט, אַ געמיטלעכקייט, וואָס האָט עפעס נישט האַרמאָניזירט מיט איר דינער פיגור, מיטן באַפעלערישן אויסדרוק אויפן איינגעצויגענעם פנים, מיטן מאַדנעם בליאַסק פון אירע טונקעלע אויגן.

אינמאָל רוף איך זיך אַן פּלוצלינג צו איר:

— ס'איז דאָך זיכער, אַז די פרוי וואָס האָט דאָ געאַרבעט פאַר איך איז

נישט אייער מוטער... זי קוקט מיך אָן אַ רגע, ווי איבערראַשט פון מיין חוצפה. אַנשטאַט אַן ענטפער טוט זי לייכט אַ שאַקל מיטן קאַפּ און טראַגט זיך שנעל אָפּ. פאַר אַ געשפּענסט האָט מיר דאָ געדינט דער פּרזידענט פאַרביטערטער, ווע-מענס שטעל איך האָב פאַרנומען. ער איז געווען אַ שלויאיק פאַרביטערטער יונג. ער האָט באַוויזן אַנצוקלייבן אַ היפשע אַפּוטיקי און האָט זיך געעפנט אַן אייגענעם עס-פּלאַץ. עס זענען אַבער נישט אַוועק קיין צוויי מאָנאַטן ווי זיין נידעריקע, ברייטלעכע געשטאַלט איז אויף ס'ניי פאַרקראַכן אין דזשעקסענס רעסטאָראַן. ער האָט עפעס לאַנג איינגעטענהט מיטן באַלעבאַס, דער לעצטער פּלעגט צענעמען די לאַנגע הענט און אָפהאַקן:

— ס'איז אוממעגלעך, באַב, ס'איז אוממעגלעך...

צוליב זיין קליינעם וווקס איז אים, קאַנטיק, שווער געווען צו קריגן אַ שטעלע ערגעץ אַנדערש. שפעטער פּלעגט דזשעקסען גוטברודעריש מיר פאַרטרויען:

— ער גיט מיר אַנצהערענישן, דער ערל... נאָר ס'וועט אים העלפן ווי אַ

טויטן באַנקעס...

איך האָב פון זעסט וועגן געהאַט אַ געפיל, אַז דער שייגעץ וועט אויספירן... ס'איז געווען אַ רעגנדיקער טאַג. די דרויסנדיקע פענצטער האָבן אַרויפגע-צויגן אויף זיך אַ נאַסן, נאָגנדיקן אומעט. נאָכן בייטאַגיקן ליאַרעם און געפילדער, האָט זיך מער קיין נפש נישט געוויזן. דער באַלעבאַס איז ערגעץ פאַרשווונדן, און הילדאָ האָט זיך אומגעדרייט צווישן די ליידיקע טישלעך און געגענעצט. מיטאַמאַל איז זי שטיין געבליבן ביים קאַנטער:

— דייוו, רעקאַמענדירט מיר עפעס צום לייענען. איך האָב אַ „לייברערי-קאַרט“.

איך האָב ערשט געהאַט פאַרענדיקט לייענען „וויקטאָריאַ“ פון קנוט האַמסון,

לייג איך איר פאַר דעם זעלביקן בוך.

עס זענען פאַרביי עטלעכע טעג. הילדאָ מיידט מיך עקשנותדיק אויס. ווען

איך וואַרף אַ בליק אין איר ווינקל, דרייט זי אַוועק דעם קאַפּ, אָפט דוכט זיך מיר,

אַז זי רייצט זיך מיט מיר. באַשליס איך, אַז דער גאַנצער עסק גייט מיך נישט

אַז און פאַרטיף זיך אין מיין אַרבעט, אַבער די הענט דינען נישט. איך זיפּ איבער

אין געדאַנק אונדזער שמועס און געפין זיך נישט שולדיק.

— האָב איבערגעלייענט „וויקטאָריאַ“!

איך גלויב נישט מיינע אויגן. נישט שוין-זשע איז זי דאָס? גאַט, ווי פאַרנדערט

זי איז! אין אַט דער רגע איז זי צוויי טראַפנס דער פאַטער! זי קוקט אויף מיר

מיט אַפענער שנאה.

— ווי געפעלט אייך? פראגע איך זייער פארויכטיק.
— איך בין נישט געווינט צו אַזוינע ביכער! כ'מין איר האָט מיר נישט
געדאַרפט רעקאַמענדירן אַזאַ בוך — רעדט זי גיך, גיך און אירע אַפּלען ווערן
גרעסער און פינצטערער — די וויקטאָריאַ האָט דאָך נישט חתונה געהאַט מיטן
לייטענאַנט
— ניין! ענטפער איך צעשראַקן.
— און מיט דעם האַנסאַנען אויך נישט — זאָגט זי מיט אַ טאָן, ווי איך
וואָלט דער שולדיקער געווען.
— ניין! — ענטפער איך אַזש פאַרצווייפלט.
— דאָס אַלעס! — פאַרענדיקט זי און פאַרלאָזט שנעל דעם קאַנטער.
דעם גאַנצן טאָג שבת איז דער באַלעבאַס געווען אויסערגעוויינלעך פריינטלעך
צו מיר. בעתן עסן האָט ער מיך אַפּילו מכבד געווען מיט אַ גלאַז ביר, און זיך
שטאַרק נאַכגעפרעגט אויף מיין געזונט. אין אַוונט, ווען איך האָב געהאַלטן ביים
אַהיימגיין, האָט ער זיך פאַר מיר געקלאָגט אויף די געשעפטן, באַדויערט וואָס ער
וועט מוזן אויסקומען אָן מיין הילף און געהייסן מיך קומען מאַנטיק נאָך די שכירות.
מאַנטיק האָב איך דזשעקסאַנען נישט געטראָפּן. די טאַכטער איז געזעסן ביים
„רעזשיסטער“ און באַבס ברייטלעכע געשטאַלט — ביים קאַנטער.
איך האָב זיך אַפּגערופּן צו הילדאָן:
— איך האָב געוויסט, אַז מען וועט אים צוריקנעמען אויף דער שטעלע.
דערלאַנגענדיק מיר דאָס געהאַלט האָט דאָס מיידל אַנגעשטעלט ניצחונדיק
אויף מיר די אויגן, און איך האָב אין זיי געלייענט: „דאָס האָב איך אַזוי געוואָלט!“

א זומער־ראמאנס

מערי גרין איז געקומען אין דעם זומער־רעזארט פון א קליין שטעטל אין באַרט־קאַראַלינאַ. איר מאַן, דזשיימס דזשאַנאַטאַן, האָט מיטגעשיקט דאָס טעכ־טערל ען. דאָס זיבעצן־יעריק מיידל איז שלוי און דורכגעטריבן ווי ער. זי וועט דאָרטן האַלטן אַן אויג אויף דער מוטער. די הויך־געוויקסיקע מערי איז געבליבן אַ קינד. זי קען זיך נאָך פאַרטראַכטן, פאַרלייענען, אָדער זיך גאָר פאַרקוקן ווי פייגעלעך פליען, און פאַרגעסן, אַז זי איז געקומען אין דעם האַטעל זיך אַפצורוען און צו געווינען וואָג.

„גאָט, טראַכט ער אָפּט, ווי אַ מענטש קען זיך עס בייטן. געהייראַט האָט ער אַ פול־לייביק מיידל, און איצט איז זי — הויט־און־ביינער“... אמת, אים פעלן נישט קיין וויבער און טאַקע לויט זיין געשמאַק. זיי קומען אַריין גענוג פון אַט דעם מין אין זיין „טאַווערן“ (שענק), אָבער ציען — ציט אים ס'האַרץ צו מערין, צו דער אַמאָליקער מערי. דערפאַר האָט ער איר טאַקע איינגערעדט צו פאַרן. ער טוט איר יעדן זומער דאָס איינרעדן, היינטיקס מאָל איז אים געלונגען.

אין האַטעל האָט זיך דאָס טעכטערל שנעל אָפגעזוכט בחורים און איז אָפּט פאַרפאַלן געוואָרן אויף גאַנצע שטונדן. זיך ניאַנטשען מיט דער מאַמען איז איר אַפילו נישט איינגעפאַלן. האָט די הויכע, דינע מערי, מיט די גרוילעך־שוואַרצע האָר, זיך געשאַקלט אויפן וויגשטול אין דער רחבות־דיק־אויסגעפּוצטער לאַבי ליינענדיק אַ בוך. אָדער סתם געקוקט מיט אירע קינדיש־פאַרקלערטע אויגן אויף יעדן גאַסט, הילפלאָז געשמייכלט, און איז געווען מאַדנע צופרידן, וואָס קיינער באַמערקט זי נישט. ווער זאָל זיך עס געווען ריכטן, אַז פּלוצלינג זאָל זיך לעבן איר אָפּשטעלן אַ יונגע־ראַמן און צוריקשמייכלען?

— איך קען וועטן, אַז איר זענט דאָ אַליין — האָט דער פּרעמדער דרייסט צו איר געזאָגט.

— כמעט אליין — איז מערי רויט געוואָרן ווי אַ שול־מיידל — מיין נאָמען איז מערי... מערי גרין.

— און מיינער איז בערגער — האָט ער איר העפעלעך דערלאָנגט די האַנט. — און ווי איז אייער ערשטער נאָמען? — האָט זי נאָיו געפרעגט.

בערגער האָט געקוקט אויף איר האַלב־ערנסט, האַלב אין שפּאַס: — מיין ערשטער נאָמען איז געבליבן ביי מיין מאַמען...

— קיינער רופט איך נישט ביים ערשטן נאָמען? — איז מערי געווען פאַר־חידושט — און ביי אונדז אין שטעטל — האָט זי אָנגעהויבן און זיך פאַרקוקט אויף זיין זון־פאַרברוינטן פנים, אין זיינע טונקל־בלויע אויגן; זי האָט זיך עפעס דערפילט היימיש מיט אים און ווי עס טרעפט נישט זעלטן אין אַזעלכע פּאַלן, האָט זיך איר אויסגעוויזן, אַז זי האָט אים שוין ערגעץ־וווּ באַגעגנט; און קעגן איר געווינהייט איז זי אַפילו געוואָרן באַרעדעוודיק:

— פון וואָנען קומט איר, מר. בערגער?

— פון ניו־יאָרק.

— אַזש פון ניו־יאָרק? — איז מערי איבערראַשט — זענען נישט פאַראַן קיין נאָענטערע רעזאָרטן?

— פאַראַן!

— וואָס פאַר אַן אַרבעט טוט איר, מיסטער בערגער?

— איך בין אַ „דראַגיסט“ (אַפטייקער).

— אַ „דראַגיסט“. ווי־זשע לאַזט מען איבער אַ געשעפט און מען פאַרט אַוועק אַזוי ווייט?

— איר ווילט וויסן אַלץ אויף אַמאָל, האָ? — האָט בערגער געשמייכלט. — איך אַרבעט ביי יענעם. און אויב איר ווילט מער אינפאַרמאַציע — איז ער געוואָרן ערנסט — ס'איז מיין ערשטע וואַקאַציע אין לאַנגע יאָרן.

— און ביי מיר איז דאָס די ערשטע וואַקאַציע אין מיין גאַנץ לעבן — איז זי זיך מודה. פּלוצלינג גיט זי אים אַ פרעג:

— זאָגט מיר, מר. בערגער, איר גלייבט אין באַשערט?

דער יונגעראַן שווייגט. ער דערמאַנט זיך ווי די מאַמע זיינע האָט דאָס וואָרט אָפּט גענוצט ביי פאַרשידענע געלעגנהייטן. אַוודאי האָט עס דער מאַמען מער געפאַסט אין דעם שטעטל אין אוקראַינע, מיט אַ דריי צענדליק יאָר צוריק; ווי אַט דער געוויקסיקער, פאַרנעמער דאַמע אין דעם גרויסן האַטעל. פון דעסט וועגן האָט זי עס געפרעגט מיט אַ סך חזן, וואָס מען האָט געקענט טייטשן „אויב

דו גלייבסט נישט, איז אויך נישט קיין גרויסער אומגליק, אָבער וועלן וואָלט זיך געוואָלט, אַז דו זאָלסט יאָ גלייבן...“

— און איר, גלייבט יאָ? — ענטפערט ער איר ייִדיש־לעך מיט אַ פראַגע.

— איר וועט לאַכן, אָבער איך... —

פּלוצלינג בעט ער אַנטשולדיקונג און לאַזט זיך צום אַרויסגאַנג פון דער לאַבי. מערי קוקט אים נאָך ביז ער פאַרשווינדט. זי איז שטאַרק אַנטוישט. זי פילט, אַז זי וואָלט נאָך געקענט לאַנג שמועסן מיט אים. זי ווונדערט זיך, פאַרוואָס ער האָט זי נישט איינגעלאָרן צו גיין שפּאַצירן, ווי דער שטייגער איז דאָ. זי ווייסט, אַז גרויס-שטאַטישע מענטשן האַלטן נישט פון פאַרמאָליטעטן. אמת, זי וואָלט נישט געגאַנגען: ס'פעלט נאָך דאָס טעכטערל זאָל אַנקומען און זי טרעפן מיט אַ פּרעמדן מאַנסביל. דערצו איז ער אַ ביסל צו קורץ פאַר איר... פון דעסט וועגן... —

אויף מאַרגן איז ער דער ערשטער איר צו באַגריסן.

— איר זענט נעכטן פאַרשווינדן געוואָרן! — זאָגט זי ווי אַן אַלטע באַקאַנטע,

און דאַכט זיך מיט אַ שטיקל פאַרווירף.

ער דערציילט איר וואָס פאַר אַ שיינע ערטער ער האָט דאָ געפונען, באַזונדערס איז ער אַנטציקט פון די בערג. אויף איינעם פון זיי, אויפן העכסטן, האָט ער היינט געזען דעם זונאוויפגאַנג... —

זי שלאַגט אים איבער:

— איר קענט זיין אַליין, נישט אמת?

— קענען? — ווונדערט ער זיך — מען לערנט זיך אויס... —

פאַר מערין איז עס אַ מאַדנער ענטפער.

ער דערציילט איר ווייטער פון אַ רעסטאָראַן, וואָס ער האָט דאָ נישט ווייט אויסגעזוכט. ער איז געבויט כמעט אין גאַנצן פון גלאַז און שטייט אין אַפענעם פעלד, ווי אברהם אָבינוס געצעלט. מיט פיר טירן, — קוקט ער אויף איר, ווי זיין שטייגער איז, האַלב-ערנסט, האַלב אין שפּאַס, — צו די פיר ווינקלען פון דער וועלט. —

— אין ניר-יאָרק עסט איר אויך אין רעסטאָראַנען? — פּרעגט מערי אַ פיל

באַטייטנדיקע פראַגע.

— יאָ! — ענטפערט ער פּלוצלינג אַ צעשטראַלטער. — איך קום אָפט אַרויף

אויפן צענטן שטאָק פון דער „בלויער לבנה“. געפינט זיך דאָרט אַ רעסטאָראַן, וווּ מען סערווירט אייך אַלע סאַרטן שפייז וואָס נאָר אייער האַרץ גלוסט. אָבער דער סאַמע עיקר — איר זעט פון אויבן דעם ים! אויף מיינן און מיינן שפרייט ער זיך

פאַר אייערע אויגן, און אויב איר האָט מזל, וועט איר אויך זען פון דער ווייט גרויסע טראַנסאַטלאַנטישע שיפן, און אויב איר זענט דעמאָלט גראַד פאַרטון, לאַמיר זאָגן, אין אַ טעלער ספּאַגעטי — טאַנצט אום ביי אים אַ שמייכל אין די בליקן — ווערט איר זיכער, אַז איר פאַרט מיט אין איינער פון די שיפן צו דער זוניקער איטאַליע; און טאַמער שטייט דעמאָלט פאַר אייך אַ שיסל באַרשטש — הערט ער נישט אויף שעלמיש צו שמייכלען — זענט איר איבערצייגט, אַז אייער וועג איז געווענדט צום ווייטן רוסלאַנד; און אויב —

און ווידער געשעט דאָס זעלביקע וואָס נעכטן, דער שמועס ציט און פאַרציט זיך, טראַגט זיך איבער אויף אַנדערע וועגן. מערי זיצט מיט אַ האַלב־אַפענעם מויל און מיט קינדיש־נייגעריקע אויגן און פאַרלירט נישט קיין וואַרט. ביים סאַמע אינטערעסאַנטסטן פונקט בעט ער אַנטשולדיקונג און איילט אַוועק, ווי ער וואָלט זיך געכאַפט, אַז עס וואַרט אויף אים אַ וויכטיקע אַרבעט.

אַזוי פאַסירט עס יעדן טאַג.

איין מאָל, פּרעגט די יונגע פרוי מיט איר געוויינלעכער אָפּנהאַרציקייט:

— וווּהין פאַרשווינדט איר פּלוצלינג אויף גאַנצע שטונדן?

— אויף אַ באַרג...

— אויף אַ באַרג? צו וואָס?

— איך טרעף דאָרט אַ וואַלד־מיידל. זי קומט אַרויף יעדן טאַג אין דער זעלביקער צייט — קוקט ער אויף איר ווי שטענדיק, האַלב־ערנסט, האַלב אין שפּאַס — זי האָט גאַלדיק־ברוינע אויגן און ווייכע האַר, אירע אויערלעך זענען געמאַכט פון רויזן־בלעטלעך; און ווען זי שמייכלט, ווערט ליכטיק אויפן האַרצן; און ווען זי קושט, ווילט זיך לעבן; און ווען —

— גייט, איר זענט אַ פאַנטאַזיאַר! — שלאַגט זי אים איבער, און אין איר

קול פילט זיך אַ ביסעלע אייפּערזוכט — עס זענען נישטאָ אַזוינע מיידלעך!

— דאָ אונטן, טאַקע נישט — רייצט ער זיך כלומרשט — אָבער אויפן באַרג...

— נישט פאַראַן! — זאַגט זי קאַפּריזנע, — און אין אַ מינוט שפּעטער: —

ווי רופט מען זי?

— ער טראַכט אַ וויילע און ענטפּערט: — חביבי!

— כאַ — וואָס? נישטאָ אַזוינע נעמען — באַשליסט זי — איר האָט עס

אין גאַנצן אויסגעטראַכט — האָט איר נישט?

— אַוודאי...

אָבער גראָד דאָס איינע וואָרט זיינס רופט אַרויס נייעם צווייפל. זי ווערט אַנטשוויגן, ביז... ביז עס חזרט זיך איבער זיין טעגלעך אַוועקגיין... אין טאָג פון אָפּפאַרן האָט זי אים נישט געזען. פון איר קליינעם שטעטל אין נאַרטה קאַראַליינאַ האָט ער באַקומען פון איר אַ בריוול. זי האָט אים צווישן אַנדערע זאָכן געשריבן:

„איר האָט מיך אין גאַנצן צערודערט. איך האָב געהאַט אַ פאַרגעפיל, אַז מיין וואַקאַציע וועט מיר נישט ברענגען קיין פרייד. איך האָב בכלל נישט קיין מזל צו מענטשן: אָדער זיי באַמערקן מיך נישט, אָדער ווען יאָ — נעם איך זיי צו ערנסט... איר וועט זיך, מסתמא, באַלד אומקערן קיין ניו-יאָרק און וועט אַוודאי ווידער גיין אויפן צענטן שטאַק עסן דאָרטן די אַלע מאַדנע שפייזן און אַרויסקוקן אויפן ים. איר וועט געוויס מיטנעמען דאָס וואַלד-מידל, וועט איר נישט? פון מיינעטוועגן קענט איר זי מיטנעמען און עפענען אויבן אַ פענצטער פאַר איר... גייט, איר זענט אַ האַרצלעזער מענטש... אַ שלעכטער... אַ שלעכטער...“

איפן ווען קיין פתח-תקווה

פּרחי האָט זיך זייער געאיילט. ער האָט זיך, ערשטנס, געשראַקן טאַמער יאָגט עמעצער אָן און רעקוויזירט די פּערד, צווייטנס — האָט ער זיך געוואַלט אויספיינען פאַרן „אַמעריקאַנעם“, וואָס איז געזעסן אין דיליזשאַנס. ער האָט אַלע-מאַל אויסגעדרייט צו אים דאָס רויט באַוואַקסן פנים מיט די קליינע שלואיק-רויטע אייגעלעך און זיך ברייט צעשמייכלט — ווי איינער רעדט: „איר זעט, ווי מען פאַרט ביי אונדז מיט סוסים?“

דער „אַמעריקאַנער“, אַ שוך-פאַבריקאַנט פון סט. לואיס, מיט געשעפטלעכע פאַרבינדונגען אין נאַענטן מזרח — האָט — וואָס אמת איז — נישט דערווידערט קעגן יענעמס אויפּמערקזאַמקייט. ער האָט מיט אַ שמיכל אַפּגעזענטפערט און געמוטיקט דעם אַנטרייבערס בריהשקייט. ער האָט געוואַלט וואָס שנעלער גרייכן פתח-תקוה, צונויפפאַקן דעם באַגאַזש און פאַרלאָזן דאָס לאַנד, אויף וועלכן די סערקישע רעגירונג האָט, אַ דאַנק איר צושטיין צום „אַנטאַנט“, אַרויפגעצווונגען קריג-צושטאַנד.

אין דיליזשאַנס האָבן זיך אויך געפונען אַ פאַר מיטליאַריקע יידן מיט צע-קאַמטע בערד און אויסגעריבענע סורדוטן. זייערע ברייטע, פילצענע קאַפעליושן האָבן זיי געהאַלטן צו אַפּגערוקט איבער די אויגן און זיך שאַקלדיק געדרעמלט. אין זייער הילוך און אין זייער אויסזען האָט מען זיך גרינג געקענט אַנשטויסן, אַז זיי געהערן צו יענער חברה, וואָס שלאָגן אָפּ די שוועלן בכל תפוצות ישראל — מיט פושקעס פאַר אומצאַליקע אַנשטאַלטן פונעם אַלטן ישוב...

אין איין ריי מיט זיי זענען געזעסן עטלעכע ספרדישע סוחרים — אומעטיק-פאַרזאָרגטע — און געפירט, קעגן דעם אַנגענומענעם מנהג, אַ שטילן שמועס צווישן זיך, וואָס איז באַגלייט געוואָרן מיט נאָך אַ שטילערן זיפצן און מיט אַ פאַרגלאַצן די בליקן צום באַלקן פון דיליזשאַנס.

לאהלע, א הינד-געוויקסקע, אין א ליכטיק-בלוי קלייד, א נישט לאנג ארי-
 בערגעקומענע מיט דער שיף פון רוסלאנד, איז איצט, נאך עטלעכע טעג אפרו ביי
 א קרובה, געמארן אויף ארבעט — רייסן און פאקן אראנזשעס — קיין פתח-תקוה.
 זי איז געזעסן א פארוויינטע ביים פענצטער, נישט געזען די אויפגעגאנגענע פעלדער
 פון ביידע זייטן וועג, נישט די בלוילעך-פלאכע בערגלעך פון דער ווייטן. אלץ אין
 איר איז נאך פול געווען מיטן קליינעם שטעטל, מיט די עלטערן, מיט די ברידער,
 מיט די חברטעס. פאר די אויגן — גרויסע און שטאלצע — איז געשטאנען בן-
 אליעזר, דער העברעישער לערער אין פירער פון דער שטעטלשער יוגנט, און
 איינגעטענהט מיט איר פאטער, ער זאל דערלויבן זיין בת-יחידה פארן קיין פאלעס-
 טינע. א שמייכל האט זיך באוויזן אויף איר קליינעם מויל. זי האט אויסגעפירט!
 די „מלחמה“ וואס איז אנגעגאנגען חדשים לאנג מיטן פאטער — איז געווען
 געענדיקט. נאך קיינמאל אין די זכצן יאר פון איר לעבן — איז זי נישט געווען
 באהערשט פון אזוינע נצחון-געפילן ווי דעמאלט. זי איז געווען די ערשטע שוואלב
 אוועקצולאזן זיך פון איר שטעטל אין אט דער ווילד-ליבער פרעמד און באלד
 נעמט טאקע א סוף צו איר וואנדערונג און ליידיק-גיין. זי וועט זיך ווי הונדערטער
 אנדערע אריינווארפן אין דער ארבעט פון אויפבויען דאס פארלאזענע לאנד — און
 דער נאמען פון דער קאלאניע האט איר איצט געקלונגען סימבאליש — פתח-תקוה
 — די טיר פון האפענונג!

— וואס שרייבט מען, ס'וועט זיין א וועלט-מלחמה, הא? — האט פלוצלינג
 א פרעג געטון דער „אמעריקאנער“ ביי א יוגן מאן, וואס איז די גאנצע צייט
 געזעסן אין א ווינקל אריינגעטון אין א העברעישער צייטונג.
 דער יונגער מאן — א טונקעלער, ווי אן אראבער מיט א שארפן אויסדרוק
 אין די שווארצע אויגן — האט קורץ אפגעשניטן: — ס'וועט זיין! — און א קוק
 געטון אויפן מיידל קעגנאיבער.

דאס מיידל האט זיך עטוואס פאררויטלט, אבער אויסגעהאלטן זיין בליק.
 דער יונגער מאן האט אוועקגעלייגט די צייטונג, א קוים-מערקבארער שמייכל
 האט א גלעט געטון זיינע ליפן:

— די גברת איז נישט לאנג אין לאנד? — האט ער זיך געווענדט צו איר
 אויף העברעיש, כדי זי נאך מער צו שאקירן.
 דער מיידל איז נישט געווען פרעמד אט די פראגע, זי האט א שאקל געטון
 דעם קאפ אוי, אז מען האט געקענט טייטשן ווי מען האט געוואלט.
 דעם פרעמדן איז געפעלן געווארן די שפיל:

א חתונה אויפן בארג לבנון

— וויל, אפשר, די גברת וויסן די נייעס פון טאָג? — אין זיין טאָג האָט זיך געפילט אַ לייכטער חוזק. ער האָט איר דערלאַנגט די צייטונג.

— ניין, אַ דאַנק! כ'מיי, אַז דער דזשענטלמאַן — האָט זי אַנגעוווּן אויפן „אַמעריקאַנער“ — איז מער פאַראַינטערעסירט אין פּאַליטיק.

זי האָט אָפּגעקערט דעם קאַפּ צום פענצטער, זי האָט געוואָלט אויפּסניי אַנקניפן די איבערגעריסענע געדאַנקען און — נישט געקענט. זי האָט געפילט אויף זיך דעם פרעמדנס בליקן — דורכדרינגנדיקע און שאַרפע — און אַן אומרויקייט, אַן אומהיימלעכקייט האָבן זי באַהערשט.

פּלוצלינג האָט זיך דער דיליזשאַנס שטאַרק אַ טרייסל געטון און זיך אָפּגע- שטעלט. אין פענצטער האָט זיך באַוווּן פּרחיס צעשראַקן פּנים. די רויטע אייגעלעך זענען פאַרלוירן אומגעלאָפּן פון איין פּאַסאַזשיר אויפן צווייטן און דאָס פאַרוואַקסן מויל איז בכוח געווען בלויז איין וואָרט אַרויסצוברענגען

— בעדווּנער!

דאָס דאָזיקע וואָרט האָט אויפן שטעל אויפגעוועקט די משולחים מיט די פילצערנע היט. די סוחרים זענען אַנטשוויגן געוואָרן. דער „אַמעריקאַנער“ האָט זיך אינסטינקטיוו אַ כאַפּ געטון פאַר דער קעשענע, וווּ דער פּאַספּאַרט און אַנדערע וויכטיקע פּאַפּירן האָבן זיך געפונען, און ביי דער מיידל — פאַר וועמען אַט דער נאָמען איז געווען באַקאַנט בלויז פון ביכער — האָט זיך אי שרעק, אי נייגעריקייט באַוווּן. בלויז דער יונגער מאַן איז געבליבן פאַרדעכטיק רויק. ער האָט אַנגע- שפּאַרט דעם שטאַרקן, טונקעלן קיין אויף זיין געביילטן פויסט און זיך פאַרקוקט אַהין, פון וואָנען דער שונא האָט געדאַרפט קומען.

— מען וועט פאַרנעמען די פּערד! — האָט זיך דערהערט פּרחיס פאַרצווייפלט קול. ער איז געווען אויסער זיך פון צער — מען וועט פאַרנעמען די פּערד...

קיינער האָט זיך אויף אים נישט אומגעקוקט.

דריי רייטער, מיט פּאַנאַנדערגעלאַזטע קאַפּטיכער, ווי פּליגלען, האָבן זיך האַסטיק געטראָגן אַנטקעגן. זיי האָבן באַלד אַרומגערינגלט דעם דיליזשאַנס און מיט ביקסן אין די הענט גענומען אויסליידיקן די קעשענעס ביי די פּאַסאַזשירן, נאָכדעם האָט דער עלטסטער אַ ווונק געטון מען זאָל לאהלען אַרויספירן אין דרויסן, און צום יונגן מאַן, וואָס האָט זיך דערביי אויפגעכאַפּט אַ דערצאַרנטער פון אָרט, האָט דער בעדווּנער צוגעשטעלט די ביקס צו דער ברוסט.

— „יעלאַ אימשי!“ (גיכער גיין!) — האָט ער אַ באַפעל געטון דער מיידל, אַבער דערזענדיק, אַז יענע זיצט אַ פאַרגליווערטע מיט ברייט-צעפענטע אויגן

נישט באַנעמענדיק וואָס מען וויל פון איר, האָט ער זי אַ נעם געטון אויף די הענט און איז אַרויס פון טיר.

לאהלע האָט היסטעריש אַ קוויטש געטן און איז מיט ביידע הענט אַריין דעם אַראַבער אין פנים און זיך גענומען רייסן מיט אלע כוחות.

ביים בעדוונער האָבן אונטער די געדיכטע ברעמען אויפגעפלאַקערט מדבר- פייערלעך. ער האָט רויק און זיכער אַרונטערגעמאַכט אירע אַרעמס אַזוי, אַז דאָס מיידל איז פון ווייטיק זיך פאַרגאַנגען אין אַ ספּאַמיש געוויין, וואָס איז אַלץ ווייטער אַפּגעשטאַרבן אין די געדיכטע זאַנגען אין פעלד...

ביים דילעזשאַנס איז אויף וואַך געבליבן איינער פון די אַנפאַלער. ער האָט געהאַלטן זיין ביקס געווענדט אויף די אויפגערגטע פּאַסאַזשירן און דאָס בראַנדון, האַרט געזיכט האָט נישט אויפגעהערט צו צוקן פון אומגעדולד און תּאוה...

כאָטש די געשעעניש איז פאַרגעקומען נישט אינגאַנצן אומגעריכט, האָט זיך עס דאָך אויסגעוויזן אומגלויבלעך אין דעם רויק-פּרידלעכן דרויסן, וואָס האָט זיך איצט רחבותדיק געשפּרייט אונטערן צעפּלאַסענעם גאַלד פון דער מילד- האַרבסטיקער זון.

ס'האָבן זיך דערהערט טריט. פון פעלד איז עמעצער געקומען אַפּבייטן דעם וועכטער. די מענטשן אין דיליזשאַנס האָבן פאַרשעמט אַראַפּגעלאָזט די קעפּ, נישט געוויסט וווּ אַהינצוטון די אויגן. דער יונגער מאַן האָט זיך נאָכאַמאַל אַ שטעל אויף געטון, אָבער דאָ האָט שוין דער „אַמעריקאַנער“ אויך פאַרלוירן דאָס געדולה, ער האָט אים מיט געוואַלד אַוועקגעזעצט.

— וואָס-זשע, מיר האָבן היינט ווינציק געהאַט? איר זוכט זיך נייע צרות? ס'האַט נישט גענומען לאַנג און אויך דער מדבר-יונג האָט אויף עפעס אַ צייכן זיך אַפּגעריסן פון דיליזשאַנס און איז פאַרשווינדן אין דער ריכטונג פון זיינע מיטרייטער. דער עולם — ווי אַפּגערעדט — האָט זיך ספּאַנטאַן אַ הויב געטון פון די ערטער און מיטן יונגן מאַן בראַש זיך געלאָזט צום פעלד.

לאהלע איז געלעגן אַ צונויפגעקנוילטע; די האַר צעשוויבערט, דאָס פנים איינגעגראַבן אין צעפּליקטן קלייד און שטיל געכליפעט.

דער עולם איז געבליבן שטיין אַפהענטיק און אַן לשון. דער יונגער מאַן האָט אויסגערופּן מיט טרערן אין קול:

— יידן! איך בין אין דעם לאַנד געבוירן און אויפגעצויגן געוואָרן און האָב שוין דאָ אַ סך זאַכן געזען, אָבער אַזוינס האָב איך נאָך נישט בייגעלעבט. יידן!
— האָט ער אויסגעשריגן מיט האַרץ — אַ יידישע טאַכטער איז היינט פאַראומריי-

ניקט און פאַרשעמט געוואָרן. איך וועל אייך זיך נישט לאָזן רירן פון אַרט, ביז איר וועט מיר נישט שווערן אָט דאָ אונטערן אָפענעם הימל, אַז קיינער פון אייך וועט נישט דערציילן אַ וואָרט, וועט נישט מרמוז זיין מיט אַ ווונק, וואָס דאָ איז היינט פאַרגעקומען — כדי דאָס מיידל נאָך מער נישט צו פאַרשעמען און כדי זי זאָל, חלילה, נישט געשטעלט ווערן מחוץ־למחנה — און תוך־כדי־דיבור, האָט ער פאַר די ספרדים פאַרטייטשט זיינע ווערטער אויף אַראַביש און פאַרענדיקט האָט ער: — יודן! ווי מיין נאָמען איז יוסף יצחקי, גיב איך אייך מיין ערנוואָרט, אַז כּוועל נישט רוען, ביז כּוועל נישט נקמה נעמען פון אירע פייניקער — און ער האָט לאהלען אויפגעהויבן פון דער ערד און זי אַוועקגעטראָגן אין דיליזשאַנס. פּרחי, וואָס איז די גאַנצע צייט נישט אָפּגעטראָטן פון די פּערד, האָט זיך איצט מאָדנע צעפּינטלט מיט די רויטע, קאַלמיקישע אייגעלעך און אויסגעמיטן צו קוקן אויף די פּאַסאַזשירן. ער האָט האַסטיק אַ צי געטון די לייצעס און דער דיליזשאַנס האָט זיך גערירט פון אַרט.

עס האָט זיך אָנגערוקט דער בין־השמשות. די זון איז אומבאַמערקט פאַר־שווונדן הינטער די יהודה־בערג, לאַזנדיק נאָך זיך לאַנגע, פייערדיקע רצועות איבער דער גאַנצער ברייט פון הימל. די ספרדים און די משולחים האָבן זיך ווייגנדיק גענומען דאַווענען מנחה. דער פּלוצלינגדיקער געמורמל האָט זיך אומ־היימלעך צונויפגעגאַסן מיט דעם מיידלס כליפען, מיט פּרחיס נאָכאַנאַנדיקן קנאַלן פון דער בייטש.

פון דער ווייטנס האָט אויפגעבליצט אַ פייערל. דער דיליזשאַנס איז מיט עטלעכע מינוט שפּעטער פאַרפאַרן פאַר אַ ווייס־געקאַלכטן מויער, וואָס איז געווען אַ מין גאַסט־הויז און האָט באַלאַנגט צו אַ באַקאַנטן דייטש. די פּאַסאַזשירן האָבן באַשלאָסן דאָ איבערצונעכטיקן. מען האָט לאהלען אָפּגעגעבן אַ באַזונדער צימער. דאָס דינסטמיידל האָט איר געהאַלפן זיך אַרומוואַשן, האָט זי אַריינגעלייגט אין בעט, האָט געלאָזט אויפן טישל ברענען אַ קעראַסינלעמפל און איז אַרויס.

לאהלע איז געלעגן מיט אָפּענע אויגן, האָט לאַנג געקוקט פאַר זיך און זיך נישט געקענט דערמאָנען וואָס מיט איר איז היינט פאַרגעקומען. נאָר ווען זי האָט אומווייליק אָנגערירט איר לייב, האָט אַ פּלאַמענדיקע רויטיקייט פאַרגאַסן איר פנים און זי האָט ווייטער אָנגעהויבן כליפען ביז אויסגעשעפּטיקייט...

מיטאַמאַל האָט ביי איר די שוועריקייט גענומען נאָכלאָזן, פאַרשווינדן. אַן אָנגענעמע מידקייט האָט זיך צעגאַסן איבער אירע גלידער. פונעם לעמפל אויפן טיש איז געוואָרן אַ גרויסע זון אויף אַ בלויען, לויטערן הימל. זי פילט די זונשטראַלן

אויף איר קאַפּ, אויף איר פנים, אויף אירע הענט. פון גרויס פרייד און גליק לאַזט זי זיך לויפן איבער די גרינע לאַנקעס, וואָס זענען איצט מיט געלע און ווייסע בלימעלעך באַדעקט. נאָך איר יאָגן זיך אירע חברטעס, אַלע אַזוינע פריילעכע און פאַרשטיפטע. ביים וועלדל יאָגן זיי זי אָן און באַלד קייקלען זיי זיך אין אַ קנויל אין גראַז, פלוצלינג באַווייזט זיך פון הינטער אַ קוסט אַ גרויליק-וויילדע, דריי-קעפיקע באַשעפעניש באַהאַנגען מיט ווייסע טיכער. די באַשעפעניש גיט זיך אַ וואַרף אויף איר מיט אַזאַ אימפעט. אַז נאָך איידער זי קען זיך אַרומקוקן, איז זי שוין איינגעקלאַמערט אין אירע אומצאָליקע אַרעמס. זי פילט אויף זיך איר שטעכיק באַוואַקסענע הויט, איר גיפטיק אַטעמען. לאהלע רייסט זיך, ראַנגלט זיך מיט איר. אַט געלינגט איר אַפּשטופן איין קאַפּ, וואַקסט אויס אַ צווייטער, אַ דריטער. פול מיט אַנגסטן און יסורים נעמט זי רופן אירע חברטעס, און כאַפט זיך אויף אַ דורכגעווייקטע אין קאַלטן שווייס...

די נאַכט ציט זיך אומענדלעך לאַנג. איר דאַכט זיך, זי ליגט שוין דאָ חדשים, יאָרן. אירע אויגן -- האַלב-אַפּענע -- בלאַנדזשען הילפלאַז אַרום אין דעם האַלב-טונקעלן חלל, איבערן קיילעכדיקן פענצטערל אויף דער קעגנאיבערדיקער וואַנט, דורך וועלכן עס זעט זיך אַ שטיקל בלוילעך זייד באַשפּרינקלט מיט קאַלטע, ליכ-טיקע פינטעלעך און בלייבן ענדלעך הענגען פאַרחידושטע אויף דער טיר.

דאָרט שטייט יוסף. הינטער אים טורעמט זיך, ווי אַ מאַנסטער, זיין שאַטן מיט אַ צוגעשפיצטן קאַפּ און ריזיק-ברייטע אַקסלען. שעהן-לאַנג האָט ער זיך אומגע-שאַרט ביי דער טיר. יעדער שאַרף, יעדער ריר אין לאהס צימער האָט געטריבן פון אים דעם שלאַף, געצונדן דאָס בלוט, אים אַוועקגעפירט צוריק אין פעלד, וווּ ער האָט געזען דאָס מיידל ליגן איינגעקלאַמערט אין בעדזוינישע אַרעמס... אַט נעמט ער זיך איצט מאַדנע-פאַרדעכטיק באַוועגן צו איר בעט. ער אַטעמט שווער און רעדט עפעס אומפאַרשטענדלעכע ווערטער. אירע אויגן ווערן גרעסער, ברייטער, ווי די אַפּלען וואַלטן דאָרט מער קיין פלאַץ נישט געפונען. זי קען קוים אויסרעדן:

— איר איר איר?

זי האָט זיך נישט געווערט. אַלץ אין איר האָט געגליווערט פון הילפלאַזיקייט און רעזיגנאַציע. מינוטנווייז איז זי אַריינגעפאַלן אין אַ באַווסטלאַזן צושטאַנד, און דעמאַלט האָט זיך איר אויסגעוויזן, אַז מהנות מענטשן האָבן באַלאַגערט דאָס צימער און שרייען, געוואַלדעווען מיט באַנומענע קולות. און אַט נעמען זיך אַרויסשיילן באַקאַנטע פנימער. זי דערקענט איר מאַמע. זי איז בלאַס און פאַרוויינט און ברעכט

א חתונה אויפן בארג לבנון

פארצווייפלט די הענט. לעבן איר שטייט דער טאטע א גרוי-געווארענער, א באליי-
דיקטער, מיט פארדריקטע ליפן און פויסטן, און דערביי דרייט זיך אום דער
העברעישער לערער בן-אליעזר א שולדיקער מיט אראפגעלאזטע בליקן און קען
זיך קיין ארט נישט געפינען...

זי האט נישט באמערקט ווי ס'איז טאג געווארן, ווי דאס שטוב-מיידל איז
אריין איר העלפן אנטאן זיך. זי האט זיך קוים געהאלטן אויף די פיס און אין הארצן
ביי איר האט גענאגט אן אומהיילבארער טרויער, ווי מ'וואלט פון דארט דאס סאמע
טייערסטע אויסגעשניטן...

אין דרויסן האט זיך פרחי געעסקט מיט די פערד און איז געווען זייער אויפ-
געבראכט. די פאסאזשירן — נישט אויסגעשלאפענע — זענען געזעסן און אומהיימ-
לעך געשוויגן. פרחי האט זיך נישט געוואלט אייננעמען:

— ווו, צום טייוול, האט ער זיך פארט אהינגעטון?

ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז יוסף יצחקי איז פארשוונדן געווארן, און קיינער
קען אים נישט געפינען.

פרחי איז ארויף אויף דער קעלביע, און מיט רוגזה גענומען טרייבן די פערד.

א התונה אויפן בארנ לבנון

ווי אזוי איסאק מאיסעיעוויטש שאפיראָ האָט „פארבלאָנדזשעט“ אין דער דעמאָלט סירישער שטאָט ביירוט, איז באמת געווען אַ רעטעניש, ווייל געפלאַנעוועט האָט ער גאָר צו פאָרן שטודירן אין דער שווייץ.

שאפיראָ איז בכלל געווען אַ יונגערמאן, וואָס האָט געקענט אָפטון אומגעריכטע זאָכן. מאָלט אייך, עס האָט געדארפט זיין גאַנץ פריקער פאַר אים, דעם סאַציאַליסט־רעוואָלוציאָנער, זיך צו געפינען צען לאַנגע טעג אויף איין שיף מיט אַ כאַפטע יונגוואָרג, וועלכע איז געווען פאַרכאַפט פון נאַציאָנאַלע חלומות און אַספּיראַציעס. ער אָבער האָט זיך אַ קנאַפן וועגן דערפון געמאַכט; נאָך מער, ער איז גיך געוואָרן חבר־לאָווער מיטן רוב סטודענטן־פּאַסאַזשירן, און יעדן פון זיי פאַרויסגעזאָגט, אַז נאָכן ענדיקן דעם שטודיום וועלן זיי זיך צעפליען ווי די פייגעלעך צו זייערע היימען אין רוסלאַנד, אָדער וועלן זיך איינאַרדענען אין אַנדערע אייראָפּעיִשע לענד־דער, אָבער בשום אופן נישט אין דער דעמאָלט אָפּגעשטאַנענער אַראַבישער פּאַלעסטינע.

מ'האָט געשמייכלט, מ'האָט זיך געוויצלט, געפירט וויכוחים און מען איז פון דעסטוועגן געבליבן גוטע פריינט. אזוי ווי שאפיראָ איז געווען מיט אַ פאַר יאָר עלטער פון זיינע יונגע מיטפאַרער, האָבן זיי אים „געקרוינט“ מיטן נאָמען „אַטייעץ“ פאַטער, הייסט עס. ווען עמיצער פון זיי איז קראַנק געוואָרן אויף דער ים־חלאת האָט מען גערופן דעם „אַטייעץ“ צו הילף. אין יעדן פאַרט, וווּ די שיף האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז דאָס יונגוואָרג געגאַנגען אַנקוקן די שטאָט מיט שאפיראָן בראַש. בקיצור, ער איז אויף דער שיף געוואָרן אַ פאַפּולערע פיגור, און איז עס אזוי פאַרבליבן אויף שפעטער ביי די סטודענטן אין ביירוט.

אין דעם „סיריאַן פּראַטעסטאַנט קאַלעדזש“, וווּ ס'האָט געלערנט אַ היפשע צאָל ייִדישע יונגעלייט פונעם צאַרישן רוסלאַנד, איז געווען אַ מוז צו באַזוכן טעגלעך

דעם „טשעפל“. גראד ער, שאפיראָ, וואָס האָט זיך צו ייִדישקייט באַצויגן, אויב נישט פיינטלעך, איז זיכער גלייכגילטיק, האָט זיך דער ערשטער אָפּגעזאָגט צו פּאָלגן, מיטן פשוטן אויסרייד, אָז ווי אַ ייד און ווי אַ פרייער מענטש, איז ער דערפון פטור, שטעלנדיק, אַגב, אין געפאַר זיין ווייטערדיקן לערנען, בעת די חברים האָבן, נישט וועלנדיק איינצורייסן מיט דער פאַרוואַלטונג, אָנגענומען דעם פסק־דין, באַנוצנדיק אָפּט די זעלביקע מיטלען ווי די אורעלטערן אונדזערע אין מיטלאַלטער, ווען מען האָט זיי געטריבן אין קלויסטער, נעמלעך, זיך פאַרשטאַפּט די אויערן און בעת־מעשה געקלערט פון היימלעכערע זאַכן...

שאַפּיראַס פעסטע שטעלונג האָט אַרויסגערוּפּן ביי די פירער פון קאַלעדוזש אַ לאַנגן ישוב־הדעת און צו אַלעמענס איבערראַשוּנג, האָט מען אים נישט באַ־ שטראַפּט און אָפּילו נישט אויסגעריעדט. דער פרעזעדענט האָט שפעטער געדינט פאַר אַ ביישפּיל פאַר אַנדערע סטודענטן, אָבער דעמאָלט איז שאַפּיראַ געווען דער „העלד“ פון טאַג. ער איז פונעם אומגעריכטן זיג נאָך מער דערהויבן געוואָרן ביי זיינע חברים, באַזונדערס ביי ליזאַ בערן, זיינע אַ בת־עיר. צו איר פאַרבענקטן בליק, מיט וועלכן זי האָט שטענדיק געקוקט אויף אים, איז צוגעקומען פאַרערונג, באַזונדערונג. זי האָט נישט איין מאָל געשמייכלט, דערמאָנענדיק זיך ווי אין אַדעס, פאַרן אָפּפאַרן, האָט זיין מוטער, אַ רייכע אלמנה, איר געבעטן זי זאָל אָפהיטן און אַכטונג געבן אויף איר בן־יחיד. „ווי ווינציק מאַמעס קענען צומאָל זייערע קינדער“, האָט זי נישט אָן חוזק געקלערט. פון דעסטוועגן האָט זי זי געפּאָלגט. דאָס יונגע מיידל מיט די שוואַרצע צעפּ אַרום דעם קליינעם קאַפּ, וועמען אַלע האָבן באַטראַכט פאַר שאַפּיראַס זיווג, האָט אים אָפּגעהיט אויף איר שטייגער, ער זאָל זיך, נעמלעך, נישט פאַרפּלאַנטערן מיט אַנדערע מיידלעך, אָפּגעהיט און דאָך נישט דערהיט. פאַרגעקומען איז עס אַזוי:

איסאַק מאַיסעיעוויטש האָט פאַרבאַכט די זומער־וואַקאַציע, ווי די מערסטע ייִדישע סטודענטן פון ביירוט, אין אַליי, אַ שטעטל אין די לבנון־בערג. ער איז איינגעשטאַנען ביי אַראַרי, דעם ספרדי, אין דער גרויסער דירה. דער באַלעבאַס האָט דעם סטודענט מיטן רוסישן העמדל, מיט דער בלאַנדער קוטשמע האָר, מיט זיין צעשויבערט־פרייער האַלטונג, נישט געקענט פאַרטראַגן. ער האָט אין אים נישט געזען קיין סימן ייד, און ווען נישט די פרוי זיינע, וואָס האָט דעם פרעמדן פאַרדונגען דאָס צימער אָן זיין וויסן אויף אַ גאַנצן חודש, וואַלט ער אים אויפן שוועל נישט אַרויפגעלאָזט.

שאַפּיראַ האָט, אמת, זיך געקענט פאַרשפּאַרן די אימניטיקע אומאַנגענעמ־

לעכקייטן און זיך באזעצן, ווי די חברים זיינע, אין א רעזארט אָדער אין אַ פּאַנ-סיאָן, אָבער אַראַריס יינגסטע טאַכטער מיט די טונקל-גרינע אַגרעס-אויגן, אַ זעלטנהייט ביי ספרדישע יידן, מיטן שעמעוודיקן שמייכל אויף די ווייכע ליפן, האָט אים שוין ביי דער ערשטער באַגעגעניש פאַרכאַפּט. זי האָט אַ חוץ אַראַביש און אַ צאָל פּראַנצויזישע ווערטער קיין אַנדער שפּראַך נישט געקענט. איז טאַקע געווען אַ גרויס רחמנות צו זען ווי דער יונג קליגט זיך — בראַקט רוסיש, „ידיש“ און אַפילו ענגליש, וואָס ער האָט ערשט גענומען איינבייסן, אָבער מער פון אַלץ האָט ער געבען גענוצט די הענט, כדי זיך צו פאַרשטענדיקן מיטן מיידל.

אַ פּיל האַרבערע פּראַבלעם האָט שאַפּיראַ געהאַט מיט איר פּאַטער. יענער, ווי אַ סך שטאַטישע מאַרק-הענדלער, האָט גראַד געקענט „סיקנאַזיש“, ווי יידיש האָט געהייסן ביי אים. ער האָט „גערעדט“ אָן בינדונג-פעדים, ווי די ווערטער וואַלטן געהאַנגען אין חלל. נישט קיין בעסערע דאַליע האָט אויך אונדזער לשון געהאַט ביים סטודענט, ווען ער האָט זיך איין מאָל צעשמעסט מיטן ספרדי וועגן תּכּלית:

— „כאַוואַדזשאַ“ (מיסטער) אַראַרי, איך אייער „דאַטשאַ“ זייער ליב! — איז ער אַרויס פּראַסט און פּשוט, אָן דיפּלאַמאַטיע. — אַראַריס קליינע אייגעלעך האָבן זיך אַזש אַ צינד געטון, דאָס רוסיש וואָרט האָט אים נישט פאַרפּירט.

— דו מיין הדכהאַ לאָז צורוז! — האָט ער אים געוואָרנט מיטן פינגער גלייך אין פנים אַריין — איך דיר נישט ליב, זי דיר נישט ליב, קיינער דיר נישט ליב!... דער יונגערמאַן האָט זיך קוים געקענט איינהאַלטן פון אַ שמייכל צו טון. דאָס גרינד-אויגיק מיידל פלעגט זיך יעדע נאַכט אַרויסכאַפּן פון איר צימער, און כדי צו זיין זיכער, אַז דער שטרענגער פּאַטער וועט נישט געפינען קיין ליידיק בעטל, האָט זי גאַכגעטון איר תּנכּישע עלטער-באַבע מיכל און אויסגעלייגט אונטער דער קאָלדער אַנגעקליבענע שמאַכטעס אין אַזאַ אַרדענונג, ס'זאָל אויסקוקן ווי זי שלאַפּט דאָרטן, און מיט שטומער פּרייד אַריינפאַלן אין זיינע אַרעמס.

— „כאַוואַדזשאַ“ אַראַרי, איר מיר נישט ליב, דאָס איז „יאַסנאַ“ — האָט שאַפּיראַ זיך מודה געווען — אָבער הדסה, דאָס „פּאַזשאַלויסטאַ“, לאָזט צו איר.

דעם ספרדיס כּעס האָט נישט געהאַט קיין גרענעץ. ער האָט גיך-גיך זשעס-טיקולירט מיט ביידע הענט און גענומען וואַרפּן קללות אויף אַראַביש, זיך געכאַפּט, און איז באַלד צוריק אַריבער צו „סיקנאַזיש“:

— דאָ נישט „מאַסקאַבי!“ (רוסלאַנד) — האָט ער געקלאַפּט אין טיש, פּאַר-שטייט? דאָ פּאַטער באַלעבאַס!

— נו, „דאָפּוּסטיעס“ איר באַלעבאַס — איז שאַפיראַ געוואָרן נאַכגעביקער
 — איך געקומען בעטן הדסה האַנט ביי אייך.
 — דו נישט קען חתונה האָבן מיט איר! — האָט יענער זיך נישט געוואַלט
 אייננעמען — דו נישט קוק ווי אַ ייד, דו נישט רעד ווי אַ ייד, דו...
 — „פּאַזוואַלטיע?“ — האָט דער סטודענט אים איבערגעשלאָגן אַן אויפגע-
 רעגטער — פאַרוואָס איך נישט אַ ייד? איך — „סיקנאַזשי“, איר — ספרדי, נו,
 „טאַק טשטאַ?“ אין דער ביבליאָ מען זאָגט „קאַל איסראַעל... קאַל איסראַעל...“ —
 האָט ער זיך געוואַלט דערמאַנען דעם סוף פונעם ווערטל און נישט געקענט.
 — כל ישראל חברים! האָט אַראַרי אים אַרויסגעהאַלפן. ער האָט זיך פּלוצלינג
 פאַרטראַכט און אין אַ רגע אַרום אַ פרעג געטון — דו דאווענען קען?
 — „אַ קאַקזשע?“ — האָט דער סאַציאַליסט־רעוואַלוציאַנער פאַרבויען זיין
 אַפיקורסות צוליבן ספרדישן מיידל — „אַ קאַקזשע?“ ווען געווען נאָך אַ „מאַליוט-
 קאַ“, אַ ראַוויין געגעבן אוראַקן אין הויז.
 אַראַרי האָט זיך מיט אַמאַל אַ הייב געטון, גענומען עפעס אַריינשרייען צו
 זיין ווייב אין צווייטן חדר, און איינציטיק גערופן די טאַכטער.
 ווען הדסה איז אַריין און דערזען שאַפיראַן, האָט זיך איר לענגלעך־פנים
 שטאַרק פאַרויטלט, און די גרינע אַגרעס־אויגן האָבן זיך מיט פאַרווונדערונג איינ-
 געביסן אין אים, און לויטן איבערקוקן זיך פון די צוויי חברהלייט, האָט דער
 פּאַטער פאַרשטאַנען, אַז עס האַלט פיל ווייטער ביי זיי ווי ער מיינט. ער איז געווען
 גרייט ווידער אין כעס צו ווערן, נאָר אין דער לעצטער מינוט זיך באַרעכנט:
 — האָסט אים טאַקע ליב, דעם „סיקנאַזשי?“ — האָט ער זי געפרעגט אויף
 זיין לשון.
 אַנשטאַט צו ענטפערן איז זי צוגעפאַלן צום פּאַטערס הענט און זיי גענו-
 מען קושן.
 ווען די חברה סטודענטן האָט זיך דערוואוסט, וואָס ס'איז פאַרגעקומען מיטן
 „אַטיעץ“, האָט זי, פונקט ווי זיין חברטע, ליזאַ, צוערשט געמיינט, אַז דאָס איז
 ביי אים אַ פאַרבייגייענדיקער פּלירט; אָבער מען האָט מיט דער צייט איינגעזען,
 אַז דער יונג מיינט ערנסט מיטן פרענקישן מיידל, האָט זי, די חברה, שנעל שלום-
 געמאַכט מיט דער געשעעניש.
 די איינציקע, ווי ס'איז גרינג זיך אַנצושטויסן, וואָס איז געבליבן שאַקירט,
 צעטומלט און טיף באַליידיקט, איז געווען ליזאַ. זי איז גיך פאַרשווונדן פון אַליי.

איבערלאַזנדיק נאָך זיך קלאַנגען, אַז זי האָט אויפגעגעבן דאָס לערנען און האָט זיך אומגעקערט קיין רוסלאַנד.

די חתונה פונעם רוסישן סטודענט מיטן ספרדישן מיידל, וואָס האָט צו יענער צייט אַרויסגערופן גרויס אויפזען, איז נאָך אַ סך רייד און דינגענישן ענדלעך דורכגעפירט געוואָרן כּדת־וכדין, נאָך דער חופּה האָט דאָס יונגוואַרג אַרויסגע־בראַכט אין דרויסן געדעקטע טישן מיט כלערליי אויסטערליש־פרענקישע שפייזן און געטראַנקען. שאַרפע געווירצן האָבן זיך געמישט מיט די פאַרשיכורנדיקע ריחות פון דער קילער זומער־נאַכט, און מיט אַ נישט־געאַנטן דופּט, וואָס האָט זיך גע־אַסן, דאַכט זיך, אייניגעם מיטן ווייכן ליכט פון דער פולער לבנה.

ס'האָט זיך מיטאַמאָל דערהערט אַ קלאַפּן פון פייקלעך, באַגלייט פון קליינע, ציטערדיקע גלעקלעך, ספרדישע מיידלעך, הדסהס חברטעס, האָבן זיך געוווּזן צווישן די ביימער, וועלכע זענען געווען באַהאַנגען מיט קאָלירטע לאַמטערנעס. די טענצערינס האָבן זיך ריטמיש באַוווּיגן אין אַ קרייז, זינגענדיק צעצויגענע אַראַ־בישע חתונה־ניגונים.

פּלוצלינג האָט די חברה סטודענטן, ווי אַפּגערעדט, זיך אַריינגעריסן אין קרייז און זיך אַוועקגעלאָזט אין אַ האַראַ. פון שטילע, מאַנאַטאַנע באַוועגונגען איז אויס־געוואַקסן אַ פריידיק־רוישיקער הענט־אויף־אַקסל־געפלעכט מיט הילכיקע אויסרופן אויף העברעיִש און רוסיש.

די חברה האָט אַריינגעשלעפט הדסהן אין טאַנץ און געוואַלט אויך אַזוי טון מיטן חתן, אָבער שאַפיראַ איז געבליבן איינגעשפּאַרט. ער איז געזעסן ביים טיש ווי אַ זייטיקער; אים האָט זיך געדוכט, אַז דאָס וואָס ס'קומט איצט פאַר פאַר זיינע אויגן האָט נישט קיין שייכות צו אים. די פאַרגאַנגענע וואָכן האָבן אים, ווי אַן אייליקער שטראָם, געטראַגן אַ באַרוישטן פון פרייד און זיג, און אים אַט־דאָ איבער־געלאָזט אַן אויסגעליידיקטן, אַן אומעטיקן...

די זאָרג איבער ליזאַס נישט ווערן, האָבן, ווי פאַרשפעטיקטע זוימען, גענומען אויפגיין אין אים גראַד ערב דער שמחה. הגם ער האָט מיט גאַרנישט, ווי ער האָט געמינט, באַרעכטיקט דער מיידלס האַפענונגען, האָט ער זיך דאָך געפילט שולדיק, זיך גערופן, אויפן רוסישן שטייגער, מיט די ערגסטע נעמען, און וואַלט ער גע־וויסט וווּ זי געפינט זיך, וואַלט ער געקומען צו איר, זיך געוואַרפן צו די פיס און געבעטן פאַרגעבונג פאַר די אוימיסטע לידן און חרפות.

און ווי הדסה וואַלט געלייענט זיינע געדאַנקען, איז זי מיט אַמאָל צוגע־שפרונגען צו אים און אים אויף עפעס אַנגעוויזן מיטן בליק, שאַפיראַ האָט זיך

שנעל אַ הייב געטון און דערזען פון דער ווייטנס ליזאן. מסתמא האָבן זי אויך אַנדערע באַמערקט, ווייל די ״האַראַ״ האָט גלייך אויפגעהערט און צענדליקער אויגן האָבן זיך שווייגנדיק און מיט פאַרווונדערונג איינגעגעסן אין איר. דאָס מיידל איז געגאַנגען מיט גיכע, האַסטיקע טריט, גאַרנישט לויט איר שטייגער. זי האָט געטראָגן אַ ווייס־זיידן קלייד, ווי זי וואָלט די כלה געווען, און געהאַלטן הויך איר קעפל אַרומגענומען מיט די צוויי שוואַרצע־גלאַנציקע צעפּ ווי אַ קרוין. זי איז צוגעקומען צום סאַמע ברעג פונעם ריזיקן פעלדז, וואָס איז געהאַנגען, ווי אַ גע־שפענסט, איבערן אָפּגרונט, צום אייגענעם אָרט, וווּ דאָס סטודענטישע יונגוואַרג האָט ליב געהאַט, אין די פאַרנאַכטן צו דעקלאַמירן פּושיקן און לערמאַנטאַוון, און צו באַגלייטן די פאַרגייענדיקע זון מיט לידער פּול מיט בענקשאַפט און אומעט. שאַפּיראַ, ווי אַ סך אַנדערע, האָט זיך פאַרגעשטעלט, אַז דאָס איז זי געקומען זיך פּרייען אויף זיין חתונה, און אַז פון דאָרטן, פונעם פעלדז, וועט זי, ווי דער איינפיר איז געווען ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן, זאָגן עפּעס, זאָגן אפשר אַ וואָרט פון פאַרגעבונג און ווינטשן חתן־כלה מזל־טוב. ער, ווי אַ סך אַנדערע, איז געווען זייער גערירט. ער איז געשטאַנען מיט טרערן אין די אויגן און מיט אַ קלאַפּנדיקן האַרץ געוואָרט —

נאַר אַנשטאַט אַ וואָרט האָט זיך פּלוצלינג דערהערט אַ פאַרצווייפּלטער אויס־געשריי, וואָס איז געבליבן הילכ; לאַנג און אימהדיק אין דער שטילער זומער־נאַכט, און ווי אַן אַרונטערגעשאַסענער פּויגל האָט ליזאַ אַ בלענד געטון מיט איר ווייסער חופּה־קלייד אין לבנה־ליכט און איז פאַרשווונדן אין פעלדזיקן אָפּגרונט...

צווייטער טייל:

אונטער די דרומדיקע הימלען

ל ו ר א ב ע ר

.1

גאר פרי האָט מען ביי לולאָבעלן באַמערקט אַן עקשנות, וואָס מען זעט זעלטן צווישן נעגער אין דרום, בפרט ביי אַ מיידל אין דינסט פון אַ ווייסן באַלעבאַס. זי האָט געטראָגן איר קאַפטיכל פאַרבונדן פון פאַרנט מיט צוויי שפיצן און דערמאָנט אין אַ פאַרשייט אַקסל גרייט זיך צו וואַרפן אויף אַלץ און אַלעמען. צום גרויסן חידוש פון די אַרומיקע, איז זי געווען ציכטיק און אַרבעטסזאַם, גאַר נישט ענלעך אויפן רוב „קאַלירטע“ הויז-מיידלעך, און דערפאַר טאַקע האָט זי אַזוי נושא-חן געווען ביי דער מרס. סמיט.

ביל סמיט, איר מאַן, אַן אַריבערגעקומענער פון די מזרח-שטאַטן, האָט אין שטעטל געהאַט אַ הליינע דרוקעריי, און הגם ער האָט זיך ווינציק געפונען אין הויז, איז פון דעסט וועגן נישט געבליבן פאַרהוילן פאַר אים דעם מיידלס גליי-כער גאַנג, איר פאַרריסענער קאַפ, איר פאַרביסן שווייגן. און ווען אים האָט זיך אַמאָל פאַרוואַלט אַ טרייב צו טון קאַטאַוועס מיט איר, האָט ער זיך גענומען נאַכפּרעגן אויף איר פאַמיליע, אויף די קרובים, געוואַלט זי, הייסט עס, אַריינ-ציען אין אַ שמועס, אָבער חוץ אַן איינגעשפאַרטן „יעס'ים“ אָדער „נאַו סע'ים“ האָט ער פון איר זעלטן עפּעס אַרויסגעקראָגן.

— איך וואָלט געשווירן, — פלעגט ער זיך אָפט אויסדריקן הינטער איר פלייצע, — אַז אין אַט דעם קליינעם טייוול רינט בלוט פון אַן אונדזעריקן, — און דערביי גוטמוטיק אונטערגעשמייכלט.

מ'האַט אין דעם פּופצען-יעריק מיידל אַזוינס נישט געקענט באַמערקן. זי איז געווען אויסגעגאַסן ווי פון שוואַרצן גראַניט. נאָז און ליפן טאַקע ברייטלעך, אָבער נישט אויף אַזוי פיל עס זאָל שטערן די סימעטרישקייט פון פנים, און האָט מען דערזען אירע אויגן, האָט מען זיך דעמאָלט בכלל נישט געקומערט וועגן די

געזיכט־שטריכן, דאָס זענען געווען שטיל־גלייאַקע קוילן אויף ווייסן סאַמעט, וואָס קוקן, ווען פרעמדע זענען נישטאָ דערביי, פאַרגאַפּט און מיט עפעס אַ ווונדער אויף דער וועלט.

אַבער די וועלט איז, כידוע, נישט קיין ווונדער פאַרן שוואַרצן מענטשן אויף די נידעריקע ביימוואָל־ און טאַבאַק־פעלדער פון די קאַראַליינעס, אין די האַלב־ איינגעפאַלענע און גאַנץ חרובע שטיבלעך אין די הינטערגעסלעך דאַרטן... פאַר אים איז זי שטאַרק איינפאַך און ביז גאַר גרויזאַם, און ווען ער זינגט צומאַל, אין די שפעטע אָונט־שעהן צי אין אַ פרייען טאַג, אַלטגעוואָרענע „ספּיריטשועלס“, פילט זיך אין זיי אַ סך ביטערקייט און צער.

לולאַבעלס פאַטער האָט נישט געהאַט קיין געדולד פאַר זיין טאַכטער, אים, ווי ס'רוב פון זיינס גלייכן, האָט זי דענערווירט, אַפילו ביי־געמאַכט, עס איז געווען פאַר אים גענוג, ווען זי איז אָנהייב חודש געקומען זיך זען מיטן הויזגעזינט און אים אָפגעבן די מאָגערע פאַרדינסטן. דעם אמת געזאַגט, האָט לולאַבעל געהאַט אַן ענלעכן געפיל צו אים און צו איר פאַמיליע, זי האָט זיך גיך צוגעבונדן צו די ווייסע באַלעבאַטיים, זיי ליב באַקומען, כאַטש זי האָט עס זיי נישט אַרויסגעוויזן, איר איז געפעלן געוואָרן די ריינקייט און אַרדענונג אין הויז, דאָס צוזאַמענלעבן פון מאַן־און־ווייב און די איבערגעגעבנקייט און ליבע פון ביידן צו זייער איינ־ציקן זון, טשאַרלס.

די מרס, סמיט, אַ געוועזענע פאַלקסשול־לערערין, האָט נאָך פאַר טשאַרלס'ס געבוירן ווערן שוין פלאַנירט זיין דערצונוג. זי האָט אָבער, ווי אין ס'רוב אַזוינע פאַלן, אַ סך זאַכן נישט פאַרויסגעזען, זאַכן נישט אַזוי אָפהענגיק פון סביבה, ווי פון אייגענעם געמיט־צושטאַנד. ער איז געווען איר דריט קינד, צוויי האָבן זיך לענגער ווי עטלעכע חדשים נישט געהאַלטן. זייער קורץ לעבן האָט מען צוגע־שריבן צו איר שפעט חתונה האָבן. זי האָט יעדעס יאָר רעווידירט אירע דער־ציונגס־פּלענער, ביז פון זיי איז ווינציק אַדער גאַרנישט געבליבן. זי איז געווען אַזוי פאַרכאַפט פונעם עצם פאַקט, וואָס איר זון לעבט און איז געזונט, אַז זי האָט דאָס איבעריקע איבערגעלאָזט, ווי ס'ווערטל גייט, צו דער נאַטור, און די „נאַטור“, ווי באַקאַנט, קען מען אָפט פאַרגלייכן צו אַ סאָד, אויב מען האַלט נישט קיין וואַך אויג אויף אים, צעוואַקסט זיך דאָרט ברייט דאָס ווילדגראַן...

טשאַרלס האָט שוין אין פאַלקסשול גענומען אַרויסווייזן אַ מאַדנעם אומגע־דולד, אַ זעלבסטפאַרליבטקייט און אַ נטיה צו פּלוצלינגדיקן אויסברוך, וואָס האָט נישט ווינציק זאָרג אַרויסגערופן ביי די עלטערן, דער עיקר ביי דער מוטער. זי

האָט זיך אַליין באַשולדיקט אין זיינע, מילד גערעדט, „חסרונות“ און מיט אַ ציי-טערדיק האַרץ נאָכגעפּאָלגט זיין יעדן טריט. זי האָט נישט איינמאַל אים אַרויס-געהאַלפּן, ריכטיקער, אַרויסגעפּאַרטיקט זיין שול-אַרבעט, בעת ער, טשאַרלס, איז זיך קאַלטבלוטיק געזעסן און — געצייכנט...

דער יונגער בחור האָט געקענט גאַנץ גוט צייכענען, אָבער וואָס ס'איז נישט אַרויס פּון זיינע הענט האָט געהאַט צו טון מיט אים, מיט זיין פּערזאָן, צענדליקער בילדער האָבן אים געוויזן אין פּאַרשיידענע פּאָזעס, צום אָפּטסטן האָט מען געזען זיין אַוואָלן-קאַפּ מיט די לייכט-ברוינע האַר זיך כוואַליען אויפן שטערן, דאָס שיינ-פּאַרמירט מויל האַלב-אַפּן, ווי ער וואַלט זיך געקליבן עפעס צו זאָגן, און דער בליק, אַ צינישער, העזהדיק אַפּירקוקן.

לולאַבעל האָט, בעתן ראָמען דאָס הויז, זיך מער פּאַרהאַלטן אין זיין צימער. אַלץ האָט איר דאָרטן אינטערעסירט. זי איז נישט מיד געוואָרן צו באַטראַכטן זיינע בילדער אויף די ווענט, און זיך לענגער אָפּגעשטעלט אויפן פּרזערדערמאַנטן. זי האָט שטיל באַווונדערט דעם ווילד-קאַפּריזונעם זיבעצן-יעריקן יונג און נישט אויפּגעהערט צו טראַכטן וועגן אים. זי האָט מיט אַ באַזונדער אויפּמערקזאַמקייט געוואַשן און געפּרעסט זיינע וועש, זיין בעטגעוואַנט, דערביי געהאַט דאָס געפּיל, ווי זי וואַלט צו אים אַליין נענטער געוואָרן. ס'פלעגט טרעפּן ביים סערווירן די מאַלצייטן זאָל זיך איר בליק צופּעליק פּאַרטשעפען אין זיינעם, דעמאַלט האָט אַ קאַלטער שווייס באַדעקט איר לייב און ס'איז געווען אַ געפּאַר דאָס געפעט זאָל אַרויספּאַלן פּון אירע הענט...

איין מאָל, אין אַ טאָג, אָנהייב פּרילינג, האָט זיך טשאַרלסן פּאַרוואַלט שיפלען אויף דער אַזערע אויסערן שטאַט. ער האָט געפונען אַ תּירוץ פּאַרן לערער אין „האַיסקול“. ער האָט געוויסט, אַז די מוטער שפּילט אין דער צייט „ברידזש“ ביי פּריינט, און דער פּאַטער איז פּאַרנומען, ווי געוויינלעך, אין דער דרוקעריי. און ער איז אַוועק אַ היים זיך איבערטאָן. אַריינקומענדיק צו זיך אין צימער איז ער שטאַרק איבעראַשט געוואָרן, דערזעענדיק לולאַבעלן ביי זיין בילד צוגעדריקט מיט אירע פּולע ליפּן צו זיין מויל...

— „וואָס טהי דעויל אַר יו...“ — האָט ער נישט פּאַרענדיקט. דאָס מיידל האָט אויפּגעצייטערט, שולדיק אויסגעדרייט צו אים די אַרויסגעשפּאַרטע אַפּלען, און האָט נישט געקענט אַ וואָרט אַרויסברענגען.

דער יונג האָט זיך אַ צינד געטון, איז גובר געווען אין זיך דעם איבערגע-נומענעם ווידערזוילן צום נעגער און זי צוגעצויגן צו זיך. ער האָט ווילעריש

געשמיכלט און זיך נישט געקענט באשליסן וואָס פריער צו טון, הגם זיכער איז ער געווען, אז זי וועט אויף אלץ איינגיין. לולאָבעל איז געשטאַנען אַ דערשראָ-קענע. איר איז געווען שטאַרק אָנגענעם זיין אומדערוואַרטעטע נאַענטקייט, אָבער דער אופן ווי ער האָט זי געהאַלטן האָט איר וויי געטון און באַליידיקט. זי, צוגע-ווינט פון קליינזייט אָן צו קלעפּ און חוּק, האָט אין דעם הויז און דער עיקר פון אים אַזוינס נישט געוואָלט, און ווען טשאַרלס האָט פּלוצלינג גענומען רייסן דאָס קלייד אויף איר, האָט זי אים מיטן גאַנצן כּוח אָפּגעשטויסן, שווייגנדיק־בייז אויף אים אַ קוק געטון און איז אַרויס.

2.

אין שטעטל האָבן זיך אַמאָל באַוויזן פּרעמדע אָדער „אויסלענדער“, ווי די ווייסע מושלים האָבן גערופן יעדן ניי־געקומענעם פון אַ ווייטערן אַרט. מען האָט זיי דערקענט לויט דער שפּראַך, לויטן פּירונג און דער עיקר — צוליב זייער חברן זיך מיטן שוואַרצן עולם. ס'איז געווען קלאַר, אז פון ערגעץ האָט מען אַראָפּ-געשיקט די מענטשן צו אַרגאַניזירן די בוימוואָל- און טאַבאַק־אַרבעטער. נאָך מער: די פּרעמדע האָבן געדאַרפט אויפקלערן די נעגער וועגן דער נויטיקייט זיך צו באַנצן מיט זייער קאַנסטיטוציאָנעלן רעכט, ווי ס'האָט אַ טייל פון זייערע לייט געטון אין דעם־שטאַט דזשאַרדזשיאַ שוין פּרוער, און שטימען אין די קומענדיקע נאַציאָנאַלע וואָלן...

ביי סמיטן אין הויז זענען, אין אַן אַוונט, געווען פאַרקליבן די „פּרעמדע“: — טים ברוקער, סאָל קלעמענס און אַרטשי רובין, סמיטס גוטע פּריינט פון די אַמאָליקע יאָרן.

— איר וועט האָבן גרויסע שוועריקייטן — האָט דער באַלעבאַס געגעבן צו פאַרשטיין זיינע געסט — די חברה וועט זיך צו אייך נישט צוהערן, און חוץ דעם, קענט איר נישט אונדזער שטעטל.

— וואָס לייגסטו פאַר? — האָט סאָל קלעמענס געפּרעגט.

— כ'ווייס נישט, נאָר מיר דוכט זיך, — האָט סמיט שטיל נאַכגעקלערט, — מ'האָט געדאַרפט אויפוועקן אַ ביסל צוטרוי ביי זיי.

— ווי אַזוי? — האָט קלעמענס געוואַלט וויסן.

— דו מיינסט אַוודאי — האָט זיך אַריינגעמישט ברוקער — מ'האָט געדאַרפט שיקן צו זיי זייערע אייגענע מענטשן...

— נישט דווקא שיקן — האָט סמיט געענטפערט — היגע, וועלכע לעבן דאָ מיט זיי, וואָלטן אפשר מער אויפגעטון. אַרטשי רובין האָט אַ שמייכל געטון: — אָנגענומען, ביל, אַז ס'וואָלט בעסער געווען, אָבער מיר האָבן דאָך אַזוינע מענטשן נישט. קודם כל, מיין איד, דאַרף מען פאַררופן די אַרבעטער צו אַ... — קיינער וועט דיר נישט פאַרדינגען קיין אַרט פאַר דעם צוועק — האָט סמיט ביי אים אַרויסגעכאַפט דאָס וואָרט פון מויל.

— יאָ, יאָ, מיר ווייסן, מיר ווייסן! — האָט זיך רובין נישט געלאָזט אַוועק-מאַכן — זיי קענען זיך פאַרזאַמלען אין דער קיר.

— זייערע אייגענע קיר-אָנפירער וועלן צו דעם נישט דערלאָזן — האָט סמיט געשאַטן זאַלץ אויף די ווונדן.

— ביל! — איז רובין געוואָרן אויפגערעגט — מיר זענען נישט קיין יוניאָן-לייט פון נעכטן. מיר האָבן, גאָט צו דאַנקען, אַ ביסל דערפאַרונג אין די זאַכן, האָבן מיר נישט?

— דיין דערפאַרונג איז גוט אין ניו-יאָרק, אין שיקאַגאָ — האָט דער באַלעבאַס געטריבן דעם ווינט פון די זעגלען — דאָ איז די „סאַוטה“, האָסטו פאַרשטאַנען?

אַרטשי רובין איז געווען איינגעשפאַרט: — אָט האָסטו אַ דרוקעריי, ביל, האָסטו נישט? פאַרוואָס נישט אָפּדרוקן עטלעכע הונדערט אויפרופן און זיי צע-טיילן ביי דער אַרבעט אָדער אין זייערע שטיבלעך?

— דייןע אויפרופן — האָט סמיט געחווקט — וועט איינער פון הונדערט קוים קענען דורכקריכן.

דאָס שוואַרצע מיידל האָט זיך מיטאַמאַל באַוויזן אין טיר. די אויגן, דאָס מויל, די הענט, יעדער אבר האָט שטום געשרייען פון פחד...

— וואָס איז געשען? — האָט דער באַלעבאַס געפרעגט פאַרווונדערט.

— „בעג יו פאַרדן, סער“ — האָט לולאַבעל געשטאַמלט — זיי האָבן אָנגעצונדן דעם... קרייץ!

די פיר האָבן זיך ספּאַנטאַן אַ הייב געטון פון אַרט און אַריין אין קיר. דאָרטן האָבן זיי דורכן פענצטער דערזען אַ הונדערט פיס פון סמיטס הויז, אַנט-קעגן אויף אַ בערגל. זיך הייבן צום נאַכטיקן הימל — אַ ברענענדיקן צלם...

— אַ וואַרענונג, האָ? — האָט סמיט אַ געביטענער, אויסגערופן און זיין קאַרק האָט זיך אָנגעגאַסן מיט בלוט — מאַסקירטע אויסוורפן! — האָט ער

געשוימט אויפן אַדרעס פון די קלעניקעס — זיי וועלן מיר דיקטירן וועמען איינ-
צולאָדן אין מיין היים און וואָס צו טון?

די געסט האָבן זייער פריינט איצט נישט דערקענט. זיי האָבן זיך פאַר-
חידושט איבערגעקוקט און געשוויגן. דער שמועס האָט זיך מער נישט געקלעפט.
מען איז נאָך געזעסן אַ ווייל, פאַרענדיקט דאָס לעצטע ביסל קאַווע, וואָס די
שפּעט־אַנגעקומענע באַלעבאַסטע האָט געמאַכט. סמיט האָט אַריינגערופן זיין זון
און געבעטן אָפּפירן די געסט אין זיין קאַר צו זייער האַטעל...

— די זאך איז נישט געענדיקט! — האָט ער זיך געזעגנט מיט זיינע פריינט
און זיך געפילט פאַר עפעס שולדיק — מירן זיך מאַרגן טרעפן אין דער דרו-
קעריי... איכ'ל אַפּרופּן...

— זיי אָפּגעהיט מיט די רייד, ביל — האָט זיך די פרוי נישט געקענט גע-
פינען קיין אַרט — ווילסט אויך אַ צלם ביים שאַפּ?

— „נאָנסענס!“ — האָט דער מאַן אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט, — מיך
וועלן זיי נישט איבערשרעקן! אָבער איר — האָט ער זיך געווענדט צו די דריי —
איר זייט פאַרזיכטיק, פאַרגעסט נישט, אַז איר זענט...

— אַז מיר זענען אין דער „סאַוטה!“ — האָבן די פריינט אים איבערגע-
שלאָגן און זענען אַרויס.

זיצנדיק אין קאַר האָבן זיך אין אַרטשי רובין אַ וועק געטון זכרונות פון
שרעק און פאַרפאַלגונגען, וואָס ער האָט זיך יינגלווייז אָנגעהערט פון זיינע אימיג-
ראַנטישע עלטערן וועגן זייער לעבן אין צאַרישן רוסלאַנד. „וואָס פאַר אַ בלאַסער
פאַרגלייך מיט די געשעענישן אין די צוויי לעצטע יאַרצענדליק!“ האָט ער אומע-
טיק געטראַכט, און ווי ער וואַלט מיט עמעצן געקומען צו אַ פאַרשטענדעניש
וועגן דעם ענין, האָט ער געזאָגט אין דער הויך:

— רשעות, מיינע פריינט, ווייס נישט פון צייט און גרענעצן...

אַריינקומענדיק אין האַטעל האָבן די דריי באַמערקט אין דער האַלב־טונ-
קעלער לאַבי עטלעכע אומבאַקאַנטע מענער זיצן אין אַ ווינקל און רויכערן. דער
פאַרוואַלטער האָט זיי שלעפּעריק דערלאַנגט די שליסלען.

— איר רעכנט דאָ לאַנג צו וויילן? — האָט זיך פּלוצלינג אָפּגערופן איינער
פון דער חברה.

— ווער וויל עס וויסן? — האָט טים ברוקער געפרעגט.

— איך בין שעריוף מעקפּאָדן. איך וואַלט וועלן מיט אייך דרייען זיך דורכ-

רעדן — האָט ער געלאָסן געזאָגט. די פריינט האָבן זיך אַוועקגעזעצט און נייגע־
ריק געוואָרט.

— די „באַיעס“ געפעלט נישט אייער זיין דאָ — האָט דער שעריף אָנגעהויבן
— ס'איז אַ פרידלעך שטעטל, און די מענטשן הי זענען פרידלעכע, יעדער ווייסט
זיך זיין אָרט, און זיי — האָט ער אָנגעוויזן אויף דער חברה — האָבן פיינט
אַריינמישער...

— אייער שטעטל באַלאַנגט אויך צו די „יו־עס־איי“ (פאַרייניקטע שטאַטן),
שעריף? — רובין האָט געקוקט אויף אים זייער ערנסט.

— „בעט יו לייף, סטרענדזשער!“ — האָבן זיך אָפּגערופן אַ פּאַר פון די
מענער, און זיך אויפגעשטעלט.

— נו, מיר זענען „יו־עס“ (אַמעריקאַנער) בירגער, זענען מיר נישט?
— ניין, איר זענט נישט! — האָט מעקפאָדן איבערגעריסן — אַנדערש וואָלט
איר אין זינען געהאַט אייערע אייגענע געשעפטן...

— מיר האָבן אין זינען, שעריף, דערפאַר זענען מיר אַהער געקומען — האָט
קלעמענס זיך אויפגעשטעלט.

— ס'קוקט אויס, אַז מיר רעדן נישט די זעלביקע שפּראַך — האָט דער
שעריף שטרענג אַרויסגעזאָגט.

— „באַיעס“, נעמט זיי אַוועק!

די יונגען האָבן אין איין אויגנבליק אַרומגערינגלט די שלוחים און זיי גע-
נומען שטופן צו דער טיר.

— פאַרוואָס? — האָבן זיך די דריי געווערט — מיר האָבן דאָ אַזאַ רעכט ווי...
זיי האָבן נישט געענדיקט. שטעקנס האָבן אָנגעהויבן דעקן קעפּ און רוקנס.
אין אַ פּאַר מינוט אַרום האָט מען זיי מיט פאַרבונדענע מיילער און אויגן פאַר-
שלעפט אַ צוויי צענדליק מייל פון שטעטל, דאָרטן האָט מען פון זיי אַראָפּגעצויגן
די בגדים, און ווי ס'פירט זיך אָפּט אין אַזוינע מקומות, פאַרשמירט דאָס לייב
מיט דזשעגעכץ...

— איצט, זעען זיי אויס ווי לייבלעכע ברידער מיט „יענע“, — האָט זיך
עמעצער גראָב צעלאָכט.

— נישט אויף לאַנג, מעק! — האָט זיך אַן אַנדערער לוסטיק געמאַכט —
ברענג אַהער די פעדערן!

אָפּגעטון דאָס שטיקל אַרבעט, האָט זיך די חברה צוריק אַריינגעזעצט אין
די קאָרס און אָפּגעצויגן אין שטעטל צו פיייערן דעם נצחון אין אַ — שענק...

3.

ס'איז שוין געווען ווייט נאך האלבער נאכט, ווען טשאַרלס האָט זיך צוריקגעקערט. אין הויז איז געווען פינצטער, בלויז אין לולאַבעלס צימער האָט זיך געזען ליכט. דער בחור האָט שטיל אָנגעקלאַפּט. זי האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ.

— דער קרייץ האָט שוין אויסגעברענט, — האָט ער צו איר געשעפטשעט, — ווילסט אַרויסגיין אַ קוק טון?

לולאַבעל האָט געשוויגן. זיין קול איז געווען ווייך און צערטלעך. ער האָט גערויכערט אַ סיגאַרעט און האָט שפּאַסיק געבלאַזן דעם רויך אויף איר. ווען זיי זענען צוגעקומען צום בערגל, האָט ער זי מיטאַמאַל אַ וואַרף געטון אויפן גראַז און זיך אַראָפּגעלאָזט לעבן איר. ער האָט שווער אַרויפגעלייגט די האַנט אויף איר מויל:

— דאָס איז פאַר דעמאַלט, געדענקסטו? — און ער האָט צוגעטראָגן דעם ברענענדיקן סיגאַרעט צו איר ברוסט. דאָס מיידל האָט זיך אַ צאַפּל געטון. טרערן האָבן איר גענימען שטיקן. זי האָט זיך געראַנגלט מיט אים, אים געביסן. דער יונג האָט נישט אָפּגעלאָזט. ער האָט זי געשלאָגן מיטן פּויסט אַזוי לאַנג, ביז זי איז געבליבן ליגן אומבאַוועגלעך. זי האָט הילפּלאָז געקוקט אַרום זיך אין דער פינצטערניש און געפילט ווי איר יונג לעבן וואַקלט זיך, פּאַלט אין אָפּגרונט...

אַ שטיקל צייט איז פאַריבער. אין שטעטל האָט מען שוין גענומען פאַרגעסן די געשעעניש מיט די פרעמדע. דאָס לעבן איז ווייטער אַוועק מיטן אַלטן גאַנג. די ראַדיאָ האָט זיך יעדן פּרימאַרגן געעפּנט און האַלבע נאָכט געשלאָסן מיט אַ תּפילה. איבער די גאַסן זענען זעקס טעג אין וואַך אַרומגעפאַרן אויטאָס און דורכן מעגאַפּאַן גערופן אין קלויסטער. בלויז אין איין ווינקל האָט זיך נישט געוואַלט איינשטילן. די שכנים האָבן גערעדט, אַז לעבן סמיטס הויז, ביים בערגל, קומען פאַר יעדע נאָכט, אונטער גאַטס אָפּענעם הימל, ווילדע אַרגיעס, און אַז די ערד דאַרטן און אַלץ וואָס איז אויף איר, איז פול מיט זינד. האָט דער געהיימער כּוהן, וועלכער הערשט איבער אַ סך שטעטלעך אין דער „סאַוטה“, און וואָס איז, כּידוע, באַשטימט פון דער השגחה אַליין אַכטונג צו געבן אויף דער געמיינדע, גענומען וואַרענען דעם מר. וויליאַם סמיט און אים געגעבן צו פאַרשטיין, אַז אַזוינע זאַכן טאַרן נישט פּאַסירן ביי אַ גאַטספּאַרכטיקן קריסט...

— היפּאָקריטן! — האָט דער דרוקער געביסן די ליפּן לייצענדיק די אַנאָ-

נימע בריוו — א נייער אויסרייד נישט צו דערלאָזן אַרגאַניזירן די שוואַרצע קוליס! — זייט זיינע פריינט זענען אַזוי געהיימישפּול פאַרשווינדן, האָט סמיט, אַנשטאַט אַפּצילאָזן, זיך נאָך אָפּטער געטראָפּן מיט די נעגער-אַרבעטער און האָט צוגעצויגן צו הילף אַ פּאָר ווייסע...

האָט זיך יענער, אומזיכטבאַרער שומר, דערוויסט דערפּון? צי ער האָט איצט געפונען פאַר פּאַסיק צו וואַרענען קעגן אַזוינע מעשים, וואָס אַלע באַטראַכטן פאַר זינד? איינס איז זיכער: ער האָט נישט גערוט! און ווען ער האָט איינגעזען, אַז זיינע רייד און דראָאונגען העלפּן נישט, האָט ער באַשלאָסן צו נעמען די „גערעכט-טיקייט“ אין זיינע אייגענע הענט...

איינמאַל, אין אַן אַוונט, ווען די סמיטס זענען אַוועקגעפאַרן צו גאַסט אין אַ נאַענטן שטעטל, און חוץ דעם דינסטמיידל איז קיינער, נישט געבליבן, האָבן זיך אויפן דערבייאַיקן פעלד באַוווּן פאַרדעכטיקע פאַרשויען, זיי האָבן זיך האַסטיק דערנענטערט צום איינציקן הויז, וואָס איז געשטאַנען ווייט אָפּגערוקט פון די אַנדערע, זיך דאָרטן לאַנג מיט עפעס געעסקט, און ווען זיי זענען ענדלעך נישט געוואָרן, האָט פון די סמיטס צוויי-שטאַקיקער היים פּלוצלינג גענומען שפּאַרן אַ געדיכטער רויך און פייער-צונגען האָבן זיך אַ ריס געטון, אַט פון איין אַרט, אַט פון אַ צווייטן.

לולאַבעל איז אַן אַטעם אַרויס פון טיר, זיך פאַרלוירן-אומגעקוקט אין אַלע זייטן, גרייט צו לויפן נאָך הילף. נאָר דערזעענדיק פּלאַמען אין טשאַרלס פענצטער, איז זי שטיין געבליבן, ווי זי וואַלט מיט אַמאַל שאַרפּער דערפילט די ווונדן און ביילן, וואָס דער יונג האָט מיט סאַדיסטישער הנאה געלאָזט אויף איר. פאַר די אויגן זענען איצט געשטאַנען זיינע אָפטע תּאוּה-אויסברוכן, נאָך וועלכע זי האָט, ווי ס'זאָל נישט קלינגען אומגלויבליעך, געבענקט, און פאַר וועלכע זי האָט זיך ביז פאַרצווייפלונג געשראַקן. זי האָט אויף דער רגע געהאַט אַ שטאַרקן פאַרלאַנג זיך נישט צו רירן פון אַרט, זאָל דאָס פאַרשאַלטן הויז אַראָפּ ביזן גרונט!.. נאָר ס'איז געווען גענוג אַ טראַכט צו טון וועגן זיינע עלטערן, די סמיטס, אַז דאָס מיידל זאָל זיך, אַן ווייטערדיקן וואַקלען, אַוועקטראָגן צום נאַענטסטן שכן:

— עס ברענט! דאָס היזן ביי די סמיטס ברענט! — האָט לולאַבעל זיך קוים געהאַלטן אויף די פיס, און מיט אומגעדולד געזוכט דעם טעלעפּאָן.

— „יו דאָנט סיי“ — האָט דער שכן קאַלטבלוטיק געקייט זיין טאַבאַק, און האָט אָפּגעמאַסטן מיטן בליק דעם שטח-וועג צווישן דעם פייער און זיין היים — „יו דאָנט סיי“ — און האָט פאַרקלאַפּט הינטער זיך די טיר.

אַ צווייטער שכן האָט זי אויסגעהערט מיט אַ מינע, ווי זי וואָלט די שולדיקע געווען אין דעם אומגליק. באַלד האָבן די שכנים פון אַרום געוואוסט, פאַרשטייט זיך, פון דער געשעעניש, אָבער קיינער האָט זיך נישט געאיילט עפעס צו טון. אַ פאַרצווייפלטע האָט זי זיך לסוף דערשלאָגן צו אַן אַפטייק, האָט פון דאָרטן אָפגע-רופן די פייערלעשער און זיך שנעל אומגעקערט צום ברענענדיקן הויז. זי האָט געפילט מיט אַלע אירע חושים, וויבאַלד די באַלעבאַטים זענען נאָך נישט צוריק געקומען, טאָר זי זייער היים נישט פאַרלאָזן. זי האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן בערגל, עקשנותדיק איינגעגראָבן דעם קאַפּ צווישן די מידע קני, געוויינט, זיך פאַר עמעצן געקלאָגט און ענדלעך, ווי אַ קינד איינגעשלאָפן... און פונקען, ווי פייער-פליגן, האָבן זיך נאָך לאַנג געטראָגן אין דער נאַכט...

די זון-בלום

איבער די בערג-רוקנס פון נאָרט קאָראַליינאָ זענען, דאָ-אין-דאָרט, געווען צעשפרייט קליינע מחנות טונקעלע פיגורן. זיי האָבן פאַמעלעך און פאַרשלאָפן געקליבן די גרינע, לענגלעכע בעבלעך, וועלכע וואַקסן, כידוע, אויף לאַנגע, ווער-טיקאַל-אַנגעצויגענע שטריקלעך.

ערגעץ אין די פאַרנעפלטע הויכן האָבן זיך גענומען דורכברעכן די ערשטע פּורפּור-פלעקן, ווי אַן אַנזאָג, אַז אַ נייער טאַג ווערט געבוירן. פייגל האָבן זיך אומגעטראָגן איבער די קעפּ מיט הונגעריקע צוויטשערייען. אין מרחקים האָבן געשניטן די לופט שאַרפע לאַקאַמאַטיוו-סירענעס, און דער געקלאַפּ פון וואַגאַנען האָט לאַנג געהילכט אין שטילן באַגינען.

דער לאַנגער ביל האָט אויפגעהויבן זיינע קיילעכדיקע, פאַרבענקטע אויגן און זיי אַנגעשטעלט אין דער ווייט. ער האָט זיך געקרימט און געזידלט. אים איז געבליבן אַ שלעכטער נאַכטעם פונעם נעכטיקן איינקויף אין דער איינציקער קראַם אין דאָרף. הגם ער איז געווען פון די ערשטע, האָט אים דער קרעמער געלאָזט וואַרטן, ביז ער איז פאַרטיק געוואָרן מיט די ווייסע קונים. אמת, ס'איז נישט געווען די איינציקע קריוודע, מיט וועלכער דער שוואַרצער יונג האָט זיך אַרומגעטראָגן, נאָר גראַד די נעכטיקע קריוודע האָט אים שטאַרקער פאַרדראָסן. עס האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז ער, ביל, איז געווען דער העכסטער צווישן די מענטשן אין קראַם, אַריינגערעכנט דעם אייגנטימער. טיף אין האַרצן האָט אים געשמייכלט, וואָס ער קוקט אַראָפּ אויף אַלעמען. פון דעסט וועגן איז ער געשטאַ-נען, ווי אַ בעטלער, ביזן סאַמע סוף, ביי דער טיר.

דער לאַנגער ביל האָט אַ פאַר יאָר געלעבט אין ניר-יאַרק, און האָט פאַרוזכט אַ כּוּזית בירגערלעכע רעכט. ווען נישט די וואַקסיקע אַרלאַנדאָ פון נעשוויל, נאָך וועלכער ער האָט שטאַרק געבענקט, וואַלט ער נאָך היינט דאַרטן געווען. ער האָט

מיטאמאל פארצויגן א דינעם נעגערישן ניגון. די אנדערע, לעבן-און-ארום אים. האבן אונטערגעכאפט און פארענדיקט מיט א שרייענדיקן רעפריין, דער איבער-געוואקסענער יונג האט אריינגעבראקט אויפרייצנדיקע ווערטער קעגן די ווייסע, כאטש דער שווארצער גלח און מדריך, מיטן לאנגן, קלינגענדיקן נאמען: מארטין לוטער קינג, האט בפירוש געפאדערט פון זיינע נאכפאלגער סבלנות און געדולד. דער ווייסער אויפזעער סטיוו, האט, ארומשפאנענדיק מיטן שטעקן, צוערשט זיך נישט געכאפט אויפן אינהאלט פונעם מאדנעם מזמור, אבער ווען צו זיינע אויערן זענען דערגאנגען די רייד, האט ער מיט חידוש באטראכט דעם נעגער:

— היט די צונג! — האט ער זיך צעשווימט — און ער האט אים צוגעווארפן א גיפטיקן בליק.

— יעס ס'איז! — האט דער שווארצער א ברום געטון מיט הכנעה פון גער-וווינהייט. אבער מיט עטלעכע מינוט שפעטער האט ער ווייטער געלאזט אין גאנג דאס פריערדיקע לידל, און די צעווארפענע חבריא האט אפגעענטפערט.

אינעם אויפזעער איז געוואקסן דער כעס. ער וואלט זיך געוויס באנוצט מיטן שטעקן, ווי אין די אלטע „גוטע“ צייטן, נאר ער האט געהאט א פארזאג פונעם ווייסן קאנטראקטאר צו זיין געצוימט, מחמת צוויי סיבות, וועלכע זענען באמת איינע: — דער „סטרינג-בין“ סעזאן איז א קורצער און דער גרינער געוויקס קען פארפולט ווערן, אויב ער ווערט נישט אראפגעפליקט אין צייט. צווייטנס, זינט די „אנטי-סעגרעגיישאן“ באוועגונג האט זיך דא הי פארשפרייט, האט דער נעגער גענומען ארויפציען אויף זיך א „ווייסע“ הויט, און דאס האט געדארפט מיינען, אז אפילו דער שווארצער פעלד-פליקער פון די פארווארפנסטע דערפער איז געווארן ס'רוב ווידערשפעניק. ער איז טאקע געבונדן מיט א קאנטראקט אויסצו-פילן א געוויסע קוואטע בעבלעך; צו וווינען מיט זיין פאמיליע, אויב ער האט אזעלכע אין די באשטימטע פאר אים כאלופעס אויסערן דארף, צי שטעטל, און צו קויפן זיינע פראדוקטן אין דער אנגעוויזענער קראם. אבער דאס טשיקאזוע פאפירל, אויף וועלכן ער איז מסוגל געווען אוועקצושטעלן א צלמל פאר אן אונ-טערשריפט, פאדערט נישט פון אים צו זינגען הללויהס צו זיין ווייסן האר...

סטיוו האט פארביסן די ליפן און האט זיך שפעטער, בעתן עסן, דורכגע-שמועסט מיט דייוו, זיינעם א קאלעגע, פון א דערבייאיקער חברה פליקער, וועגן דעם מכשול, און ס'איז געבליבן, מ'זאל דעם לאנגן ביל פארבייטן מיט איינעם פון יענעם „גענג“, אפשר וועלן זיך די אויפגעברויזטע געמיטער איינשטילן, און

א חתונה אויפן בארג לבנון

בין דער שווארצער דראַנג וועט נעמען מאַרדעווען אין דער נייער מחנה, וועט שוין זיין נאָכן סעזאָן...

סטיוו, וואָס איז געבוירן און אויפגעצויגן געוואָרן אויף דער געלליימיקער ערד פון די קאַרעליניאַס, האָט אַריינגעצויגן אין זיך, „מיט דער מאַמעס מילך“, ווי ס'ווערטל גייט, נישט אַזוי די שנאה, ווי אַ העכערקייט-קאַמפלעקס, מישטיינס געזאַגט, לגבי די נעגער. ער האָט געשטאַמט פון די סאַמע אַרעמסטע געגנטן, און אפשר טאַקע דערפאַר האָט ער, ווי אַ סך פון זיין גלייכן, פונעם „ווייט טרעש“, ווי די דאַרטיקע תושבים האָבן מיט חוזק זיי גערופן, געפּלעגט אין זיך אַט דעם קאַמפּענסאַציע-געפיל. ער האָט זיך אָבער געדאַרפט שטאַרק ווערן, ווי אומגלויב-לעך עס זאָל נישט קלינגען, קעגן די זינדיקע געדאַנקען, וואָס גראַד די שוואַרצע מוידן האָבן ביי אים אַרויסגערופן. באַזונדערס האָט אים איצט פאַרכאַפט די שלאַנג-קע אַרלאַנדאָ. ער האָט מיט אַ ווינקל פון אויג נאַכגעפּאַלגט איר יעדע באַוועגונג אין פעלד, און האָט נישט אויפגעהערט צו פּלאַנעווען ווי זי אַריינצוקריגן אין זיין נעץ. ער האָט געוויסט, אַז ער האָט קעגן זיך איר לאַנגפּעסיקן און קריגערישן מאַן, אָבער מיטן אויסבייט, האָט ער גערעכנט, וועט ער זיך גרינגער מאַכן דעם פּאַנג...

— וועסט מוזן מיטשיקן ס'ווייב זיינס! — האָט סטיוו פּלוצלינג דערהערט דייווס קול. ער איז בלאַס געוואָרן און האָט מיט חידוש באַטראַכט זיין פריינט:
— לאַז זי איבער ביי מיר — האָט ער זיך כמעט ווי געבעטן.
— פאַרוואָס? — האָט זיך דייוו געמאַכט תּמעוואַטע — ווייסט אַליין, אַז „זיי“ טוען די אַרבעט בעסער ווען זיי האָבן די פּאַמיליע לעבן זיך.
— לאַז זי איבער ביי מיר! — האָט סטיוו שוין גערעדט צערייצט, נישט קוקנדיק אין זיין זייט.
— דער יונג וועט זיכער נישט איינגיין... און דעם „באַס“ וועט עס נישט געפּעלן זיין...

— מוז דער „באַס“ אַלץ וויסן?
— איך האָב געמיינט, אַז דו האַסט אַ ווידערווילן צו „זיי“ — האָט דייוו אַ פינטל געטון מיט אַן אויג.
— כ'האַב! — האָט סטיוו צוגעגעבן — נאָר אַט די צויג צינדט מיר די בלוטן! — האָט זיך אַזש אַ שוים געוויזן אויף זיינע ליפּן.
דייוו האָט אויפגעהויבן זיינע בליקן און באַטראַכט די יונגע פרוי פון דער ווייטנס, גלייך ווי ער וואַלט זיך וועלן איבערצייגן צי זיין פריינט איז גערעכט.

אַרלאַנדאָ האָט גראָד דעמאָלט גערעדט צו איר מאָן ביל. זי איז געווען דין און בייגיק, ווי אַ זון־בלום, און עפעס אַ מאָדנער, רירענדיקער חן איז געווען אויס־געגאַסן אויף איר. „ווי אַזוי האָט אַזאַ איינע געקענט אַריינפאַלן אין אַט דעם ערב־רבֿ?“ האָט ער נישט אויפגעהערט צו טראַכטן, און אים האָט אַנגעכאַפט אַ כעס אויף סטיוון.

— וואָס האָסטו זיך אַזוי פאַרקוקט? — האָט סטיוון איבערגעריסן זיינע מחשבות — זי איז דיר געפעלן די מויד, איז זי דיר נישט?

— איך בין אַ פאַרהייראַטער מאַן, סטיוון. דו דאַרפסט מיך נישט חושד זיין אין אַזוינע זאַכן... —

— באַל־גוי! — האָט סטיוון בייזלעך געחוזקט — איך בין אויך נישט קיין „סינגעלמאַן“, ווי דו ווייסט... —

— דו דאַרפסט זי לאָזן צורוי! — האָט דייוו פּלוצלינג געזאָגט — זי איז נישט ווי די אַנדערע... —

— ניין, זי איז נישט ווי די אַנדערע, — האָט יענער אים געפאַרשט מיט שפיציק־שטעכיקע אייגעלעך.

— דו דאַרפסט זי לאָזן צורוי! — האָט דייוו פאַרטראַכט איבערגעחזרט. ער האָט דערפילט אַן אומפאַרשטענדלעכן מיטלייד צו איר, ווי טאַקע צו אַ שיינעם פּלאַנץ, וואָס מען וויל צעטרעטן.

— איר יידן, זענט גאַט־פאַרדאַמטע באַשעפענישן! — האָט סטיוון מיטאַמאָל אויסגעשאָסן מיט רציחה — זאָג אָפּן, אַז דו ווילסט די שוואַרצע צויג פאַר זיך, אָבער שטעל זיך נישט אַרויס פאַר אַ מאַראַל־היטער.

— איך בין ביידע זאַכן נישט אויסן, — האָט דייוו שנעל געענטפערט — און דו, — האָבן זיך ביי אים פאַרשטייפט די פויסטן, — רעד נישט אַזוי וועגן יידן!... —

דער יונג האָט זיך אַליין פאַרווונדערט, וואָס יענעמס באַמערקונג, אויפן חשבון פון די יידן, האָט אים אַזוי אויפגערעגט. דייוון האָבן זיינע עלטערן אָהער געבראַכט פון ניו־יאָרק, ווען ער איז קוים אַכט יאָר אַלט געווען. ער איז געוואָקסן צווישן ווייסע און „קאַלירטע“ שקאַצימלעך אין די אַרעמסטע גאַסן פון נעשוויל, וווּ זיין טאַטע, באַרני העלמאַן, האָט געהאַלטן אַ קראָם פון אַלטע קליידער. צו 11 יאָר האָט דער קליינער דייווי נישט אַריבערגעטראָגן די שוועל פון פאַבליק־סקול. די עלטערן האָבן זיך מצער געווען, פאַרשאַלטן דאַס געבייך, וואָס זיי האָבן געדאַרפט פאַרלאָזן, צוליב חיונה, אַ ייִדישע שטאַט און זיך פאַרקלייבן אין אַזאַ

פאַרוואַרפענעם העק. דער אונטערגעוואַקסענער יונג האָט זיך געוואַרפן אויף משונה־מאָדנע, נישט ייִדישע פרנסות, ביז ער איז דערגאַנגען צו דער איצטיקער. פון דעסט וועגן האָט זיך ביי אים אָפגעשטעלט עפעס פון דער היים, פון זיין פריער קינד־הייט, און ביי אַ נסיון האָט זיך עס געלאָזט מערקן. אים איז איצט ממש געגאַנגען אין אַמביציע נישט צו דערלאָזן צו דער נבלה, וועלכע סטיוו האָט זיך געקליבן אָפצוטון, אָבער געזאָגט האָט ער נאָך אַ מאָל צו אים:

— און דו זאָלסט זיך נישט דערוועגן צו רעדן אַזוי וועגן ייִדן, האָסט גע־ הערט? — מען האָט געקענט זען, אָו ער איז איצט אויסן אַריינצוציען דעם שייגעץ אין אַ קריגעריי...

— אַלרייט, אַלרייט! — האָט זיך סטיוו געוואָלט אָפטשעפען — איך האָב גאַרנישט געמיינט קיין שלעכטס. איך האָב בלויז געהאַט אין זינען די שוואַרצע... — האָסט יאָ געמיינט, דו הינטישער זון! — האָט דייוו נישט אָפגעלאָזט, און באַמערקנדיק פון ווייטן דעם קאָנטראַקטאַר סעם ליווי, וועלכער איז, נאָך די לעצטע געשעענישן אין מדינת ישראל, געווען דורכגענומען מיט שטאַרקע פאַר־ דראַסן אויף דער „יוען“ און „יו־עס“, האָט ער זיך נאָך שטאַרקער צעשרייען — האָסט יאָ געמיינט...

— ווהאַטס גאַאינג אָן היר? — איז דער קאָנטראַקטאַר אונטערגעקומען און געפרעגט די אויפזעער.

— סער, — איז סטיוו פאַרלאָפן דעם וועג, — איך האָב בלויז געוואָלט, אָו דייוו זאָל איבערנעמען ביי מיר אַ „האַנט“, ווייל איך האָב מיט אים שוועריקייטן... — אַי דאָנט סי עניטינג ראַנג וויט איש!... — האָט סעם ליווי געגעבן סטיוון גערעכט און שטרענג געקוקט אויף דייוון — דו קענסט אים אויסבייטן אויף אַן אַנדערן, און אויב ער האָט אַ ווייב, — האָט ער גלייך צוגעגעבן, — זאָל זי מיטגיין מיט אים.

— יעס, מר. ליווי — האָט דייוו שנעל איינגעשטימט, און וואַרפנדיק אַ צע־ שמיכלטן בליק אין סטיווס זייט, איז ער אַוועק מודיע זיין דעם לאַנגן ביל וועגן דעם בייט...

ד ז ש א ס י

שוין העכער אַ יאָר ווי דזשאָסי פירט די קינדער אין דעם „סטיישאָן-וואַגן — אין-און-פון דער יידישער שול. דער שוואַרצער יונג האָט, ווי אַ סך פון זיין גלייכן, אַן אַ שיער געדולד און אויסדויער. זיין שמאַל, אויסגעצויגן פנים מיטן פאַרטראַכטן בליק האָט זיך אויסגעלערנט נישט אַרויסצוווייזן זיינע געפילן בעת ער געפינט זיך צווישן ווייסע, אַפילו ווען זיי זענען קינדער.

הינטער זיינע דינע פלייצעס רוישט און טומלט דאָס קליינוואַרג, ווי אין אַ בינשטאַק. צו זיינע אויערן דערטראַגן זיך די סאַמע מאַדנע און אויסטערלישע ווערטער און באַמערקונגען. אָבער קיין איינע נישט פונעם אַפלאַכערישן מין, וואָס ער איז געוויינט צו הערן אויפן חשבון פונעם נעגער. ער קען זיך נישט דער-קלערן די רעטעניש. נישט אַנדערש ווי דער מענטש מיט די גלעזער אויף די שטאַרק-בלויע אויגן, וועלכער באַגריסט אים כמעט יעדן נאַכמיטאַג מיט אַ ברייטן „העלאָר“, און וועמען די קינדער רופן מיטן נישט-ענגלישן נאַמען „לערער“, איז גורם דערצו. בכלל זענען די יידן, טראַכט זיך אים, עפעס פון אַן אַנדער שטאַף געמאַכט. אמת, זיי חברן זיך נישט מיט די שוואַרצע, אָבער דערפאַר באַליידיקן זיי אויך נישט, און דער עיקר — מ'קען אַמאָל קריגן פון זיי אַ טובה...

אַזוינע און ענלעכע געדאַנקען קומען אָפט דזשאָסין אין קאָפּ אַריין בעת ער טרייבט דעם אויסגעפאַרענעם וואַגן איבער די שטילע און רעשיקע גאַסן פון דזשאַרדזשיאַס הויפטשטאַט.

אין די שפעטערע שעהן פון אָונט, ווען זיין פרוי און די דריי מיידלעך שלאָפן איין, זיצט דער שוואַרצער יונג ביים טיש און ביים שיין פון קעראַסין-לאַמפּ צייכנט ער אויף פאַפיר קעפלעך פון — ווייסע קינדער. אָט די געוויינהייט האָט שוין נישט ביי איינעם פון זיינע פריינט אַרויסגערופן חוזק. אַנשטאַט צו

פארברענגען מיט „גוטע ברידער“ אין דעם דערבייאיקן „טאווערן“, פטרט ער צייט אויף אזא „נאנטענס“...

דזשאַסי פילט זיך שולדיק. ער שמייכלט אין פאַרלעגנהייט. ער ווייס אַליין נישט, פאַרוואָס עט ציט אים כסדר צום בלייפּעדער און פאַפּיר. זיין ווייב האָט שוין אַ פּאַר מאָל פאַרוואָרפּן די מכשירים, אָבער ער קויפט נייע און צייכנט ווייטער... ס'איז אַפּנים באַשערט געווען, אַז פון זיין קונסט־אַרבעט זאָל זיך דער־וויסן די וועלט. פאַרגעקומען איז עס אויף אַזא אופּן:

איינמאָל, אַרום האַלבער נאַכט, איז דער לערער געגאַנגען אַהיים פון אַ שול־זיצונג. ער איז געווען מיד און פאַרזאָרגט. ער האָט, ווי דער איינפּיר איז פאַר אַ ייִדישן יום־טוב, געדאַרפּט צוגרייטן אַן עפּנטלעכן אַרויסטריט פון זיינע תּלמידים. דער אַרויסטריט האָט, כּידוע, באַצוועקט צו באַקענען די עלטערן מיט די דערגרייכונגען פון זייערע קינדער און צו שטאַרקן דעם שול־פּאַנז, וועלכער האָט זיך געפּונען כּמעט שטענדיק אין אַ שאַקלדיקן מעמד. פאַרבייגייענדיק דזשאַסיס באַלויכטענעם פענצטער איז ער שטיין געבליבן אַ פאַרווונדערטער. דער יונג האָט דאָרט געהאַלטן אין אַנוואָרפּן אויף אַ ברייטן פאַפּיר דינע, איידעלע ליניעס אין אַ מערקווירדיקער פּראַפּאַרציע, מיט אַ געפּיל פאַר צימצום און ניו־אַנס... ס'האַט נישט גענומען לאַנג און פון זיינע פּלינקע פּינגער איז אַרויסגע־וואַקסן אַן עסקיו פּוז אַ צעשמייכלט מיידעלע. יצחקי האָט געקענט שווערן, אַז זי איז ענלעך צו איינער פון זיינע ייִנגערע תּלמידות. ער האָט זיך געדאַרפּט שטאַרק באַהערשן נישט אַנצוקלאַפּן אין אַזא שפּעטער שעה, כּדי אויסצודריקן זיין באַגייסטערונג צי אַ צופּעליק־אַנטדעקטן קינסטלער. אויף מאַרגן איז צווישן די צוויי פאַרגעקומען אַזא קורצער דיאַלאָג:

— צייכנסט שוין לאַנג, דזשאַסי?

— (פאַרהיט) „יעס ס'אָ!“

— האָסט עס געוויזן מעצען, כ'מיין איינעם, וואָס ווייסט אין די זאַכן?

— „נאָ ס'אָ!“

— האָסט אַמאָל געפרוּווט מיט פאַרבן?

— „נאָ ס'אָ!“

— ווען איך גיב דיר די נייטיקע פאַרבן און בערשטלעך, וואָלסטו געקענט

אַרויסברענגען אויף אַ לייזונג מענטשן, וועלכע האָבן געלעבט מיט אַ לאַנגער

צייט צוריק, כ'מיין, אין דער ביבלישער צייט?

— איך קען נישט לייענען, „ס'אָ“!

— און ווען איך זאג דיר וואָס און ווען?

— איך וועל פרוּוון, „סאָ“!

יצחקי האָט סאַרקאָסטיש געשמייכלט צו זיך: צי פאָדערט ער נישט שוין אַ ביסל צופיל פינעם אַרעמען דושאַסין? פון דעסט וועגן האָט ער זיך אוועקגעזעצט מיט אים און האָט פאַר אים גענומען שילדערן אַ קאַפיטל פון דער חשמונאים-תקופה. ס'איז געווען אַ היפש ביסל קאַמיש צוצווען ווי דער שוואַרצער האַלט דעם בעזעם צווישן די קני און קוקט אַפאַטיש נאַכאַנאַנד אין איין פינטל, ווי יענעם אויסטערלישע רייד וואַלטן צו אים לחלוטין נישט דערגאַנגען... יצחקין האָט שוין פאַרדראָסן אויפן איינפאַל. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און זיך שוין געוואַלט צוריקציען אין שול-צימער, ווי ער האָט פלוצלינג דערהערט דושאַסיס קול:

— ווען הייב איך אָן, „סאָ“?

דער לערער האָט אַ וויילע נאַכגעטראַכט. עטלעכע ענטפערס זענען אים געקומען אויף דער צונג, אָבער געזאַגט האָט ער:

— היינט! יאָ, היינט, געוויס!

איינבויפנדיק די מאַטעריאַלן פאַר דושאַסין, האָט זיך יצחקין נאַכגעשלעפט פּיסטריט אַ לצל און געחוזקט: „האַסט שוין נישט געפונען קיין פאַסיקערן מענטשן פאַר אַזאַ אַרבעט? דאָס בעסטע וואָס עס וועט אַרויס פון זיינע הענט וועט מסתמא זיין אַ גאַלעריי פון פאַרשיידענע „סאַנטאַס“, לויט די נעגערישע באַגריפן פאַרשטייט זיך“...

אין גיכן איז דער לערער אַריינגעצויגן געוואָרן אין אַלטע און נייע שול-פליכטן, און ער האָט זיך פאַרגעסן אויף דושאַסיס טואונגען. דער לעצטער האָט אויך וועגן דעם געשוויגן. דערמאָנט האָט ער זיך ענדלעך אין די דעקאַראַציעס אינעם אַוונט פון דער פאַרשטעלונג, ווען מען האָט זיי שוין געהאַט אויפגעשטעלט אויף דער בינע. ווען דער פאַרהאַנג האָט זיך געעפנט, האָט אויסגעבראַכן אַ רוי-שיקער אַפלאַז. דער פאַרהאוועטער יצחקי, הינטער די קוליסן, האָט זיך געהיידוּשט. ס'איז געווען, דוכט זיך, צו פרי עפעס צו אַפלאַדירן. ווען ער האָט זיך אָבער גוט אַרומגעקוקט, איז ער געבליבן דערשטוינט און פאַרגאַפט. דושאַסי האָט מאַלעריש רעסטאָורירט אַ סצענע פון דער עזרה (פאַרהויף פון בית-המקדש) מיט אויסגעטיילטע טיפן יידן אין זייער ביבלישן טראַכט, און האָט בולט אַרויסגע-בראַכט דעם רעשיק-פאַרביקן המון-עם אין הינטערגרונט. ס'איז געווען אַ ברייט-פאַרטראַכטע אַרבעט מיט אַ סך איינבילדונגס-קראַפט, וואָס האָט געקענט אַרויס-

רופן באוונדערונג נישט נאָר ביים מבין. אזוינס האָט מען נאָך ביי די יידן אין אַט דער ווייטער דרום-שטאָט נישט געזען. —

היות, ווי אַט דער שול-אַרויסטריט איז געווען דער סאַמע וויכטיקסטער פון יאָר, איז ער פאַרגעקומען אין אַ גרויסן זאַל. ווי אזוי ס'האַבן אָהין „פאַר-בלאַנדזשעט“ עטלעכע נישט-יידן און אפילו אַ רעפּאָרטער פון אַ דאַרטיקער ציי-טונג, מיטן נאָמען איליידזשאַ סטאַן, האָט קיינער נישט געוויסט. דער „ערל“ האָט ווינציק-וואָס פאַרשטאַנען די „עברי“ פונעם קליינוואַרג, אָבער די דעקאָראַ-ציעס זענען אים שטאַרק געפּעלן געווען, האָט ער וועגן דעם רעפּאָרטירט אין זיין קאַלום.

אַ טאָג שפּעטער איז ער געשיקט געוואָרן פון זיין רעדאַקטאָר זיך צו טרעפן מיטן אומבאַקאַנטן מאַלער אין צו האָבן אַ שמועס מיט אים. דער רעפּאָרטער האָט פאַרשטאַנען, אַז ביים לערער וועט ער קריגן יענעם נאָמען און אַדרעס, איז ער אוועק אין שול און נאָך אַ קורצן אויסטויש פון אַלגעמיינע ווערטער וועגן וועטער, איז ער צו צום ענין:

— קענט איר מיר געבן אַ ביסל אינפּאַרמאַציע וועגן דעם מענטשן, וואָס האָט געמאַלן אייערע דעקאָראַציעס

— געוויס! — וואָס אַ שטייגער וואַלט איר געוואַלט וויסן

— אָבער צויערשט האָט זיך זיין פנים צעשטראַלט — וועלן מיר ביידע מסכים-זיין, אַז ער איז אַ גרויסער קינסטלער, איז ער נישט?

— זיכער! געוויס!

— הייסט עס, אַז איך בין גערעכט! — האָט דער רעפּאָרטער מער קיין ספיקות נישט געהאַט — נאָך אַלעמען האָב איך פיל איינגעשטעלט, שרייבנדיק וועגן אַ גאַנץ אומבאַקאַנטן מענטשן...

— יא, אזוי זעט עס אויס...

— און איר פאַרשטייט אַליין, סער, וואָס פאַר אַ סאַטיספאַקציע עס איז פאַר אַ צייטונגסמאַן צו אַנטדעקן אַ נייעם טאַלאַנט, וואָס איך ווייס אפילו זיין נאָמען נישט... — ביי די לעצטע ווערטער האָט מר. סטאַן באַמערקט, ווי דעם לערערס בליקן פאַלן שוין צו אָפט אין דער ריכטונג פון שוואַרצן באַדינער, וועלכער האָט גראַד דעמאַלט געהאַלטן אין פאַרענדיקן קערן דאָס צימער, און ער האָט זיך גענומען אין עפעס אַנשטויסן. ער האָט פּלוצלינג אַ קער געטון דעם שמועס אַ ביסעלע אָן אַ זייט, ווי דאָס וואַלט בלויז געווען צוליב דעם, כדי דער מענטשן קעגן אים, זאַל נישט מיינען, אַז ער נעמט אויף זאַכן צו עמאַציאָנעל און אָן

א חתונה אויפן באַרג לבנון

קריטיק — נו, מ'קען נישט זאָגן, אז אין גאַנצן אַן חסרונות איז די אַרבעט נישט אַרויס...

— איר מיינט עס איצט אַזוי? האָט יצחקי שטאַרק געדריקט אויפן „איצט“, כאַפּנדיק די סיבה פון יענעם צווייפלען — וועלכע חסרונות, צום ביישפּיל?...

— מ'קען גרינג דערשנאַפּן, אַז דאָס האָט נישט געמאַלן איינער „אַף דהי סטאַק אָף דזשייקאַב“ — האָט יענער געוואָלט פאַרויסן זיין וואַקלדיקע מיינונג מיט אַ קאָמפּלימענט אויפן לערערס אַדרעס.

— און אַז נישט, איז וואָס?

— און אַז אַט דער איינער, שטעל איך מיר פאַר, איז אַפילו נישט פון יענעם... ראַסע — האָט זיך אַרויסגעכאַפט ביים רעפּאָרטער.

— וואָס האָט קונסט, אין דעם פאַל, צו טון מיט ראַסן? — איז שוין דער לערער געוואָרן אויפגערעגט.

— „פאַרדן מיין“ — האָט מר. סטאַן געוואָלט כאַטש לפנים אַרויסווייזן גוטע מאַנירן — איך האָב גאַרנישט קעגן די „קאַלירטע“ — האָט ער גענוצט דעם באַקאַנטן שאַבלאָן — זיי האָבן זיכער אַריינגעבראַכט עפעס אין אונדזער פאַלקס־מוזיק און טאַנץ, וואָס איז אפשר נישט יעדן פון אונדז צום האַרצן. אָבער אין דער פּלאַסטישער קונסט, אין דער מאַלעריי... — האָט ער זיך שנעל אַ הייב געטון פון אַרט און האָט אויסגעצויגן צום לערער די האַנט.

— איר האָט, דוכט זיך, געוואָלט וויסן ווער דער קינסטלער איז, האָט איר נישט?

— יאָ, יאָ, — האָט דער רעפּאָרטער געמאַכט אַן ערנסטע מינע — ווער איז ער טאַקע?

— דאָס איז ער! — האָט יצחקי פייערלעך אַנגעוויזן אויפן פאַרשעמטן נעגער דאָס איז ער!

— איר מאַכט שפּאַס, סער! אָבער איך דאַנק אייך אַלץ איינס פאַר דעם העכסט אַנגענעמען שמועס. ס'איז שוין צייט פאַר מיר צו גיין — און דער סאָר־טערנער דזשענטעלמאַן איז, ווי אַן אַפגעברייטער, אַרויס פון טיר...

ז י נ ד

.1

דריי האָבן זיי זיך געשאַרט אויף די הוילע, שוואַרצע בייכלעך אין טיפן גראָז, צווישן דערנער און קוסטעס צום יענקיס פעלד; די אַכט־יאָריקע אַנאַבעל מיט די צוויי דראַטענע צעפלעך, אויפגעבויענע ווי פליגל, און פון ביידע זייטן — דער צווילינג, אירע ברידערלעך, אַ יאָר עלטער פון איר — בילי און בוטש.

די זון האָט יענעם נאָכמיטאָג זיך אינגאַנצן פאַרגעסן אויף רחמנות און גע־גאַסן פלאַם־פייער אויף דער דזשאַרדזשיער געבללעך־ליימיקער ערד, אָבער ס'קלייב־וואַרג האָט עס קוים געפילט. זיי האָבן געוואַלט איבערקליגלען דעם הונט הענרי, וואָס האָט געדרימלט אין שאַטן פונעם ברייט־צעצווייגטן עפּלבוים ביים הויז, און דערגרייכן צו דער ערשטער ריי מעלאַנען איידער ער כאַפט זיך אויף, און, ווי אויף צו להכעיס, האָבן זיך די פאַר הונדערט יאָרד צווישן זייער האַלב־איינגעפאַלן שטיבל און דעם יענקיס פעלד שטאַרק אויסגעצויגן... אַוודאי וואַלט די גאַנצע זאַך אָנגע־קומען אַ סך גרינגער אין אַוונט, אין דער פינצטער, אָבער דעמאָלט איז שוין די מוטער דאָ צוריק פון דער אַרבעט און זי האַלט אַ וואַך אויג אויף אַלץ און אַלעמען... גלייך נאָכן בייטאַגיקן עסן — ברויט מיט רעטעך — וואָס די באַבע האָט מיט ציטערנדיקע הענט אויסגעטיילט, האָבן זיך די דריי באַשלאַסן אויף דער אַוואַנטורע. ס'איז געווען אַ פשוטער חשבון: וויבאַלד מען איז געבליבן הונגעריק נאָכן אָנבייסן אינדערפרי און איצט זענען זיי אויך נישט זאָט, דאַרף מען אָנגרייטן עפעס זיס און געשמאַקס פאַרן נאַכטמאַל...

ווען די קינדער האָבן דערגרייכט די שטעכיקע גראַטעס פון פאַרזייטן פעלד, זענען נישט נאָר די דרויסנדיקע זייט פון די בייכלעך ביי זיי געווען צעקראַצט און צעביילט, נאָר עס האָט זיך זיי געדאַכט, אַז דער הונגער האָט דאָס זעלביקע געטון

אינעווייניק... זיי האָבן, ווי קראַטן, זיך גענומען גראַבן אונטערן פּלויט און נאָך גרויס מי און מאַטערניש דערקראַכן צו די בייטן, אַראַפּגעריסן דריי מעלאַנען און זיך געלאָזט מיטן זעלביקן מאַרשרוט אויף צוריק, אַבער איצט איז עס צוגעגאַנגען פיל שווערער. די דריי האָבן שטאַרק געסאַפּעט און געשאַרט פאַר זיך דעם זיסן אוצר מיט גרויס פאַרזיכט, מיט אויערן און אויגן אָנגעשפיצטע, ווי ביי פאַרפּאַלגטע חיילעך, יעדער אומשולדיקער ביל פון הענרין ערגעץ ביים הויז האָט זיי אַרייַנגעוואַרפן אין אַ פּאַניק...

ווען זיי זענען געווען אויסער געפאַר, האָט בוטש געוואַלט אַרייַנלאָזן די ציין אין זיין מעלאַן, אַבער אַנאַבעל האָט אים אָפּגעשטעלט:

— ס'איז אַ זינד צו עסן אָן דער מאַמעס וויסן — האָט זי ערנסט געקוקט אויף בוטשן און אויך זיין ברודער ביל, וואָס האָט אַליין אויך חשק געהאַט צו פאַרוזכן די פרי, האָט איצט געשאַקלט דעם געקרייזלטן קאַפּ אין אַנאַבעלס זייט, און ס'איז געבליבן, מען זאָל איבערגעבן די מעלאַנען דער מאַמען...

ווען די קינדער האָבן זיך ענדלעך אויפּגעהויבן פון דער ערד, האָבן זיי אויסגעקוקט ווי שדימלעך גלייך פון גיהנום. אַנטקעגן האָט זיך געטראָגן זייער מאַמע סערע מיט אַ ברייטן פאַרטוך און צעשוּיבערטע האַר:

— וווּ זענט איר, טייוואַלים, פאַרלאָרן געוואָרן? — האָט זי גערעדט גיך און אָן אַטעם — טאַמער בין איך איינמאַל געקומען פרי אַהיים, דאַרף איך אייך גיין זוכן? — און דערזענדיק פּלוצלינג די מעלאַנען, האָט זי אַ פּליעסקע געטון מיט די הענט: ווי וועל איך זיך פאַרענטפּערן פאַר גאַט? ערשט זונטיק האָב איך זיך מודה געווען אויף מיינע זינד... איר וועט די מעלאַנען גלייך צוריקנעמען צום באַלעבאַס, האָט זיך איר צאָרן געשטאַרקט, איר הערט? אַבער טאַקע גלייך!...

דער צוויילינג האָט זיך שטיל איבערגעקוקט און האָט אָנגעשטעלט זייערע בליקן מיט אָפּענעם פאַרווורף אויף דעם שוועסטערל. אַבער די מאַמע האָט זיי לאַנג נישט געלאָזט קוקן, זי האָט זיי אַרייַנגעטריבן אין שטיבל און זיי גענומען וואַשן און רייניקן און נישט אויפּגעהערט צו טענהן:

— אַזאַ זינד... אַזאַ זינד... עובר צו זיין אויפן אַכטן געבאַט... איך זע די פּלאַמען פון גיהנום פאַר מיינע אויגן...

מיטאַמאַל האָט זיך אַנאַבעל צעוויינט: „מאַ, כ'בין הונגעריק! כ'בין הונגעריק!“ די ברידערלעך האָבן מער נישט געדאַרפט. זיי האָבן זיך צעכליפּעט הויך אויפן קול, ווי מען וואַלט זיי געהאַלטן ביים שעכטן...

— מיינע אַרעמע הינדעלעך — איז די מוטער געוואָרן ווייכער און ווי אַ

א חתונה אויפן בארג לבנון

קוואקע געטוליעט די קינדער צו זיך. זי האָט זיי געווישט די טרערן און דער־
לאַנגט שטיקער ברויט מיט פעטס, אָבער די חברה האָט נישט אַראָפּגענומען די
אויגן פון די מעלאַנען.

— „אַלראַיט!“ — האָט סעראַ נאַכגעגעבן — איינעם וועל איך צעטיילן צווישן
איך, אָבער די איבעריקע וועלן מיר אָפּטראָגן און בעטן פאַרגעבונג. זי האָט מיט
די בלויע הענט אויפגעריסן אַ מעלאַן, אויסגעטרייסלט פאַרזיכטיק די קערנער
אין אַ שיסל צום טריקענען, און די דריי האָבן זיך אַ נעם געטון צו דער סעודה.
ווען זיי זענען פאַרטיק געוואָרן, זענען זיי פריילעכע אַרויס פון שטיבל מיט דער
פרומער כוונה אומצוקערן די אַנדערע, אָבער ביז זיי זענען צוגעקומען צום יענקיס
הויז, איז אויך פון די צוויי קיין זכר נישט געבליבן. די מוטער האָט געקייט און
געוואָרפן הייסע ווערטער:

— אין מיין לעבן האָב איך נישט געגעסן אַזוינע זיסע מעלאַנען, נישט אַנ־
דערש, ווי דער נישט־גוטער האָט זיי אייך אונטערגעוואָרפן, אַליין געזינדיקט און
מיך אַריינגעשלעפט אין אַ זינד... וואָס וועל איך, אַרעמע אַלמנה, זאָגן היינטיקן
זונטיק דעם הייליקן פאַטער אין קירך? — און מיט די רייד איז זי צוגעקומען מיט
די קינדער פאַרן הויז.

2.

דער באַלעבאַס פונעם פעלד, עליידזשאַ פאַסטער, איז געזעסן אין אַ וויגשול
אויף דער וועראַנדע, פאַרוואַרפן די פיס אויפן פאַרענטש, גערויכערט די לילקע
און גערעכנט אין געדאַנק וויפל עס וועט אים אָפּקאַסטן דער נייער גאַראַזש, וואָס
די בוי־אַרבעטער האָבן ערשט פאַרענדיקט און געלאָזט (אַזוינע פוילענצער) הויפּנס
שטיינער איבערן הויף...

מר. פאַסטער איז געווען אַ קאַנטרי דזשענטעלמאַן, אַ יענקי, וועלכער איז
קעגן זיין ווילן אַריבערגעפאַרן מיט זיין פאַמיליע אין דער סאַוט. ווער וואָלט זיך
עס, אַ שטייגער, געריכט, אַז סילוויאַ, זיין איינציקע טאַכטער, זאָל חתונה האָבן
מיט אַ „סאַוטערהערנער“ און זיך אַריבערקלייבן אין דיקסי־לאַנד? דאָס איז, לויט
זיין מיינונג, גענוג, האָט ער נאָך געדאַרפט אויף די עלטערע יאָרן פאַרלאָזן זיין
היים אין קאַנעטיקוט און קומען לעבן דאָ מיט אַט־די פראים, וואָס נישט ער קען
פאַרטראָגן זייער הייסן קלימאַט און נישט ער קען פאַרנעמען זייער משונה־מאַדנעם
לשון, אויב מען קען דאָס פויל, אויסגעצויגן, זינגעוודיק פּרעפלען רופן לשון. ער

האָט די שכנים אויף צו להכעיס געשאָרן די וואַנצעס און געטראָגן זיין יענקי-
בערדל און אפילו געהאַט אַמאַל אַ גוט וואָרט פאַר אַ שוואַרצן...
מיטן איידעם זיינעם, לואיס סטעטען, אַ וועטערינאַר, וועלכער האָט געוווינט
אין שכנישן הויז, האָט פאַסטער אַנגעהאַלטן קילע באַצונגען. מוטער און טאַכטער
האַבן פאַרמיטן צאַנקערייען. בלויז איינמאַל האָט געטראָפן, דערציילט מען, איז
דער יענקי אַרויס פון די כלים. דאָס איז געווען בעת ער איז צופעליק אַריין צום
איידעם אין קאַבינעט און דערזען גענעראַל ליס בילד אויף דעם שרייבטיש. ער איז
אַן אויפגעקאַכטער געקומען אַהיים און געהייסן אויפהענגען אויבנאָן, אין אויפנעם-
צימער, לינקאַלנס בילד, און נישט איין סאַוטהערן דזשענטעלמאַן האָט געקרימט
מיט דער נאָז, ווען ער האָט געדאַרפט, צוליב געשעפט, דעם יענקי...
— וואָס קען איך טון פאַר דיר, סעראַ? — האָט פאַסטער געבלאַזן דעם רויך
און באַטראַכט מיט פאַרווונדערונג די אומגעבעטענע געסט.
— איך בין אַ זינדיקער מענטש, סאַ? — האָבן מוטער און קינדער זיך גע-
נויגט פאַר אים.

— וואָס האָט געטראָפן, סעראַ? — איז יענער געווען נייגעריק.
— אָט די שדים מיינע — האָט די נעגערין אַ שולדיקע גערעדט — האָבן אַן
דעם מייסטערס וויסן אַראַפגענומען דריי מעלאַגען פון ביט.
— געגנבעט, הע? — האָט דער יענקי געקוקט שאַרף דורך די ברילן — און
ווי ביסטו געווען, סעראַ?

— ביי דער אַרבעט, סאַ? — האָט זי געהאַלטן אַראַפגעבויגן דעם קאַפּ.
דער אַלטער האָט שלויאיק געשמייכלט אין ציגן-בערדל: — ווי-זשע ווייסטו,
אַז עס זענען געווען בלויז דריי?

— דריי, סאַ? — האָט סעראַ גערעדט זיכער — איך האָב זיי — האָט זי אַנ-
געוויזן אויף די צעשראַקענע קינדער — געטראָפן גייענדיק פון פעלד.

עליידזשאַ פאַסטער האָט זיך פאַרטראַכט און שווער אַראַפגעלאָזט די ברעמען:
— סעראַ, ביסט זינדיק און אַזוי זענען אויך די קינדער דיינע — האָט ער
גערעדט אין אַ טאָן, אַז ס'איז שווער געווען צו וויסן צי ער איז ערנסט, צי ער
טרייבט קאַטאַוועס — אָבער איך וועל זיין מילד מיט דיר, גיי רייניק אָפּ מיט זיי
די שטיינער פון הויף, און זע ס'זאַל זיין גוט געטון!

— „טענק יו, סאַ“ — האָבן זיך סעראַ און די חברה נאָך אַמאַל פאַרנויגט
— „טענק יו“

א חתונה אויפן באַרג לבנון

ס'איז שוין געווען גוט טונקל, ווען די מאַמע מיט די קינדער זענען פאַרטיק געוואָרן מיט דער אַרבעט. זיי זענען געווען מיד און דער רוקן האָט זיי ווי געטון. ביים טויער האָבן זיי געטראָפן דעם אַלטן. ער האָט באַטראַכט דעם הויף און איז געבליבן צופרידן.

— „דאָטס אַל, סאַ“? — האָט סעראַ געפרעגט מער פון יוצא וועגן.
— „דאָטס אַל! סעראַ, גיט נאַיט!“ פלוצלינג האָט ער זיך אַ ווענד געטון צו די קינדער אַליין — צום ערשטן מאָל! — אויב אייך גלוסט זיך מעלאַנען, האָט ער כיטרע געשמייכלט אין בערדל, קומט נאָך אַמאָל!“
און ווידער האָבן זיי נישט געוואוסט, צי מיינט ער עס ערנסט, צי טרייבט ער קאַטאַוועס...

א ליכט אין פענצטער

א פארמאכטער לאסט-וואַגן איז פארפאָרן צו דער הינטערשטער טיר פון מרס. עדעמס שטיבל. דער אַנטרייבער האָט שנעל אַרויסגענומען אַ פעקל און — מעשה-קאַנטראַבאַנדע — איבערגעגעבן דער שטייענדיקער פרוי אין אַריינגאַנג. מאַרגן! — האָט ער אויסגערופן אין דער שטיל און איז פאַרשוונדן.

די יונגע פרוי האָט בייזלעך אַ וואַרף געטון דאָס פעקל אויפן דיל און עטלעכע מאָל איבערגעקרימט דעם יונג — „מאַרגן, נישט אַנדערש ווי מאַרגן!“ זי איז געווען מיד, אויסגעשעפט, כאַטש ס'איז ערשט געווען ניין אין אַוונט. זי וואָלט גערן זיך אויך געלייגט שלאָפן באַגלייך מיטן מאַן און קינד ווען נישט די אַרבעט, וואָס זי האָט געדאַרפט אַרויסענדיקן אין אַזאַ קורצער צייט...

די זאַקן-פאַבריק, וועלכע האָט זיך מיט אַ צוויי-צענדליק יאָר צוריק איבער-געקליבן פון דער „איסט“ אַהער אין די שטילע בערג פון נאָרט קאַראַליינאַ, וווּ די יוניאָנס האָבן נאָך דערוויל קיין צוטריט נישט, האָט אַריינגעשטעלט אין אַ סך היימען אירע מאַשינען. די אַרבעטערנס, ס'רוב מאַמעס פון קליינע קינדער, האָבן מיידלווייז דאַרט געאַרבעט. איצט טוען זיי דאָס זעלביקע אין הויז — מיטן אונטערשייד וואָס די שכירות זענען קלענערע און די פירמע נעמט אַראָפּ פון זייער לוי אַן אַפּצאַל פאַר נוצן די מאַשין, דערצו איז נאָך פאַראַן אַ נישט-געשריבענער אַפּמאַך מיט די פרויען, אַז זיי מוזן צושטעלן די אַרבעט אין צייט און — האַלטן ס'מױל! דאָס לעצטע איז זייער וויכטיק. די פירמע איז — אמת — גענוג זיכער ביי זיך, זי איז אַן אַנגעלייגטער תושב ביי דעם „טשעמבער אָו קאַמערס“. זי ווערט באַטראַכט ביי „אַלע“ פאַר אַ ברויט-געבערין פון הונדערטער אַרבעטער. פון דעסט וועגן וויל זי נישט, ווי ס'ווערטל גייט, אויפרייסן די אויגן ביי לייט. זי שטעלט צו פאַר די היימען דאָס פעקל נישט-פאַרענדיקטע אַרבעט נאָר אין

אָוונט און בלויז דעמאָלט ווען דער אָנטרייבער זעט אַ בלויז ליכט אין פענצטער ווי אַ סימן, אָז קיין פרעמדע זענען דאָרט נישטאָ...

לויט עדעמס האָט זיך ענדלעך באַרעכנט, אָז פאַר די דריי שעה וואָס זענען געבליבן ביז האַלבער־נאַכט, קען זי נאָך אַ סך אויפטון און אויך צוגרייטן דעם מאָן די מטלטלים פאַרן מאָרגנדיקן פרישטיק. זי האָט זיך איינגעבויגן אויפצוהייבן דאָס פעקל און זיך דערזען אין שפיגל. זי איז געבליבן שטיין, לאַנג באַטראַכט דאָס אויסגעצערטע, איינגעפאַלענע פנים, די שאַטנס אַרום די אויגן, און כאַטש דאָס קליינע מויל האָט נאָך נישט אָנגעוויירן דעם אַמאָליקן חן, האָבן זיך שוין דאָרט גענומען ווייזן קנייטשן. זי האָט וויימוטיק געקוקט אויף זיך און פאַר איר האָט זיך דורכגעטראָגן, ווי ס'טרעפט אָפט אין אַזוינע מינוטן, שטיקער פון דעם פאַר־גאַנגענעם לעבן. די קינד־הייט אויף דער קליינער, פאַרוואַרפענער פאַרם אין די בערג, פאַרגעסן פון גאָט און פון לייט, וווּ וואָסער האָט מען געדאַרפט ברענגען פון אַ ברונעם און אין אָוונט האָט באַלויכטן די ברעוונע־ווענט אַ קעראַסין־לעמפל. די יאָרן אין דער דאָרפישער „סקול“, ווהיזן מ'האַט געפירט פאַרמערישע קינדער פונעם געגנט אייב די וועגן זענען ווינטער נישט געווען צופיל פאַרלייגט מיט שניי, און אין פריילינג, ווען די עלטערן האָבן זיך נישט צו שטאַרק גענייטיקט אין זייער הילף... שפעטער, די צייט אין פאַבריק — די נעכטיקע שול־מיידלעך האָט מען באַזעצט ביי מאַשינען און זיי געלערנט ווי צו פאַרענדיקן, גענויער, ווי אַרומצוווימען מענערשע סקאַרפעטן, און בכדי מ'זאָל נישט צערייבן קיין צייט האָט מען איינגעשטעלט שטיק־אַרבעט — צוואַנציק סענט אַ טוי, און אַזוי איז עס פאַרבליבן ביז היינט...

פונעם זייטיקן שלאַפצימער דערטראַגט זיך דאָס שווערע אַטעמען פון איר מאָן, זי גייט צו אויף די שפיץ־פינגער צו דער האַלב־אָפּענער טיר און וואַרפט אַ צערפולן בליק אויף אים, ער, דזשים עדעמס, איז צוריקגעקומען פון דער צווייטער וועלט־מלחמה אַ שטאַרק פאַרענדערטער, אַן אומפאַרשטענדלעכע שרעק פאַר־פאַלגט אים, שרעק פאַר מענטשן און שרעק פאַר זיין אַליין, און כאַטש ער רעדט ווינציק, ווייסט זי, אַז ער ליידט, ליידט באַזונדערס דערפון, וואָס ער, אַ פרעמדער יונג, געווינט צו רחבות און פעלדער דאָרף אַרבעטן אין שטעטלשן „באָס־טער־מינאַל“ פאַר אַ קליינלעכע געהאַלט זיבן טעג אַ וואַך, ווען דער טוריסטן־פאַרקער איז גרויס, און דערמיט קאַמפּענסירן דער פירמע פאַר די שוואַכע חדשים פון יאָר. ער האָט זיך נישט איין מאָל אומגעקערט צום פעלד און שטאַל אָבער אויך דאָרטן קען ער קיין רו נישט געפינען...

לוסי נעמט פאָראַדער דאָס פעקל און זעצט זיך ביי דער מאַשין. זי קען אָבער לאַנג נישט איינזיצן. די פענצטער זענען פאַרפלייצט פון דער פולער לבנה, און אין באַרגיקן דרויסן הילכט נאָכאנאנד אַ הויך קול דורך אַ מעגאפאָן, וואָס רופט צו תשובה און חרטה, און דראַט מיט שטראַף און מיט גיהנום אויב מ'וועט נישט פאַרטרייבן דעם טייוול פון דער זינדיקער ערד...

דאָס האָט זיך אַזוי צעדרשנט דער וואַנדערער „פריטשער“, וועלכער האַלט נישט פון קירך און פון קלויסטער. ער האָט מיט דער הילף פון זיינע חסידים אויפגעשטעלט אַ ברייט געצעלט אונטערן אָפענעם הימל און וויל די פאַרבלאָנד־זשעטע אַרויפברענגען אויף דעם „גלייכן“ וועג. ער דערמאָנט דעם טייוול כמעט נאָך יעדן וואָרט. ער קען אַלע אייגנשאַפטן זיינע, און כאַטש ער רופט אים אָפט מיט פאַרשטעלטע נעמען, וויסן אָבער אַלע וועמען ער מיינט...

פאַר לוסין איז דער „טייוול“ אַ רעאַלע באַשעפעניש. זי זעט אים צוויי מאָל אין חודש פנים־אל־פנים אין דער געשטאַלט פון דעם פאַבריקס־פאַרוואַלטער ווען זי קומט אָפּנעמען די מאַגערע שכירות. ער געפינט כסדר פגימות אין איר אַרבעט, און ביז זי קריגט אַרויס דאָס געלט־קאָנווערטל באַפאַלן איר אַנגסטן, וויל געדענקען דאַרף מען, אַז די פירמע באַטראַכט דאָס אַרויסגעבן אַרבעט אַהיים פאַר אַ גרויסער טובה צו דער הויז־פּרוי, און קען זיך פאַרגינען צו זיין שטרענג און איבערקלייבעריש...

פלוצלינג כאַפט אָן דער יונגער פרוי אַ מאַדנער פאַרלאַנג אַרונטערצוגיין צום „ריווייוועל“. זי וואַרפט ווידער אַ קוק אין שלאַפּצימער און לאַזט זיך צו דער טיר. אויפן שוועל באַגעגנט איר דאָס צאָרן־שטראַפּנדיקע קול און הויערט איבער איר ביז זי קומט צו צום רחבותדיקן געצעלט, וווּ עס זיצן אַ פינף־צענדליק האַלב־פאַרשאַפענע, גענעצדיקע לייט פון ביידע געשלעכטער, כאַטש דעם „ברודער“ דזשאַנאַטאַנס שטימע קען, דאַכט זיך, אַ טויטן אויפוועקן...

דער „בעל־דרשן“ הייסט די עדה זיך מתווה־זיין אויף די זינד. ער איז מיט אַלעמען שטאַרק היימיש און רופט יעדן ביים ערשטן נאָמען. מיטאַמאָל דער־הערט זיך לוסיס קינדיש־טראַציקע פּראַגע:

— ברודער דזשאַנאַטאַן, ווער איז שטאַרקער — איז זי זייער ערנסט — דער האַר יעזוס צי דער טייוול? — און פאַר די אויגן שטייט איר דער קרעפטיקער, ברייטפלייציקער פאַבריקס־פאַרוואַלטער. דער עולם ווערט שנעל אויפגעהייטערט. קוקט מיט נייגער אַט צום באַלעמער, אַט אויף דער פרעגערין.
— ווייסט אַליין דעם ענטפער, שוועסטער לוסין — וויל יענער זיך נישט

לאָזן אויף אַ גליטשיקן וועג — פון דיר רעדט איצט אַרויס דער טייוול אליין —
וואַרנט ער זי שטרענג מיטן פינגער.

— ברודער דזשאַנאַטאַן — איז די יונגע פרוי ביי זיך נישט געפאלן —
איד וויל דיר פרעגן אַ צווייטע פראַגע — און נאָך איידער דער „ברודער“ עפנט
ס'מויל, רעדט זי ווייטער: — איז עס אַ יושר, אַז דו זאָלסט מיט דיין הויכער שטים
נישט לאָזן מענטשן שלאָפן, ווען יענע דאַרפן מאַרגן גיין פרי צו דער אַרבעט —
ביי די ווערטער הייבט זי זיך אויף און פאַרלאָזט שנעל דאָס געצעלט.

**

באַגינען, ווען דזשים כאַפט זיך אויף, געפינט ער, צו זיין גרויס פאַרווונדערונג,
לוסיין אין דעם אַפגעזונדערטן אַרבעטס-צימערל ביי דער מאַשין, איר קאָפּ איז
אַראַפגעזונקען אויף די הענט און אירע טונקל-בלאַנדע, צעשויבערטע האַר זענען
פאַרגאַסן פון דער אויפגייענדיקער זון. ער שטייט אַ ווייל אַ פאַרקלעמטער, אַ
שולדיקער און איילט אַוועק, אָן פרישטיק, צו דער אַרבעט...

אויף די וועגן פון די קארעליינאם

דער שווארצער דזשא האט געטריבן אן אויסגעפארן טראקל שטארק אין זייט פון רחבותדיק-ברייטן אספאלט-וועג. ער איז אפט אראפ אויף די שפיציקע שטיינד-לעך, וואס זענען געלאפן לענג-אויס, ווי ער וואלט קיינעם נישט געוואלט שטערן. און דאס טראקל האט זיך געשאקלט, געווארפן, אונטערגעשפרונגען...

אויטאס פון פארשיידענעם גרויס און קאליר האבן זיך אלע ווייל דורכגע-טראגן מיט א בליציקער שנעלקייט, ס'רוב פון די נייסטע און לעצטע מאדעלן. פון א סך איז געבליבן נאכהענגען א רוישיק געלעכטער, א הילכיקער אויסגעשריי. דער טאג איז געווען א זוניק-לויטערער, א קלארער, און הגם דער דרויסן איז געווען פול מיט באוועגונג, מיט גערודער, האט זיך אבער געפילט אין דער לופטן דער זונטיק; קלויסטער-גלאקן האבן זיך דא און דארט פלוצלינג צעקלונגען, שטיל געווארן, און באלד ווידער געלאזט הערן זייער מעטאלענעם רוף.

אויפן הינטערשטן טייל פון דעם טראקל זענען געלעגן דזשאס דריי זינדלעך: בענדזשי, סיד און ביל, גערוקט איינער פונעם אנדערן אויף א יאר. דער עלטערער, בענדזשי, וועמען עס איז געווארן אכצן, איז געווען א מוסקולדיק-אטלעטישער יונג מיט א געדיכט-פארוואקסענעם קאפ און נייגעריק-אויפגעריסענע אויגן. ער האט זיי איצט געהאלטן אראפ צו די רעדער און האט יעדן פארביילויפנדיקן קאר בא-גלייט מיט א זידל-ווארט, מיט א קללה, און מיט די נעגל האט ער פאר כעס נישט אויפגעהערט צו שאבן דאס האלץ פון דיל.

דער מיטלסטער, סיד, האט נישט געקענט פארשטיין דעם ברודערס שנאה צום ווייסן. ער האט, פארקערט, געזען אין אים בלויז מעלות, האט באוונדערט זיין דרייטקייט, זיין שטאלץ, נישט ווינציקער ווי זיין ווייסן גוף, גאנץ אפט איז ער פארכאפט געווארן פון פאנטאזיעס, אז ס'וועט אמאל קומען א דאקטאר, א גרויסער וויסנשאפטסמאן מיט א ווונדער-מיטל, מיט א כישוף-מעדיצין, וואס וועט

קענען פארוואַנדלען אַ שוואַרצע הויט אין אַ ליכטיק־ווייסער, אַ שטייגער, ווי ביי דער בלאַגדער איילין, די פאַרקויפּערין פון נאַשערייען אין פּילם־טעאַטער, וווּ „קאַלירטע“ איז דערלויבט צו זיצן אויף דער באַלאַקאַני.

ביים דערמאָנען זיך אין איילין, איז סיד געוואָרן פאַרחלומט. ער האָט זיך פאַרקוקט אויף אַן איינציקן וואַלקנדל אין דער הויך מיטן אויסזען, ווי אים האָט זיך געדאַכט, פון דער באַגערטער מיידל, און זיין האַרץ איז פול געוואָרן מיט בענקשאַפט.

— וואָס האָסטו צו „זיי“? — האָט זיך ביי סידן אַרויסגעכאַפט אַ טענה צום ברודער, — וואָס האָבן „זיי“ דיר געטון? — איז ער גרייט געווען זיך איינצושטעלן. צוליב איילין, פאַר אַלע ווייסע.

בענדזשי האָט אים אָפּגעמאַסטן מיט אַ בייזן בליק, ווי מען טוט עס מיט איינעם, וואָס איז אַריבער אויף דעם שונאס זייט, און האָט אַפילו נישט געפונען פאַר נויטיק צו ענטפּערן.

אין דער בלויער הויך האָט זיך פּלוצלינג דערהערט דער גערויש פון אַן עראַפּלאַן. בענדזשי האָט זיך האַסטיק אויסגעדרייט מיטן פנים אַרויף. ער האָט אים מיט נייגער נאַכגעפּאַלגט ביז ער איז נישט געוואָרן.

— אַ מיליטערישער „פּויגל“! — האָט ער אַ בורטשע געטון צו זיך און געפּילט ווי אַ קנויל הייבט זיך ביי אים אין האַלדז — די ווייסע ממזרים האָבן פאַרכאַפט דעם הימל און די ערד, — האָט ער ווייטער געבורטשעט.

— „אייל בעט יו“ — האָט זיך אָפּגערופן ביל, וועלכער האָט אויך געהאַט אַ צונאַמען „שרימפּ“, ווייל ער איז געווען דער יינגסטער און דער קירצסטער פון זיינע ברידער, — „אי וויל בעט יו“, אַז דו וואַלסט געהאַט חשק צו זיצן דאָרטן אויבן ביים רעדל, האָ?

— „סוועל טשענס!“ — האָט בענדזשי זיך ביטער פאַרקרימט און גענומען זידלען דעם אומבאַקאַנטן פּילאַט.

— פאַרוואָס זידלסטו אים? — איז סיד ווידער געוואָרן אויפּגערעגט — פאַר־וואָס? — און ער האָט זיך אויפּגעשטעלט. דער עלטערער האָט זיך אויך אויפּגע־שטעלט און ביידע האָבן זיך אָנגעקוקט ווי די הענער, גרייט אַריינצופאַרן איינער דעם אַנדערן אין די אויגן אַריין.

— „סטאַפּ איט!“ — האָט דער שוואַרצער דזשאַ אויסגעדרייט אַ בייז פנים צו זיי, — „סטאַפּ איט!“

די צוויי יונגען האָבן זיך אומוויליק צוריקגעלייגט אויפן דיל און זענען אַנט־

שוויגן געוואָרן. דזשאַ האָט אַוועקגערעדלט ווייטער, קלערנדיק ווי אַלע טאַטעס איבער דער וועלט, אַז דער יונגער דור גייט אַראָפּ פון גלייכן וועג, רייסט זיך אַהין, ווי ער געהערט נישט, איז חוצפהדיק. אַט האָבן שוין די „קאַלירטע“ פאַרפירט אַ שטרייק אין בוימנינגעם, אַלאַבאַמאַ, קעגן דער באַס־קאַמפּאַניע פאַר גלייכע זיין־פּלעצער מיט די ווייסע. זיי ווילן אַפּשאַפן „סעגרעגעישאַן“, האָט ער געחזקט.

ווער וואָלט געוואָגט אַמאָליקע יאָרן צו טראַכטן אַפילו וועגן דעם?

דזשאַ איז געווען ביי נישט אַזוי אויף דער פּליידעריי פון די יינגלעך, ווי אויף דער טואונג, וואָס ער האָט געדאַרפט אַפּטון גראַד היינט אום זונטיק. זיין ווייסער שכן, מר. סטעטען, האָט געהאַט אַריבערצופירן אייניקע זאַכן אין אַ דער־בייאיק שטעטל, און דער מאַטאָר ביי אים איז קאַליע געוואָרן. דער שוואַרצער האָט אַפּט אַרויסגעקוקט אויף זייטיקע פאַרדינסטלעך, מחמת דאָס מאַגער שטיקל לאַנד, אויף וועלכן ס'האַט זיך געפונען זיין פאַרם, האָט קוים געקענט שפייזן זיין גרויסע משפּחה, כאַטש אַלע האָבן דאָרטן געאַרבעט.

ווען דער פאַרמער איז שוין געהאַט אַראָפּ אויפן דאַרפישן שטעג, האָט זיך פּלוצלינג דערהערט אויפן הויפט־שאַסיי אַ שטאַרק־טעמפּער און שטאַרק־גרילצנ־דיקער ליאַרעם, ווי מ'וואָלט מיט געוואָלט פאַרהאַלטן אויטאָמאָביל־רעדער. ס'האַט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן, אַז ס'איז געשען אַ גאַנץ געוויינלעכע זאַך: אַ קאַר האָט פאַרבייגעאַילט אַ צווייטער און זיך שיעור נישט צוזאַמענגעשטויסן מיט איינער, וואָס איז אַנגעלאָפּן פון דער אַנטקעגנדיקער ריכטונג. צום גליק זענען די מענטשן אינעווייניק אַפּגעקומען מיט שרעק. ביידע אויטאָס זענען געבליבן שטיין, איבער־לאַזנדיק אַ קליינעם שטח צווישן זיך. די ערשטע האָט קיין צייט נישט פאַרלוירן און האָט זיך אַוועקגעטראָגן ווייטער. די אַנדערע אָבער האָט זיך נישט גערירט פון אַרט, משמעוּת, אַז עפעס איז דאָרטן פאַרט נישט געווען אין אַרדענונג.

דזשאַ האָט אַפּגעשטעלט דאָס טראַקל, און נאָך איידער ער האָט באַוויזן עפעס צו זאָגן, זענען די צוויי יינגערע יינגלעך אַראָפּגעשפרונגען פון טראַקל און האָבן זיך אַוועקגעלאָזט צו דער אַליין־געבליבענער קאַר. זיי האָבן דערוען אינעווייניק אַן עלטער פאַרפאַלק שטאַרק צעטרייסלט, בלייכע, אַן אַ טראַפּן בלוט אין דער מראה. דער מאַן ביים רעדל האָט געלאַצט אויף די שוואַרצע און געשוויגן. די ברידער האָבן זיך מיט שרעק איבערגעקוקט און נישט געוויסט וואָס צו טון. צום סוף האָט זיך סיד אַפּגערופּן צום יינגערן:

— פאַר אַהיים! — האָט ער אַ ווונק געטון אין דער זייט פון טראַקל, — איכיל שפּעטער אונטערקומען.

— „דאָנט לוק פאַר טראַבל, סידז!“ — האָט ביל אים געוואָרנט, און האָט גיך אָפּגעצויגן.

— „איף יו וואָנט מי, מיסטער“ — האָט זיך סיד געווענדט צום עלטערן מענטשן, וואָס איז נאָך אַלץ געזעסן אַ שטום-פאַרגליווערטער, — „אי קען טעיק יו טו דהי קאָנטי האַספיטאַל“ — און ער האָט גלייך צוגעגעבן — „איט'ס אַנלי עי פיו מיילס פראָם היר“.

פאַרבייפאַרער האָבן זיך אָפּגעשטעלט, אַרומגערינגלט די קאַר און מיט פאַר-דאַכט גענומען באַטראַכטן דעם שוואַרצן. באַלד איז אויסגעוואַקסן דעם שעריפס געהילף, און נאָך איידער ער איז דערגאַנגען וואָס ס'איז געשען, האָבן זיך שוין צו זיינע אויערן געטראָגן אָפּגעריסענע ווערטער און באַמערקונגען:

— „עי סטיקאָפּ!“

— דער „ניגער“ האָט געוואַלט באַרויבן ווייסע מענטשן!

— ער האָט אין קעשענע אַ סטילעט!

דער געזעץ-היטער האָט קודם באַזוכט סידנין און נישט געפינענדיק ביי אים קיין געווער, האָט ער זיך אַ ווענד געטון צום עלטערן מאַן:

— קען איד זען אייער דראַיווערס לאַיסענס?

יענער האָט אים מיט ציטערדיקע הענט דערלאַנגט דעם דאָקומענט און האָט זיך נישט אויפּגעהערט צו ווונדערן פאַרוואָס מען מאַכט פון אַלץ אַזאַ וועזן.

— מר. לעווי, פאַרט מיר נאָך! — האָט ער אים באַפוילן. ער האָט אַרייַנגעזעצט סידנין אין זיין קאַר און האָט זיך אַוועקגעטראָגן אין דעם דערבייאַקן שטעטל.

דאָרטן האָט ער אָפּגעטעלעפּאַנירט דעם שעריף מעק-מייקעל, וועלכער האָט ערשט געהאַט פאַרענדיקט זיין מאַלצייט און זיך געקליבן צו כאַפּן אַ דרעמל. אין אַן אַנדער צייט וואַלט ער געהייסן אָפּלייגן דעם ענין אויף מאַרגן, נאָר דער שעריף איז איצט „געלאַפּן“ אויף אַ העכערן אַמט אין דער קאָנטי, און ער האָט נישט געוואַלט „אַרייַנפאַלן“ מיט אַזאַ אומטיכטיקייט אין מויל פון זיין אפּאַנענט, האָט ער זיך באַלד אַרייַנגעשטעלט אין דער פּאַליציי סטאַנציע.

— האָסט געוואַלט באַרויבן די מענטשן? — האָט דער שעריף גלייך גענומען אויפן צימבל דעם שוואַרצן, נאָך איידער ער האָט זיך באַקענט מיט דער געשעעניש.

— נאָ, סער! — זענען סידס אויגן גרעסער געוואָרן און אַ בלייכקייט איז אַרויס אויף זיין שוואַרצער הויט, — נאָ, סער!

— וווּ איז זיין געווער? — האָט מעק-מייקעל נישט געקוקט אין זיין זייט.

— ער האָט נישט קיין געווער, סער, — האָט דער געהילף פאַרזיכערט, —
ער האָט עס מסתמא פאַרוואַרפן ווען ער האָט מיר געזען אַנקומען.
— ער האָט אָנגעשטעלט קעגן אייך אַ רעוואָלווער? — האָט דער שעריף
געפרעגט דעם עלטערן מאַן.
— ניין! — האָט מר. לעווי ענדלעך געקראָגן צוריק זיין קול, — ער האָט
אונדז געוואָלט העלפן.
— העלפן? איר מאַכט אַ טעות מיסטער! מיר קענען בעסער אָט די שוואַרצע
טייוואָלים, — האָט מעק-מייקעל געזען פאַר זיך אַ גוטע געלעגנהייט זיך צו ווייזן
אויפן פאַדערבלאַט פון דער איינציקער צייטונג אין שטעטל, — זעט בעסער, צי
איר האָט אייער געלט-טייסטער?
— יור האַנאַר, — האָט די עלטערע פרוי אָנגענומען דעם שעריף פאַר אַ
אַ ריכטער, — ער איז אַ גוט יינגל!
— זען אים אַריין הינטער די גראַטעס! — האָט דער לעצטער אַ קאַמאַדעווע
געטון צום געהילף, — וועט ער זיך נישט אַרומשלעפן איבער די וועגן.
— איך האָב זיך נישט אַרומגעשלעפט, סער! — האָבן זיך טרערן געשטעלט
ביי סידיין, — מיין פאַפּ האָט אַ פאַרם אָט דאָ נישט ווייט.
— זען אים אַריין! — האָט דער שעריף נאָך אַמאַל אויסגערופן. און דערביי
געקלערט, אַז מ'וועט אים דאַרפן פאַרהאַלטן כאַטש ביו אַריבער די וואַלן. דער
אַרעסט וועט, אַגב, אַריינשפילן אין די הענט פון די «סערגעגעישאַניסטן», מיט
וועלכע די קאַזנטי איז פול.
— איך פראַטעסטיר קעגן אַזאַ האַנדלונג, שעריף! — איז מר. לעווי געקומען
אינגאַנצן צו זיך, — איר האָט גאַרנישט קעגן דעם יינגל.
— איר ווילט מיך לערנען ווי צו פירן מיינע געשעפטן?
— דאָס זענען אונדזער אַלעמענס געשעפטן, שעריף! לאַזט דעם יינגל פריי
אויף מיין פאַראַנטוואַרטלעכקייט..
מר. מעק-מייקעל האָט דין און גיפטיק אַ שמייכל געטון אויף דער חוצפה
פונעם «באַרטערן», ביי וועמען ער האָט דערשנאַפט אין זיין אַקצענט, אַז ער גע-
הערט צו די «ווייסע נעגער», ווי יידן ווערן גערופן אין געוויסע געגנטן אין
דער סאַוט.
— איך קען פאַרשטיין אייערע סענטימענטן, — האָט דער שעריף געקוקט
מיט כלומרשטיקער מיטלייד אויפן פרעמדן, — צום באַדויערן קען איך נישט
דערפילן אייער פאַרלאַנג.

— אָבער דער יינגל איז אומשולדיק! — איז מר. לעווי געוואָרן אויסער זיך.
 — אויב ער איז אומשולדיק, וועלן מיר אים באַפרייען! — האָט דער געזעץ-
 היטער גרויסמוטיק דערקלערט, — אָבער דאָס דאַרף מען ערשט אויסגעפינען.
 — איך וועל די זאָך איבערגעבן מיין לאַיער! — איז ביים ייִדן געוואָקסן דער
 פאַרדראָס. — דאָ איז נישט סאָוועט־ראַשיאַ, שעריף! — און ער איז מיט דער פרוי
 אַרויס פֿון טיר.

סידן איז איצט געווען צווייפאַכיק שווער אויפן האַרצן: ערשטנס, וועט מען
 נישט וויסן אין דער היים וווּ ער איז פאַרפאַלן געוואָרן, צווייטנס, וועט ער היינט
 נישט קענען זען, ווי יעדן זונטיק אָונט, די בלאַנדע איילין אין פּאַיע פֿון טעאַטער.
 ער האָט פּויל און אומגעזען געענטפערט אויף די פּראָגן, וואָס דעם שעריפּס געהילף
 האָט אים געשטעלט, און הגם דער בחור האָט געשפּירט מיט אַלע חושים, אַז יענער
 זוכט אים צו פאַרפּלאַנטערן, אַז גראַטעס פאַרשפּאַרן אים דעם וועג צום פּרייען
 דרויסן, האָט ער זיך דאָך נישט געקענט פאַרשטעלן, אַז די מענטשן מיינען אים
 טאַקע שלעכטס צו טון...

פּלוצלינג האָבן זיך ביי סידן אָנגעצונדן די גרויסע אויגן, ער האָט מיט חידוש
 און פאַרוונדערונג דערזען אַנקומען די בלאַנדע מיידל, זי איז געווען אויסגעפּונצט
 אין אַ דיין, העל קליידל, דאָס קעפל איז געווען באַדעקט מיט אַ שטרוי־היטעלע,
 באַצירט מיט בלומען און סטענגעס, פֿון אונטערן מאַדנעם דעכעלע האָט זי נייִ-
 געריק באַטראַכט דעם אויפגעזאַמלטן עולם ביי דער פּאַליציי־סטאַנציע.

— מר. מעק־מייקל, וואָס קומט דאָ פאַר ביי אייך? — האָט זי געפרעגט מיט
 אַ דיין קולכל.

דער שעריף, וועלכער האָט געשמועסט מיט אַ פּאַר באַזוכער ביים אַריינגאַנג,
 און האָט בעת־מעשה געהאַלטן אַן אויג אויפן שוואַרצן יונג, האָט אויפגעכאַפט די
 ענדערונג אין יענעם, און מיטאַמאַל האָט אים עפּעס אַ בליץ געטון אין מוח:

— מיס איילין, מיר האָבן געכאַפט אַ „שוואַרצן פּויגל“ — האָט ער מיט אַ
 שמייכל צוגעוואונקען אויף דער גרויסער שטייג אַנטקעגן, — מיר קלייבן איצט
 באַווייזן קעגן אים, זאָגט מיר, — האָט ער זי מיט פאַרטרויען געפרעגט, — האָט
 איר אים נישט צומאַל באַמערקט ערגעץ פּריער? — דער שעריף האָט מיט זיינע
 רייד, ווי מיט דיין טאָן סוגעסטירט איר ענטפער.

— „אַ, אַי געווער לאַיקד דהיס גאַי!“ — האָט די מיידל אין דער לעצטער
 רגע געביטן איר מיינונג, — ער קומט יעדע וואָך אין טעאַטער אין קויפט ביי

א חתונה אויפן באַרג לבנון

מיר פאַרשיידענע נאַשערייען, און דערביי קוקט ער אויף מיר ווי איך וואָלט געווען אַ...
געווען אַ...

— „דאָנ'ט סעי נאָ מאָר!“ — האָט מר מעק־מייקל איר שנעל איבערגעריסן,
— איכ'ל מאָרגן, — האָט ער שוין איצט כמעט געפליסטערט צו איר, — אַרויפ־
קומען אייך זען...
קומען אייך זען...

ער האָט פאַרזשמורעט די קליינע, שפיציקע אייגעלעך. ס'האָט זיך ביי אים גענומען פאַמעלעך פיקן אַ פלאַן, וואָס האָט שוין באַצייטנס אים אָנגעפילט מיט שפּאַנונג און גליקזעליקייט...
שפּאַנונג און גליקזעליקייט...

דער סאקסאפאן

יעדן אונט קומט ביל דזשעקסאן ארויס מיט זיין סאקסאפאן אין עק געסל און צעבלאזט זיך מיט א משונה-מאדנער גרילצעניש. און בעת די באקן זענען אויפגעלאפן ביז צום פלאצן, רייסן זיך די אויגן זינע פון די נעסטן, ווי ס'וואלט זיי דארט ענג געווארן, און די דינע, לאנגע פיס שטייען אויך גישט איין אויף אן ארט.

אן עולם שווארצע חברהלייט, אפגעריסענע און בארוועסע, שטופן זיך צו אים, פאטשן פריילעך צום טאקט און אין דער פינצטערניש פינקלען ציין און ווייסלען ווי פון שדימלעך, ערשט ארויס פון כף-הקלע. און איין מאל ארויסגעקראכן, וועלן זיי שוין גיך נישט פארשווינדן, הגם דער הויכער, ברייטפלייציקער פאלי-צימאן, וועלכער שפאנט לענג-אויס דער עוועניו, וואלט עס שטארק געוואלט.

ער האט שוין לאנג געווארפן אן אויג אויף דער חברה און באזונדערס אויפן דינעם, טומליקן פירער זייערן, אבער ווי אויף צו להכעיס באמערקן זיי אים נאך העט-ווייט און עס בלייבט פון זיי קיין זכר נישט...

אזוי געשעט עס עטלעכע מאל דורכן אונט. דעם „בלויען-ראק" ווערט נישט מיאוס צו קומען אז דעם יונגווארג — צו אנטלויפן.

איז קארג פאר דזשעקסאן דאס שפילן, פארפאסט ער נאך לידלעך, לידלעך מיט א בייזן מיין אויף די ווייסע, וועמעס שייך ער פוצט יעדן טאג און פון וועמען ער ווערט אפט באליידיקט. עס טרעפט, ווען מען חזקט פון אים שוין צופיל, לאזט ער אין גאנג זיין באליבט לידל, וואס קילט זיין הארץ אין די הייסע דזשאַרדזשער זומער-אונטן, ווען איבער אים בליאסקען אפשר מיליאסן שטערן און רופן אים אין ווייטע, אומבאקאנטע וועלטן, און ארום אים רוישן, ווי אויף א יריד, די שווארצע חברים:

2. לא סא ווין

„שפיל, שפיל, סאקסאָפּאַן,
אַ מענטש דאַרף האָבן „פּאַן“,
אַפילו ווען ער איז אַ נעגער —
שפיל, שפיל, סאקסאָפּאַן,
ביזן ערשטן קריי פון האָן!
דער ווייסער איז נישט אַלע מאָל קליגער.

שפיל, שפיל, סאקסאָפּאַן,
עס שטעלט אַלץ אין קאָן
דער הוילער, דער פוילער, דער ניגער —
שפיל, שפיל, סאקסאָפּאַן,
דאָס בלוט איז רויט ווי מאָן
ביים שוואַרצן, ווי ביים ווייסן, דער קריגער...”

זוער ווייס, זוי שפעט דער שוואַרצער טרובאַדור וואָלט אויפגעהאַלטן זיינע
צוהערער, ווען אין געסל וואָלט זיך נישט באַוווּזן זיין מאַמע, אַ הויכע פרוי מיט
לאַכעדיקע אויגן מיט גריבעלעך אין די באַקן:

— זון, איך דאַרף רו און דו אויך! האָסט פאַרגעסן?

אַ גאַנצן טאָג, בעת דער סאקסאָפּאַן הענגט אָן אויסגעשייערטער אין לייוונ-
טענעם זעקל אויף דער וואַנט, שפּאַנט ביל דזשעקסאָן איבער די גאַסן מיט אַ
קעסטל פּוץ-געצייג אויף דער פלייצע און מיט איין וואָרט אין מויל: — „שיין!“...
און ווען קיינער רופט זיך נישט אָפּ, האָט ער זיך ליב צו פאַרקוקן אויף די „קעפּ“
פון די צייטונגען, יעדע פון זיי האָט צו דערציילן שרעקלעכע און ווונדערלעכע
געשעענישן, היינט, למשל, לייענט ער „צענדליקער קוילנגרעבער פאַרשאַטן לע-
בעדיקערהייט!“ אַ ינגל באַהאַלט זיך אין עראַפּלאַן און פליט אַריבער דעם
אַטלאַנטיקן!

דאָס אומגליק מיט די פאַרשאַטענע אַרבעטער פאַרקלעמט אויף אַ מינוט
זיין האַרץ, אָבער באַלד צעבליען זיך זיינע אויגן און אין אים וועקט זיך אויף
אַ קנאה צו יענעם אומבאַקאַנטן, גליקלעכן ינגל. ער איז שוין גרייט צו קויפן
אַ צייטונג און איבערלייענען די גאַנצע באַשרייבונג פון דער ווונדערלעכער נסיעה,
ווי זיין בליק פאַרטשעפעט זיך אין אַ שטיקל נייעס, אַז שוואַרצע רעסטאָראַן-

א חתונה אויפן באַרג לבנון

אַרבעטער ווערן פאַרביטן אויף ווייסע. ביל לייענט נישט ווייטער. ער פאַרגעסט אין גאַנצן אין דעם קליינעם פליצער. ער נעמט זיין קעסטל און לאָזט זיך לויפן אַהיים.

ווען ער עפנט די טיר, געפינט ער שוין דאָרטן דעם פאַטער:
— אַזוי פרי, ביל? — האַלט דער עלטערער דזשעקסאָן די אויגן אויפן דיל.
— איך האָב עס געזען אין „פייפער“ פאַפ! — ענטפערט דער זון און ביידע נעמען וואָרטן אויף דער מאַמען. זי האָט אַזוי פיל ווערטער זיי צו טרייסטן. יענעם אַוונט גייט ביל נישט אַרויס מיטן סאַקסאַפאָן צו זיינע ידידים, צום ערשטן מאָל!

2.

אַ פאַר חדשים זענען אַריבער. עס האָבן גענומען פאַרפאַלן ווערן פאַרשיידענע חפצים פון שטוב. פון טאַטנס קעשענע איז נישט געוואָרן דער זייגער.
ביל ווייס, ווהיין די זאַכן ווערן פאַרשווונדן. דער מאַמעס און זיינע פאַר- דינסטן קלעקן אַפילו נישט אויף דאָס נייטיקסטע. דאָס ערגסטע איז — דער פאַטער איז געוואָרן אַפגעלאָזן, שווייגנדיק, פאַרביסן. בלויז דאָס ווייב קען נאָך ביי אים אַרויסרופן אַ פרייע מינע. זי טענהט אַפט צו אים.
— „דזשים דזשעקסאָן, זע, וואָס פון דיר איז געוואָרן? אַ קוכער ווי דו דאַרף זיך אַזוי זאַרגן צו געפינען אַרבעט? און פון אירע אויגן שיינט אַרויס דעמאָלט אַ מאַמעשע גוטסקייט.
— אַבער קיינער וויל מיך נישט! — ענטפערט דזשים באַליידיקט און וואָרפט אַ בליק אויף דער וואַנט, ווו דער סאַקסאַפאָן הענגט.

ביל איז, פאַרשטייט זיך, טיף גערירט פון זיין טאַטנס לאַגע, פון דעסט וועגן גיט זיך זיין אויג אויך אַ גליטש אויפן סאַקסאַפאָן, אַבער נישט אַן שרעק...
דאָס שוואַרצע יונגוואַרג האָט זיך געקליבן אין געסל. ביל האָט קלאָר גע- הערט זייערע געשרייען און אויסרופן. דער יונג פאַרשטייט, אַז איצט איז נישט די צייט אַרויסצוגיין און ער לייגט עס אַפ אויף מאַרגן. אַבער אויך אויף מאַרגן און איבערמאָרגן איז אין שטוב נישט היימלעך. קריכט ער פרי אַוועק צו זיין געלעגער און דעקט זיך צו מיט דער דעקע איבערן קאַפ. נישט צו זען דעם פאַר- צערטן טאַטן און נישט צו הערן דעם פריילעכן געפילדער אין דרויסן.

שבת אַוונט האָט ביל נישט אויסגעהאַלטן און ער האָט געוואַלט אַראַפנעמען דעם באַליבטן אינסטרומענט. אין יענער רגע ווערט די טיר אויפגעפראַלט און

דער טאטע וואקלט זיך אריין מיט א צעקרימט, פארפלאמט פנים און מיט ביזנע, אומפארשטענדלעכע רייד. א שארפער גערוך פון אלקאהאל טראגט זיך פון אים. דערזעענדיק בילן ביים סאקסאפאן, ווערן זיינע רייד קלאר און דראענדיק: — ריר עס נישט אן, דו הינטישער זון! דו הערסט? און ער לאזט אים אראפ א פאטש.

מוטער און זון קוקן זיך פארווונדערט איבער און זייערע בליקן בלייבן הענגען אויפן פאטער.

— וואס גלאצט איר אזוי אויף מיר? — צעשרייט זיך דזשים נאך העכער — יא, איך בין שיכור! גאט פארדאמט שיכור! געפעלט אייך נישט? איינמאל אין אן אינדערפרי איז קיין פרישטיק נישט געווען. די מוטער איז שוין געווען פון לאנג אוועק צו דער ארבעט. דער פאטער איז געזעסן א צע-רייצטער און מיט איין אויג געלויערט אויפן אינסטרומענט אין זעקל. ביל האט זיך נישט געאיילט אוועקצוגיין.

— פארוואס גייסטו נישט צו דער ארבעט? — האט דזשים געוואלט וויסן. — איך וועל נישט גיין! — איז דער יונג אויפגעשפרונגען און איז צו צום סאקסאפאן. דער פאטער איז שוין דארט געווען. — גיב מיר דעם סאקסו! — האט זיך ביל פארלוירן — גיב מיר דעם סאקסו! — נישט פון מיר! — איז יענער געווארן נאך צערייצטער. — דו וועסט אים פארקויפן! — האט ביל א פארצווייפלטער אנגעכאפט א ברעג פונעם ליוונטענעם זעקל.

דזשימס אויגן זענען פארגאסן געווארן מיט בלוט. ער האט מיטן גאנצן כוח א שטייס געטון פון זיך דעם זון און איז מיט דער מציאה ארויס פון טיר. ביל איז געפאלן. ער האט געפילט א ווייטיק אין אלע אברים, און נאך מער ווי דער ווייטיק איז געווען די באליידיקונג, די הילפלעזיקייט. אים האט גענומען שרעקן די ליידיק-געבליבענע וואנט, דאס גאנצע שטיבל. ער האט זיך פאמעלעך ארויסגעשארט פון דארטן און איז אוועק צו דער מאמען אויסגיסן פאר איר דאס הארץ.

געטראפן האט ער זי ביי א בעקן אנגעפילט מיט וועש. זי האט אויסגעזען מיד אין אויסגעשעפט. גרויסע טראפנס שווייס האבן זיך געקייקלט פון איר שטערן און זיך אויסגעמישט מיט די מולינעס. דערזעענדיק בילן, האט זי זיך צעשמייכלט. זי האט זיך נישט געוונדערט אויף זיין קומען. ער פלעגט איר אפט ארויסהעלפן. און אויך איצט האט ער זארגפול גענומען אויסהענגען די וועש אין הויף, ווען

ער האָט איר געוואָלט עפעס זאָגן, האָבן זיך אים די ווערטער געשטעלט אין האַלדז. עמעצער איבערווייניק האָט זי אַ רוף געטון. האָט זי אים אַ צייכן געגעבן, ער זאָל וואַרטן.

ביל האָט לאַנג געוואַרט און, זיך נישט דערוואַרטנדיק, איז ער אַרויס אין דרויסן, די זון האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרגיין, באַגאַסן די גאַסן מיט אַ קרענקלעך-געלן ליכט. דער יונג האָט אומגעבלאַנקעט אָן אַ ציל, ווי אַ פאַר-בלאַנדזשעט קעבלל צווישן מענגעס מענטשן, מיט אַן אומעטיקן „שיין“ צווישן די ציין. אים האָט נישט געצויגן, ווי יעדן פאַרנאַכט, אַהיים. פאַרקערט, וואָס ווייטער ער איז אַוועק פון דעם שטיבל, אַלץ לייכטער האָט ער זיך געפילט, און ווען ער האָט זיך צום סוף דערזען אויסערן שטאַט, איז ער אפילו פריילעך געוואָרן. ער האָט זיך אַראַפגעלאָזט אויף אַ שטיין און זיך פאַרקוקט אויפן טייכל, וואָס האָט זיך געשלענגלט אין אַן אומבאַקאַנטער ווייט, מיטנעמענדיק מיט זיך דעם בלאַס-געוואַרענעם הימל, די ערשטע צעצונדענע שטערן...

פון ערגעץ איז אַנגעלאָפן אַ לאַקאַמאַטיוו מיט אַ לאַנגער שורה פראַכט-וואַגאַנען און האָט זיך מיט אַ גרילצעניש און געפילדער אַ שטעל אָפּ געטון אויף יענער זייט טייכל.

ביל איז אַריבער דאָס בריקל, איז פאַמעלעך צוגעקומען צום צוג און גענומען מיט נייגער באַטראַכטן די רייע וואַגאַנען מיט פרעמד־שטאַטישע אויפשריפטן. מיטאַמאַל האָט ער באַמערקט אויף אַ דאָך עטלעכע יינגלעך, ווייסע און שוואַרצע, אַרויסקוקן פון זייער באַהעלטעניש. ביל האָט זיך ברייט צעשמייכלט, ער האָט זיך דערמאַנט אין יענעם מוטיקן יינגל, וועלכער איז באַהאַלטענערהייט אַריבערגע-פלוין דעם אַטלאַנטיק און אים האָט אַ צי געטון צו די אייזערנע טרעפּ, וואָס פירן צום דאָך. אויף אַ רגע האָט פאַרבייגעשוועבט פאַר אים די מאַמע מיט איר לאַכנדיקן געשטאַלט, און ער האָט שוין געוואָלט אַפטרעטן. נאָר די סצענע מיטן פאַטער אין דער פרי, דער פאַרדראָס איבערן פאַרשוונדענעם סאַקסאַפּאָן און נאָך מער — די אוואַנטורע מיט אַ כאַפּטע יונגוואַרג אויפן דאָך פון אַ פראַכטצוג צו נייע שטעט און נייע איבערלעבונגען, האָבן ביים פּופצן-יעריקן בחור איבערגע-ווויגן, און אַן אַטעם, ווי אַ פאַרפאַלגטער האָז, איז ער פלינק אַרויף די טרעפּ, און נאָך איידער ער האָט צייט געהאַט זיך אומצוקוקן, האָט דער צוג זיך שוין האַסטיק געטראָגן איבער די נאַכטיקע פעלדער אויפן וועג קיין ניו-יאָרק.

נאָך פיל אומוואַגלעך איבער שטעט און שטאָטן, גייט איצט ביל אום אַ פאַרכישופטער איבער די גאַסן פון ניו־יאָרק מיט אַ פאַרריסענעם קאַפּ און מיט ווונדער אין די בליקן. אים דאַכט זיך אַלץ, אַז אַט די ריזן־מויערן, די פאַרקן און די בריקן, וועלכע וואַקסן כסדר אַרויס פונעם ווירבלדיקן שניי, זענען נישט קיין אמתע. אַט באַלד וועט ער זיך גוט אַ רייב טון די אויגן, און אַלץ וועט פאַרשווינדן ווי אַ חלום...

— „שיין!“ — פאַרגעסט ער פון דעסט וועגן נישט צו דערמאָנען די פאַר־בייגייער, אַז ער פּוצט שידך — „שיין!“ אָבער זעלטן קוקט זיך עמעצער אום אויף אים. בלויז די ינגלעך, דאָ־און־דאָרטן, לאַכן אים אַריין אין פנים, אָדער קרימען אים איבער, אַנדערע וואַרפן אים נאָך אַ שניי־קויל — „געפונען אַ צייט צו פּוצן שידך!“

ס'קומען טעג, איינער קעלטער פונעם צווייטן. די לופט איז שאַרף ווי אַ שווערד און די ערד איז פאַרקאָוועט מיט אייז. ביל טוילעט זיך אינעם צעריסענעם מאַנטל, וואָס ער האָט ערגעץ דערטאַפּט, און טראַכט פון זיין היימשטאַט מיט די הויכע פאַלמעס באַגאַסן מיט זונשיין, פון זיין מאַמען, פון די חברים אין די פריי־לעכע אַוונטן אין עק געסל, און אים כאַפט אַרום אַ טיפע בענקשאַפט נאָך זיי, און ער באַשליסט זיך אומצוקערן אַהיים. שוין פונעם באַשלוס אַליין ווערט אים וואַרעמער... פון דעסט וועגן האָט ער די נסיעה אָפּגעלייגט פון טאַג אויף טאַג.

איינמאָל, גייענדיק אַ הונגעריקער און אַ דורכגעפרויערענער איבער אַן אומ־באַקאַנטער גאַס אין ברוקלין, האָט זיך דעם יונג אויסגעוויזן, אַז מען האָט אים אַ רוף געטון פון אַ פענצטער. ער איז אַריין אין קאַרידאָר פון אַ הויכער געביידע און גענומען זוכן די דירה. אויף יעדן שטאַק האָבן זיך געפונען צו זעקס טירן, אָבער וווּ אַנצוקלינגען האָט ער, פאַרשטייט זיך, נישט געוויסט. איז ער זיך מיט אַן און קלינגט אַן אין אַלע זעקס. דאָרט, וווּ די טיר האָט זיך יאָ געעפנט, האָט מען געוואַרפן אויף אים אַ פאַרדעכטיקן בליק און זי טאַקע גלייך פאַרקלאַפט. ביל האָט זיך נישט געאיילט אַרויסצוגיין אין גאַס. איר קאַרידאָר איז געווען וואַרעם און ס'האַט געשמעקט מיט אַנגענעמע ריחות פון פאַרשיידענע אויסטערלישע מאַכלים. ער האָט זיך איבערגעבויגן איבערן ראַדיאַטאָר און אַ בייזער זיך פאַר־קוקט אויף אַ קליאַמקע פון אַ טיר, ווי ס'וואַלט געווען אַ לעבעדיקע זאַר. אים האָט זיך טאַקע אויסגעדוכט. אין דער האַלב־טונקלקייט, אַז ס'איז אַ קליין, ווייט

הינטעלע מיט א קיילעכדיק קעפל, א צעפיעשטשעטס, וואָס רייכע דאַמעס טראָגן אויף די הענט, און דאָס כלכל ווינקט צו אים און רייצט זיך מיט אים — „נישט איך וועל אַליין אַריין אין שטוב, נישט כּוועל דיך אַריינלאָזן...”

דער יונג האָט זיך פּלוצלינג אָפּגעריסן פּון אָרט און מיט אַלע כּוחות אַזאַ דריק געטון די קליאַמקע, אַז די טיר האָט זיך ברייט אויפּגעפּראַלט. ער איז געבליבן שטיין אין אַ קיך, וואָס איז געווען טיילווייז באַלויכטן פּונעם גאַז-לאַמטערן. אויפּן טיש האָט ער באַמערקט ברויט, פּוטער און אַ גלאַז טיי. דערביי האָט זיך געפּונען אַ גרויסער אויפּנאַם-צימער. דאָרט איז געשטאַנען אַ פּיאַנע און אויף איר האָט מיט אַ שאַרפּן גלאַנץ שעמערירט אַ... סאַקסאָפּאָן. דעם יונגן מוזיקער האָט אַרומגעכאַפּט אַ ווילדע פּרייד. ער האָט אַ נעם געטון דעם אינסטרומענט און האָט זיך צעבלאַזן מיט אַזאַ ברען און באַגייסטערונג, אַז ער האָט זיך אין גאַנצן פּאַרגעסן, וווּ ער געפינט זיך...

מיטאַמאַל האָט אים אַ שניט געטון אין די אויגן. דאָס גאַנצע צימער איז באַגאַסן געוואָרן מיט אַ העל-בלענדנדיקן ליכט. לעבן אים איז אויסגעוואַקסן אַ פּאַרצאַרנטער מענטש מיט גרוי-צעשויעברטע האָר. ער האָט אויף אים געהאַלט מיט שטראַמען ווערטער. דער יונג איז נישט געווען בכּוח עפעס צו זאָגן. בלויז די גרויסע, צעשראַקענע אויגן האָבן דערציילט, וואָס ס'קומט פּאַר ביי אים אין האַרצן.

— ווי ביסטו אַריין אַהער ווי ביסטו אַריין אַהער? פּאַרוואָס שווייגסטו? פּאַרוואָס ענטפּערסטו נישט? דער מענטש האָט זיך נישט געוואַלט אייננעמען — איך וועל דיך אַרעסטירן! אַזוי זאַל מיר גאַט העלפּן! איך וועל דיך אוועקשיקן אויף פּופּצן יאָר אין געפּענגעניש! דו הערסט? דו, דו, דו, שווייגסט, האָ?

— איך בין הונגעריק! — האָט זיך ווי אַרויסגעכאַפּט ביי בילן. אַ בלייכ-... האָט זיך דורכגעשלאָגן דורך זיין שוואַרצער הויט — אין יין הונגעריק!

— דו ביסט הונגעריק? — האָט דער באַלעבאַס גענומען שפּאַנען אַבער די צימערן און געפּינענדיק אַלץ אין אַרדענונג. געוואָרן ווייכער — די ביסט הונ- געריק? וואָס איז ביי מיר אַ רעסטאַראַן? וואַרט! דו וועסט ביי מיר גיין אויף פּופּצן יאָר אין געפּענגעניש — נאָר עפעס האָט ער זיך נישט געאַיילט צו רופן די פּאַליציי. באַלד האָט ער זיך דערמאַנט, אַז ער האָט דעם פרעמדן געטראָפּן מיטן סאַקסאָפּאָן, און אים האָט אויף ס'ניי אַ שפּאַר געטון דער כּעס: — דאָ-אַ האָסטו געפּונען שפּייז?

— „נאָ סער!“ — האָט בילס קול געציטערט — איך האָב אַמאַל געהאַט אַזאַ

אינסטרומענט... איך האָב אים דערזען אויף דער פּיאַנע — האָט זיך אַ פּאַרטרוימ־
קייט צעגאַסן איבער אים...

— נו, גוט — איז דער באַלעבאַס געוואָרן אין גאַנצן ווייך — דיין גליק,
וואָס איך בין היינט אין אַ גוטער שטימונג, אַז נישט וואָלט איך... — און ער
האַט אים געוואָרנט מיטן פינגער...

— „איי טהאַנקיו, סערי!“ — האָט ביל אַ גליקלעכער געשעפטשעט און זיך
גערוקט צו דער טיר.

— איי, דו! — האָט זיך דער גרויסער מענטש ווידער צעשריגן, אָבער דאָס
מאָל שוין גוטמוטיק — האָסט דאָך געזאָגט, אַז דו ביסט הונגעריק, גיי, וואָס
זיך איין!

אין אַ פּאַר מינוט אַרום איז דער יונג געזעסן ביים טיש און האָט מיט אַן
איינגעהאַלטענעם אָפעטיט געשלונגען אַלץ, וואָס מען האָט אים דערלאָנגט.
אַנטקעגן אים איז געזעסן דער באַלעבאַס און געקוקט אויף אים, אָבער געזען
האַט ער פּאַר זיך זיין אייגענע יוגנט, ווען ער איז אַריבערגעקומען פונעם קליינעם
שטעטל פון מזרח־אייראָפּע קיין אַמעריקע. די צייט פון פרעמדקייט און עלנט, פון
אַרבעט אין פּאַרשטיקטע שעפּער בייטאַג און פון אַנגעשטרענגטן לערנען אין
מוזיק־שול אין אַוונט, אים האָט גענומען שטיקן אין האַלדו. ער האָט זיך אויפּגע-
הויבן, אויסגעמאַסטן נאָך אַ מאָל אַלע צימערן און זיך אַנגערופן צום יונג, קוקנדיק
אים גלייך אין פנים:

— וואָס האָסטי געטון מיט דיין סאַקסאָפּאָן? האָסט אים מסתמא פּאַרטאַכ־
לעוועט און דאָס געלט אויסגעגעבן אויף נאַרישקייטן, האָ?

— „נאָ סערי“ — האָט זיך ביל אויפּגעכאַפט פון אַרט — „נאָ, סערי!“ איך
שווער! מיין פּאַטער האָט אים געמוזט פּאַרקויפּן... יא, ער האָט געמוזט... — און
ער האָט אַרונטערגעלאָזט דעם קאַפּ.

— נו, אַזוינע זאַכן טרעפּן — האָט דער מוזיקער אַרויסגערעדט פּאַרטראַכט
— און דעם אמת געזאָגט, שפּילסטו נישט שלעכט...

ביל איז געשטאַנען מיט אַנגעשפיצטע אויערן און מורא געהאַט צו פּאַר־
לירן אַ וואָרט.

— און מיין סאַקסאָפּאָן — האָט דער מוזיקער ממשיד־געווען — זע איך,
געפעלט דיר, וועל — קום אַרויף אַ צווייטן מאָל, וועלן מיר זען, נאָר פּאַרגעס
נישט אַנצוקלאָפּן איר טיר! — האָט ער אַ שמייכל געטון — נו, גיי! איך האָב
נישט ליב, ווען מען דאַנקט מיר.

**
*

צוויי וואַכן שפּעטער איז ביל געווען צוריק אין זיין היימשטאָט. די שטענדיק-לאַכנדיקע מאַמע האָט געוויינט פון פרייד און נישט געוואָלט גלייבן, אַז זי זעט צוריק איר זון. אַפילו דער טאַטע איז אויך געווען צו אים אויפגעלייגט און זיך נישט געקענט אַפּוונדערן אויפן „נייעם“ סאַקסאַפּאָן. און פון דער שוואַרצער חברה איז דאָך אַפּגערעדט. זיי זענען געווען אין זיבעטן הימל, וואָס זייער פירער האָט זיך אַפּגעזוכט. אין די אַוונטן האָבן זיי זיך אויף ס'ניי צונויפגעקליבן אין עק געסל, אַרום בילן, און זיך צוגעהערט צו זיינע לידער, ווי ער האָט זיי משונהדיק און מאַדנע אויסגעזונגען און אויסגעשפּילט אויפן סאַקסאַפּאָן. נאָר אין די לידער זיינע האָבן זיי מער נישט באַמערקט יענע ביטערקייט און בייזקייט קעגן די ווייסע, וואָס זיי זענען געוויינט געווען צו הערן פון אים פריער...

אין א פארװארפן שטעטל

מאיר ליס האָט זיך אומגעדרײט איבערן רעסטאָראַן. די לײדיקע טישלעך האָבן אָנגעװײט אַן אומעט, אַ לאַנגװײל. ער האָט עטלעכע מאָל אַ נעם געטון די שטעטלשע צײטונג, זיך שטאַרק צעגענעצט און זי צוריקגעלייגט. איבער די פאַר-נעפלטע פענצטער האָט דער רעגן געבײטשט מיט אַזאַ רוגזא, װי ער װאַלט װעלן דורכברעכן די גלעזערנע מחיצה און פאַרפלייצן די סײַװי פּײכט־נאַסע װענט און דילן...

פון קיך איז אַרויס אַ ברייטפלייציקער מאַנסביל מיט אַ פאַרפלעקטן פאַרטעד. ער האָט זיך פאַרקוקט אױפן דרויסן און זיך גענומען רײבן דעם פאַרוואַך־סענעם קײן:

— כ'מעג שױן באַצײטנס פאַרמאַכן ס'קרעמל...

— נישט געזאָרגט, מר. גרין — האָבן זיך בײַ ליסן צעשפּילט שדימלעך אין די שמאַלע אױגן, און ס'האַט זיך געדוכט, אַז דאָס אױסגעצױגן־בײנערדיקע פנים מיטן נאַקעטן שאַרבן, װי אױף בילדער פון פאַרצײטיקע אַסקעטן, לאַכט מיט אַן אומגעזענעם געלעכטער — דער רעגן האַלט שױן אַן אַ קימאַלן פון דרײ טעג, און די װאָך, כידוע, פאַרמאַגט גאַנצע זיבן...

— בײס זיך אָפּ די צונג! — האָט דער רעסטאָראַטאָר געוואָרפן אַ פינצטערן בליק אױף אים און איז פאַרשוונדן הינטער אַ פאַרהאַנג.

זײט זײן פרויס טױט איז סעם גרין אָפט אָנגעקומען צום יונגס הילף. ער איז אָפילו מיט אַ שטיקל צײט צוריק מיט אים אַריבערגעפאַרן אין דער נאַענטער קיובאַ, װוּ עס געפּינט זיך זײנע אַ שװעסטער, אַן עלטער מיידל, מיטן חשבון, דאַרטן צו שטעלן אַ חופּה און אין זכות פון מאירס אַמעריקאַנער בירגער־פאַפּירן, זי אַריבערברענגען אין די שטאַטן. װעט ער האָבן אַי געטון אַ טובה איר, אַי זיך,

מחמת אן אן אייגענעם מענטשן ביי דער זייט, בפרט אַ לייבלעכע שוועסטער, האָט ער זיך געפילט עלנט און פאַרלאָרן.

באַקענענדיק זיך אָבער נענטער מיטן אויסגעצערטן דראַנג און זיין מאַדנער פירונג, האָט דאָס מיידל נישט געוואָלט איינגיין אָפילו אויף אַ פיקטיווער חתונה, און ביידע מאַנסבילן האָבן זיך געמוזט אומקערן מיט ליידיקן אַהיים. פון אַ ווייטן ווינקל האָט זיך דערהערט אַ שווער אַטעמען און באַלד אַ היזעריקלעך קול:

— וויפל איז שוין דער זייגער, מאיר?

— דריי, קאַרפּעלע, דריי! — האָט ליט גערעדט צערייצט — האָסט געכאַפט דעם אמתן דרימל...

— האָסט עפעס בעסערס וואָס צו טון אין אַזאַ וועטער? — האָט זיך קאַרפּ פאַרענטפּערט. ער האָט זיך פּויל אויפגעהויבן און איז מיט שווערע טריט צוגע-קומען צו יענעם.

מאיר ליט האָט פון דער זייט באַטראַכט דעם שווער-וואַגיקן קאַרפּ, זיין שפיציק בייכל, ווי ביי אַ מעוברתער אשה, זיין צופרידן גלאַנציקע צורה, און ער האָט זיך נישט אויפגעהערט צו ווונדערן ווי אַזאַ איינער האָט געקענט ווערן זיין חבר, שכן און שותף. זיי האָבן ביידע געוווינט אין איין צימער און געפּעללט מיט ווייבערשע שמאַכטעס אין שוואַרצן געגנט, און הגם זיי האָבן זיך געקהלט אין פאַרשיידענע אַרגאַניזאַציעס, וועלכע האָבן אויך געהאַט אַפּטיילונגען אין אַט דעם פאַרוואַרפענעם דרום-שטעטל, זענען זיי באמת צו קיין איינער פון זיי נישט געווען צוגעבונדן.

פאַרן רעסטאָראַן איז פאַרפאַרן אַ קאַר און באַלד האָט זיך באַוויזן אינעווייניק אַ פנים-חדשות, ער האָט זיך אין פאַרלעגנהייט אַרומגעקוקט. דריי פאַר אויגן האָבן אים באַגעגנט מיט גרויס חידוש.

— אַ יידישער רעסטאָראַן, האַ?

— יעס סערי! — האָבן אַלע דריי, ווי אַפּגערעדט, אויסגערופן אין איין קול. דער פרעמדער האָט אויפגעהאַנגען דעם רעגנמאַנטל און זיך צוגעזעצט ביי אַ טישל. ער האָט עפעס באַשטעלט ביי דעם איבער אים שטייענדיקן רעסטאָ-ראַטאָר און זיך פאַרטיפּט אין אַ צייטונג.

ליט האָט אים פון דער ווייטנס געפאַרשט, געוואָלט דערשנאַפּן פון וואַנען דער פּויגל איז אָנגעפּלויגן און וואָס זיין טואונג איז. דער קאַפּ מיט די צעכוואַ-ליעטע קוטשערן, דער ערנסטער, אַ ביסל מיידער בליק פון אינטער די געדיכטע

א חתונה אויפן באַרג לבנון

ברעמען, האָבן אים צוגעגעבן השיבות. ער האָט געקענט זיין אַ פּראָפּעסאָר אין אַ קאַלעדזש אין אַ פּראָווינץ־שטאָט, אַ „דזשאָדזש“ אין אַ קרייז־געריכט, צי גאָר איינער פון דער שרייבערישער פּראָפּעסיע. אָבער ווי קומט אזא שישקע אין אזאַ געגנט. און איז אזאַ רעסטאָראַן?

מאיר ליס האָט זיך פּאַרזיכטיק צוגעשאַרט און האָט פּאַרנומען אַן אַרט ביי אַן אַנטקעגנדיקן טישל.

— אַ שרעקלעכער וועטער!

— יעס.

— איר זענט נישט קיין היגער, האָב איך געטראָפּן, סער?

— געטראָפּן!

— מיין נאָמען איז ליס, מעג איך וויסן אייערן, סער?

דער פרעמדער האָט אַ ווייל נאָכגעטראַכט און שטיל געזאָגט נישט קוקנדיק

אויף אים:

— דייוויס, יא, בען דייוויס, און איך בין אַ סיילסמאַן. האָב איך געשטילט

אייער נייעריקייט? — און ער האָט זיך געוואָלט ווידער נעמען פאַר דער צייטונג.

— אַ סיילסמאַן מיט אזאַ אויסזען?

— „אי דאָנ'ט קאַמפּליין?...“ — האָט דייוויס גערעדט פון דער צייטונג אַרויס.

— אין אזאַ שטעטל און ביי אזאַ וועטער דאַרף איך זיין שטאַרק אומעטיק,

מר. דייוויס...

— ס'איז! — האָט יענער קורץ אָפּגעהאַקט.

— וואָס וואָלט איר געזאָגט, ווען מען לאַדט אייך היינט אַוונט איין צו אַ

באַנקעט? — האָט דער יונג אים נישט געלאָזט צורו.

דייוויס האָט אָפּגעמאַסטן דעם נפש מיט ביטול און נישט געענטפּערט.

— איך מיין עס זייער ערנסט, מר. דווייס, אויב איר וואָלט נאָר געוואָלט.

— ווער וועט עס מאַכן באַנקעטן פאַר אַן אומבאַקאַנטן מענטשן און פאַרוואָס?

— האָט דער פרעמדער אוועקגעלייגט די צייטונג און נישט געוואוסט וואָס צו

טון מיט זיך.

ליס האָט זיך צוגערוקט נענטער. די שוואַרצע, לויערנדיקע אייגעלעך האָבן

געפינקלט מיט סודות: — איר דאַרפט נאָר וועלן, סער!

דער פרעמדער האָט אים באַטראַכט מיט חידוש און געקנייטשט מיט די

אַקסלען... דער רעגן, דאָס פרעמדע שטעטל און דער עיקר דאָס צוגעגעסענע

מענטשל האָבן סוגעסירט צו עפעס אַן איבערבייט. דער דורכגעטריבענער פּוקס האָט עס דערשנאַפט. ער האָט געפרעגט:

— מעג איך וויסן, מר. דייוויס, צי איר רעדט יידיש?
דייוויס האָט זיך פאַררויטלט, ווי ער וואָלט פּלוצלינג דערהערט קלאַנגען פון אַ היימיש ליד, און אפשר דערפאַר ווייל מ'האַט אים געכאַפט אין אַן אומ־אַנגענעמער לאַגע.

— איז עס נייטיק? — האָט ער זיך געוונדערט.
— נישט זייער שטאַרק! אָבער פאַרשטיין, פאַרשטיי איך — האָט ליס גע־שמייכלט מיט זיין מעפיסטאַ־שמייכל — אַז איר פאַרשטייט יאָ!

— אַ ביסל... — האָט ער ערנסט געזאָגט, כאַטש ניט שטאַרק איבערצייגנדיק.
— איז נאָך בעסער! — איז דער חברה־מאַן געוואָרן עקזאַלטירט — איר דערמאַנט מיך אין אַ יידישן שרייבער, וועמעס בילד איך האָב אַמאָל געזען...
— טאַקע? — איז דער פרעמדער נישט געוואָרן נתפעל — ער האָט אַ נאַמען?
— און נאָך וואָס פאַר אַ נאַמען? — האָט מאיר ליס זיך נישט געוואָלט איינ־נעמען — אָבער איר האָט מסתמא פון אים נישט געהערט...

— זיכער נישט! — האָט יענער נישט אַרויסגעוויזן קיין שום אינטערעס — זאָגט מיר, ווי אזוי גראַמען זיך אַהער אַרײַן באַנקעטן — האָט דייוויס געוואָלט פון דעסט וועגן וויסן.

— איר וועט עס זיין יענער שרייבער — האָט דער נפש אַנגעקוואַלן פון זיין אייגענעם איינפאַל, — און פאַר אייך וועט מען עס מאַכן דעם באַנקעט...!

— איר זענט פון זינען אַראַפּ? — איז דער סײלסמאַן געוואָרן אויסער זיך — איר ווילט אַפּנאַרן אייערע פריינט און מיך אַרויסשטעלן צום נאַר? — האָט ער זיך מיט פאַראַכטונג אַפּגעקערט פון אים.

— „אי בעג יו פאַרדן, סער!“ מיין כוונה איז די ריינסטע און די נאַבלסטע — האָט זיך דער יינג כלומרשט געפילט געטראַפּן — איך בעט אייך טויזנט מאָל פאַרצייאונג, אויב איך האָב אייך מיט עפעס אַנגערירט. איר וויסט גאָר וואָס, מר. דייוויס, לאַמיר די גאַנצע זאַך פאַרגעסן, סײַדן — האָט ער זשוליקעוואַטע געדרייט מיטן עק — איר ווילט מיך אויסהערן ביזן סוף...!

בען דייוויס האָט נאָך אַ מאָל באַטראַכט דעם דרויסן. דער רעגן האָט שטראַמענווייז זיך געוואַרפן אויף די פענצטער, אויפן ברוק פון גאַס, אוועקגענומען דעם מינדסטן חשק צו פאַרלאָזן דעם רעסטאַראַן.

— וואָס ווילט איר איך זאָל הערן — האָט יענער אַפּאַטיש געפרעגט און זיך ברייט צעגענעצט.

— מיינע פריינט וועלן אייך אויפנעמען מיט גרויס כבוד, ווייל יענער שריפט־שטעלער איז נאָך דאָ אין שטעטל נישט געווען. זיי זענען אים נייגערדיק צו זען, איז אויב זיי קענען דעם אַריגינאַל נישט באַגעגענען — איז ליס ווידער אַריין אין זיין פּרזערדיקן טאַן — זאָלן זיי כאַטש האָבן פאַר זיך אַ געטרייע רעפּליקא. איך פרעג אייך, ליבער פריינט, — איז זיין שטימע געוואָרן ווייך ווי סאַמעט, — וווּ זעט איר דאָ אַ זינד?

— און אויב זיי וועלן אויסגעפינען דעם אמת? — האָט זיך דעם פרעמדן נאָך אַלץ נישט געוואָלט אים נאָכפּאָלגן אויף זיינע קרומע וועגן.

— וועלן זיי עס אויפנעמען ווי אַ שפּאַס — האָט ליס דערפון נישט געמאַכט קיין וועזן — אויך זיי איז דאָ אומעטיק און לאַנגווייליק, און זיי ווילן אויך איבער־לעבן כאַטש אַ קלייניקע סענסאַציע. אויב איר ווילט — איז דער יונג שוין געגאַנגען אויף אַ זיכערער בריק — וועלן זיי אייך נאָך דאַנקבאַר זיין פאַר דעם אויפטו.

— נו, אויב איר מיינט, ס'וועט קיינעם קיין שאַדן נישט ברענגען — איז דייוויס געוואָרן נאָכגעביקער — בין איך גרייט! — הגם איך קען נאָך אַלץ נישט פאַרשטיין, ווי אזוי אַ ייִדישער שרייבער זאָל אַפילו נישט קענען איבערלייענען אַדער אַרויסרעדן אַ גאַנץ ייִדיש וואָרט.

— איר וועט שווייגן! מר. דייוויס! — האָט די אויסגערויכערטע לילקע אים געעצהט — גרויסע מענטשן שווייגן מערסטנס אין געזעלשאַפט, דאָס איבעריקע לאַזט איבער צו מיר — האָט ער זיך דערלויבט אַ פינטל צו טון צו אים מיטן אויג. ליס איז צוגעגאַנגען צים טעלעפּאָן און האָט אַנגעקלונגען צו זיסל בערלינען.

די פיר ברידער בערלין האָבן זיך איינגעטיילט מיט דער פירערשאַפט אין די פאַרשיידענע אַרגאַניזאַציעס אין שטעטל. זיסל אין באַטראַכט געוואָרן פאַרן קלוגסטן און פיפיקסטן צווישן זיי. די אַרגאַניזאַציע צו וועלכער ער האָט באַלאַנגט האָט, אַגב, געהאַט מער מיטגלידער פון די אַנדערע דריי, די לעצטע זענען געווען ס'רוב גראַסערי־לייט און שטאַרק אַפהענגיק אין זיסל בערלינען, דעם האַל־סילער, הן אין שייכות צו קרעדיט, הן אין אויסוואַל פון סחורות, ווען עס איז אַנגעקומען אַ "גדול" פון ניו־יאָרק איז ער פאַרפאַרן צו זיסל בערלין אין דער רחבותדיקער דירה, דאָרט איז ער באַדינט און באַשפייזט געוואָרן מיט אַ ברייטער האַנט, ווען עמעצער האָט זיך געוואָלט זען מיטן גאַסט, האָט ער געדאַרפט אַנקומען

צו בערלינס גאָד, ביי אַ לעקציע צי ביי אַן אויפטריט פון אַן אַנדער כאַראַקטער האָט ער פּרעזעדירט. אין קורצן, זיסל בערלין איז געווען די הויפט־אַרטעריע פון און דורך וואָנען אַלע טואונגען זענען דורכגעגאַנגען.

ווען ליס האָט אָפּגערופן האָט גראַד בערלין אויפגעהויבן דאָס טרייבל: — ווער רעדט?

— דער דיכטער דוד אַוונטאַל געפינט זיך אין שטאַט — האָט זיך דערהערט ליסעס לאַקאַניש שטימעלע.

— אַוונטאַל איז הי און איך ווייס נישט דערפון? — איז צוריקגעקומען אַ געבייזער.

— ער איז געווען הונגעריק, איז ער פאַרפאַרן אין ייִדישן רעסטאָראַן — האָט דער יונג ווייטער געלינגט.

— ברענגט אים אין אַוונט צו מיר! — האָט בערלין כמעט באַפוילן און האָט אויפגעשאַנגען דאָס טרייבל. און באַלד האָט ער איבערגעגעבן דער ווייב די נייעס און געהייסן אָרפון אַ פאַר מנינים פון די חשובסטע מיטגלידער צו קומען מקבֿל־פנים זיין דעם ייִדישן דיכטער פון ניו־יאָרק.

אַזיגער אַכט איז שוין לעבן און אַרום בערלינס היים געווען פאַרקליבן אַ צאָל אַרעמעלעכע און אויסגעפאַרענע קאַרס. דער שלאַקס־רעגן איז שוין פון לאַנג געווען אַריבער. דער הימל, אַ טיף־בלויער, אַן אויסגעשטערנטער האָט פריידיק שעמעריט און דאָכט זיך ממזריש געוונקען, ווי ער וואַלט איך געוויסט פון דעם שטיקל אַרבעט, וואָס ליס האָט זיך געקליבן אָפּצוטון.

אַריינקומענדיק אין דעם העל־באַלויכטענעם הויז, איז בערלין אַנטקעגן־געגאַנגען דעם גאַסט. ער האָט אים אַרויסגענומען פון די צוויי באַגלייטערס, ליסן און זיין אומצעשיידבאַרן ידיד קאַרפן, און האָט זיך מיט אים אַוועקגעזעצט אַן אַ זייט, צו כאַפן, הייסט עס, דעם ערשטן שמועס. דער עולם האָט זיך אומגע־דרייט, געוואָרפן פון דער ווייטנס נייגעריקע בליקן. ליס האָט אָפּגעשטעלט איינעם, אַ צווייטן, דערציילט וועגן יענעם נישט געשטויגענע מעשיות. ענדלעך האָט זיך בערלין אויפגעהויבן אַ צופרידענער. אַ פאַר שעה פאַרן דיכטערס קומען, האָט ער אַריינגעקוקט אין אַוונטאַלס בוך לידער און שמועסנדיק מיט אים האָט ער אַרויסגעוויזן בקיאות, גערעדט, ווי זיין שטייגער איז, שנעל און נאַכאַנאַנד און נישט געלאָזט יענעם אַרויסברענגען אַ וואָרט. דאָס מאָל האָט אים קיינער נישט געשטערט. דייוויס האָט בלויז צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ און האָט אַ מידער געשמייכלט. דער עולם איז אַריין אין זאַל. בערלין אין דער גאַסט האָבן באַזעצט דעם

אויבנאָן. מען האָט גענומען צו גלעזלעך בראָנפּ, פאַרביסן מיט הערינג, מיט ווורשט, מיט גרינסן, ס'איז געוואָרן היימלעכער. ס'האָט זיך ביי אַ סך אויפגעבונדן די צונג. מ'האָט דערציילט פון די ערשטע יאָרן אין ניו-יאָרק, פון די שוויץ-שעפער, פונעם לעבן אין די טענעמענט-הייזער, פון מאָריס ראָזענפעלדס לידער, פון לעאָן קאַברניס דערציילונגען און ראָמאַנען. איינער האָט זיך דערמאָנט אין זיין „אַרע די באָרד“, וווּ ס'ווערט געשילדערט ווי בראָנזוויל האָט זיך געבויט. אַן אַנדערער איז באַשטאַנען, אַז ער האָט דעם גאַסט באַגעגנט אויף דער צווייטער עוועניו און האָט אַפילו געכאַפט מיט אים אַ שמועס, נאָר, האָט ער אַ ביסל פאַרשעמט צוגעגעבן, „ווי קען אַזאַ גרויסער דיכטער געדענקען אַזוינע קלייניקייטן...“ לויט האָט געקוקט אויפן זייגער און געדולדיק געוואַרט אויפן „קלימאַקס“ פון דעם אַוונט. ווען מען יועט פאַרשטעלן דעם גאַסט. דעמאָלט וועט ער לאָזן פאַלן אַ באַמבע, אַז דער „דיכטער“ איז אַ סילסמאַן און וועט זיך קונציק אַרויס-רוקן פון הויז און איבערלאָזן זיין קרבן אין די הענט פון זיין מכניס-אורח, און זאָל דער גרויסער חכם, דער אַנגעזעענער באַלעבאַס, דער גאַנצער מאַכער פון שטעטל זיסל בערלין בלייבן מיט אַ נאָז.

ווי איבערראַשט איז ער אָבער געוואָרן, ווען ער האָט דערזען דעם פרעמדן זיך רויק אויפהייבן פון אָרט און גענומען אין אַ פליסיקן, נאַטירלעכן יידישן לשון באַדאַנקען דעם באַלעבאַס און זיינע געסט פאַר דער האַרציקער אויפנאַמע. ער האָט געבעטן מען זאָל אים מוחל זיין, וואָס ער האָט פריער נישט געלאָזט וויסן פון זיין קומען. דער אמת איז, אַז ער איז איצט אויפן וועג קיין פלאָרידאַ, און ער האָט צוליב דעם געפערלעכן רעגן זיך דאָ אָפּגעשטעלט. עס קומט אַ יישר כוח אַט דעם מענטשן, האָט ער אַנגעוויזן אויף דעם בלאַס- און רויט-ווערנדיקן ליסן, פאַר צוזאַמענברענגען אים מיט יידן, וועלכע קענען אַפשאַצן אַ יידישן דיכטער און זיין אַרבעט. ער האָט געעפנט זיין בוך, וואָס בערלין האָט געלאָזט ליגן אויפן טיש, און האָט פאַרגעלייענט עטלעכע לידער. די עדה יידן האָט אים שטאַרק געדריקט די האַנט, אים דאַנקבאַר געווען פאַרן נחת-רוח, פאַר אַט די זעלטענע שעהן, וואָס זיי האָבן איבערגעלעבט אין אַט דעם פאַרוואַרפענעם העק, ווייט פון די גרויסע יידישע ישובים.

אַווענטאַל איז צוגעגאַנגען צו ליסן, אים אַן ווערטער אַריינגעקוקט אין די שדישע אייגעלעך און אַן אַ „זיי-געזונט“ זיך אַריינגעזעצט אין זיין מאַשין און איז שנעל פאַרשווונדן אין דער נאַכט.

דריטער טייל:

פון יענע טעג

די שווארצע פאנטערא

.1

וויינען האָט ראָזאַליאַ נישט געקענט. ווען עפעס האָט זי געקלעמט, זענען די געלבליעך-שוואַרצע אָפלען קלענער געוואָרן, זיך איינגעצויגן אין די נעסטן, און די ציינדלעך שאַרפע, שפיציקע האָבן זיך אַריינגעלאָזט אין ערשטן קרבן, וואָס איז איר געקומען אַנטקעגן. צום אָפטסטן איז עס געווען דער שכן לואידזשי. וואָס צוגעלאָזענער דאָס פּערצן-יעריקע יינגל איז געווען, וואָס מער ער האָט געזוכט איר געפעלן צו ווערן, אַלץ מער האָט זי אים געטריבן פון זיך. זי האָט נישט געקענט פאַרטראָגן זיין בעטלערישן בליק, זיין זיסלעכן שמייכל. זי איז געווען מיט אַ יאָר יינגער פון אים, פון זעלביקן וווקס, אָבער מיט אַ סך מער כוח אין די שנעל זיך אַנטוויקלטע גלידער. ס'האָט זיך אָפט געדוכט, אַז כאָטש די שייך-מאָדע-לירטע פיס זענען אין קריג מיטן אַלט-געלאַטעט קליידל, באַרירן זיי קוים די ערד. עפעס זינגעוודיקס איז געווען אין איר גאַנג, און נישט געקוקט אויף דעם, וואָס זי האָט אין שטוב ווי אין מאַרק געטון שווערע און נישט באַזונדערס זויבערע אַרבעט, זענען די הענט אירע געבליבן קליין, די פינגער דינע, פאַרשפיצטע.

איר זעכצן-יעריקער ברודער סאַלאַמאָן האָט אויך געהאַלפן דעם פאַטער אין מאַרק, אָבער ער איז געווען שוואַך און שעמעוודיק. ס'איז געווען זי, ראָזאַליאַ, וואָס האָט מיט איר דרייטטיקייט און קלינגעוודיק קול גערופן די קונים, און קונים זענען געקומען און ס'רוב טאַקע געקויפט פון די הויפנס פרוכט, גרינס און בלומען.

ס'איז נישט געווען קיין גוט לעבן צווישן שוועסטער און ברודער. מ'האָט זיך געקריגט, געוואָרפן שטעכעווערטלעך און ווי געוויינטלעך איז ראָזאַליאַ שטענדיק אַרויסגעקומען די גערעכטע. פון דעסטוועגן האָט קיינער נישט געטאַרט אַנרירן אָדער באַליידיקן דעם ברודער. ווי איז געווען צו יענעם, וואָס האָט עס געוואָגט.

לואידזשי האָט עס אין די ערשטע יאָרן געטון כדי נושאַחן צו זיין ביי דעם מיידל און ער האָט שלעכט אָפגעשניטן.

דער עולם אין מאַרק, ביים נידעריקן טייל פונעם טייך סיבער, אין רוים, איז געווען אַ געמישטער. די יידן מיט איטאַליענישע נעמען האָבן זיך אויפן ערשטן קוק ווינציק אויסגעטיילט פון די שכנים, סידן אפשר מיט געוויסע ווערטער, וואָס זיי האָבן גענוצט און אַנדערע אַנדערש אַרויסגערעדט, און אפשר אויך מיט יענעם ערנסט-אומעטיקן בליק, וואָס בלייבט ביי יידן אַפילו דאָרט וווּ זיי זענען שוין אַסימילירט.

אין דעם מאַרקישן געטומל האָט לואידזשי זיך געפילט שטאַרק היימיש, דאָ און דאָרט האָט ער אַראָפגעכאַפט פון אַ וועגעלע אַן עפל, אַ באָרנע, אַ מייער, אָבער צום ליבסטן איז אים געווען אַפצוטשאַטעווען אַ רגע, ווען דאָס מיידל איז געווען פאַרהאַוועט, און פון אַ באַהעלטעניש וואָרפן איר אין פנים אַריין וואָס ס'איז אים געקומען צו דער האַנט. ס'איז געווען ביי אים אַ מאַניער אַזאָ זי זאָל אים באַמערקן.

ראַזאַליאַ, כאַטש שטאַרק פאַרטון אין דער אַרבעט, האָט מיט אַלע חושים געשפירט זיין כסדרדיק לוייערן. זי פלעגט נאָך אַזאָ געשעעניש פלינק אַראָפּ פון וואָגן, איבערלאָזן נאָך זיך די קונים, דעם פאַטערס קללות, און מיט קריצנדיקע ציין און צעוואַרפענע צעפלעך זיך אוועקטראַגן נאָכן יינגל.

לואידזשי האָט זיך אַזוי לאַנג געדרייט צווישן מענטשן, וועגן, פערד און אייזלעך, ביז ער איז אַריינגעפאַלן אין אירע הענט און כאַטש די שטראַף זיינע איז געווען אַן איינזעעניש, האָט ער זיך נישט קעגנגעשטעלט, ער פלעגט איר קוקן אין טונקעלן פנים מיטן גאָלדיקן אָפגלאַנץ, אין די צערייצטע, פאַרזשמורעטע אויגן און פליסטערן:

„נו, ביים, שוואַרצע פאַנטערע, ביים!“ און נאָך דעם, אַז זי איז פאַרטיק געוואָרן מיט איר קרבן, איז זי צוריק געלאָפן צו דער אַרבעט, פאַרוואָרפן די גלאַנציק-שוואַרצע צעפלעך און איז גרייט געווען אויף נייע אַרויסרופן.

סוף טאָג, ווען די הענדלער האָבן פאַרלאָזט דעם מאַרק, זענען יינגלעך, געהילפן און הענדלערישע זינדלעך, איר נאָכגעגאַנגען גערייצט זיך מיט איר, געוואָלט זי פאַרטשעפען, און איינעם אַ גרעסערן איז נישט איין מאָל אַפילו געלונגען אַרייני-צוכאַפן דאָס איבערגעוואַקסענע מיידל אין זיינע אַרעמס און זי האַלטן אַזוי לאַנג ביז יענע האָט אים צעדראַפעט און צעביסן הענט און פנים. פון דעסטוועגן האָט זי קיינעם נישט אַרויסגעוויזן אַזאָ טיפע שנאה ווי דעם אַרעמען לואידזשין. ער,

ווי אַנדערע, האָט זי געזוכט צו געווינען, אָבער זיינע מיטלען זענען שטענדיק געווען טונקעלע, אָפּגאַרערישע און ברוטאַלע.

איינמאָל אין אַ פּאַרנאַכט האָט לואידזשי ערגעץ דערטאַפּט צוויי שוואַלבן. די פייגעלעך האָבן זיך געצאַפּלט אין זיינע הענט. דאָס יינגל האָט מיט אַ פּאַרגליווערטן בליק געקוקט אויף זיי און האָט אויף עפעס געוואָרט. ווען ראָזאַליאַ האָט זיך באַ-וויון אין הויף, איז ער איר אַנטקעגנגעגאַנגען ווי ער וואָלט זיי פאַר איר געבראַכט. אָבער ווען דאָס מיידל האָט אויסגעשטרעקט אירע הענט נאָכן געשאַנק, האָט ער זיי מיט אומבאַגרייפּלעכער רויקייט אָפּגעדרייט די קעפּלעך.

ראָזאַליאַ האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדן געשריי און זיך אַ וואָרף געטון אויפן יינגל, אָבער באלד האָט זי אים אָפּגעלאָזט, ווי זי וואָלט פּלוצלינג אָנגערירט אַ טמא און איז אַריינגעלאָפּן אין הויז. זי האָט זיך איינגעגראָבן אין קישן און די גאַנצע נאַכט נישט געקענט גובר זיין אין זיך דעם שווערן אומעט פון אַ קינד, וואָס האָט ס'ערשטע מאָל געזען טויט פאַר די אויגן.

אַ לאַנגע צייט איז אַריבער זייט יענער געשעעניש, אפשר אַ יאָר, אפשר צוויי, לואידזשי איז מיטאַמאָל נעלם געוואָרן. דאָס מיידל האָט עס לכתחילה נישט באַ-מערקט. די מאַמע איז דעמאָלט געלעגן אַ קראַנקע, מען האָט געדאַרפּט ראַמען, וואַשן, קאַכן, באַדינען דעם חולה און נאָך אַרויסהעלפּן דעם פּאַטער אין מאַרק. אָבער ווען זי האָט זיך געכאַפּט, אָו ער פעלט, האָט זי דערפילט אַן אומפּאַרשטענד-לעכע דערלייכטערונג. און אַט גראַד אויף מאַרגן נאָך דעם ווי די מאַמע האָט אויסגעהויכט איר לעצטן אַטעם און מען האָט זיך ערשט געהאַט אומגעקערט פון בית-עולם, האָט זיך לואידזשי באַוויזן אויף ס'ניי, ס'איז שוין מער נישט געווען יענער אונטערטעניקער יינגל, נאָר אַן אַראַגאַנט בחורל אין אַ שוואַרץ העמדל מיטן פּאַשיסטישן אָפּצייכן אויף דער ברוסט.

2.

עס האָט זיך אָנגערוקט דאָס באַזונדערס טרויעריק יאָר פאַר די יידן אין איטאַליע, ווען מוסאָליני האָט אָנגעהויבן איבערנעמען ביים אַמאַליקן דייטשן תּלמיד זיינעם יענעמס מעטאָדן ווי צו פּאַרפּאָלגן די יידן, כאַטש אין די פּאַרפּאָל-גונגען האָט אָפּט געפעלט די דייטשע פּינקטלעכקייט און אַכזריות. און גאָר אין גיכן האָבן זיך די יידן דערפילט אין לאַנד — דער עיקר טאַקע דער אַרעמערער טייל — שוצלאָז און אויף הפּקר.

אין מאַרק האָבן שוין דעמאָלט די יידן נישט געקענט אָנפירן דעם האַנדל ווי פריער. ס'איז פֿלוצלינג אָנגעקומען די פּאָליציי און זיך גענומען טשעפען פֿאַר כלומרשט אָפּווייכן פון דעם אָדער יענעם געזעץ־פּונקט, אָדער עס האָט זיך באַוויזן אַ כאַפּטע יונגע אין שוואַרצע העמדלעך מיט לידער פון האָס און נצחון, און — צו דער פרייד פון יחידים, און נאָך מער צום צער און חרפה פונעם עולם אין מאַרק — צעוואָרפן ביי ייִדישע הענדלער זעק מיט קאַרטאָפֿל, גרינס און אויבס. שפעטער איז די לאַגע ערגער געוואָרן: — פיפיקע סוחרים און הענדלערס האָבן געזען אַ געלעגנהייט אין גאַנצן פטור צו ווערן פון זייערע קאָנקורענטן. זיי האָבן, אין אַ פרימאָרגן, ווי אָפּגערעדט, פֿאַרכאַפּט ביי די יידן די געשטעלן, די טישלעך, און ווען די לעצטע האָבן זיך גענומען ווייזן אין גרויע ליכט פון טאָג, האָט מען זיי באַגעגנט מיט געשרייען, מיט קללות, מיט שטעקנס. און ווען טייל האָט זיך אָפּילו איינגעגעבן צוריקצוקריגן שפעטער זייער אָרט אין מאַרק, האָט עס לאַנג נישט אָנגעהאַלטן, ס'איז מיאוס געוואָרן די טעגלעכע געשלעגן, די זיד־לערייען, די היזקות אין סחורה און אין פדיון. געבליבן איז בלויז ראַזאַליאַ מיטן פּאַטער. זי איז געשטאַנען אויסגעצויגן אויפן וואָגן אין איר גאַנצער גרויס און געלויערט מיט די געבללעך־בייזע אויגן אויפן אַרומ, און ווען עמעצער האָט גע־וואָלט אָפּשלאָגן אַ קונה, האָט יענעם קיין צרות נישט געפֿעלט, קורץ, ס'איז געווען די זעלבע שוואַרצע פּאַנטערע, ווי מען האָט זי גערופן אין מאַרק, ווי אַמאָל, ווי צו איר וואָלט גאַרנישט דערגאַנגען די געענדערטע לאַגע אין לאַנד.

איין נאַכמיטאָג איז צו איר וואָגן פֿלוצלינג אונטערגעקומען לואידזשי מיט אַ פֿאַר חברה־לייט. ער האָט גערויכערט אַ סיגאַרעטל און אַרויסרופֿעריש אַרויפ־געקוקט צום מיידל:

— דו דערקענסט אַ פריינט?

זי האָט אים רויק באַטראַכט און אויך באַמערקט יעדע באַוועגונג ביי די יונגען.
— קום אַראָפּ און גיב די האַנט! — האָט לואידזשי באַפוילן און זיך וווילעריש איבערגעוונקען מיט די חברה.

דאָס מיידל איז צום שטוינען פון די אַרומיקע אַראָפּ פון וואָגן און איז ציגע־גאַנגען נאָענט צום יונג. לואידזשי האָט אויסגעצויגן די האַנט, ער האָט געוואַרט, די האַנט איז געבליבן הענגען אין דער לופטן. אַ כעס האָט אים אַ שפּאַר געטון. ער האָט אַרויסגעזויט צווישן די ציין:

— ווילסט די יאָטן זאָלן איבערקערן דעם וואָגן?

— זיי וועלן עס נישט טון! — האָט זי געזשמורעט די אויגן און געבלעכע

פונקען האָבן זיך געצונדן אין זיי. זי איז געווען אזוי נאָענט צו אים, אַז ער האָט געקענט פילן דעם ריח פון איר לייב — זיי וועלן עס נישט טון!

פלוצלינג האָט ער זי אַ כאַפּ געטון ביים נאָקן און מיט ווילדן אימפעט זיך איינגעביסן אין איר מויל. זי האָט זיך נישט געווערט, זי איז געשטאַנען פאַרגליי-ווערט, שטום, און ווען ער האָט זי אָפּגעלאָזט, האָט זי אויסגעשפיגן הויך אויפן קול און זיך מיט עקל אָפּגעקערט פון אים. די אַרומיקע האָבן זיך צעלאַכט, אָבער לואידזשי האָט זיך נישט פאַרלאָרן, פאַרקערט, ער איז זיגעריש אַוועק מיט די יונגען מיטן גאַנג פון איינעם, וואָס האָט זיינס דערגרייכט און וועט נאָך מער דערגרייכן אויב ער וועט וועלן.

פון דעסטוועגן — נישט געקוקט אויף איר גאַנצער האָפּערדיקייט — האָט ראָזאַליאַ דאָך געמוזט פאַרלאָזן דעם מאַרק, מחמת מיט יעדן טאָג האָבן זיך גענומען מערן די גזירות. מען האָט אָנגעהויבן מיט פאַרטרייבן יידן פון קליין-האַנדל, מיט באַפּאַלן איינצלנע אין די גאַסן. אין גיכן האָט מען גענומען אויסשליסן יידן פון די פּראַפעסייעס, קאָנפּיסירן געשעפטן, אַרויסכאַפּן יידן — אויפן דייטשן שטייגער — ביינאַכט פון די בעטן. ס'רוב זענען עס געווען אַזוינע וועמען מען האָט חושד געווען. אין סימפּאַטיעס צום שונא, אין אָנגעהעריקייט צום הינטערגרונט, אַנדערע צוליב זייער געוועזענעם סטאַזש אין דער געזעלשאַפט. אָבער אַז אויך דער שטילער און שעמעוודיקער סאַלאַמאַן זאָל פּלוצלינג פאַרפּאַלן ווערן — דאָס איז צו יענער צייט געווען אַ שטיקל ווונדער. ס'איז שוין דעמאָלט שווער געווען צו קריגן די נייטיקסטע פּראָדוקטן, דער פּאָטער האָט געהאַט אַראַפּגעשיקט זיינע קינדער עפעס איינקויפן. ברודער און שוועסטער זענען זיך צעגאַנגען אין באַזונטערע געגנטן. ראָזאַליאַ האָט זיך אין אַן ערך אַ שעה צוריקגעקערט, אָבער פונעם יינגל איז נישט געבליבן קיין זכר. פּאָטער און טאַכטער זענען זיך אויסגעלאָפּן די פיס, זיך אויסגע-קוקט די אויגן, געזוכט, געוואַרט מיט אומגעדולד, מיט שרעק, פּלוצלינג האָט ראָזאַליאַ עפעס אַ בליץ געטון אַ געדאַנק, זי האָט זיך אַ הייב געטון פון אַרט און געזאַגט צום פּאָטער:

— וואָרט, איך וועל באַלד זיין צוריק! — און זי איז האַסטיק אַרויס פון טיר. זי האָט איבערגעקרייצט די גאַס, אַ וויילע שטיין געבליבן ביי אַ האַלב-איינגעפּאַלן שטיבל און מיט אימפעט געעפנט די טיר.

ס'איז איר אַנטקעגנגעקומען לואידזשיס מוטער, אַן עלטערע צעשראַקענע פרוי. זי האָט געקענט ראָזאַליאַ און האָט זיך שטאַרק דערפרייט מיט איר:

— סאַנטאַ מאַריאַ, דו ביסט מיר אַ ליבער גאַסט, מיידל!

— ווו איז לואידזשי? — האָט ראָזאַליאַ געפרעגט אָן צערעמאַניעס.
 — אַ שלעכט יונגל, האָב נישט צו טון מיט אים — האָט די מוטער גערעדט
 אויף איר אייגענעם זון.
 — ווו איז ער? — האָט ראָזאַליאַ געפאַדערט אָן ענטפער.
 — אונטן! — האָט יענע אָנגעוויזן צום קעלער — ער איז דאַרטן מיט זייניקע,
 פּאָלג מיך, גיי נישט!
 דאָס מיידל האָט זיך ראַש אַ קער געטון צו אַ זייטיקער טיר, אַראָפּ עטלעכע
 טרעפּ און געפונען אַ צענדליק יונגען ביי אַ טישל. דער קעראַסינ־לאַמפּ אין מיטן
 האָט געוואָרפֿן אָן אומהיימלעך ליכט, דערמאַנט אין די פּילם־בילדער, וווּ מען ווייזט
 אונטערוועלט־מענטשן פּלאַנעווען אַ שטיקל אַרבעט.
 — די שוואַרצע פּאַנטערע! — האָט זיך לואידזשי הויך צעלאַכט — זעט נאָר,
 חברה, וואָס פאַר אַ גאַסט מיר האָבן!
 — ווו איז מיין ברודער? — האָט דאָס מיידל גערעדט שטרענג און אַנטשלאַסן.
 — סאָל־אַ־מאַן? — האָט יענער אויסגעצויגן אויפֿן ייִדישן שטייגער —
 סאָל־אַ־מאַן? פון וואַנען זאָל איך וויסן?
 די יונגען האָבן זיך צערוקט, באַטראַכט מיט נייגער דאָס קרעפטיקע מיידל
 מיט גלידער אומרוקע, פולע, פאַרפּירערישע, דער ערשטער אימפּולס אָנצונעמען
 לואידזשיס לייכטן טאָן האָט זיך שנעל אויסגעוועפּט. עפעס האָט געווייט פון איר
 אַ נישט־מיידלשע האַרטקייט און ערנסטקייט.
 ראָזאַליאַ האָט נישט פאַרלוירן קיין צייט:
 — איך וויל וויסן, וווּ מיין ברודער איז?
 — ער איז ערגעץ דאָ — האָט זיך לואידזשי פאַמעלעך אויפֿגעהויבן. ער איז
 געווען פול מיט פּלענער.
 — גיב אים גלייך אַרויס! — האָט ראָזאַליאַ געקלאַפט אין טיש — ווו איז ער?
 — נישט געכאַפּט, פּאַנטעראַ! דו וועסט דאַרפֿן מיט עפעס באַלוינען פאַר
 דער טובה.
 — וואָס מיינסטו? — האָבן אירע אויגן אים דורכגענימען מיט שנאה.
 ער האָט צונויפֿגעצויגן די ליפּן און געשוויגן מיט אַ שווייגן וואָס האָט באַ־
 לייריקט. ער האָט געקענט איצט דערגרייכן זיינס מיט רוגז און געוואַלט, אָבער
 אים האָט זיך פאַרוואַלט אָן אָפּגעשיילט עפעלע — קאַנסט זיך עס זייער גרינג
 אַנשטויסן וואָס איך מיין, פּאַנטעראַ!

דאָס מיידל האָט זיך אָנגעשטויסן. זי איז אַזש בלייך געוואָרן פאַר צאַרן. זי איז גרייט געווען, ווי אַמאָל, זיך צו וואַרפן אויף אים מיט ציין און נעגל.

— נאָר נישט אַזוי בייז, פּאַנטעראַ, ווילסט האָבן דיין ברודער אַ לעבעדיקן? ראָזאַליאַ האָט פאַרריסן די ליפּן, האָט גענומען אומגיין האַסטיק הין־אויף־צוריק, קוים באַרירנדיק דעם דיל, מיט אויגן געל־שוואַרצע און צעווילדעוועטע, — און טאַקע דערמאָנט אין אַ פּאַנטערע אין געפּאַנגענשאַפט... — נעם מיך צו אים!

— דזשוועפּאַ, עפּן דאָס פענצטערל פון קאַמער! — האָט לואידזשי באַפוילן איינעם פון די יונגען. דער יונג האָט געעפּנט. ראָזאַליאַ האָט דערווען איר ברודער ליגן אַ געבונדענעם אויף דער ערד מיט אַ טיכל אויפן מויל.

— סאַלאַמאַן! — האָט זי זיך אַ וואַרף געטון צום פאַרשלאַסענעם טירל. עטלעכע הענט האָבן זי אַ צי געטון צוריק. דער ברודער איז געלעגן אומבאוועגלעך, אַן אַ סימן פון לעבן. פאַר די עטלעכע שעה, וואָס ער האָט זיך געפּונען אין קאַמער, האָבן די יונגען חוּזק געמאַכט פון אים, זיך איזדיעקעוועט, אים געצווונגען צו טרינקען ריזנאַייל — דאָס דעמאָלט־פּאַפּולערע געטראַנק פאַר יידן און אַנטי־פּאַשיסטן — לואידזשי האָט אים אָפּן דערציילט וואָס ער קלייבט זיך צו טון מיט זיין שוועסטער. דאָס מאַגערע, קורצוויקסיקע און איצט אין גאַנצן אָפּגעשוואַכטע בחורל איז פון שרעק און מאַטערניש אויסגעגאַנגען אונטער זיינע הענט, אָבער לואידזשי און די יונגען האָבן עס נישט געוואָסט, זיי האָבן פאַרשלאָסן הינטער זיך די טיר און גענומען וואַרטן אויפן מיידל.

— ער איז טויט! — האָט ראָזאַליאַ פּלוצלינג אויסגעשריגן נישט מיט איר קול און מיט די פּויסטן זיך אַ לאַז געטון אויף לואידזשין:

— מערדער! מערדער! מערדער! — און נאָך איידער די יונגען האָבן נאָך צייט געהאַט עפעס צו טון איז זי אַרויס. זי איז געווען דערשראַקן, צעטומלט און פון הילפּלאַזן כּעס נישט געוואָסט ווהיין פּריער צו לויפן...

סאַלאַמאַנס טויט האָט דאָס מיידל אַרויסגעשלאָגן פון גלייכגעוויכט. זי איז אומגעגאַנגען אַ שטומע, אַ פאַרביסענע. די נקמה־זימען האָבן זיך געקליבן אין איר, ווי שוואַרצע פאַרדעכטיקע וואַלקנדלעך אויף אַ טראַפּישן הימל. לואידזשי איז מיטאַמאָל פאַר איר געוואָרן דער סימבאָל פון דער אַרדענונג אין לאַנד: קליינלעך, גרויזאַם, בלוטדאַרשטיק, וואָס מען דאַרף, וואָס ס'איז אַ חוב אומצוברענגען, אָפּצור־ווישן פון דער ערד, און דאָס זיבעצניאַריקע מיידל האָט נאָך לאַנגע זוכענישן און שטרויכלונגען געפּונען דעם וועג צום „הינטערגרונט“.

די פארטיזאנער זענען צו יענער צייט געווען שטארק פארנומען, זיי האבן פאראינס מיט די „אליאירטע“ געגרייט די מפלה פון מוסאליניס ממשלה. יעדער צוגעקומענער איז נאך א גרינדלעכער הקירה-ודרישה באווארפן געווארן מיט ארבעט. ראזאליא האט שטארק אויסגענומען: איר מוט, איר דריסטקייט, איר אויסזען און דער עיקר — איר ערלעכקייט האבן פארקאפט. געווינען צוטרוי. איר צונאמען אין מארק האט זיך שנעל צוגעקלעפט צו די נייע מענטשן. מען האט זי געשיקט אויף סכנותדיקע שליחותן, ווו געטאגט — דארט אפט נישט גענעכטיקט, אבער אומעטום ווו זי איז געווען און וואס זי האט געטון, האט זי אין זינען געהאט אירס — צו געפינען לואידזשין! און ווי אויף צו להכעיס איז דער יונג — באַלד נאך דער געשעעניש אין קעלער — ווידער אויסגערונען, פארשוונדן, ווי ער וואלט קיינמאל אויף דער וועלט נישט געווען.

איין אונט האט מען זי אריינגערופן צום אַנפירער, חבר הומבערטאָ. ער איז געווען אַ יונגעראַן מיט אַן אַסקעטיש פנים, מיט אַ הויכן שטערן און געראַזרטן קאַפּ, ווי ביי אַ מאַנאָך. פון אונטער די שטאַרק-געדריכטע ברעמען האָבן אַרויסגע-קוקט שאַרפע, דורכדרינגענדיקע אויגן, און ווען נישט דער לייכטער שמיכל ביים רעדן — וואַלט אומהיימלעך געווען צו זיין אין זיינע דלת אמות. אין צימער זענען נאָך געווען עטלעכע מענטשן, הומבערטאָ האָט פאַר זיי פאַרגעבראַכט אַ דעטאַלי-זירטן פּלאַן ווי אַריינצוקריגן אין זייערע הענט אַ וויכטיקן העכט. נאָך שעהן אַרומשמועסן, איז די חברה, מיט פאַלשע פאַפירן און כלי-זיין אין די קעשענעס, זיך צעקראַכן אין דער נאַכט מיטן אַפּמאַך זיך צו טרעפן ביי דער שווייצאַרישער גרענעץ.

ראַזאליא האָט זיך אין דער פינצטערניש אַריינגעכאַפט צוערשט צום אַליין-געבליבענעם פּאָטער. דער אַלטער האָט זיך דערפרייט, זיך נישט געקענט זאָט אַנקוקן אינעם מיידל. זייט זי האָט זיך פאַרנומען אויפן נייעם וועג, האָט עס אים אי געפרייט, אי געשראַקן. ער האָט נישט געפרעגט קיין קשיות, האָט שטילערהייט צוגענומען פון איר די פאַר לירעס, דאָס פעקל שפייז, און פאַרן אַוועקגיין — ווי אַלע מאָל — לאַנג געהאַלטן איר האַנט אין זיינער און געמורמלט שטיקלעך פון אַ תפילה, וואָס ס'איז אים געבליבן פון דער קינדהייט...

אין אַ גרויען, נעפלדיקן פאַרנאַכט האָט ראַזאליא — ווי אַפּגערעדט זיך געטראָפן מיט די פאַרטיזאַנער ביי דער גרענעץ. די חברה האָט שוין געטשאַטעוועט, געהאַלטן אַן אויג אויף יעדן פּוסגייער, דורכפאַרער, יעדע אויטאָ, מ'האַט יעדן לאַסטוואַגן גרינטלעך אונטערזוכט. שעהן האָבן זיך גערוקט, מען האָט זיך איינס

מיטן אַנדערן שטיל איבערגעביטן מיט אַ וואָרט, יעדער פון זיי האָט געוויסט וועמען זיי דערוואָרטן, אָבער קיינער האָט דעם נאָמען נישט געבראַכט פאַרן מויל. מיט אַמאָל האָט דער הויפט פון פאַטרוול געגעבן אַ צייכן. פונעם געדיכטן נעפל האָט זיך גענומען אַרויסשיילן אַ לאַסטוואַגן, באַלד אַ צווייטער, אַ דריטער, גאַנצע פינף. דאָס זענען געווען דייטשע זעלנער און אַפיצירן, וואָס האָבן שוין געוויסט, אַז איטאַליע וועט היינט־מאַרגן קאַפיטולירן און זיי האָבן געוואָלט ראַטעווען די פעל אין דער נייטראַלער שווייץ.

די פאַרטיזאַנער האָבן אָפּגעשטעלט די וועגענער, דורכגעקוקט די דאָקומענטן. דורכגענישטערט יעדן ווינקעלע, אַוועקגענומען דאָס געווער און געלאָזט ווייטער פאַרן, ווען דער פינפטער וואָגן האָט זיך שוין געהאַט גערירט פון אָרט, איז ראַזאַליאַ פּלוזלינג אַ שפּרונג געטון אויף דער קעלניע, איז שטיין געבליבן פאַר אַן איינגעהויקערטן סאַלדאַט מיט אַ גרויסן העלמעט און מיט דער ביקס ביי דער זייט און אים געהייסן ווייזן נאָך אַמאָל די פאַפירן. דער יונג האָט געוויזן, דאָס מיידל האָט געפרעגט צי ער איז אַ דייטש.

— כ'בין דייטשע! — האָט יענער געענטפערט קורץ נישט אויפהייבנדיק דעם קאַפּ. די חברה האָט אַרומגערינגלט דעם וואָגן און געוואָרט. מיט אַמאָל האָט ראַזאַליאַ אַראַפּגעריסן דעם העלמעט ביים זעלנער און אַן עפּן געטון אויף אים דאָס עלעקטריש לעמפל. ס'איז געווען דער דוטשע! זיין פנים איז געווען פאַר־שמירט, צעשראָקן, די קליידער צעקנייטשט און די פיס באַרוועט.

דער געכאַפּטער העכט איז אונטער אַ שטרענגער וואַך אָפּגעפירט געוואָרן אויף איבער נאַכט אין אַ דערבייאַקן דאָרף. טייל פאַטרוול איז געבליבן היטן דעם דוטשע און טייל האָט זיך אַ לאָז געטון אין אַ נאָענטן שענק אַ הוילע טון. צווישן די לעצטע איז אויך געווען דאָס מיידל. זי האָט אָבער שנעל חרטה געהאַט און זיך אַוועקגעדרייט פון דער חברה. זי האָט איצט געוואָלט זיין אַליין. זי האָט גע־שפּאַנט איבער די שטילע, פינצטערע געסלעך דורכגענומען פון אַ טיפּן גליק־געפיל, פון אַ גרענעצלאָזן שטאַלן. ווען זי האָט זיך ענדלעך צוריקגעקערט, האָבן די יונגען געהאַלטן אין פאַרענדיקן די סעודה. איינער אַן אַלטער באַקאַנטער פון די צייטן פון מאַרק־האַנדל, וואָס האָט געוויסט וועגן דער געשעעניש מיט איר ברודער, האָט אין אַ צווייטן צימער דערקענט לואידזשין. דער יונג איז געלעגן אַ שיכורער אויפן דיל מיט קוליעס אָנשטאַט פיס, משמעות זיי פאַרלאָרן אין קריג, און שטאַרק געכראַפּעט.

ווען ראַזאַליאַ האָט איבערגעטראָטן די שוועל און האָט דערזען דעם לאַנג־געזוכטן טוביעקט — איז איר ערשטער אימפולס געווען אַרויסצוכאַפן דעם רע־וואָלווער, זי האָט זיך אָבער באלד מישב געווען, זי האָט הויך אויפן קול — ווי אַמאָל אין מאַרק — אַ שפיי געטון אים אין פנים אַריין און איז אַרויס פון צימער. אין דרויסן האָט זיך גענומען דורכברעכן דער פרימאַרגן.

ז יי פ

דעם ליכטיקן אַנדענק פון
אַנאָ דאָנס־קויפּמאַן־נאַרדאָ

1

מאַרק מילער האָט מיט זיין ברייטן גוף און שווערע, קרומלעכע פיס דערמאַנט
אין אַ „גייענדיקן“ בוים, וואָס מען זעט אָפט אין די פּלאַרידער עקזאָטישע גערט־
נער. ער האָט בעתן רעדן זעלטן אַרויסגענומען די ליולקע פון די אַראָפהענגענדיקע
ליפּן, ווי די ליולקע וואָלט פון דאָרטן אַרויסגעוואַקסן.

מאַלט אייך, ס'זענען געווען גענוג סיבות פאַר לייטיש געלעכטער, פון דעסט־
וועגן האָט קיינער פון אים נישט געלאַכט. מעגלעך דערפאַר, ווייל פונעם צעגאַ־
סענעם פנים מיט די אומענדלעכע פאַלדן און קנייטשן האָט אַרויסגעלויכטן אַ
פאַטערלעכע גוטמוטיקייט. די מידע אויגן האָבן, דאַכט זיך, געקוקט אויף אַלעמען
מיט יענעם מין חכמה און פאַרגעבונג, וועלכע קומט מיט דער עלטער.

מאַרק מילער האָט מיט דער מינדסטער מינע נישט אַרויסגעוויזן זיין אומ־
צופרידנקייט מיטן זונס אויפפיר. ער האָט אים בלויז באַטראַכט מיטן בליק פון
איינעם, וואָס האָט שוין אַ סך געמיינהייטן געזען אין לעבן און קען מער נישט
איבערראַשט ווערן. דערצו דאַרף מען געדענקען, איז אַלבערט געווען דער ברויט־
געבער. אמת, ווען דער פאַטער וואָלט נישט אָפּגעשלאָגן די שוועלן ביי די סאַמע
פּני פון דער דייטשער קאַלאַניע אין דער דעמאַלט סירישער שטאָט ביירוט, און
מיט זיין באַזונדערער פעיקייט נישט געווינען די מענטשן, וואָלט דער פאַרטערטן־
מאַלער נישט געהאַט וועמען צו מאַלן. דער יונגערמאַן איז געווען מער בריה מיטן
פענדול ווי מיט דער צונג, סייזן פאַר באַליידיקונג...

פון דעסטוועגן, ווען אַלבערט איז איין מאַל שיכורערהייט אַרויס קעגן אַלטן

מיט א באַמערקונג וועגן זיין יידישן אַפּשטאַם, האָט אַפילו הער מילער פאַרלוירן זיין געוויינטלעכע רויקייט.

פאַרגעקומען איז עס אַזוי:

אינעם יידישן האַטעל „אַריענט“, וווּ פּאָטער און זון זענען איינגעשטאַנען, האָט די באַלעבאַסטע פאַרגעלייגט אַלבערטן צו מאַלן דעם פאַרטערעט פון איר פאַר-שטאַרבנעם מאַן. זי האָט אים געגעבן זיין בילד, פאַרשטענדיקט זיך מיטן פרייז און איז אַרויס.

אַלבערט האָט זיך פאַרקוקט אויף דער פּאָטאַגראַפיע און זיך פּלוצלינג הויך אויפן קול צעלאַכט:

— אַט אַזוי וואָלסטו אויסגעזען, אַלטער! דיר פעלט בלויז באַרד און קאַפּ-מיצל!...

מאַרק מילער האָט נישט געענטפּערט. אים האָט איצט ווי אַלעמאַל ביז ווייטיק געווינדערט ווי ווינציק דער זון האָט זיך איינגעגעבן אין אים סיי אויסערלעך, סיי אין כאַראַקטער. נאָך מער! אויך פון זיין קריסטלעכער מוטער, וועלכע לעבט מיט אַ יינגערער טאַכטער אין דייטשלאַנד, האָט זיך ביי אים גאַרנישט אַפּגעשטעלט. נישט אַנדערש ווי אין אַט דעם יונגן אויסוואַרף, האָט ער וויי-מוטיק געטראַכט, האָט זיך אַפּגערויפן אַ ווייטער, שלעכטער קרוב. ער האָט אַרויסגענומען פון אַלבערטס האַנט דאָס בילד און עס לאַנג באַטראַכט. אין דמיון האָבן אויפגעטויכט די נעפּל-דיקע געשטאַלטן פון אַ פעטער, פון אַ זיידן...

— אַן אינטערעסאַנטע פּאָטאַגראַפיע! — האָט ער פאַרקלערט גערעדט צו זיך. — ביז גאַר אינטערעסאַנט. ביים יונג האָבן זיך אויף דער פאַרריסענער נאָז געוויזן טראַפּנס שווייס. די אויגן קליינע, גרוילעכע, האָבן זיך אַ צינד געטון: — וואָס גייען מיר אַן די „יודן“ דיינע? — האָט ער גענומען שויען מיט שנאה, געדענקענדיק שטענדיק דעם חזק פון די סטודענטן אין ברעמענער קונסט-שול אויפן חשבון פון זיין יידישן פּאָטער — פאַר מיר איז גענוג איין פאַרדאַמ-טער „יודע“!

הער מילער האָט זיך אויפגעשטעלט גאַרנישט לויט זיין עלטער, און אַן אַ וואַרט אַראַפּגעלאָזט דעם זון אַ הילכיקן פּאַטש אין באַק. אַלבערט האָט אַפּגעשוויגן. ס'איז געווען ס'ערשטע מאַל וואָס דער פּאָטער האָט געהויבן אַ האַנט קעגן אים... אויף מאַרגן האָט ער געבעטן פאַרגעבונג, אַרויפגעלייגט די שולד אויפן איבעריקן גלעזל, אָבער ביי זיך האָט ער געוואַסט, אַז ער וועט מער נישט קענען ביישטיין דעם נסיון נישט צו דערמאָנען דעם אַלטן זיין אַפּשטאַם... אַגב, האָט ער

אויך קעגן דער מוטער געטראגן א טיפע ביטערקייט פאר איר אומפארצילעכער פארבינדונג מיט א יידן, — „טייוועל, דאָנער וועטער!“ — האָט ער געקריצט מיט די ציין — „ס'פעלט נאָך, אַז אויך דאָ, צווישן דער דייטשער יוגנט זאָל מען זיך דערוויסן פון זיין שאַנד! באַזונדערס איצט, ווען אין דעם פּאַטערלאַנד קומט פאַר אַ גאַנצע איבערקערעניש.“ ער האָט געשפּירט מיט אַלע חושים, אַז אומעטום, וווּ נאָר דייטשן לעבן, וועט זיך פאַרשפּרייטן דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם. אַ סימן, אָט זענען אויפגעקומען גרופן פון אַזאַ כאַראַקטער סיי דאָ, סיי אין דער שכנישער פּאַלעסטינע. ער האָט געזען פאַר זיך אַ גרויסע געלעגנהייט צו שטייגן און ווערן אַנגעזען אין דער היגער דייטשער געזעלשאַפט. נאָך אַלעמען, ווער זענען עס די יונגעלייט, די חברים זיינע? אַלע, אָן אויסנאַם, הי־געבוירענע, אָבער ער, אַלבערט, — האָט ער זיך געגרויסט, האָט דערזען די וועלט אויף דער דייטשער ערד, און נאָך עפעס, איז נישט אַדאַלף היטלער אַליין פון באַרוף אַ קינסטלער, אַ מאַלער? ער, אַלבערט, האָט אַפּילו זיין אַנבליק. ער האָט אַ גלעט געטון די קורצע וואַנצעלעך און זיך צעשמייכלט. אָבער באַלד האָט זיך זיין פּרייד אויסגעלאָשן. קעגן אים האָט זיך געזעצט דער פּאַטער און גענומען ציען די פיפקע...

— איך בין היינט נישט אויפגעלייגט צו אַרבעטן! — האָט ער אָפּגעשטופּט פון זיך דעם אַנגעהויבענעם לייזונט פונעם אַלטן יידן, און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.

די באַצונגען פון זון צום פּאַטער האָבן זיך, לויטן פּאַליטישן קלימאַט אין דייטשן פּאַטערלאַנד, געהאַלטן אין איין פאַרערגערן: די נאַציס האָבן דאָרטן געפּיי־ניקט די יידן, באַיקאַטירט זייערע געשעפטן, אַנגעפּאַלן אויף זיי, און אַלבערט האָט דאָ נאָכגעטון זיינע קאַלעגן, דערווייל אויף אַ קליינעם מאַסשטאַב — אונטער פּאַר־שיידענע אויסריידן געצוונגען דעם פּאַטער בייטן דעם האָטעל, עקשנותדיק אויס־געמיטן יידישע קראַמען און רעסטאָראַנען, און בכלל געזוכט צו פאַרביטערן דעם אַלטן דאָס לעבן...

הער מילער האָט געדולדיק געליטן און געשוויגן, איבעריקנס, האָט ער איצט געזען רשעות נישט בלויז ביי זיין זון אַליין, די גאַנצע דייטשע יוגנט איז פאַרכאַפט געוואָרן פון די נאַצישע לאַזונגען און פון דער נאַצישער, מ'שטיינט געזאָגט, „פּי־לאַזאַפּיע“, וועגן „ראַסן־ריינקייט“. הער מילער, ווי אַ סך פונעם עלטערן דור דאָ, האָט נישט געגלייבט אין דער דויערהאַפטיקייט פון דער נייער באַוועגונג וואָס שפּייזט זיך אויף האָס און שנאה. ער האָט רעגלמעסיק געלייענט די צוגעשיקטע „היימאַטס־בלעטער“, וועלכע האָבן פאַרבונדן דייטשלאַנדס גורל מיטן פעלדמאַרשאַל

הינדענבורג. ער האָט געהאַפּט ווי זיי, אַז ס'וועט זיך דורכשטורעמען און מען וועט צוריק איינשטעלן געזעץ און אָרדענונג...

פון דעסטוועגן האָט הער מילער געמאַכט פּלענער אַריבערצוברענגען די פּאַמיליע אַהער. אים האָט זייער געערגערט, וואָס די פּרוי דאַרף אין אַזאַ אומרויקער צייט אין דייטשלאַנד אַליין אַנפירן מיטן הוט־געשעפט, וואָס עלזאַ, זיין באַליבט קינד, קומט אויס זיך אויסצושטיין אין דער מיטלשול פאַר איר געפּסטער „אַרישקייט“, אָבער פון פאַרטראַכטן פּלענער ביז זיי דורכפירן איז, כידוע אַ וויי־טער מהלך, און אין צווישן איז דערווייל פאַרגעקומען אין דייטשלאַנד די גרויסע אויפּטרייסלונג. אין די לעצטע שטורמישע וואַלן האָבן די נאַציס נעמלעך געקראָגן אַ מערהייט, און דער אַדאַלף היטלער איז געוואָרן קאַנצלער...

יענעם טאָג, ווען די לאַקאַלע צייטונגען האָבן געמאַלדן די דאָזיקע נייעס, האָט דער „סיריש־דייטשער יוגנט־פאַריין“, ווי די היגע נאַציס האָבן געהייסן, פאַר־רופן אין אַוונט אַ פאַרזאַמלונג. דאָרטן האָט מען אויף ס'ניי געשווירן טרייהייט היטלערן און יעדער מיטגליד איז, איז דער אַנוועזנהייט פונעם גרופּן־פירער, האָנס אולנער, דורכגעגאַנגען אַ שטרענגן פאַרהער וועגן אָפּשטאַם און פאַרגאַנגענהייט. ווען מען האָט אויסגערופן דעם מאַלער, האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז ער פעלט. מען האָט זיך געווינדערט, אָבער צוליבן הויכן באַדייט פונעם אַוונט, איז מען שנעל אַריבער צו אַנדערע ענינים...

דער דורכגעטריבענער אַלבערט האָט זיך נישט צו דער און נישט צו די אַנדערע צוזאַמענקונפטן געוויזן. ער האָט געוויסט, אַז ביי אַ דאָקומענטן־פאַרשונג וועט מען אויסגעפינען וועגן זיין „פאַרראַט“, האָט ער אָן אַ „זיי־געזונט“ צום פּאַטער פאַרלאָזט ביי־רוט און איז אָפּגעפאַרן קיין דייטשלאַנד. פון וועג האָט ער צוגעשיקט האָנס אולנערן אַ בריוו, אין וועלכן ער האָט געשריבן, אַז די אַרבעט אין דער פרעמד באַפרידיקט אים נישט. זיין געבוירן־לאַנד, האָט ער אַ שטאָך געטון דעם גרופּן־פירער, איז דאָס „דריטע רייך“, און איר, האָט ער זיך גערימט, וועט ער אָפּגעבן זיינע כוחות. ס'פאַרשטייט זיך, אַז אויך אַנדערע מאַטיוון, חוץ „אַלטרויסטישע“ האָבן אים געטריבן אַהין. ער האָט קודם־כלל געוואַלט פאַרזיכערן זיך מיט „זיין“ אַרישן סטאַטוס. ער האָט נאָך נישט געוויסט פינקטלעך ווי אַזוי ער וועט עס טון, נאָר עפעס האָט זיך שוין געפיקט אין אים...

די פרוי, עוואַ מילער, איז געווען אַ הויכלעכע, אַ דינע, מיט גלאַט־פאַרקאָממע, איצט שוין אַ ביסל גרוילעכע האָר. אירע ליכטיק־בלויע אויגן האָבן געקוקט פאַר זיך מיט אַן אינערלעכן אומעט, מיט שטילן צער. זי האָט געשטאַמט פון דענעמאַרק. זי איז קוים עלף יאָר אַלט געווען, ווען זי האָט פאַרלוירן איר פאַטער, פון אַ קליינער געמיינדע. ער איז געשטאַרבן פלוצלינג, און מ'האָט קיינמאָל נישט אויס־געפונען די סיבה פון זיין טויט. דער פאַטער האָט געליטן פון אַן אומגעוויינלעכן מום — אין מינוטן פון באַגייסטערונג אָדער צאָרן פלעגט ער אַנווערן דעם קאַנטראָל איבער זיך, און פון זיין מויל האָבן זיך דעמאָלט געטראָגן ווערטער, וועלכע האָבן נישט שטענדיק געהאַט אַ שטאַרקן שייכות צווישן זיך, און כאַטש ס'האָט אָפט געלאָזט אַ שווערן איינדרוק אויף זיין עדה, האָט מען פון דעסטוועגן נישט פאַרלוירן דעם דרך־אַרץ צו אים. ער האָט צוליב זיין מום מסתמא, גערנער פאַרביטן רייד אויף טאַטן, קלאָרער, אויף מעשים־טובים, וווּ ס'איז געווען אין שטאַט אַ קראַנקער, אַ נויטבאָדערפטיקער, אַ מענטש מיט אַ געדריקטן געמיט, איז ער צו אים געקומען, געטרייסט, געשטאַרקט און לויט די מעגלעכקייטן געהאַלפן. זיין פירונג האָבן נישט איבערגענומען פיל פון זיין געמיינדע, אָבער אויף זיין טאַכטער האָט עס געלאָזט אַן אומפאַרגעסלעכן רושם...

עוואַ איז אויפגעצויגן געוואָרן אין באַשטענדיקער אַרעמקייט פון דער אַלע מאָל פאַרהאוועטער מוטער, און נישט געקוקט אויף די נישט־גינסטיקע אומשטענדן, האָט זי דערהאַלטן אין זיך אַ נאַטירלעכן שטאַליץ און אַן איידעלע צניעות. אין זכרון האָבן ביי איר געלעבט דעם פאַטערס ביבלישע מעשיות און געשטאַלטן מיט אַזאַ רעאַלקייט, ווי זיי וואָלטן געווען אַ טייל פון טאַג־טעגלעכן לעבן, ווען זי האָט ס'ערשטע מאָל געטראָפן דעם הער מילער, איז זי געבליבן שטאַרק אַנטוישט. ער איז גאַרנישט ענלעך געווען אויף קיינער פון אירע „ביבלישע העלדן“, אָבער נאָך דער צווייטער און דריטער באַגעגעניש, האָט ער איר גענומען געפּעלן ווערן. זי האָט געפונען סיי אין זיין האַלטונג, סיי אין זיין באַנעמונג, עפּעס אַזוינס, וואָס איז איר מיט דער צייט, געוואָרן טייער און אַפילו ליב, אַט יענער ערשטער ייד, איז מיט דער צושטימונג פון דער מוטער געוואָרן איר מאַן...

די מוטער האָט, אמת, נישט געהאַט קיין ביבלישע אילוזיעס. הער מילער האָט ביי איר נושאַחן געווען מיט זיין געזעצטן כאַראַקטער. ער איז געווען מיט גוטע צען יאָר עלטער פון דער טאַכטער, — דער עיקר — ער איז געווען פאַרמעגלעך.

ביי דער עלטערער פרוי האָבן זיך שוין דעמאָלט געמערקט סימנים פון מידיקייט. פון אויסגעשעפטקייט. אין דעם שידוך האָט די אלמנה געזען אַ תכלית פאַר ביידין. עוואַ מילער קען פאַררעכענען אירע ערשטע צען יאָר פון פאַמיליען-לעבן פאַר די בעסטע. איר מאָן האָט זיך אַרויסגעוויזן וואָס ער איז באמת געווען; אויפ־ריכטיק, איבערגעגעבן, ליבנסווירדיק. די צרות האָבן זיך אָנגעהויבן אַ פאַר יאָר נאָך דעם ווי אַלבערט איז אָנגעקומען אין דער פּאָלקשול. אין זיין קלאַס האָבן זיך געלערנט עטלעכע ייִדישע קינדער. זיי זענען אָפט געווען אַ צילברעט פאַר אַלערליי ביזוויליקע שפּיצלעך און חזוק. דער קליינער אַלבערט האָט גערן אָנטיילגענומען אין די „שפּילן“ און נישט זעלטן איבערגעשטיגן זיינע חברים אין גרויזאַמקייט... ס'איז שווער צו גלייבן, אַז ער האָט שוין דעמאָלט געוואָסט, אַז ער איז אַ קינד פון געמישטע עלטערן, ווייל אין דער היים האָט מען וועגן דעם נישט גערעדט. אַבער עפעס אַן אַנונג האָט ער משמעות יאָ געהאַט און געוואָלט אָפנים מיט זיינע „מעשים“ פאַרווישן יעדן שפור. ווען צו די עלטערן איז ענדלעך דערגאַנגען וועגן זייער קינדס אויפפיר, האָט אים דער פּאָטער אַריינגערופן צו זיך אין צימער אויף אַן ערנסטן שמועס:

- איך האָב געהערט, מיין זון, נישט קיין גוטע זאַכן וועגן דיר...
- וועלכע זאַכן? — האָט דאָס ייִנגל געקוקט שפּיציק אויפן פּאָטער.
- דו באַלעסטיקסט די קינדער אין פּאָלקשול — האָט ער אים פאַרגעוואָרפן.
- נישט אַלע... — האָט אַלבערט זיך פאַרענטפערט.
- אַבער אַנדערע קינדער יאָ, נישט אמת? — האָט הער מילער ווייטער געפאַרשט.
- יענע זענען בלויז „יודן“ — האָט דער קליינער אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט.
- און צו „יודן“ דאַרף מען זיין שלעכט? — האָט דער פּאָטער נישט אָפגעלאָזט.
- פאַרוואָס נישט? — האָט דער זון נישט געקענט פאַרשטיין — אַלע ייִנגלעך טוען אַזוי...
- קיינער דאַרף עס נישט טון — איז דער פּאָטער געווען שטרענג — און דו געוויס נישט!
- פאַרוואָס איך געוויס נישט?... —
- ווייל... נו... אַט נעם, צום ביישפּיל, מיך, איך בין אַ... —
- ניין? — האָט דאָס ייִנגל אויסגעשריגן נישט מיט זיין קול, ווי ער וואָלט

פאַרויסגעשפירט, אַז אַזאַ „אומגליק“ וועט ווען עס איז געשען, און נישט געלאָזט דעם פּאָטער ענדיקן — נײַן! און איז אַרויסגעלאָפּן פון הויז...
 אַלבערט האָט גענומען עקשנותדיק אויסמיידן דעם אַלטן, געפילט צו אים אַן אומקלאַרע שנאה, אַ האַס, וואָס איז מיט יעדן יאָר שטאַרקער געוואָרן, באַזונדערס שפעטער אין דער קונסט-שול, ווען די שילער האָבן אים פאַרגעוואָרפּן זיין ייִדישן אָפּשטאַם. ער האָט זיין ביזו האַרץ אויסגעלאָדן אין הויז, געבראַכן טעלער, גלעזער, זיך געטשעפעט צום ייִנגערן שוועסטערל, וועלכע האָט, ווי אויף צו להכעיס אויס-געזען שטאַרק ייִדיש מיט אירע גרויסע ברוינע אויגן און לענגלעכער נאַז, אַן אמת אָפּבילד פון דעם הער מילערס מוטער. אַלבערט האָט נאַכגעטון טייל סטור-דענטן און זיך אַריינגעלאָזט אין שיכרות, געמאַכט סקאַנדאַלן און פאַרנאַכלעסיקט זיין שול-אַרבעט.

די עלטערן האָבן איינגעזען, אַז לאָזן אַזוי ווייטער גיין איז אוממעגלעך, מען מוז נעמען דראַסטישע מיטלען כדי צו פאַרמיידן אַן אומגליק, און היות ווי דער פּאָטער האָט שוין אַ לאַנגע צייט געליטן אויף אַסטמאַ און אויף אַנדערע חלאתן, פאַר וועלכע ס'איז נייטיק אַ וואַרעמער קלימאַט, איז געבליבן, אַז ער זאָל מיטן זון אוועקפאַרן קיין ביירוט, סיריע, וווּ עס געפינט זיך אַ דייטשע קאַלאָניע. דאָרטן, אין דער פרעמד, וועט דאָס נייע לעבן האָבן, האַפנטלעך, אַ גוטע ווירקונג אויף זייער פאַרבלאַנדזשעטן זון, און ווען די צוויי וועלן זיך איינאַרדענען, וועלן אויך מוטער און טאָכטער נאַכפּאָלגן...

דער יונג האָט צוערשט נישט געוואַלט אָפּילו טראַכטן וועגן פאַרלאָזן דייטש-לאַנד, נאָר די נייגעריקייט אַנצוקוקן אַ ווייט לאַנד, בפרט אין דעם אַריענט, האָט סוף-כל-סוף גובר געווען... דער מוטער אָבער איז נישט באַשערט געווען צו האָבן נחת אָפּילו פון דער ווייטנס. וויפל הער מילער האָט נישט געזוכט צו פאַרבאַרגן פון איר די אמתע לאַגע, האָט זי עס דאָך אַרויסגעלייענט פון צווישן די שורות, פונעם עצם טאָן פון זיינע בריוו. דערצו האָבן איר צרות אויך נישט געפעלט אין דער היים, צרות, וועלכע האָבן זיך באַוויזן מיטן אַנקום פון נאַציזם. כאָטש איר און איר געשעפט האָט מען דערווייל נישט באַלעסטיקט, האָט עס אָבער עלוזאָ אין מיטלשול געפילט אויף שריט און טריט, דאָס זעכצן-יעריק מיידל האָט גאַרנישט געוואַלט לייקענען, אַז איר פּאָטער איז אַ ייד, פאַרקערט, עפעס האָט איר שטענדיק באַהערשט אַ טראַציקייט ווען ס'איז געקומען צו רייד וועגן דעם ענין, און נישט איינמאַל האָט איר די האַלטונג אירע געבראַכט אומאַנגענעמעלעכקייטן און אָפּילו שאַדן סיי מצד די שילערס, סיי פון טייל לערער-פּערסאָנאַל. זי איז אָפט אָפּגעלעגן

גאנצע נעכט אין געוויינט נישט פארשטייענדיק פארוואס דארף זיין אן אנדער באצונג צו איר ווי צו די איבעריקע. איז דען נישט גענוג וואס זי צייכנט זיך אויס אין אלע וויכטיקע לימודים? זי האט געקענט אפשר פארגעבן די שול-חברטעס, אבער לערער? נישט אנדערש ווי ביי זיי, ביי די גרויסע איז עפעס „מעכולע“, האט זי זיך דערמאנט אין פאפאס א ווארט. יעדער טאג אין שול איז געווארן א לאסט, אן אפקומעניש, ביז ס'האט זיך אונטערגערוקט יענע אומגליקלעכע שעה פון געשיכטע-לימוד, ווען אַנשטאַט דעם באשטענדיקן אינסטרוקטאר האט זיך באוויזן דער הער אלברעכט.

אין קלאס איז דעמאלט געווען מערקווירדיק שטיל. ס'האט זיך געפילט אין דער לופטן, אז עפעס אויסערגעוויינלעכעס וועט היינט געשען. אויף דער וואנט, גאר אויבנאן, האט מען דערזען א שפאגל-ניי בילד פונעם פירער, וואס האט ערשט מיט א פאר טעג צוריק איבערגענומען די מאכט פון „דריטן רייך“, און די רדיפות און פארפאלגונגען האבן זיך געשטארקט קעגן יידן און קעגן אזוינע, וועלכע האבן אפגעשטאמט פון זיי. הער אלברעכט האט אָנגעהויבן די לעקציע גראַד שטיל און געלאָסן, אַזש די אויערן האט מען געמוזט אַנשטרענגען. אויף זיין האַרטן פנים האט זיך געמערקט אַ כמו שמיכל, נאָר באַלד האט זיך אַ לאַז געטון פון אים אַ שטוּאַם הייסע און בייע רייז. ס'איז געווען אַ ספק צי מ'האט אים אין אַלץ פאַרשטאַנען, חוץ, פאַרשטייט זיך, די אַפּט-איבערגעזורטע ווערטער: „יודע, יודן, יודישע ראַסע“. פּלוצלינג האַט ער אַראָפּגעבויגן דעם קאָפּ צום קלאַס-זשורנאַל און האַט אויסגערופן עלזאַ מילער. דאָס מיידל האַט זיך אויפגעשטעלט און איז אַ צעשראַקענע צוגעקומען. ער האַט זי געהייסן זיך זעצן מיטן פּראָפּיל צום יוגוואַרג. ער האַט מיט אַ ווירע אָנגערירט איר באַק.

— באַמערקט, — האַט ער גערעדט מיט אַן ערנסטע מינע, — די אומגלייכע ליניעס פון אַט דעם „יודן“-פּראָפּיל, באַמערקט די גיריקייט און זשעדנעקייט פונעם בליק. זעט, — איז ער אַלץ אַריינגעפאַלן אין אַן אַזאַרט, — וויפּל געירשנטע פאַר-ברעכערישקייט ס'ליגט פאַרבאָרגן אין די געזיכטס-צוגן פון אַט דעם יידישן מיידל! און הינטער אַט דעם ווענטל, — האַט ער אָנגעוויזן אויף איר שטערן, — ראַיען זיך שעדלעכע און פאַררעטערישע געדאַנקען קעגן פירער און פאַטערלאַנד. פּין היינט-אָן וועט עלזאַ מילער און אירס גלייכן פאַרנעמען די בענק אין דער הינטער-שטער ריי. קענסט גיין! — האַט ער באַפעלעריש אויסגעצויגן די ווירע צו דער קעגנאיבערדיקער וואַנט.

עלזאַ, מיט פּולע אויגן און אַן אַ טראָפּן בלוט אין פנים, האַט זיך ציטערדיק

אויפגעהויבן פון שטול, ווי זי וואלט זיך ערשט אויפגעכאפט פון א שרעקלעכן קאשמאך, אבער אַנשטאַט צו גיין אין דער ריכטונג פון דער אויסגעצויגענער ווירע, האָט זי זיך אַ לאַז געטון צו דער טיר...

זי האָט זיך געאיילט אַהיים, ווי דאָרטן וואָלט געוואָרט אויף איר היילונג און טרייסט פאַר איר פאַרווונדעטן שטאַלץ, פאַר דעם אומענדלעכן צער. זי האָט נישט געוואָלט טרעפן קיינעם פון די באַקאַנטע, זיי זאָלן נישט זען אירע טרערן, איר חרפה. דאָס מיידל איז אומבאַמערקט אַריין מיט אַ הינטערשטער טיר אין דער וווינונג, וועלכע איז געווען פאַרייניקט מיטן געשעפט, און זיך אַ וואָרף געטון אויפן בעט...

עלזאָ האָט זיך געזוכט מיט אַלע כוחות צו באַהערשן און נישט געקענט. געדאַנקען וועגן אומקום, וועגן טויט, האָבן זי נישט אָפּגעלאָזט. זי איז געלעגן אַ מידע, אַן אויסגעשעפטע, ביז זי איז ענדלעך אַריינגעפאַלן אין אַ שווערן שלאָף. איר האָבן זיך געחלומט ווי טשאַטעס הינט רינגלען זי אַרום, און איינער אַ גרע-סערער מיט דעם הער אַלברעכטס אויסזען דערנענטערט זיך צו איר מיט פאַר-גאַסענע אויגן, מיט אויסגעשטשירעטע ציין. זי וויל שרייען נאָך הילף, נאָר דער געשריי בלייבט איר שטעקן אין קעל. מיטאַמאַל דערהערט זי דער מוטערס פאַר-ווונדערט קול! — איך האָב אַפילו קיין אַנונג נישט געהאַט, אַז זי איז איצט אין הויז, — האָט זי זיך פאַר עמיצן פאַרענטפערט. עלזאָ האָט אַ הייב געטון דעם קאַפּ און דערזען צוויי אומבאַקאַנטע יונגעלייט. זי איז שנעל אַראָפּ פון געלעגער און זיך געבראַכט אין אַרדענונג.

— די גנדיקע פריילין זאָל פאַרגעבן — האָבן די פרעמדע זי באַגריסט — אין שול-דירעקטאָריום וויל מען זי האָבן צוליב אַ געוויסער מיספאַרשטענדעניש. דאָס מיידל האָט זיך לייכט פאַרנייגט. „נישט שוין זשע“, איז איר דורכגעלאָפן אַ געדאַנק, „וויל זיך דער געשיכטע-לערער אַנטשולדיקן, אַוודאי האָט מען שוין אין דירעקטאָריום אַזאַ גראַבקיט, מילד גערעדט, נישט געקענט אַראָפּשלינגען.“ — וואָס איז געשען, עלזאָ? — איז די מוטער געוואָרן אומרויק — פאַרוואָס ביסטו געקומען אַזוי פרי אַהיים?

— זעסט דאָך, מוטער, אַ מיספאַרשטענדעניש! — האָט דאָס טעכטערל גע-ענטפערט — איבעריקנס, האָב איך דאָרטן איבערגעלאָזט מיין שול-רענצל...

פריי מילער איז געשטאַנען און נאָכגעקוקט דעם אָפּפאַרנדיקן אויטאָ. די אומרויקייט איז געוואָקסן אין איר. זי האָט שוין חרטה געהאַט, וואָס זי האָט אַרויסגעלאָזט דאָס מיידל. ווען עלזאָ האָט זיך אין אַ שעה נישט צוריקגעקערט האָט

זי טעלעפאָנירט אין דירעקטאָריום, פון דאָרטן איז געקומען אַן אומקלאָרער ענטפער. זי האָט שנעל פאַרשלאָסן די קראָם און זיך מיט אַ טאַקסי אַוועקגעטראָגן צו דער שול. זי האָט געטראָפן דעם באַדינער מיטן בעזעם פאַר די פאַרמאַכטע טירן. פון אים איז זי דערגאַנגען, אַז עפעס אַן אינצידענט האָט געטראָפן צווישן איר טאַכטער און דעם הער אַלברעכט. די אַרעמע פרוי איז ביז שפעט אין דער נאַכט אומגעלאָפן איבער דער שטאָט, אַפגעשלאָגן די שוועלן ביים געשיכטע־לערער, ביים הויפט פון די שטאַטישע שולן, ביי דער פּאַליציי. מען האָט זי אין ערגעץ נישט צוגעלאָזט. אַ הילפלאָזע, אַ פאַרצווייפלטע, האָט זי זיך קוים דערשלעפט אַהיים, צוגעפּאַלן צום בעט, וווּ ערשט מיט עטלעכע שעה פריער איז געלעגן עלזאַ, און האָט אויסגעבראַכן אין אַ יאָמערלעכן געוויין — מיין טעכטערל... מיין קינד... ליב קינד!...

טעג, וואָכן, חדשים, זענען אַוועק אין וואַרטן, אין דערוואַרטונג אפּשר וועט פאַרט געשען אַ נס, ס'וועט זיך אַן עפּן טון די טיר און דאָס ליב געשטאַלט פון איר קינד וועט זיך באַווייזן. די פרוי מילער האָט נישט געוואָלט אויפגעבן די האַפּענונג, כאַטש די האַפּענונג האָט זיך נישט געהאַט אויף וואָס צו שטיצן, מחמת מיט יעדן טאָג זענען מער מענטשן פאַרפּאַלן געוואָרן, פאַרשווונדן. זי האָט מער נישט געזען קיין זין און קיין צוועק אין עפענען טעגלעך דאָס געשעפט, אין פירן ווייטער וואָס מען רופט אַ „נאַרמאַלן“ לעבן. דער פרוי איז מער נישט געווען צו דערקענען. די שטענדיק גלייכע פיגור איז געוואָרן איינגעשרומפּן, דער קאַפּ גרויער, געבויגענער. פון איר גאַנצן וועזן האָט אַראָפּגעטרויערט אַן איינזאַמקייט, אַ פאַרלוירנקייט. דערצו זענען די צייטונגען פול געווען מיט גיפטיקע העצעס און פאַרלויםדונגען קעגן יידן, מיט קלאַנגען וועגן מלחמה. זי האָט זיך געשראַקן אינגאַנצן אַפּגעריסן צו ווערן פון זון, פונעם מאַן, קעגן וועמען זי האָט זיך איצט געפילט באַזונדערס שולדיק.

איינמאַל, ווען זי איז אַזוי געזעסן פאַרזונקען אין איר צער האָט זי, נישט גלויבנדיק די אויגן, דערזען אַריינקומען אַלבערטן, אַ פרייד האָט זי אַרומגעכאַפט. די בלייכע ליפּן האָבן זיך געריסן עפעס צו זאַגן און נישט געקענט. דער זון האָט זי געהאַלטן אין די אַרעמס און זיך שטאַרק געוונדערט ווי פאַרענדערט זי איז. פּלוצלינג האָט זי זיך באַפרייט פון אים, און אים שאַרף דורכגענומען מיט איר בליק: — אַליין ביסטו געקומען? וווּ איז דער פאַטער? וואָס האָסטו געטון מיטן פאַטער?

— וואָס מיינסטו געטון? — האָט ער געשטאַמלט — וואָס דאַרף איך טון?
 ער איז געבליבן אין ביירוט. ער...

— פאַרוואָס איז ער נישט מיטגעפאַרן? — האָט זי אים געפאַרשט — ער איז
 קראַנק, נישט אמת? פאַרוואָס האָסטו אים איבערגעלאָזט?

— וואָס פאַלט דיר איין, מוטער? ער איז נישט קראַנק... באַרויך זיך! — ער
 האָט זיך אַרומגעקוקט: — וווּ איז זי, די קליינע, כ'מיין עלזאַ?...
 די פרוי איז געוואָרן היסטעריש. זי האָט געציטערט מיט יעדן אבר:

— האָסט זיך דערמאַנט צו פרעגן אויף דיין שוועסטער? — זי האָט געבראַכן
 די הענט — מיין קינד! וואָס האָבן זיי געוואָלט פון מיין קינד? — זי האָט כלי-
 פענדיק אים דערציילט וועגן עלזאַן. מען האָט נישט געקענט מערקן אַ מוסקול
 זיך רירן אויף זיין פנים. די קליינע אויגן זענען געווען אָנגעשטעלט אין איין
 פּינטל. ער האָט זי נישט איבערגעריסן, נישט איבערגעפרעגט, מען האָט געקענט
 צווייפלען צי ער הערט זי אַפילו. מיטאַמאָל האָט זי אים ווידער גענומען פאַרשן:
 — פאַרוואָס האָסטו נישט געשריבן, אַז דו קומסט?
 ער איז געבליבן זיצן מיט אַן אָפן מויל און אָנגעהויבן אַראָפּנעמען די
 קליידער פון זיך:

— איך וועל עס דיר אַלץ דערקלערן, נאָר איצט בין איך שטאַרק מיד.
 אויף מאַרגן, ביים פרישטיק, האָט זי אים געפרעגט:

— פאַרוואָס ביסטו געקומען אין אַזאַ צייט, ווילסט טיילן עלזאַס שיקזאַל?
 — ניין, מוטער, איך וועל נישט טיילן — האָט ער זי שלויאיק אָנגעקוקט —
 זע איך דען אויס ווי אַ „יודע“?

זי האָט געוואָרפן אויף אים אַן אומעטיקן בליק:

— דאָס וועט דיר אַ סך העלפן... ביסט פאַרשריבן... אַז...

— דאָקומענטן קען מען ענדערן, — האָט ער זי פאַרויכטיק איבערגעשלאָגן.
 — אַ סך האָבן עס שוין געטון.

— ווי אַזוי? — האָט זי אים שטרענג אָנגעקוקט.

— נו! דאָס איז דאָך גאַנץ איינפאַך, — האָט ער צו איר ווייך געפליסטערט.
 — איך קען דאָך זיין דיין אומגעזעצלעכער זון...

די פרוי איז רויט געוואָרן ביז די האַר-וואַרצלען. זי האָט זיך מיט ביידע
 הענט געכאַפט ביים האַרצן: — גיי דיר פון דאַנען... דו... דו, — ס'האָט איר אויס-
 געפעלט אַטעם. — איך וויל מער דיין פנים נישט אַנקוקן.

דער יונג איז אַרויס, ער איז אַבער אין אַונט צוריקגעקומען. ער האָט זיך אָפּגעזוכט עסן אין קיך און געשוויגן. אַזוי טאָג נאָך טאָג.

אין אַ פּאַר וואָכן שפּעטער האָט ער זי פּלוצלינג אַ פּרעג געטון:
 — וועט עס זיין בעסער, מוטער, ווען זיי וועלן מיך אויך אַוועקנעמען?
 — האָסט נישט געדאַרפט קומען? — האָט די פּרוי נישט געקוקט אין זיין ווינקל.

— אַבער איך בין דאָ! — ער איז געווען זיכער, ער וועט זיינס אויספירן — איבעריקנס, קען מען שוין איצט פון לאַנד נישט אַרויספאַרן.

עס איז אַוועק אַ לאַנגער שווייגן. מיטאַמאָל האָט ער דערהערט איר פאַרצערט קול: — וואָס דאַרף איך טון?

ער האָט זיך צוגעזעצט נאָענט צו איר און האָט לאַנג גערעדט, און וואָס ער האָט פאַר איר אַנטפּלעקט זיין פּלאַן, אַלץ קלענער האָט זי זיך דערפּילט, אומויר-דיקער... זי האָט געווישט די טרערן און — געשוויגן.

אין עטלעכע טעג אַרום האָט זי אים געפּרעגט:
 — וואָס זענען דייע ווייטערדיקע פּלענער?
 — איך וועל זיך אַנשליסן אין דער אַרמיי...
 — וואָס איילסטו זיך? מען וועט דיך אַלצאיינס רופן... ער האָט נישט גע-ענטפּערט.

— מען זאָגט, אַז קריג איז אומפאַרמיידלעך, — האָט זי מיט ווייטיק גערעדט מער צו זיך, — וואָס וועט ווערן פונעם פּאָטער דאַרטן אַליין?
 — איך האָב אים באַזאָרגט דעם אַלטן, — האָט ער געלינגערט, — און איצט דאַרף איך זיך באַזאָרגן. — ער איז אומגעגאַנגען איבערן צימער אַ פאַרענדערטער:
 — אין פּאַל פון קריג וועלן מיר זיכער אַרויס די זיגער!...
 — נאַצישע זיגער! — האָט זי אינטאַנירט מיט סאַרקאָזם. זי האָט אַ קוק געטון אויף דער וואַנט, וווּ עלזאַס בילד איז געהאַנגען, און איז אַריינגעפאַלן אין אַ געוויין.

— זי איז דאָך געווען אַ „יודן“, — האָט ער גענומען פאַרלירן זיין געדולד. ער האָט אַריינגערוקט טיף אין קעשענע די האַנט, וווּ דער נייער דאַקומענט פון זיין געענדערטן סטאַטוס האָט זיך געפונען, און איז אַרויס פון הויז...
 די קלאַנגען האָבן זיך טוף-כל-סוף באַרעכטיקט. אַן אומדערקלערטער קריג האָט אויסגעבראַכן. און ער האָט זיך, כידוע, פאַרצויגן פיל לענגער ווי די עקספּערטן האָבן פאַרויסגעזען. דער נאַציזם איז אין די ערשטע יאָרן געגאַנגען פון איין

טריומף צום אנדערן מיט דער לאַזונג: „היינט אייראָפּע, מאָרגן — די וועלט!“ מען האָט אויך נישט פאַרגעסן אין דעם היימפּראָנט. דאָרטן האָט מען זיך פאַרנומען מיט באַרויבן, פאַרשיקן און אויסראַטן יידן. דייטשע שטעט האָבן זיך מיט פרייד דער-קלערט פאַר „יודנריין“, און וועגן אָט דער „דערגרייכונג“ געלאָזט וויסן מיט גרויסע שילדן אויף די וואַקזאַלן. דאָ און דאָרטן האָט זיך איינגעגעבן אַן איינציקן יידן זיך אויסבאהאַלטן פאַר אַ הויכן לוינ ביי אַ דייטש אין אַ קעלער, אין אַ שיער... און זענען ס'רוב אין געפאַר אַרויסגעגעבן צו ווערן...

די יונגע יידישע פרוי בערטאָ קראַוזע, אַן אלמנה, האָט געפונען אַ מקום מקלט ביי אַ פריינדין עוואַ מילער. די לעצטע האָט זי באַהאַנדלט ווי אַן אייגן קינד. זי האָט זיך געטיילט מיט איר די געקראַגענע פּראָדוקטן, איר באַזאָרגט, ווען נייטיק, מיט אַ קלייד, מיט אַ שוך, מיט מעדיקאַמענטן, און דער עיקר — געהאַלטן אַ וואַך אויג די פּאַליציי זאָל נישט קומען אויף איר שפור...

ווען דער קריג האָט אָנגענומען אַ פאַרקערטע ריכטונג, און די אַמעריקאַנער האָבן פון איין זייט אינוואַדירט דעם איטאַליענישן „שטיוול“, און פון דער אַנדערער — נאַרמאַנדי, ווען די רוסן האָבן האַסטיק געטריבן די נאַצישע חיילות אויף צוריק, און הונדערטער לופט-מחבלים, פון די פאַרייניקטע פעלקער, האָבן טעגלעך געזייט פייער און פאַרוויסטונג אויף דייטשע אינדוסטריע-פּונקטן, ווער-הייזער, באַנען, דעמאָלט האָט אין לאַנד אָנגעהויבן אויספעלן דאָס סאַמע נייטיקסטע. די ראַציאַ-קאַרטלעך, זענען איינגעשרומפן געוואָרן, און אין אַ סך היימען האָט מען פשוט אונטערגעהונגערט...

איין טאָג האָט זיך אין די קראַמען באַוויזן אַ נייער זייף-פּראָדוקט. אַ לאַנגע ריי האָט געדולדיק אָפּגעוואַרט דעם אַזוי נייטיקן אַרטיקל. עס האָבן זיך פאַר-שפּרייט די ווילדסטע קלאַנגען וועגן אים, איינער שרעקלעכער פונעם אַנדערן. ווען מען האָט זיך נאָכגעפּרעגט ביים קרעמער, האָט ער נישט גערן געענטפּערט. איין זאָך איז זיכער געווען, די פעקלעך זייף קומען פון „אַסטן“, ס'רוב באַלעבאַסטעס האָבן אָבער געשאַנקען ווינציק אויפּמערקזאַמקייט דערויף און האָבן געכאַפט דעם איצט זעלטענעם פּראָדוקט.

פרוי מילער האָט מען צווישן אַנדערע זאַכן אויך געגעבן אַ פעקלעך זייף. זי האָט זיך געשאַרט אַהיים מיט איר האַלב-ליידיק קוישל אַ מידע, אַן איינגעבויגענע, און כאַטש צוגעוויינט, אין די לעצטע יאָרן, צו אייגענע און פרעמדע צרות, האָט זי איצט געפילט אַן אומגעוויינלעכן טרויער דריקן אין האַרץ. דאָס געשטאַלט פון איר פאַרשוונדן קינד איז אומגעריכט אויפּגעגאַנגען פאַר איר אַזוי בולט, מיט אַזאָ

קלאַרקייט, ווי זי וואָלט זיך געפונען דאָ נאָענט לעבן איר. זי האָט עס דערציילט אין הויז איר שכנה. ביידע פרויען האָבן פאַמעלעך אַרויסגענומען דאָס ביסל פּראָ-דוקטן, לאַנג באַטראַכט דאָס געהיימישפּול פּעקעלע זייף און האָבן שווער אָפּגע-זיפּט. די באַלעבאַסטע האָט עס פּאַרזיכטיק אַריינגעלייגט אין שראַנקל פּון אַ זייטיק קעמערל און זיך מער צו דעם נישט צוגערירט...

עס זענען אַוועק לאַנגע, פיינפולע וואַכן. די אַרעמע פּרוי האָט פּאַרלאָרן איר רו, איר גלייכגעוויכט, בפרט אין די נעכט, ווען דער צעפלאַמטער דמיון האָט איר געמאַלן גרוילעכע בילדער פון איר קינד. זי פלעגט זיך דעמאַלט אַראַפּלאַזן צו דער שכנה אין קעלער, אין איר באַהעלטעניש, און אַפּליגן ביזן פּרימאַרגן...

בערטאָ קראַוז, אַליין אין אַ געדריקטער און אומזיכערער לאַגע, האָט געזען וואָס ס'קומט פאַר מיט איר פּריינדין און באַשלאָסן מיט אַלע כּוחות זיך אַרויסצו-שלעפּן פון איר צושטאַנד. זי האָט קודם-כל געפּוּעלט ביי איר זי זאל זיך מער אָפּגעבן מיט איר קראַם, אַפילו ווען קיין סך לייונג איז נישטאַ, קומען מער צווישן מענטשן. זי האָט איר געהאַלפּן פירן די ווירטשאַפּט, געהאַלטן אין אַרדענונג די אינעווייניקסטע צימערן און זונטיק אַדער אַזוי אין באַזונדערס אומעטיקע שעהן, געלייענט פאַר איר מיט איר מעלאַדישער שטים ווערק פון אַ צייט, ווען אויף דער וועלט איז נאָך געווען רו און פּרידן...

אינמאַל אין אַ ווינטער אַוונט, זענען די צוויי פרויען געזעסן ביי אַראַפּגע-לאַזטע גאַרדינען אין קיך. דעם טיש האָט שוואַך באַלויכטן אַ קעראַסין-לעמפל און געוואַרפן אומהיימלעכע שאַטנס אויף די ווענט. אין אויוון האָבן דערברענט די לעצטע שטיקלעך האַלץ, וועלכע מען האָט היינט מיט שוועריקייטן געקראַגן. עס איז געווען קאַלטלעך און שפּעט. די צוויי האָבן שטיל געשמּועסט, געגענעצט, געווען גרייט יעדע מינוט צו גיין שלאָפּן. מיטאַמאַל האָבן זיך דערהערט שטאַרקע קלעפּ אין דעם הינטערשטן אַריינגאַנג. די שכנה האָט זיך אין שרעק שנעל און רוישלאָז אַראַפּגעטראָגן מיט אינעווייניקסטע טרעפּ צו איר באַהעלטעניש, פּרוי מילער האָט מיט ציטערדיקע הענט געעפּנט די טיר און איז געבליבן שטיין אַ פאַרגליווערטע:

— דו? — האָט זי געקענט קוים אויסרעדן אַ וואַרט.

— יאָ, איך, מוטער, הייל! — האָט אַלבערט אין זעלנערישע קליידער אָפּגע-געבן די נאַצישע באַגריסונג — כּבין געקומען אויף אורלויב און אַט דער — האָט ער אַנגעוויזן אויף אַ שוויינגנדיקן סאַלדאַט מיט אַ ליידיקן אַרבל — איז מיינער

א קאמעראַד, אַלב שינדל... — פּלוצים האָט ער זיך צעשריגן: — וואָס פאַר אַ טייוול איז ביי דיר דאָ אין אזאַ פינצטערניש?

— „זיי“ האָבן צעשטערט די עלעקטרישע סטאַנציע, — זי האָט זיך אָפּגערוקט פון אים, אַ שאַרפּער ריח פון בראַנפן האָט געזעצט פון זיין מויל.

— דאַנער וועטער נאָך אַמאַל! — האָט דער יונג נישט אויפּגעהערט שרייען — די הינטישע זין? די שוויין־קערלען? די יענקישע טראַטלען? — ער האָט אויפ־געבונדן זיין זעלנעריש זעקל, האָט אַרויסגעלייגט אויפן טיש ברויט, ווורשט, פּלע־שער שנאַפּס — זעסט אַלטע, האָב געבראַכט מיין אייגענעם פּראָוויאַנט.

אין אַ האַלבער שעה אַרום זענען די צוויי זעלנער פאַרטיק געוואָרן מיט דער סעודה. שינדל האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ אויפן איינציקן עלנבויגן און גענומען בראַפּען. אַלבערט האָט מיט אַ העלצל קאַלופּעט די ציין, געמאַכט מאַדנע האַוואַיעס, געוואָרטשעט. מיטאַמאַל האָט ער זיך אויסגעדרייט און דערזען די מוטער. זי איז געזעסן אין אַ זייט, געשטריקט און געהיט זיין יעדע באַוועגונג.

— וואָס גלאַצסטו אויף מיר מיט דיינע קעצישע קוקערס? — האָט ער זיך אויפּגעהויבן און איז אַוועק איבער די צימערן. דער זעלנער ביים טיש האָט אַ לעצטן שנאַרד געטון.

— וווּ האָט איר זיך געטראָפּן? — האָט די פּרוי געפרעגט כלומרשט פאַרטון אין דער אַרבעט. אַלב שינדל האָט זי אַ ווייל באַטראַכט מיט אַ האַלב־אַפּן מויל: — אין „אַסטן“, אויפן פּאַלנישען סעקטאָר — האָט ער אַן חשק געענטפּערט. — דאַרטן האָט עס געטראָפּן? — האָט זי מיטן בליק אַנגעוויזן אויפן ליי־דיקן אַרבל.

— יאָ, יאָ, דאַרטן, אָבער דער אַלבערט איז אין פייער נישט געווען — האָט ער זי באַרויקט, — דער פאַרדאַמטער קערל האָט זיך פון אַלץ אויסגעדרייט... — אָבער וואָס האָט ער פאַרט געטון? — איז די פּרוי געוואָרן באַמת נייגע־דיק. דער סאַלדאַט האָט שלויאַיק און מיאוס געשמייכלט: — ער איז געווען איינער פון די אויפּזעער... — וווּ?

ער האָט אַנגערופן אַ נאָמען פון אַן אויבאַקאַנטער געגנט. — אַ געפּענגעניש אַזאַ? — אַ געפּענגעניש! — האָט שינדל געחזוקט, — אַ שיינע געפּענגעניש! ער האָט געהיט דעם „יודן־אַפּפּאַל אין דער כעמישער פאַבריק. די פּרוי מילער איז בלייך געוואָרן. ס'האַבן איר גענומען ציטערן די הענט

און שווינדלען פאַר די אויגן. אַלב שינדל האָט עס אָבער נישט געמערקט. ער האָט זיך געפרוווט אויפשטעלן:

— וווּ איז דער פאַרדאַמטער קערל? — האָט ער זיך געוונדערט, און איז צוריקגעפאַלן אויפן שטול.

— אָט בין איך, מיין ליבסטער! — האָט זיך אַלבערט געוויזן אויפן שוועל.

— די אַלטע קאַץ האָט דיך איבערגעשראַקן? זיי רוק, זי איז אומשעדלעך! — האָט ער אַ מאַך געטון אין דער מוטערס זייט.

— און דאָס שינדל דערקענסטו? — ער האָט געהאַלטן אין האַנט דאָס פעקעלע זייף — דערקענסטו?

— האָסט מיטגעשלעפט דעם „יודען“-מיסט? — איז דער חבר געוואָרן ברוגז.

— מיסט, זאָגסטו? ניין, מיין ליבסטער! זייף! — האָט ער זיך באַרימט — די בעסטע זייף, וואָס מיר האָבן געקענט פאַבריצירן פונעם „יודן“-פעסט...

די מוטער האָט זיך אויפגעכאַפט פון אַרט. זי האָט אים געהאַלטן פאַרן קראַנג. אירע אויגן האָבן געפלאַמט פון צאַרן, פון פאַרצווייפלונג, און די ליפן בלייכע, אָן אַ טראַפן בלוט, האָבן וואַנזיניק געפליסטערט: — דיין שוועסטערס איז עס! דיין שוועסטערס... — און זי האָט ווילד אַרויסגעריסן דאָס פעקעלע פון זיינע הענט.

דער זעלנער מיטן ליידיקן אַרבל איז מיטאַמאַל געוואָרן נישטער. ער האָט זיך שנעל אַ הייב געטון און אָפגעזוכט זיין היטל...

— שינדל, וועסט איצט נישט גיין! — איז צו אים צוגעשפרונגען אַלבערט — דו הערסטו? ס'איז אַלץ פלוידעריי! די אַלטע איז פאַרריקט! זעסט נישט איר בליק? איר באַנעמונג? איך זאָג דיר, זי איז פאַרריקט! — ער האָט אים געהאַלטן פאַרן אַקסל — וועסט דאָ איבערנעכטיקן. מיר האָבן אונטן אַ קאַמער מיט אַ בעט, לופטיק און באַקוועם! — האָט ער אים איינגערעדט — און מאַרגן וועלן מיר...

— שינדל וועט דאָ נישט נעכטיקן? — האָט די מוטער אים שנעל איבערגע-
ריסן — ביי מיר איז נישט קיין גאַסט-הויז...

— זעסטו? — האָט אַלבערט זיך געווענדט צו זיין חבר — איצט גלייבסטו? אונטן איז פאַראַן אַ ליידיקער קאַמער, קום! — האָט ער אים אַ צי געטון נאָך זיך. פרוי מילער איז געשטאַנען אויפן פאַרדעקטן טירל, וואָס פירט צום קעלער און געלויערט אויף די זעלנער.

— טרעפ אָפּ! — האָט אַלבערט באַפוילן.

— נישט ביי דיין לעבן! — האָט די מוטער גערעדט מיט פעסטקייט.

— טרעפ אָפּ! — האָט דער זון אויסגערופן מיט וואַקסנדיקן צאָרן און זי געפרוּווט אַוועקרייסן פון אָרט.

די פרוי האָט זיך נישט געלאָזט. זי האָט זיך איינגעטשעפעט, ווי אַן אינזעקט אין זיינע קליידער און איז אומגעלומפערט־קאַמיש געבליבן הענגען אויף אים. פלוצים האָט דער יונג פאַרלוירן זיין גלייכגעוויכט און ביידע זענען געפאַלן. אַלבערט האָט זיך געזוכט אַרויסצומאַכן פון איר און נישט געקענט. אירע הענט האָבן געפויזעט איבער אים, און זי האָט מיטאַמאַל אַרומגעכאַפט זיין האַלדז און גענומען דריקן, גאַרנישט לויט אירע כוחות, אַזוי לאַנג, ביז ער איז געבליבן ליגן אומבאַוועגלעך...

ווען זי האָט זיך אויפגעהויבן פון דיל איז שוין שינדל נישט געווען. זי האָט זיך צוריקגעזעצט אויפן פּריעדדיקן שטול. די קליידער אויף איר זענען געווען צעפליקט, די האַר צעשוּיבערט, און די בליקן, ווילדע, וואַנזיניקע האָבן שטום אומגעבלאָנדזשעט אין חלל...

ה ק פ ז ת

אשר ברוידעס האָט געהאַלטן די מידע אויגן אין אַ האַלב־צעפּליקטן ספר. דער דינער, אויסגעצערטער גוף, וואָס האָט שוין נישט טועם־געווען ווער ווייס ווי לאַנג אַ לעפל געקעכץ און איז אָפּגעקומען מיט פּאַרדאַרטע שטיקלעך ברויט באַגראַבענע אין די קעשענעס, האָט זיך איצט געוויגט היץ־און־אהער, ווי ער וואַלט געזעסן, ווי אַמאָל אין דער ישיבה, ביים גמרא־שטענדער, און דער גרויסער שטערן האָט זיך געקאַרבט פון זאָרג און יסורים.

אין דער געטאָ האָבן זיך געהאַט פאַרשפּרייט שמועות, אַז מאָרגן, דעם ערשטן טאָג ראש השנה, וועט פּאַרקומען אַ „קינדער־אַקציע“. האָט זיך ברוידעס געפּע־דערט גאַנץ פּרי, האָט גענומען זיינע עטלעכע פּאַרבלעבענע תּלמידים, קינדער־תּומים, און איז מיט זיי ערגעץ אַוועק און האָט זיי פאַרשטעקט אין אַזוינע באַהעלטענישן, אַז קיינעם, דאַכט זיך, וואַלט נישט איינגעפּאַלן דאָרט צו זוכן אַ לעבעדיקן נפש. נאָר מיט זלמן דעם שוסטערס זעקס־יעריקן הערשעלע האָט ער זיך קיין עצה נישט געקענט געבן, מחמת דער פּאַטער האָט זיך איינגעשפּאַרט, אַז ער וועט זיך מיט אים בשום אופן נישט שיידן. אין זלמנס אייערן האָבן נאָך געהילכט זיין ווייבס לעצטע ווערטער, בעת זי איז אויסגעגאַנגען פון טיפּוס אויף זיינע הענט:

„היט אָפּ ס'קינד. היט אים אָפּ, ווי גאָט איז דיר ליב!“

האָט דער שוסטער באַשלאָסן, אַז וואָס עס זאָל נישט זיין, וועט ער הערשעלען נישט אַוועקלאָזן פון זיך. ער האָט פּאַרטרויט דעם שכן זיין אייגענעם פּלאַן ווי אָפּצונאַרן דעם דייטש. ער וועט, נעמלעך, צופּעסטיקן דאָס קינד צו זיין רוקן אונטערן לאַנגן מאַטל. היות דאָס יזנגל איז דין און מאַגער, וועט עס נישט אַרויסרופן קיין פּאַרדאַכט, און אַזוי ווי קיין לעכלעך פעלן נישט אינעם אויבערשטן טייל פון בגד, וועט דער קליינער האָבן „גענוג“ לופט צום אַטעמען.

הגם דער לערער איז שוין געווען געוויינט צו די אויסטערלישע המצאות, וואָס מען האָט דעמאָלט אָנגעווענדט אויף צו פאַרפירן דעם שונא. האָט אים אָבער זלמנס איינפאַל פשוט אויסגעקוקט געפערלעך. דער שוסטער האָט ביטער געחווקט פון זיך:

— „על כנפי הנשר“ — ווי די אַדלעריין טראַגט אירע יונגע — האָבן זיך אים געבאַמבלט שטיקלעך פון חדר, — אַזוי וועט זלמן דער שוסטער טראַגן זיין בן-יחיד אויף דער פלייצע. — ער האָט זיך אומהיימלעך צעלאַכט פונעם פאַרגלייך און איז אַנטשווייגן געוואָרן.

יענע נאַכט האָט שוין הערשעלע געוויסט וווּ ער וועט זיין באַהאַלטן. ער האָט געזען ווי דער טאַטע לאַזט אַראָפּ דורך די צעריסענע קעשענעס פון זיין לאַנגן מאַנטל האַרטע שטיקער ברויט, רויע קאַרטאַפּל אויף „מאַלע וואָס עס מאַכט זיך“... ער האָט מיט אים איינגעקנעלט ווי ער זאָל זיך פירן, דער עיקר מען זאָל פון אים נישט הערן קיין שאַרף, קיין פּיפּס, אַפילו ווען מען זאָל זיין טאַטן ממיתן, און אויב ס'זאָל, חלילה, אויף אים, הערשעלען, פאַלן אַ קלאַפּ, זאָל ער אויך שווייגן.

— טאַטע, וועסט פון מיר נישט האָבן קיין חרפות, — האָט דאָס קינד גע-ענטפערט ווי אַ גרויסער, — איך וועל זיין שטיל ווי אַ... ווי אַ מתעלע.

אַ שפּראַך אויף טאַג האָט זיך שוין אָנגעהויבן די בהלה. די דייטשע מחבלים האָבן זיך אַריינגעריסן מיט זייערע יידישע משרתים, די קאַפּאַס, אין די שטיבער, געשריגן, געזידלט, געשלאַגן, אַרויסגעשלעפט פון פאַרמאַסקירטע באַהעלטענישן פאַרשלאַפּן-וויינענדיקע קינדער, אַרויסגעכאַפט עופּהלעך פון מאַמעס הענט. טרעפּ האָבן געקערעכצט אינטער שווערע נאַצישע שטייול. טירן האָבן זיך אויפגעפראַלט און פאַרהאַקט. דער ליאַרעם, יאַמער און געוואַלדן זענען געוואַקסן, זיך געטראַגן פון שטאַק צו שטאַק און העכער, געוואַלט, משמעות, דורכלעכערן דעם גרויען הימל, וואָס האָט גלייכגילטיק אַראַפּגעקוקט, ווי חורבן און טויט פאַרפלייצן די געטאַ...
מיטאַמאַל האָבן זיך אין זלמנס אַריינגאַנג באַוויזן אַן „אויבער“ מיט צוויי קאַפּאַס. דער שוסטער האָט מיט ציטערדיקע הענט אַוועקגעלייגט אַן אַלטן שוך, וועלכן ער האָט כלומרשט פאַרריכט, און האָט זיך אויסגעצויגן פאַר זיי ווי אַ סטרווע.

— וווּ האַסטו „זיי“ פאַרשטעקט, יודע? — האָבן זיך די צוויי צערעוועט, אַפּנים וויסנדיק, אַז דאָ דאַרף זיך געפינען קליינוואַרג. זיי האָבן מיט גראַבע

שטעקנס גענומען קלאפן אין די ווענט, אין באלקן, אויסגעפרוווט דעם דיל, צע-
שטערט אלץ וואס ס'איז זיי געקומען אין וועג. זיי האבן זיך, קאנטיק, געפילט
פאר עפעס שולדיק קעגן נאצישן "קנעפל", וואס איז די גאנצע צייט געשטאנען
מיט א קאלט-גולנישער מינע אויף די פארשלאסענע ליפן און זיי באטראכט.
פלוצלינג איז איינער פון די יונגען צו צום אויף טויט דערשראקענעם שוסטער
און האט מיט א ווילדער רציחה אראפגעלאזט דעם שטעקן אויף זיין קאפ.

נאך יום-כיפור האט זיך די "אקציע" איינגעשטילט. ברוידעס האט מער נישט
געקענט איינזיצן אין זיין פארבארגעניש. ער איז קודם אריין געווייר צו ווערן
ביי דעם שכן און האט אים דערזען ליגן מיט א צעשפאלטענעם שארבן אויפן
דיל. פונעם גרויסן "אדלערישן" רוקן האט געפעלט דאס אדלערל. דער לערער
איז געווען זיכער, אז מען האט הערשעלען פארשלעפט. די רוצחים האבן אויך, ווי
געניטע שפיר-הינט, דערשנאפט די פארהוילענע ערטער, ווו זיינע תלמידים
זענען געווען באהאלטן, און ער האט דארטן קיינעם פון זיי נישט געפונען.

ברוידעס האט זיך צוריקגעקערט אין זיין ווינקל, און מיט א געדריקטן גע-
מיט זיך ווידער צעשאקלט איבערן ספר, און ווען ער איז געקומען צו דער שטעל:
"כרחם אב על בנים", האבן זיך זיינע דינע, לאנגע ארעמס א שפרייט געטון
איבער די ליידיק-געבליבענע בענקלעך, און ער האט מיט פארצווייפלונג גענומען
קלאפן אין זיי מיט ביידע פויסטן:

— גאט, פארוואס? פאר וועלכע חטאים?

די גאנצע וואך סוכות האבן זיך ארומגעטראגן אן א שיער קלאנגען, איינער
ווילדער פארן צווייטן: די דייטשן גרייטן צו א נייע "סעלעקציע", מען וועט אלע
יידן פארשיקן קיין דייטשלאנד. ס'איז נישט געבליבן קיין איינציק קינד אין
דער געטא...

מיט דער לעצטער שמועה האט זיך ברוידעס שטארק געראנגלט. ער האט
נישט געוואלט אָננעמען דעם גור-דין. ער איז אַרומגעלאָפן איבער די געסלעך,
געזוכט, גענישטערט, זיך נאָכגעפרעגט. ער האָט אַלץ געהאַפּט, אפשר איז פּאַרט
עמעצן פון "זיינע" קינדער געלונגען זיך צו ראַטעווען. אין זיין צעהיצטן דמיון
האַט ער זיי געזען אַרום זיך, ער האָט מיט זיי גערעדט, און מיט די צערטלעכסטע
ווערטער זיי געטרייסט און באַרויקט.

שמחת-תורה האבן זיך עטלעכע יידן אריינגעשארט מיט שטילע אַבלידיקע
טריט אין ברוידעס ווייך און לערן-חדר, ווו מען פלעגט אמאל אין א רויקן שבת
אַדער יום-טוב דאווענען בציבור. אונטערן שוואַרצן פּאַרהאַנג, אין אַ קעמערל,

האַבן זיך געפונען ניצול-געוואָרענע ספר-תורות, סידורים, מען האָט זיך אַראָפֿ-געלאָזט אויף די סקריפֿנדיקע בענק און דאָס געזעמל אין די אויסגעריבן-אַפּגע-טראָגענע בגדים מיט די בלייך-פֿאַרטרויערטע געשטאַלטן האָט גיכער דערמאַנט אין אַ כאַפּטע שבעה-זיצערס ווי אין מתפללים אין דעם „פריילעכסטן“ טאַג פֿון יאָר.

ווען ס'איז געקומען צו די הקפות האָט מען אַרויסגעצויגן די „רייניקייטן“. די עדה האָט גענומען, ווי געוויינלעך, זיך אַרומדרייען אַרום שולחן און זאַגן די באַקאַנטע פּסוקים, און דער פּסוק איז אַפט באַגלייט געווען פֿון אַ טיפֿן קרעכץ, אַ כליפֿ, וואָס האָט געקענט צערייסן דאָס האַרץ.

פֿלוצלינג האָט זיך דער גאַנג פֿאַרהאַלטן. די ווערטער זענען פֿאַרשטומט געוואָרן אויף די בלייכע ליפֿן, און די בליקן — פייכטע, אויפגעלויכטענע, פֿאַר-חידושטע, זענען געבליבן הענגען אויף איין פּונקט, ווי זיי וואַלטן דאָרטן דערזען אַ גרויסן נס. פֿון הינטער דעם שוואַרצן פֿאַרהאַנג איז אַרויס דעם שוסטערס יינגעלע הערשעלע. ער האָט זיך קוים געהאַלטן אויף די פּיסלעך. דאָס אויסגע-מאַגערט קערפּערל איז איצט געווען נאָך מער איינגעפּאַלן, דינער הויט-און-ביינער, ווי ס'וואַלט געהאַלטן ביי דער גסיסה, בלויז די שטאַרק-שוואַרצע אייגעלעך האָבן געוויזן לעבן. זיי האָבן פיבערדיק געגליט, און ס'האָט זיך אַלעמען געדאַכט, געגליט מיט סודות פֿון „נצח“.

אַשר ברוידעס איז צוגעשפרונגען צום קינד, אים אַריינגעכאַפט אין די אַרעמס און דריקנדיק אים צו זיך, האָט ער זיך, אַ גליקלעכער, אַוועקגעלאָזט אין אַ פייערדיקן, התלהבותדיקן טאַגן אַרום שולחן...

ד ע ר א ק ו ש א ר

1.

ווי א בליץ האָט זיך דורכגעטראָגן דורכן אַלטן, פאַרוואַרלאַזטן באַראַק דער קלאַנג, אַז עלקע איז מעוברת. דער עצם געדאַנק פון אַזאַ מעגלעכקייט האָט די צענדליקער פרויען אַריינגעוואַרפן אין אַ פאַניק, און דאָך איז די וואַקסנדיקע שרעק ביי זיי געווען באַגלייט פון אַ גלעטנדיקער טראַציקייט, פון אַ מין להכעיס געפיל, ווי ביי אַ געשלאַגענעם מענטשן, אַ שטייגער, וואָס הייבט זיך פלוצלינג אויף פון דער ערד און נעמט זיך וואַרפן אויף זיינע פייניקער, הגם ער ווייס, אַז זיין גורל איז פאַרחתמעט...

די יונגע פרוי האָט, פאַרשטייט זיך, פאַר קיינעם נישט געדאַרפט אַנטפלעקן איר סוד, דאָס זאָק־ענלעכע שוואַרץ־פאַסיקע, לאַנגע העמד, אַ הלבשה, וועלכע די באַווינער פון באַראַק האָבן געטראָגן, האָט אַרויסגעגעבן איר צושטאַנד... די ערשטע צו באַמערקן זענען געווען די שכנות פון ביידע זייטן געלעגער. זיי האָבן זי באַטראַכט מיט גרויס פאַרוונדערונג, ווי זיי וואַלטן נישט געגלויבט די אייגענע אויגן, און שפעטער זענען זיי צוגעפאַלן איינע צו דער אַנדערער מיט אַ הייס פליסטערן. עלקע האָט זיי געזען און נישט געהערט. זינט זי האָט גענומען פילן דאָס נייע לעבן אין זיך, איז זי געוואָרן אַן איבערגעביטענע, האָט ס'רוב געשוויגן און זיך אין גאַנצן איבערגעגעבן צו די מחשבות וועגן איר עופעלע, וואָס האָט געדאַרפט זיין, ווי זי איז איבערצייגט געווען, אַ ינגל. בלויז פון צייט צו צייט פלעגט זיך ווייזן אויף אירע דינע, אויסגעטריקנטע ליפן אַ ליכטיקער שמייכל — אַ שטומער דאַנק צו דער השגחה־עליונה, פאַרן אויסנעמיקן חסד צו איר...

הגם די אַרבעט אין דער אונטערערדישער פאַבריק, וווּ מען האָט אויסגע-

מאַכט עפעס אַ בייִ-פּראָדוקט פאַר דער רייכסווער, האָט זיך געלייגט שווער אויף איר, די לאַנגע שעקן אויף די פיס, דאָס כסדרדיקע אונטערהונגען, האָט די יונגע פרוי פון דעסט וועגן געהאַט אין זיך אַ זיכערקייט, אַז זי וועט אויסטראַגן דאָס קינד, און ביז דעמאָלט וועט דער דייטש קריגן זיין פאַרדינטע שטראַף און שלום וועט הערשן אויף דער וועלט...

איז די נעכט, ווען עס האָבן זיך פון אומעטום געטראַגן קרעכצן, פאַרשטיקטער געוויין, פאַרטייעטע געשרייען, איז עלקע אָפט געלעגן אַ שלאַפלאַזע, געזען פאַר זיך די צעשטערטע היים, טאַטע-מאַמע, וועלכע זענען פון די נאַציס ערגעץ פאַר-שלעפט געוואָרן; דודן, איר מאַן, דער לערנער, וואָס געפינט זיך אין אַן ענלעכן באַראַק אויף יענער זייט שטעכיקע דראַטן. זי האָט נישט געקענט פאַרגעסן, ווי די דייטשע רוצחים האָבן אים געשלאָגן און געזידלט בעת מען האָט זיי צעשיידט. אַ שאַרפע בענקשאַפט האָט גענאַגט איר האַרץ. זי האָט זיך געזען, אין דמיון, ווי זי קריכט אין דער פינצטער אונטער די גראַטעס אים אַנצוואַגן, אַז ער ווערט אין גיכן, בעזרת השם, אַ טאַטע...

איינמאָל ביינאַכט האָט זי זיך טאַקע אַ לאַז געטון צו דער דרויסנדיקער טיר. די פאַר פרויען, וועלכע זענען געלעגן דאָרטן, האָבן זיך אויפגעכאַפט און האָבן ביים שוואַכן ליכט פון דער אַראַפּהענגענדיקער לאַמטערנע, אויפגעהויבן צו איר זייערע מידע קעפּ. זי האָט זיך צוגעזעצט לעבן זיי און האָט פייערלעך-שטיל אַרויסגעפליסטערט:

— איך גיי אים אַנזאַגן די בשורה!

— וועלכע בשורה? — האָבן ביידע געפרעגט אין איין טאָן.

זי האָט אַ פיר געטון דער האַנט איבער די אַנגעקוואַלענע גלידער, און האָט מיט דער פּרינעדיקער פייערלעכקייט אַרויסגעזאָגט:

— איר ווייסט נישט, אַז איך טראַג אין מיין לייב... משיחן?! — זי איז רויט און גלייך בלייך געוואָרן, ווי זי וואַלט זיך אַליין דערשראַקן פאַר אירע רייד און מוסיף געווען מיט אַ ציטערדיקן קול — ער וועט אונדז אַלעמען באַפרייען פון אונדזערע ליידן און מאַטערנישן... — זי האָט זיך ווידער געוואַלט פאַרנעמען צום אַרויסגאַנג, נאָר איינע פון די פרויען האָט זי פאַרהאַלטן:

— גיי צוריק צו דיין געלעגער, עלקע, — האָט זי באַפוילן, — און זוך זיך נישט קיין צרות!

עלקע האָט מיט אַ מאַל פאַרלוירן די גאַנצע דרייטקייט. זי האָט זיך צעשטרייט אַרומגעקוקט און האָט זיך געהאַרכזאַם צוריקגעקערט צו איר אַרט.

אַבער דאָס פּלוצלינג־אַרויסגעזאַגטע וואָרט האָט זיך צוגעטשעפּעט צו איר מיט אַ מאַדנער עקשנות און זי נישט אויפגעהערט צו פאַרפּאַלגן. זי האָט עס אָפּט איבערגעזחזרט פאַר זיך, ציענדיק און ציילנדיק די זילבן: מ—ש—י—ח... מ—ש—י—ח... און שטענדיק געפונען אין דעם אַ נייעם צויבער, אַ פּריידיקע דערלייכטערונג. זי האָט זיך דערמאַנט אין דודס אַ גמרא-ווערטל: „אין בן דוד באַ אלאַ בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב...“ וואָס קען שוין זיין אַן ערגערע צייט ווי די איצטיקע? האָט זי אַן אויפהער געטראַכט, און צערטלעך געגלעט איר פּול־געוואָרענעם גוף.

עס איז דעראַנגען צו די פּרויען אין באַראַק איר נייער שגעון, און מען האָט זי גענומען רופן צווישן זיך „די משיחטע“ און דערביי געוויזן מיט אַ פינגער אויפן קאַפּ, אַז עס איז ביי איר אויבן נישט אין גאַנצן אין אַרדענונג. פון דעסט וועגן האָט זיך קיינער נישט אַרויסגעכאַפּט מיט אַ וואָרט, צי מיט אַ ווונק פאַר די אויפזעער וועגן איר שוואַנגערשאַפּט, אדרבא, זיי האָבן איר געהאַלפּן, ווי ווייט ס'האָט זיך געלאָזט, צו מאַסקירן איר „סוד“, הגם ס'איז פאַר זיי קלאַר געווען, אַז דער סוף וועט זיין פאַר איר, און אפשר אויך פאַר זיי, אַ פּאַטאַלער...

פּערל, איר שכנה פון לינקס, די עלטסטע צווישן, די פּרויען, וועלכע האָט זיך יאָרן־לאַנג געעסקט מיט אַפּנעמען קינדער אין איר קליינעם פּוילישן שטעטל, האָט פאַרזיכטיק געגעבן צו פאַרשטיין עלקען אויף דער גרויסער געפאַר וואָס דערוואָרט זי, און אַז די גלייכסטע זאָך וואָלט געווען...

— דו ווילסט איך זאָל מפּיל זיין, חלילה? — האָט זי איר איבערגעריסן — אוי, לאַזנים שכך שומעות! — האָט זי זיך פאַרבראַכן די הענט — ווייסט כאַטש וואָס פאַר אַ זינד דו נעמסט אויף זיך מיט אַזאַ עצה? — שוים האָט זיך אַזש גע־ווּזן אויף איר מויל — איך טראָג דאָך משיח בן דודן אין מיין לייב...

— מ'האָט שוין געהערט די חכמה! — איז יענע נישט נתפעל געוואָרן פון אירע ריידערייען — געדענק, ברענגסט אויף זיך און אויף אונדז אַלעמען אַ גרויס אומגליק! — האָט זי איר געוואָרנט.

2.

מען קען נישט זאָגן, אַז די דורכגעטריבענע בלאַק־פירערין, מאַטילדאַ, האָט נישט באַמערקט די ענדערונג אין דער יונגער פּרוי. זי האָט פאַרדעכטיק געשוויגן, און האָט בלויז פון צייט צו צייט יענע דורכגענומען מיט אירע שאַרף־שאַרסטקע

בליקן, דערביי האָט אויף איר גלאַנציק-זאַטן פנים זיך געשפּילט אַ שעלמיש שמייכלעך, פון וועלכן מען האָט אָפּט דערפּילט אַ הויליקייט ביים האַרצן. עס האָט זיך אָבער נישט זעלטן געדאַכט, אַז דער שמייכל זאָגט עפעס צו, נאָר ס'רוב איז דער קרבן געהאַנגען אין חלל פון אומוויסן און זיך פאַרנומען מיט טרעפענישן... אין אַזויגע מינוטן האָט זיך עלקע געוואָלט איינרעדן, אַז זי וועט היינט-מאָרגן פאַרבלייבן אין באַראַק און מען וועט זי מער נישט שיקן צו דער אַרבעט, און אפשר וועט מען זי נאָך אַוועקפירן אין אַ שפיטאַל אויך. זי האָט יעדן טאָג, בגנבה, געפאַרשט די בלאַק-פירערין און געוואָרט אויפן „נס“. צומאָל האָט זי אַפילו געהאַט אַ שאַרפן פאַרלאַנג צוצוגיין צו מאַטילדאַן און זיך פאַרטרויען פאַר איר, אָבער עס איז גענוג געווען יענע זאַל זיך ווייזן אין טיר, אַז ס'זאַל זי באַפאַלן אַ שוואַכקייט, אַן אָפהענטיקייט, ווי אַלע כוחות וואָלטן פּלוצלינג אויסגערונען פון איר...

איינ באַגינען, ווען די פרויען האָבן זיך אַרויסגעלאָזט אויף זייער וועג צו דער פאַבריק, האָבן עלקען אָנגעכאַפט שטאַרקע ווייען. זי האָט פאַרקריצט מיט די ציין און זיך געמיט נישט אָפּצושטיין פון די איבעריקע, אָבער אָפּגייענדיק עטלעכע שפּאַן איז איר גאַנצער קערפּער באַגאַסן געוואָרן פון אַ קאַלטן שווייס. זי האָט זיך אָנגעהאַלטן אין פּערלס אַרעם און געפרוּווט ווייטער שלעפּן די פּיס. די ווייען האָבן זיך געמערט, אַן איבלדיקייט האָט זי באַשלאָגן. זי האָט זיך איינגעקלאַמערט איז אַ בוים און מער זיך נישט געקענט רירן פון אַרט.

מיט אַ מאָל איז פון ערגעץ אויסגעוואַקסן די בלאַק-פירערין, טיילוּשע פייערלעך האָבן זיך געצונדן אין אירע אויגן, גלייך ווי זי וואָלט שוין לאַנג געוואָרט אויף אַט דער געלעגנהייט. זי האָט באַפוילן דער חברטע נאַכצופאַלגן די אַוועקגייענדיקע פרויען, און עלקען האָט זי פאַרנומען צו זיך.

אַ ביסל שפּעטער איז צו איר אַריין דער אויפזעער, האַנס גראַע, מיט אַ בלאַט-אויסגעצערטן יונגן מאַן. דער לעצטער האָט אויסגעקוקט אי צעשראַקן, אי נייגעריק, זיין בליק, זיין גרויס-געקאַרבטער שטערן, האָבן דערציילט פון נאָך נישט קיין אויסגעשעפּטער ענערגיע, פון אַ שטילער עקשנות. ווען ער האָט דערזען זיין פרוי איז ער געבליבן שטיין אַן איבעראַשטער, אַ טיף-דערשיטערטער. עס האָט זיך דערהערט דעם אויפזעערס דראַענדיקע שטימע:

— האַסט געבראַכן די וועלען, יודע! — האָט ער אָנגעוויזן אויף עלקעס אויפגעלאַפענעם בויך — און איר וועט ביידע צאָלן די קאַנסעקווענצן!...

מאַן און ווייב האָבן זיך שטום אָנגעקוקט. עלקעס ליפּן האָבן קאַנווולסירט

א חתונה אויפן באַרג לבנון

געציטערט. זי האָט נישט פאַרשטאַנען וואָס מען וויל פון איר און פון איר דודן. ווען מען האָט זי געהייסן זיך לייגן אויף דער סאַפּע, האָט זי געמיינט, אַז מען גרייט זי צו צו דער אַנטבינדונג. די ווייען זענען וואָס אַמאָל געוואָרן אַלץ שאַרפּער, שמערצלעכער, זי געהויבן פון אַרט. זי האָט געפילט עמעצנס שווערן אַטעם איבער זיך, ווי שטריק וויקלען זיך אַרום איר, שטייפן איין אירע אַרעמס, אירע פיס. זי האָט געוואָלט שרייען און נישט געקענט. עפעס שווערס און קלעפיקס האָט פאַרדעקט דאָס מויל, די יונגע פרוי האָט גענומען קלאַפן מיטן קאַפּ אין דעם געלעגער, און די שוואַרצאַפלען, אַרויסגעשטאַרצטע, וואַנזיניקע, האָבן געבויערט די סטעליע, זוי זיי וואָלטן פון דאָרטן געזוכט אַ טראַפּעלע איינזעעניש, אַ פונק רחמנות...

האַנט גראַעזער האָט בעת-מעשה געפלוידערט מיט מאַטילדאַן און זיך געשפילט מיט זיין שטילעט, וואָס ער האָט געפונען ביי איינעם פון זיינע קרבנות. פון אַ ווינקל-צימער האָט זיך געטראָגן אַ וואַלס פון אַ גראַמאַפאָן-פלאַטע. דער אויפ-זעער האָט מיט געשיקטייט געוואָרפן דאָס מעסער צום דיל און עס איז אַלע מאָל געבליבן הויערן מיטן שפיץ טיף אינעם האַרטן האַלץ. פון צייט צו צייט האָט ער מיט אים אַ שטאַך געטון דעם יונגן מאַן, ווען יענער האָט זיך פאַרשטעלט דאָס מיט טרערן-דורכגעווייקט פנים, צי אַוועקגעקוקט אין אַ זייט, נישט צו זען די יסורים און פייך, וואָס עלקע גייט דורך.

פלוצלינג האָט זיך דוד אַ וואָרף געטון אין דער נידער, אַרויסגעכאַפט דעם שטילעט פונעם דיל און האָט מיט אַן אומגלויבלעכער קראַפט אים אַריינגעזעצט דעם אויפזעער אין רוקן, און אין דעם זעלביקן הרף-עין איבערגעשניטן די שטריק אַרום זיין פרוי. דאָס איז געטון געוואָרן אַזוי פלינק און אומגערעכט, אַז מאַטילדאַ האָט פון איבערראַשונג אויף אַ רגע זיך פאַרלוירן, אַבער באַלד האָט זי זיך צע-קלונגען מיט אַ ווילדן אַלאַרם. און ווען מען האָט דודן אַרויסגעפירט אַ צעשלאַ-גענעם, אַ געניזקטן פון צימער, האָט נאָך צו זיינע אויערן דערגרייכט דאָס צאַפּליק-שרייענדיקע געוויין פון אַ ניי-געבוירן לעבן.

פערטער טייל:

צער גידול בנים

דער לערער מאיר מענדלסאן

מיט א יאָר פופצן־זעכצן צוריק איז אין א שטעטל אין וויסקאָנסין אָנגעקומען דער לערער מאיר מענדלסאָן. ער איז געווען אַ קליינינקער, אַ דינינקער, מיט גרויסע שוואַרץ־גליאיקע אויגן, ווי דער סנה פון חומש וואָלט זיך אין זיי באַזעצט. ער איז דאָרטן גיך געוואָרן דער וואַרטזאָגער און טאָנגעבער ביי דער גרופע יידן, וואָס האָט אויסגעהאַלטן די שול. נישט בלויז פאַר מדריד־זיין זייערע קינדער, צי אייניקלעך, נאָר דער עיקר — זיי אליין האָבן געבענקט נאָך אַ יידיש וואַרט.

דער יונגער מענדלסאָן האָט איין אָונט פון וואָך אָפגעגעבן פאַר זיין קליינער עדה מיט שמועסן פון אונדזער ווייטן עבר, וועלכע ער האָט גערופן מיט אַ ביסל אַ קליינגעוודיקן נאָמען „געשיכטע־לעקציעס“. די צוהערערס זענען ס'רוב געווען קליינע געשעפטסלייט, פעדלער, בעל־מלאכות. און הגם צווישן זיי זענען אויך געווען אַריינגייער פון טעמפל און פון דער סינאָגאָגע, בפרט ימים־נוראים, האָט זיי אָבער געצויגן אַהער. זיי זענען געקומען מיט זייערע פרויען און אָנגעפילט דאָס רחבותדיקע קלאַס־צימער מיט אַ פריילעך־יום־טובדיקן געטומל, וועלכער האָט זיך ביסלעכווייז איינגענומען ווי נאָר עס האָט זיך באַוויזן אויבן־אָן די קליינע פיגור פונעם לערער. דער עולם האָט זיך צוגעהערט מערסטנס מיט קאָפּ, הנאה געהאַט פון דעם אָדער יענעם אויסדרוק, ביי אַ טייל האָט אָפילו אויפגעלויכטן דאָס פנים, ווען מענדלסאָן האָט דערמאָנט אַ באַקאַנטן ענין פון די חדר־יאָר, און אַנדערע, הגם זיי זענען געזעסן אין דער ערשטער ריי, האָבן אונטערגעדערמלט, זיך פלוצים אויפגעכאַפט און באלד זיך ווידער געלאָזט איינוויגן פון די „אויס־טערלישע“ רייד ...

ווער וואָלט זיך עס אַ שטייגער געריכט, אַז אין אָט דער מיטליאָריקער אוידי־טאַריע זאָל זיך צו אַזאָ אָונט אַריינשטעלן די יונגע אַנאַבעל אַ רגע האָט מען זי באַטראַכט מיט גרויס נייגעריקייט און מען איז שנעל געקומען צו דער מסקנא.

אז דאס ווארט זי מסתמא אויף אירע עלטערן, די שאפיראס. אבער ווען זי האט זיך גענומען ווייזן אויך צו די ווייטערדיקע „אווונטן“ אין עס שוין געווארן א שטיקל חידוש.

מענדלסאָנען, וואָס אמת איז, האָט געשמייכלט איר באַזוך. ער, ווי ס'רוב רשנים, האָט אָפט גענישטערט צווישן זיינע צוהערערס אויף וועמען אַנצוטשעפען דאָס אויג, און ער האָט עס ענדלעך געפונען... ס'האָט אויך געטראָפן, אַז דאָס מיידל האָט אים אָפגענטפערט מיט אַ קוק און ווען זייערע בליקן האָבן זיך פאַר-האלטן לענגער ווי ס'איז אָנגענומען, האָט שוין די עדה יידן געטייטשט, אַז דאָס פאַרל געפעלט זיך, כאָטש חידושן זיך האָט מען נישט אויפגעהערט, מחמת דער אונטערשייד אין אויסזען, אין אויפפיר, אין באַנעמונג איז געווען אַ צו קאַנטיקער. אַנאַבעל, אַ וווקסיקע, אַ פולע, מיט בת-יהידיש-געצערטלטע גלידער, מיט פּויל-קעזישע באַוועגונגען, איז געבוירן און אויפגעצויגן געוואָרן אין שטעטל און האָט, ווי ס'רוב פון איר גלייכן, געהאַט אַ שוואַכן באַגריף וועגן יידן און ייִדישקייט. איר פּלוצימדיקער אינטערעס צום לערער איז, משמעות, געווען אַ פּועל-יוצא פון נייגעריקייט, פון קוריאַזיטעט און אפשר אויך אַ ביסעלע פון קנאה, וואָס ער, אַזאַ יונגיקער איז מדריך די עלטערע, וואָס מען קוקט אַרויף צו אים, וואָס מען פאַלגט אים...

אַנאַבעל האָט געטראָגן אויף זיך אירע פינף-און-צוואַנציק יאָר ווי אַ שווערע לאַסט. זי איז געווינט געווען פון קינדווייז אָן, אַז טאַטע-מאַמע, די עלטערע ברי-דער, די חברטעס, זאָלן זיך אָפגעבן מיט איר, זאָלן זיך פאַרנעמען מיט אירע עסקים, מיט אירע פּראַבלעמען, אַזוי אַמאָל אין „סקול“, אַזוי שפּעטער, און איצט אינעם אייזן-געשעפט, וווּ זי האָט „געפירט“ די ביכער. די אייגענע האָבן זיך מצער-געווען, אַנדערע האָבן לכתחילה נישט געוואָלט, צי נישט געקענט גלויבן, אַז דאָס איבערגעוואַקסן מיידל איז טאַקע אַזוי הילפלאַז. און וואָס מער מען האָט געפאַדערט, געהאַט טענות צו איר, אַלץ מער האָט זי זיך איינגעשלאָסן און גרויס-מויליק געשוויגן...

ס'האָט אָבער אויך געטראָפן, אַז אַנאַבעל זאָל מיט אַמאָל ווערן, צו אַלעמענס איבערראַשונג, אומרויק, נערווען און אַפילו חוצפהדיק און אַפטון אוימגעריכטע און אומפאַרשטענדלעכע זאַכן און שפּיצלעך זיך און אַנדערע.

אַזאַ „שפּיצל“ איז, אָן ספק, געווען איר באַשלוס חתונה צו האָבן מיטן לערער. הגם די עלטערן האָבן געהאַט, ווי ס'רוב פון דער עדה, אַ הויכע מיינונג וועגן אים, האָבן זיי אָבער שטאַרק דערווידערט, זיך אַפילו קעגנעשטעלט, מחמת די

קרומקייט פון שידוך האָט זיך שוין צו שאַרף געוואָרפן אין די אויגן, נאָר ס'האָט זיי גאַרנישט געהאַלפן.

איר פּאָטער, ישראל שאַפיראַ, האָט געשטאַמט פון אַ קליין שטעטל אין דער ליטע. ער האָט גאָר יונג פאַרלאָזט די היים, נישט אַזוי צוליב דער שרעקלעכער נויט, וועלכע האָט, ווי אַ צרעת, געפלאָגט שטענדיק, די מערסטע יידן דאָרט, ווי ער, האָט מער נישט געקענט פאַרטראָגן די שטרענגקייט פונעם טאַטן, דעם שוחט. דער לעצטער האָט פיינט געהאַט שחיטה בתכלית-השנאה, און די אָנגעקליבענע ביטערקייט האָט ער אויסגעלאָזן צו די בני-בית. ער האָט דעמאָלט געהאַלטן אין איין בודק-זיין זייער פרומקייט און פאַר דער מינדסטער פגימה געטיילט פעטש בהרחבה ...

ווען די השכלה-זוימען האָבן זיך אויך פאַרטראָגן אין יענעם שטעטל האָבן זיי געפונען אין דעם יונגן ישראל אַ גינסטיק פעלד. ער איז געווען פון די ערשטע ביי וועמען זיי האָבן זיך אָנגענומען אָן צער, און ווען עס האָט זיך דערנענטערט די צייט פון פרייוויו, האָט ער זיך איבערגעשריבן מיט אַ פעטער אין אַמעריקע, און מיט דער צוגעשיקטער שיפסקאַרטע, וועלכע ער האָט געדאַרפט שפעטער אויסצאלן, איז ער אָנגעקומען בשלום אין דעם נייעם לאַנד.

דאָ האָט שאַפיראַ איבערגעבויגן דעם שטעקן אויף דער צווייטער זייט. נישט נאָר האָט ער זיך אָפגעשאַקלט פון אַלע ״עשה'ס״ און איז זעלטן איבערגעטראָטן די שוועל פון אַ מקום-תפילה, נאָר ייִדישקייט בכלל האָט מער נישט פאַרנומען ביי אים קיין וויכטיקן אָרט. צו דעם האָבן צוגעהאַלפן די דעמאָלט גוט-אָוועקגעגאַנגענע געשעפטן, די נייע פאַרבינדונגען. צו פאַרטראַכטן זיך וועגן ייִדישע גורל-פראַבלעמען האָבן גורם-געווען היטלערס גזירות און די שפעטערדיקע מעשה-סדום. ווען שאַפיראַ האָט זיך דערוויסט, אַז זיין בכור, מאַרק, שדכנט זיך צו אַ קריסטלעך מיידל איז ער געוואָרן אויסער זיך. אין איין הרף-עין האָט ער זיך צוריק פאַרוואַנדלט אין דעם שוחטס זון. ער האָט אַ הייב געטון זיין קול און זיין האַנט אויף מאַרקן, אַזש ביי יענעם האָבן זיך די אויגן ברייט צעעפנט פון חידוש. ער, ווי די אַנדערע צוויי קינדער, האָט נישט פאַרשטאַנען דעם פּאָטערס צאָרן. דער יונג האָט ״נאַכגעגעבן״ און האָט זיך לפנים דערווייטערט פונעם שיקסל...

אויב שאַפיראַ האָט פאַרשפעטיקט, ווי ער האָט געמיינט, מיט דער ייִדישער דערצינונג פון זיינע קינדער, האָט ער אָבער איצט אַליין געהאַט אַ פאַרלאַנג זיך אויסצולעבן ווי אַ ייד, זאָל זיין ווי אַ סעקולערער ייד, אויב מ'קען זיך אַזוי אויס-דריקן, און די ייִדישע שול און איר סביבה איז אים געוואָרן נאַענט. ער האָט זי

געשטיצט הן מיט געלט, הן מיט אַרבעט. און ווען זיין בתיחידה האָט זיך איינ-
געשפּאַרט און דווקא חתונה געהאַט מיטן לערער קעגן זיין ווילן, האָט ער זיך
געטרייסט, אָז דער יונגעראַמאָן איז אַ שטילער, אַ וויללערנער און דער עיקר —
אַ ייד...!

שוין אין די פּריסטע חדשים פון זייער הייראַט האָט זיך אַרויסגעוויזן דער
טעות. דערזען, ריכטיקער, דערפילט האָט עס אַנאַבעל. זי, וואָס האָט זיך מיידל-
ווייז בדרך-כלל, געהאַלטן ווייטלעך פון יונגעלייט, האָט זיי איצט פּלוצים גענומען
באַמערקן. זי איז אָפט געווען אין דער בהינה פון אַ מענטשן, וואָס האָט צופעליק
פאַרזוכט אַן אויסטערליש-נייעם, עקזאַטיש-זעלטענעם געטראַנק, אָבער דער קוואַל
פון וואַנען דער געטראַנק קומט, האָט זיך איר געדאַכט, איז אַ דלותדיקער, אַ
באַגרענעצטער... איצט האָבן די חסרונות, אויף וועלכע עלטערן און פּריינט האָבן
אַנגעוויזן, זיך שטאַרקער און אָפטער איר געוואַרפן אין די אויגן, ביז זיי האָבן
ענדלעך צעשטערט דעם שלום-בית...

מענדלסאָן, פּאַרטון אין שול-אַרבעט און באַזאַרגט וועגן איר כּסדר-וואַקלדיקן
מעמד, האָט לכתחילה גאַרנישט באַמערקט די ענדערונג אין זיין פּרוי. עס האָט
אַמאָל געטראַפּן, אָז ער האָט זי נישט געפונען אין אַוונט אין דער היים, און ער
האָט געדאַרפט עסן דעם מאַלצייט אַליין, איז אים, אמת, געווען אומעטיקלעך און
אָודאי נישט אַנגענעם. זיך אַ מיידער, צו עסקן אין קיך, אָבער ער האָט זיך ס'רוב
באַשולדיקט וואָס ער האָט נישט קיין צייט און קיין געדולד זי אַריינצוציען אינעם
קרייז פון זיינע אינטערעסן. איבעריקנס, האָט ער זיך אויף אַזוינע זאַכן געריכט.
ער איז נישט געווען גענאַרט ביי זיך, און הגם ער האָט דערוואַרט שטרויכלונגען,
איז אים אַלציינס געווען ליב די אַנדערשקייט, וואָס האָט אַרומגערינגלט די יונגע
פּרוי, און אים האָט זיך געדאַכט, אָז ער איז איר אויך צום האַרצן, טאַקע צוליב
דער זעלביקער סיבה. פון דעסט וועגן איז ער געוואָרן זייער איבערראַשט, ווען ער
האָט זיך אין אַ נאַכט אויפגעכאַפט און האָט דערזען אַנאַבעלן ליגן אויף דער
סאַפּע אַ וואַכע...

— פאַרוואָס עפעס אויף דער סאַפּע, אַנאַבעל?

זי האָט לאַנג און איינגעשפּאַרט געשוויגן.

— פּילסט זיך נישט גוט? — האָט ער געפרוווט טרעפּן און איז אַראַפּ
פון בעט.

— ליג וווּ דו ליגסט! — האָט זי אים באַפוילן — און ער האָט דערפילט

אין איר קול אַ שנאה צו אים.

— וואָס איז געשען? — האָט ער נישט געקענט פאַרשטיין איר באַנעמונג —
 דו מוזט דאָך האָבן עפעס אַ סיבה — איז ער געווען אויסער זיך פון צער.
 — „ליוו מי עלאַן, טהאט'ס אַל...“ (לאָז מיך צורו, דאָס אַלעס!).
 — אָבער פאַרוואָס, אַנאָבעלי? וואָס האָב איך דיר געטון?
 — „פלענטהי“ (א סך) — האָט זי אַ צישע געגעבן אין דער פינצטער און
 זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן צו אים.
 מענדלסאָן איז צוגעקומען, האָט אָפּגעזוכט איר האַנט און, ווי אַ פאַרשולדיקט
 יינגל, זי גענומען קושן. זי האָט אים מיט כעס אָפּגעשטופט פון זיך. ער האָט זיך
 קאַמיש אַ וואַקל געטון און איז דאָך געבליבן שטיין אויף די פיס.
 אַנאָבעל האָט זיך אומהיימלעך צעלאַכט און דער געלעכטער איז וואָס ווייטער
 אַריבער אין אַ היסטעריש געוויין, אין אַ כליפען:
 — „איט וואָז איי מיסטיק, איט וואָז איי ביג מיסטיק...!“ (ס'איז געווען אַ
 טעות, ס'איז געווען אַ גרויסער טעות...!).
 אויף מאַרגן איז מענדלסאָן פרי אַרויס פון הויז, איז לאַנג אומגעגאַנגען
 איבער די גאַסן. אין אים האָט געקנוילט אַ צאַרן אויף זיך אַליין פאַר זיין נאָכגע-
 ביקייט, פאַר זיין צוגעבונדנקייט צו איר. פאַרבייגייענדיק דעם שווערס אייזן-
 געשעפט אויף „מיינ סטריט“ איז ער אַריין. דער אַלטער איז נאָך נישט געווען. די
 צוויי זין, מאַרק און בען, האָבן אים אויפגענומען מיט פאַרוונדערונג:
 — „יו עראָז אוירלי רעוורענד?“ (איר האָט זיך געפעדערט פרי רעוורענד?)
 — האָט דער עלטערער אַראָפּגעקוקט מיט אַ קוים מערקבאַרן שמייכל אויפן שוואַך-
 גער. פון דער ערשטער מינוט אָן, דאַכט זיך, זייט ער האָט זיך אָנגעשטויסן אויפן
 לערער, אָדער ווי ער האָט אים כלומרשט אויף שפּאַס גערופן „רעוורענד“, האָט
 ער געוואָרפן אַן אומחן אויף אים. נישט נאָר דערפאַר, ווייל ער האָט זיך פאַרגע-
 שטעלט אַנדערש זיין שוועסטערס זיווג, נאָר מחמת דאָס קורץ מענטשל האָט אים
 דענערווירט מיט זיין „איבערגעלאָדענער“ יידישקייט. ער האָט, משמעות, דער-
 שנאַפט, אַז עפעס איז נישט גלאַטיק צווישן אים און אַנאָבעלן, האָט ער פאַרזיכטיק
 אַ פאַרש געטון: — „פעמילי טראַבל, רעוורענד?“ (פאַמיליע-שוועריקייטן?). מענדל-
 סאָן האָט נישט געענטפערט. נאָר די אויגן, נישט אויסגעשלאָפּענע, טרויעריקע,
 האָבן דערציילט מער ווי ווערטער. דער זעקס-פּוסיקער בען האָט געפרעגט:
 — „איז שי קאַמינג דאָן טו דייז?“ (זי קומט היינט אַרונטער אין געשעפט).
 יענער האָט נאָך אַלץ געשוויגן. בען האָט מער נישט איבערגעפרעגט. ער האָט
 איצט, ווי וביי יעדער באַגעגעניש מיטן לערער, זיך געראַנגלט מיט אַ געמישטן

געפיל פון גרינגשעצונג און — דרך־ארץ. ער איז אים געווען פרעמד און אוימפאר־שטענדלעך, אבער ער האָט געשפירט, אז אין אָט דער פיזיש־שוואַכער כלי ליגט פאַרבאָרגן אַ שטאַרקער ווילן, אַ פעסטער כאַראַקטער. דער עצם פאַקט, וואָס יענער האָט גובר געווען די שפּאַטישע שמיכלען, די אַפּלאַכערישע באַמערקונגען, וועלכע האָבן זיך די ערשטע צייט געשאַטן אויף אים מצד די שוואַגערס און זייער גלייכן, האָט אים נישט זעלטן געהויבן אין זיינע אויגן.

ס'איז פון בענען נישט געווען פאַרהוילן זיין שוועסטערס אויפפיר. ער האָט נישט איינמאַל אויפגעכאַפט שטיקלעך רייד אויפן טעלעפּאָן מיט קלאַרע סימנים, אַז אַנאַבעל גייט אויף אַ גליטשיקן וועג. ער איז געווען שאַקירט און געערגערט. און הגם זיין אייגן פאַמיליע־לעבן איז געווען צעשטערט מחמת ענלעכע סיבות, האָט ער אַבער נישט געוואָלט, אַז נאָך אַ ריס זאָל פאַרקומען אין דער משפּחה. און אויב ווידער אַזאַ זאַך מוז געשען, האָט ער געטראַכט, זאָל עס געשען, צוליב איר אייגענער טובה וועגן, וואָס פּרזער. ער איז אַריין מיטן לערער צו זיך אין קאַבינעט און האָט פאַרוואַרפּן די פּיס אויפן שרייבטיש:

— מיט מיר קענסטו רעדן אָפענע רייד, מאיר...

אַבער מענדלסאָן האָט מיט אים ווי מיט זיין ברודער נישט געהאַט וואָס צו רעדן. דערצו איז אים געווען פּריקרע און אַפילו באַליידיקנדיק ווי דער שוואַך־גער זיצט.

— פאַרוואָס שווייגסטו, מאיר?

— נעם אַרונטער די פּיס פון טיש! — האָט דער לערער כמעט באַפוילן. בען האָט אים אָנגעקוקט מיט פאַרווונדערונג און האָט פון דעסט וועגן געפּאָלגט. ער האָט מיט אַמאָל פאַרלאָרן דעם גאַנצן אינטערעס אינעם קליינעם מענטשן און האָט זיך אויפגעהויבן. ביי דער טיר האָט ער זיך אָנגעטראַפּן מיטן פאַטער. — „סאַמבאדי איז ווייטינג פאַר יו דעד...!“ (עמיצער וואַרט אויף דיר, טאַטע...!).

— אַ גוט מאַרגן מאירל! — האָט שאַפּיראַ אים פּריינטלעך דערלאַנגט די האַנט — אַזוי פּרי?

צווישן פרעמדע האָט דער שווער זיך זעלטן פאַרגונען אויף אַזאַ פאַמיליאַר־ריטעט. כאַטש ער האָט שטאַרק פאַריבל געהאַט אויפן איידעם, פאַרוואָס ער האָט זיך געלאָזט „פאַרדרייען“ דעם קאַפּ פון זיין טאַכטער, האָט ער, ווי שוין דערמאָנט, געהאַלטן פון אים, הנאה געהאַט פון זיין געשליפּן צינגל, פון זיין פּיקחות. אים האָט זיך אָפּט געדאַכט, אַז זייט דער לערער איז געוואָרן אַ גליד פון דער משפּחה,

איז זיין היים געוואָרן ייִדישער. ס'איז אים אָבער נישט איינגעגאַנגען דאָס ביסעלע נחת. ער האָט דערוואָרט יעדן ליאָדן טאָג אַ סקאַנדאַל.

— וואָס מאַכט דיין ווייבל, מאירל? — האָט דער שווער געקוקט אומעטום אָבער נישט אויפן איידעם...

— ווי אַ מאַל...

— וואָס איז אַזוינס פאַרגעקומען צווישן אייך, מאירל?

— מאַלע וואָס ס'קומט פאַר צווישן מאַן-און-ווייב! — האָט מענדלסאַן אַוועק-געמאַכט דעם ענין מיט דער האַנט.

— אָבער דו זעסט דאָך אויס, ווי דו וואָלסט ערשט אַרויס פון כּף-הקלע, רחמנא-לצלך! — האָט דער שווער נישט אָפּגעלאָזן. ער האָט נערוועזן געצופּט די געראַזירטע הויט פון קין און שטיל געזיפּצט. דער לערער האָט פאַרשטאַנען, אַז דער אַלטער ווייס מער ווי ער מאַכט דעם אָנשטעל.

— אַנאַבעל איז ביי אייך היינט געווען, שווער, נישט אמת?

— אמת! — האָט יענער צוגעגעבן — איך וואָלט דיך געעצהט — האָט ער

פּלוצים אַרויסגעלאָזט די קאַץ פון זאַק — דו זאָלסט איר געבן אַ גט...

דער יונגערמאַן איז בלייך געוואָרן. די שוואַרץ-גלייאַקע אויגן האָבן גענומען שיסן מיט פונקען — אַ שיינע עצה גיט איר מיר! קיין בעסערס האָט איר נישט געקענט צוטראַכטן? — איז זיין געבייזער אַרויף אויף עטלעכע אַקטאַוועס העכער — אין אונדזער משפּחה — האָט ער אין געדאַנק אַ שפּאַן געטון איבער ימים און לענדער צו זיך, אינעם פּוילישן שטעטל, צום טאַטן, דעם רב, אין הויז אַריין — אין אונדזער משפּחה זענען אַזוינע זאַכן נישט געהערט געווען...

— איך שטאַם אויך נישט פון די בני-נח — האָט דעם אַלטן פאַרדראָסן נישט אַזוי דעם איידעם רייד, ווי די רוגז, מיט וועלכער ער האָט זיי אַרויסגעזאָגט — האָסט אַ בעסערע עצה?

מענדלסאַן, ווי אַ סך ייִדישע יונגעלייט, וועלכע האָבן איבערגעריסן מיטן „אַלטן“ דרך, איז צווישן ביידע וועלט-מלחמות אַוועק, ווי אַ חלוץ קיין פּאַלעסטינע, ווי אַרץ-ישׂראל האָט דעמאָלט געהייסן ביי דער וועלט. ער איז אינגאַנצן אַלט געווען אַכצן יאָר, ערשט פון דער ישיבה-באַנק, און אַן אָנגעלייענטער מיט ספרים חצונים. ער האָט זיך דאַרטן איינגעשפּאַנט אין שווערן יאָך פון בנין-האַרץ, אָפט געהונגערט און זיך אָנגעלייטן, ווי געוויינטלעך, פון מאַלאַריע. ווען ער איז ענדלעך געקומען צו די כּוחות, האָט אים אָנגעכאַפּט אַ בענקשאַפּט נאָך די עלטערן, נאָכן היימישן שטעטל. אָבער אָנשטאַט צו פאַרן קיין פּוילן, ווי יידן האָבן זיך געראַנגלט

קעגן עקאנאמישן באיקאט און פאליטישע גזירות, איז ער אויף דער עצה פון פאטער אַוועק קיין אמעריקע מיט דער האַפענונג, אַז אויך די איבעריקע פון דער פאַמיליע וועלן אין גיכן נאַכפּאָלגן.

אין ניו-יאָרק האָט מענדלסאָן געאַרבעט בייטאַג ביי וואָס ס'האַט זיך געמאַכט, און אין אַוונט שטודירט אין יידישן לערער־סעמינאַר. ער האָט ליב באַקומען דאָס לאַנד, זיך שנעל אַריענטירט אין איר שפּראַך, און ביים פאַרענדיקן דאָס לערנען האָט ער גענומען אַ שטעל אין אַ שטעטל כדי זיך צו ביסלעך אויך באַקענען מיט דער אַמעריקאַנער פּראָווינץ. אין דער ערשטער צייט אין זיין נייער קאַריערע האָט ער קוים געהאַט אויף זיין אויסקומעניש. מען איז אים אָפט שולדיק געבליבן פאַר וואַכן שכירות, ער האָט פון דעסט וועגן די שוועריקייטן אַנגענומען מיט דער זעל־ביקער סבלנות, ווי אין די חלוצישע־יאָרן, האַבנדיק ס'געפיל, אַז ער דערפילט היינט פונקט ווי דעמאָלט, אַ נוצלעכע און וויכטיקע שלחות...

הגם מענדלסאָן האָט נישט זעלטן געמיינט, אַז ער איז אַוועק אַ מהלך־רב פון זיין פאַטער, האָט ער זיך אָבער אין תוך ניט פיל אונטערשיידט פון אים, סידן דער־מיט, וואָס ער האָט געלייגט מער געוויכט אויפן „בין אָדם לחברו“. פאַר אים, ווי פאַר יענעם, זענען מידות־טובות געווען דער עיקר. אין געדעכעניש האָבן גע־לעבט, נישט געקוקט אויף די וואַגלענישן אין דער פרעמד, די היים, די איינגע־שטעלטע פאַרהעלטענישן צווישן די עלטערן, צווישן די בני־בית. די היים איז געווען באַהאַפּטן מיט אַ שטילער, צניעות־דיקער פרומקייט. און די מענטשן — אינעווייניק — מיט אַ קליין־שטעטלשער תמימות, אַ נאַוויטעט, וואָס נישט די גרויסע וועלט, נישט די וועלטלעכע חכמות האָבן עס געקענט ביים קינפטליקן לערער אַזוי גרינג אָפּשוואַכן. אין קורצן, אַרט און צייט האָבן נישט נאָר געמינערט די ירושה־ווערטן, נאָר ס'האַט זיך אָפּט געדוכט, אַז די דיסטאַנץ האָט זיי נאָך בולטער אַרויסגעבראַכט...

מענדלסאָנס צוזאַמענלעבן מיט אַנאַבעלן איז לכתחילה נישט געווען פיל אַנדערש, ווי אים האָט זיך אויסגעוויזן, פון די פאַר־פּאָלקן, וועלכע ער האָט גע־דענקט פון שטעטל. דער מאַן האָט געהאַט, כידוע, די דעה (כאַטש נישט אַלעמאַל די „מאה“...) און דאָס ווייב, די עקרת־הבית, האָט אין וויכטיקע ענינים אַרויפ־געקוקט צו אים. הגם ביים לערער איז געווען אַ ווונטש, ווי שוין דערמאַנט, אַז זיין שול־אַרבעט, ווי די געזעלשאַפטלעכע טואונגען, זאָלן אויך זיין פרוי זיין נאַענט, האָט ער זיך אָבער אין אַנהייב נישט גענומען צום האַרצן, ווען ס'איז אַזוי נישט געשען. אַנאַבעלס שוואַכער כאַראַקטער, איר אומאַנטשלאַנסקייט, האָט ער, בדרך־

כלל, נישט באטראכט פאר א גרויסע זינד, אפילו איר אויסזען לגבי זיינעם, וואָס האָט ביי אַ סך אַרויסגערופן אַן איראַניש שמייכלע, האָט אים נישט געשטערט. אדרבה, זי האָט ביי אים, מיט איר וווקסיקייט שטאַרק נושאַח־געווען. מענדלסאָן וואָלט זיך אַודאי געשעמט מודה צו זיין, אַז גראַד פון אַזוינע פרויען האָט ער בחורווייז געהלומט. ווי האָט ער אָבער געקענט, ביי זיין פיזישער ווייניקייט, דער־גרייכן דעם ציל? און אויב אים האָט שוין יאָ „אַפגעגליקט“, האָט ער זיך נישט געקליבן מיטן אייגענעם רצון זי אויפצוגעבן.

— האָסט אַ בעסערע עצה? — האָט דער שווער נאָך אַמאָל געפרעגט, און בעת־מעשה האָט ער נישט אויפגעהערט צו טראַכטן, הגם ס'איז שטאַרק פריקער געווען, ווי צוצודריקן דעם יונג צו דער וואַנט, ער זאָל ווערן נאָכגיביקער. ער האָט אים אויסגעשטרעקט די האַנט, זעענדיק, אַז דער איידעם קלייבט זיך אַוועקצוגיין.

מענדלסאָן האָט זיך גיך דורכגעגליטשט צווישן די איצט־פאַרנומענע ברידער און זייערע קונים און איז אַרויס. פון די צוויי דראַנגען, האָט ער ביטער געקלערט, קען ער קיין גוטס נישט דערוואַרטן, אָבער דער געדאַנק, אַז אויך דער אַלטער וויל פטור ווערן פון אים, האָט אים אויפגעבראַכט און באַליידיקט.

ער איז אַריין אין אַ רעסטאָראַן, עפעס שנעל איבערגעביסן און איז אַוועק אין שול. ס'איז געווען נאָך דריי. קינדער האָבן גענומען קומען. ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער לימוד. ס'קליינאָרג האָט פרי דערשנאַפט, אַז דער לערער איז צערוהערט, איז עס נישט איינגעזעסן, געפראַוועט פוילע שטיק, זיך איבערגעוואַרפן מיט רייד, מיט פאַפירלעך. ס'אייגענע האָט געטראַפן שפעטער מיט דער צווייטער, מיט דער דריטער גרופע. דאָס לערנען האָט זיך נישט געקלעפט. מענדלסאָן איז געוואָרן אויסער זיך. ער איז אומגעלאָפן אן אומרויקער, אַ נערוועזער, איבערן קלאַס, אַרויס־געשיקט די הויפט־שטערער. די לעצטע האָבן געקלאַפט אין טיר, גערופן די חברים דורכן אָפענעם פענצטער...

אין אַט דער מהומה האָט זיך פלוצים אַריינגעשטעלט דער שול־סעקרעטאַר, חבר איצקאוויטש. ער האָט זיך בנעימותדיק אַוועקגעזעצט אויף אַ הינטערשטער באַנק און זיך פאַרקוקט ערגעץ אין אַ פינטל, ווי ער וואָלט כלומרשט גאַרנישט געזען וואָס עס געשעט אין צימער. דער לערער האָט געוואַרפן אויף אים צעשטריי־טע בליקן, געוואָלט טרעפן צוליב וואָס דער רוח האָט אים אָנגעטראַגן גראַד איצט. יענער האָט נאָך אַ לאַנגן זיצן, זיך ענדלעך אָפגעריסן פון פינטל, לייכט אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ אין לערערס זייט און איז נישט געוואָרן.

אין אַוונט, ביי דער שול-זיצונג, האָט דער מנין פאַרוואַלטער געהערט לייענען אַ באַריכט פון אַן ענדלעכן מיטינג מיט אַ וואָך צוריק. עס איז דערמאָנט געוואָרן צום שבח דער עפנטלעכער אַרויסטריט פון די תלמידים. דער באַריכט-אַפגעבער האָט נישט פאַרגעסן, ווי ס'פירט זיך, צו זאָגן אַ גוט וואָרט אויפן לערערס אַדרעס. מען האָט געלייענט אַ צושריפט פונעם צענטראַלן אַפיס פון דער פּאָלק-אַרגאַני-זאַציע, די אַנפירערין פון די שולן. מען האָט זיך אָנגעפרעגט, ווי שטענדיק פאַרן סוף לערן-זמן, צי דער לערער ווערט אויף ס'ניי אָנגעשטעלט אויף זיין פּאַסטן — דער יונגערמאַן האָט אינסטינקטיוו אַ קוק געטון אויפן קאַלענדאַר קעגן-איבער. ס'האָט שוין געהאַלטן אין מיטן מאַי. «ווי די צייט לויפט!» האָט אים דורכ-גענומען אַן אומעט. ער האָט נישט באַמערקט, צוליב די שול און אַנדערע זאַרגן, דעם אַנקום פון פּרילינג. פון דרויסן האָבן זיך געשפּאַרט שאַרפע ריחות פון בעז, פון געשניטענעם גראַז, אויפגעוועקט אין אים גראַד איצט שטיקלעך זכרונות פון דער היים, פון ארץ-ישראל, די אָפט נאַכטיקע שפּאַצירן מיט חברים אין די פרדסים, ביים ברעג ים. ער האָט זיך פּלוצים דערפילט ווי אַ בוגד קעגן זיי, קעגן לאַנד... אַרום אים האָט מען אַצינד גערעדט, געפירט וויכוחים, אַרויסגעזאָגט פאַרשיי-דענע מיינונגען און השערות. חבר איצקאָוויטשעס קול האָט אים אַרויסגעשלעפט פון זיין פאַרטראַכטיקייט.

— איך וואָלט פאַרגעלייגט — האָט דער סעקרעטאַר באַמערקט — מ'זאָל דעם צושריפט פון אַפיס פאַרהאַנדלען ווען דער לערער וועט נישט זיין דערביי, נישט ווייל מיר האָבן סודות, חלילה, נאָר... דאָס איז געווען אַ נייעס! מחמת פאַר די דריי יאָר, וואָס מענדלסאָן האָט גע-לערנט אין שטעטל, האָט מען עס געטון אין זיין אָנוועזנהייט. ער האָט זיך ערשט איצט געכאַפט, אַז שאַפיראַ פעלט ביי דער זיצונג, אַ זאך, וואָס ס'האָט זעלטן גע-טראָפן. ער האָט זיך געוונדערט, אָבער האָט עס נישט געטייטשט לגנאי. די שול-טוער האָבן זיך פּריינטלעך אָפגעזעגנט מיטן לערער. דער סעקרעטאַר האָט אים, ווי יעדע וואָך, צוגעפירט אין זיין קאַר אַהיים, ווייל ער איז געווען זיין נאַענטסטער שכן, און האָט אַפילו מיט אַ וואָרט נישט דערמאָנט דעם בייטאַגיקן אינצידענט.

דאָס צווייטשאַטיק הויז, אין וועלכן די מענדלסאָנס האָבן פאַרנומען אַ דירה, איז געווען איינגעהילט אין פינצטערניש, כאַטש דער זייגער האָט ערשט געוויזן אויף עלף. דער יונגערמאַן האָט אָנגעריסן בעז-בלימלעך אין הויף און זיך געלאָזט צו די טרעפּ. ער איז געווען געערגערט און דענערווירט אָבער נישט פאַרצווייפלט.

ער האָט געפלאַנעוועט אין דער פרי זיך נאָך אַמאָל דורכצורעדן מיט זיין פרוי. דער לערער האָט געגלויבט אין כוח פון וואָרט און ער האָט געהאַפּט, אַז זי וועט זיך באַזינען און וועט נישט דערלאָזן צו אַ פּולשטענדיקן ברוד...
 ער האָט אויפגעשלאָסן די טיר, אָבער זי איז געווען פון אינעווייניק פאַר־

קייטלט, גלייך אַנאַבעל וואָלט זיך פאַרגעסן אויף זיין אַהיימקומען. ער איז געווען געצווונגען אַנצוקלינגען. ס'זענען אוועק עטלעכע מינוט ביז ס'איז געוואָרן ליכטיק. די יונגע פרוי האָט זיך באַוויזן אין איר מאָרגן־ראַק מיט אַ מינע, ווי זי וואָלט זיך געישובט אים יאָ אַדער נישט אַריינצולאָזן.

— „טהי מיטינג ענדעד מאַטש אוירליער, די־נ׳ט אים?“ (דער מיטינג האָט זיך געענדיקט אַ סך פּריער?) — האָט זי מיט חוּזק באַטראַכט דאָס בינטל בלומען צווישן זיינע פינגער.

מענדלסאָן איז אַריין אין אויפנעם־צימער און האָט דאָרטן געטראָפּן אַ הויכן יונגמאַן אין אַ קאָמפּראַמיטירנדיקן הילוך. יענער האָט געלאָסן גערויכערט אַ ס׳־גאַרעט, ווי ער וואָלט דאָ געווען אַן אַפּטער גאַסט, און גוט־ברודעריש אויסגערופן צו אים, ווי צו אַן אַלטן באַקאַנטן:

— „האַי!“ — און ביי אַנאַבעלן האָט ער איראַניש אַ פּרעג געטון — „איז טהיס יור האַזבענד?“ (איז דאָס דיין מאַן?) — דריקנדיק שטאַרק אויפן צווייטן וואָרט.

דער לערער האָט נישט געגלויבט זיינע אויגן און אויערן. ער איז געבליבן שטיין אַ פאַרגליווערטער, אָן אַ טראָפּן בלוט אין דער מראה און האָט זיך פאַרלוירן אַרומגעקוקט. אַ רגע האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער האָט פאַרבלאַנדזשעט, אַדער איז פאַרפירט געוואָרן פון דמיון. ער האָט געווסט, אַז ער מוז גלייך און שנעל רעאַגירן, נאָר אַנשטאַט עפעס צו טון, איז ער אַרויס מיט שטילע, אַבלדיקע טריט פון הויז, ווי ער וואָלט געגאַנגען נאָך זיין אייגענער לוויה...

אויף מאָרגן איז ער צוריקגעקומען, האָט איינגעפאַקט טייל זאַכן און איז אַריין אין וואַש־צימערל זיך ראַזירן. פון שפיגל האָט אַרויסגעקוקט אַ געלב־לעך־אויסגעצערט פנים. די נישט אויסגעשלאָפענע אַפּלען זענען געווען פאַרלאָפּן, און איבערן דינעם גוף האָט זיך געשרויפט אַ מאַדנע שוואַכקייט, ווי אַלע כוחות וואָלטן אים געהאַלטן אין פאַרלאָזן. פּלוצים האָט זיך דאָס ראַזיר־מעסערל אַרויסגעגליטשט פון דער האַנט. ער האָט זיך אַ בייג געטון עס אויפצוהייבן און איז געפאַלן... ער געדענקט נישט ווי לאַנג ער איז אַזוי געלעגן. אַ שווערקייט האָט זיך צעגאַסן איבער אַלע אברים. צו אים האָבן זיך דערטראָגן ווייטע שטימען, טריט, נאָר ער האָט זיך

נישט געקענט רירן פון אַרט, נישט געקענט אַרויסברענגען קיין קלאַנג. אין אַ ווינקל מוח האָט, ווי אַ געפאַנגענע פליג, נישט אויפגעהערט צו מאַטערן אַ געדאַנק, אַז אַלץ איז פאַרלוירן, אַלץ איז געענדיקט...

ווען מענדלסאָן איז געקומען צו זיך, האָט אים שטאַרק פאַרוונדערט די מאַדנע ווייסקייט און ליכטיקייט אַרום אים. ער האָט זיך באַינאָפן נישט געקענט דער-מאַנען ווען-און-ווי-אַזוי מען האָט אים געבראַכט אין שפיטאַל, און וואָס עס איז מיט אים געשען. ס'האַט, פאַרשטייט זיך, לאַנג נישט געדויערט און דער גאַנצער אומגליק האָט זיך פאַר אים בהדרגהדיק אַנטפלעקט. אַנטפלעקט מער פאַרן אויסער-לעכן, ווי פאַרן אינערלעכן אויג, אַז ער איז געוואָרן אַ בעל-מום, אַז דער לינקער אַרעם ביז די שפיץ-פינגער, און דער פוס ביז אַרויף צום דיך, זענען אַפגענומען, פאַראַליזירט. און הגם אַלץ אין אים האָט געוויינט אויף זיין גורל, איז דער קאַפּ פול געווען מיט פלענער ווי אַרויסצוקריגן פון שפיטאַל די מאַקסימום-הילף, און שפעטער צו פאַרלאָזן דאָס שטעטל און די מענטשן, וווּ און דורך וועמען די קאַ-טאַסטראָפּע האָט געטראָפּן...

די „מענטשן“ אָבער זענען געווען צעטיילט אין זייערע מיינונגען וועגן דער סיבה פונעם „עקסידענט“ מיטן לערער. דער שווער, צום ביישפּיל, האָט געהאַלטן, אַז מאיר איז אַליין שולדיק אין די צרות, מחמת, אַ יונגערמאַן אַ יודע-ספר, האָט בעסער געדאַרפט וויסן מיט וועמען זיך משדך צו זיין. דער סעקרעטאַר, ווידער, האָט געזען אין שאַפּיראַן דעם בעל-חייב, ווייל ער האָט עס אים איינגערעדט אַפצושטאַטן פּלוצים, אין מיטן דערינען, אַ וויזיט אין שול און גראַד בייצוווינען אַזאַ פיינלעכע סצענע, וואָס האָט דעם לערער געוויס פאַרשאַפט אַן אַ שיעור יסורים און שפּיכת-דמים. גאַנץ אַנדערש האָבן אויסגעטייטשט די געשעעניש די שול-טוער. זיי זענען געווען זיכער, אַז דער סענסיטיווער מענדלסאָן, וועלכער איז געווען איבערגעגעבן מיט לייב-און-לעבן דער שול און אירע אינטערעסן, האָט זיך געפילט טיף געקרענקט, אַז אונטער זיינע פלייצעס זאָל מען פאַרהאַנדלען וועגן זיין לע-רערישן סטאַטוס...

דעם פולן אמת האָט, נאַטירלעך, געוויסט אַנאַבעל. זי האָט זיך אָבער אייני-געשלאָסן אין זיך, ווי אַמאָל, און נישט געענטפערט אויף צודרינגלעכע פראַגן. זי האָט זיך געוונדערט. וואָס די פאַסירונג האָט זי אַזוי אויפגעטרייסלט און דערשיי-טערט און פאַרשטופט אַלע אַנדערע אינטערעסן אין אַ זייט. זי איז געווען באַ-הערשט נישט אַזוי פון אַ שולד-געפּיל, ווי פון אַן אָבערגלויבערישער שרעק, אַז

מיט איר זאל דאס זעלביקע נישט געשען. די יונגע פרוי איז אים יעדן טאג גע-
קומען געווייר ווערן אין שפיטאל, און ווען זי האט געהערט, אז ער בעסערט זיך,
האט זי אין דעם אויך געזען פאר זיך א ישועה. אינעם פארקערטן פאל אבער האט
די פאטאליסטישע איינרעדעניש גענומען די אויבערהאנט. זי איז דעמאלט געזעסן
א דערשלאגענע ביי זיין בעט און קנעכטיש געזוכט ביי אים א גוט ווארט, צי כאטש
א גנעדיקן בליק...

אויף מענדלסאנען זענען אירע וויזיטן געפאלן שווער. ער האט די גאנצע
צייט פון איר באזוך זיך נישט געקענט באפרייען פונעם מעלענכאלישן איינדרוק,
אז די האק קומט מבקר-חולה זיין דעם געפאלענעם בוים... ער פלעגט דעמאלט
ליגן אינגעהילט מיט דער דעקע ביזן האלדז און גלאצן אין חלל. איר נאענטקייט
האט אים געשטיקט, ארויסגערופן זכרונות פונעם לעצטן אונט אין הויז...

אין א חודש ארום האט זיך דער לערער אויסגעשריבן פון שפיטאל. ער האט,
צום חידוש פון די דאקטוירים און קראנקן-שוועסטער, ארויסגעוויזן א זעלטענע
וויטאליטעט. די אפגענומענע גלידער האבן זיך געבעסערט, באזונדערט טאקע דער
פוס. אויפן לינקן שוך האט ער איצט געטראגן א מעטאלענעם אנטפאר און ביים
גיין זיך ארויסגעהאלפן מיט א שטעקן. ער האט נישט געהאט קיין אילויעס, אז
ער וועט אינגאנצן גענעזן ווערן, אבער ער האט געפילט בחוש — אויב ער וויל
כאטש טיילווייז פארהיילן די אינטרלעכע ווונד, מוז ער צום שנעלסטן עוקר-זיין
פון שטעטל און זיך אומקערן קיין ניו-יארק...

אין טאג פון אפפארן האבן אים באגלייט צום וואקזאל אנאבעל, איר פאמיליע
און כמעט אלע שול-טוער. דער סעקרעטאר, חבר איצקאוויטש, וואס האט זיך אפט
מיט אים געזען אין שפיטאל און אים געבראכט פארשיידענע קלייניקייטן אין
וועלכע ער האט זיך גענייטיקט, האט אים איצט איבערגעגעבן א טשעק, מיט דער
איינגעשלאסענער סומע פאר דער נישט-געלערנטער צייט און פאר עטלעכע וואכן
וואקאציע. ער האט פאר אים געקויפט דעם בילעט און באזארגט זיין באגאזש.

הגם די באגלייטער זענען געשטאנען פארן לערער צעקלעמטע און פארטרוי-
ערטע, האט עס זיי, פון דעסט וועגן נישט געשטערט צו קלערן וועגן אנדערע
ענינים אויך. אנאבעל און איר משפחה האבן געוויסט, אז ביי די געשאפענע אומ-
שטענדן וועט נישט זיין שווער ארויסצוקריגן א גט. און די מער פאראנטווארטלעכע
פארוואלטער האבן געטראכט זיך צו ווענדן צום „שולן-צענטראל“ וועגן א
נייעם לערער.

י ה ו ד י ת

דער סאקסאפאן איז זיך אלע וויילע פארגאנגען אין אַ משונה־מאָדנעם גרילצן — און יעדעס מאָל ווען די בליאַסקנדיקע טאַצן האָבן זיך באַגעגנט — האָט זיך געדאַכט — די ווענט וועלן איינפאַלן. פאַרלעך — בחורים און מיידלעך צווישן זיבעצן און צוואַנציק — האָבן געטאַנצט, אין געדרענג זיך געטראָגן אויף די פיס, זיך געשטויסן מיט די עלנבויגנס. אינעם אָנגערויכערטן חלל זענען, ווי אין אַ נעפל, אומגעשווומען קונציק־געמאַכטע פּריזורן, געפאַרבטע באַקן און ליפּן. יונגע אויגן האָבן געפיבערט, געברענט...

די בייגיקע, דינפסיקע יהודית האָט זיך גרינג געטראָגן צווישן עולם, אויס־געביטן איין בחור אויפן צווייטן, און די שטענדיק אויפגעריסענע אויגן האָבן מיט אַן אינעווייניקסטן אימעט אומגעבלאַנדזשעט איבער די ווענט — ווי פאַרצייטיקע בילדער פון לאַנג־בערדיקע יידן, און יידענעס אין זיידענע פאַטשיילעס האָבן אַראַפּגעקוקט אויף איר. זיי זענען איר געווען באַקאַנט, אַט די אויסטערליש־מאָדנע זקנים, ערגעץ האָט זי זיי שוין באַגעגנט, אויב נישט אָפט אין לעבן, איז אין די יידישע ביכלעך, וואָס דער עקשן בערגמאַן, דער לערער, האָט אַרױפּגעצווונגען אויף איר. זי האָט געפילט — צו איר פאַרוונדערונג — אַ נאַענטקייט צו זיי, ווי זי וואָלט געפונען אין זיך אַ המשך פון זייער אומעט און פאַרטראַכטיקייט. זי האָט איצט שולדיק געשמיכלט צו זיי און זיך פאַר עפעס געשעמט... און ווען דאָס יונגוואַרג איז אַריין אין עסזאַל אַ־בייס־און־א־טרינק טון, האָט זיך דאָס מיידל אַפּגעדרײט צום אַנענעם פענצטער און איז דאָרט שטיין געבליבן.

איבערן שטעטל האָט זיך געשפּרייט אַ זונטיק־נאַכמיטאַגנדיקע שטילקייט. אין דער ברענענדיקער זון האָבן זיך אַן אויפהער געאיילט צאַלאַזע אויטאָמאָבילן, אַנגעוואַרפן אַ מידיקייט, אַ שלעפּעריקייט. אויפן עק גאַס האָט אַן איבערגעוואַק־

סענער יונג מיט א בלאַנדן שויבער געצויגן אן איינמאָניקן ניגון אויף אַ האַר-
מאַניקע. עמעצער האָט אַרויסגעלייגט די הענט אויף יהודיתעס אויגן.
— טרעף ווער עס איז ייִדיט! נו, קענסט נישט טרעפן, אַז ס'איז דזשיימס?
— האָט זיך דער בחור צעלאַכט פון זיין אייגענער חכמה. דאָס מיידל האָט זיך
פון אים באַפרייט און זיך פאַרקוקט אויף זיינע פּוּכקע, ראָזעווע בעקלעך מיטן
ערשטן שפּראַך פון באַרד. זי האָט גענומען שטיפעריש פעטשלען איבער זיי.
— אוי, איז ביי דיר דאָ אומעטיק, דזשיימס! — האָט זי אים ייִדשלען
פאַרצויגן.

— אומעטיק? גאַש! — האָט זיך דזשיימס געוונדערט — יענע דאַרטן וועלן
דאָס נישט זאָגן — האָט ער אַנגעוויזן אויף דער הוליענדיקער חברה — ווילסט,
ייִדיט, וועל איך אַרויסנעמען די קאַר און מיר וועלן אַ פאַר טון צום „גרינעם
עפל“, דאַרט שפּילט איצט אַן אמתער דזשעז־אַרקעסטער — ער איז אַלץ מער
אַריינגעפאַלן אין התפעלות — און מיר וועלן דאַרט אויך קריגן דעם אמתן
טרונק, ווילסט?

— „אַ־קיי!“ — האָט יהודית געענטפערט אַפּאַטיש, און ווען דער בחור איז
פאַרשווונדן, האָט זי אַפּגעזוכט דעם טעלעפּאָן און אַפּגערופן בערגמאַנען:
— העלאָ, בערגמאַן? קומט אַריבער! — האָט זי אים באַפּוילן — איך בין
ביי די ליוויס, איביל וואַרטן אויף איך.

פּופּצן מינוט שפּעטער האָבן זיך בערגמאַן און דזשיימס געטראָפן מיט יהודיתן
ביי דער טיר. דזשיימס איז געווען פאַרווונדערט, ער האָט נישט געוויסט פון וואַנען
דער לערער האָט זיך אַהער גענומען און ווי אַזוי מען ווערט פּטור פון אים.
יהודית האָט אַרויפגעלייגט איר הענטל אויף זיין מויל:

— נישט אַ וואַרט, דזשיימס! דו הערסט? אַן אַנדערש מאָל! איך בין איצט
נישט אויפגעלייגט. — זי האָט אַנגענומען בערגמאַנען פאַרן אַרעם און איז מיט
אים אַוועק.

בערגמאַן איז געווען אויסער זיך:

— פאַרוואָס האָסטו דאָס געטון, יהודית? פאַרוואָס האָסטו אים מבייש געווען?
האָסטו דאָך אים מסתמא צוגעזאָגט...

— אַזוי האָב איך געוואָלט — האָט זי אים איבערגעריסן — און איר... פאַר-
געסט אַמאָל, אַז איר זענט אַ לערער.

— דו פאַרגעס נאָר נישט — האָט בערגמאַן איר מתרה געווען מיטן פינ-
גער. — דו ווייסט, אַז דו האָסט מיך אַצינד אַוועקגעריסן פון דער אַרבעט?

— טאַקע? — האָט זי זיך כלומרשט פאַרחידושט און אָנגעשטעלט אויף אים אירע גרויסע אויגן — ס'קען נישט זיין...
— ס'איז! און זיי אַ ביסל ערנסטער — איז בערגמאַן ווידער אַריינגעפאלן אין זיין לערערישן טאָן. אָבער דערפילנדיק מיט אַ מאָל דאָס מיידל נאָענט לעבן זיך, האָט אים דער כעס נאָכגעלאָזן. ער האָט אַ ווענד געטון דעם שמועס צום פונקט — האָסט דאָך אזוי שטאַרק געוואָלט זיין ביי דער שמחה, ביי די ליווייס.
— וואָס האָב איך דאָרטן וואָס צו טון? — האָט יהודית טראַציק אַ וואָרף געטון מיט איר קורץ־געשוירן קעפל.
— דאָרט איז דיין גלייכן. —
— מיין גלייכן? — האָט דאָס מיידל אים שאַרף אָנגעקוקט — פון ווען אָן, הער לערער, — האָט זי ווייטער געהווקט. — זענען בחורים און מיידלעך, וואָס טאַנצן דזשעז און טרינקען „קאַקטיילס“ — מיין גלייכן?
בערגמאַן האָט אין איר לעצטער באַמערקונג דערקענט זיינע אייגענע רייד. ער האָט נישט געזעטפערט, האָט ער דען געהאַט אַ בעסערע סביבה איר פאַרצור־לייגן? בעסערע פאַרוויילונגען?
עס האָט זיך אָנגערוקט דער בין־השמשות. די שפיצן פון די פאַלמעס האָבן זיך געוויקלט אין גאָלדענע נעצן. ערגעץ האָבן זיך שווערמוטיק צעקלונגען די קלויסטער־גלאָקן און נאָך שווערער געמאַכט די שטילקייט פונעם פאַרגייענדיקן טאָג. דאָס מיידל איז געאָנגען אַ שווייגנדיקע. זי האָט פון זייט צומאָל אַ קוק געטון אויף בערגמאַנען. זיינע טונקל־בלויע אויגן זענען געווען פאַרצויגן מיט אַ טיפן אומעט אין זיין פנים האָט קאָנוולסיוו געצוקט. ווי עפעס וואָלט אים איצט שווער געדריקט. יהודית האָט געוויסט, אַז דער גלאָקן־געקלאַנג דענערוירט אים, רופט ביי אים אַרויס אַ געפיל פון אומרו, פון פאַרלאַרנקייט, דערמאָנט אים אַלע מאָל אין שייטערהויפנס, אין עדהס יידן מיט קלומקעס און וואַנדערשטעקן אין האַנט. צום ערשטן מאָל אין איר לעבן האָט זי איצט אויך איבערגעלעבט אַן ענלעכן געפיל. זי האָט אַרויסגענומען איר אַרעם פון זיינעם. אַ כעס האָט זי אַרומגעכאַפט — נישט שוין זשע וועט זי זיך קיין מאָל נישט באַפרייען פונעם איינפלוס פון אַט דעם מאַדנעם מענטשן? קעגן איר ווילן — האָבן זיך אַ צי געטון פאַר איר די יאָרן פון לערנען אין דער יידיש־וועלטלעכער שול און מיטלשול; יאָרן פון דערגאַנגענע אמת, ווען אפילו טאַטע־מאַמע האָבן זיך פאַר איר געוויזן אין אַ ניי ליכט. ס'איז פאַר איר דעמאָלט געווען אַ פרייד אויסצוגעפינען, אַז אַט די אַלע אַלטוואַרג־הענדלער, פעדלער און קרעמער, וואָס זי האָט געקענט — זענען

נישט, ווי א סך פון אירע אמאליקע חברטעס האָבן געמיינט, עפעס אויסטערלישע ברואים פון אַ פרעמדער וועלט, נאָר טיילן פון אַ גרויסן און צעזיטן פּאַלק מיט אַן אייגנאַרטיקן קולטור-לעבן. בערגמאַן איז געווען פאַר איר ווי אַ מעדיאום צום נאָענטן און ווייטן עבר פון אַט די מענטשן; דער מליץ-יִוֶּשֶׁר פון אַלע פאַר-פּאַלגטע און אונטערדריקטע, און ווען עמעצער האָט געוואָגט ווידערשפרעכן דעם לערער — האָט עס געמעגט זיין אין דער היים, צי אין „הייִסקול“ — האָט יענעם קיין צרות נישט געפעלט.

— וואָס ביסטו אַזוי פאַרטראַכט, יהודית? — האָט זיך בערגמאַן אַ ווענד געטון צו איר ווי ער וואָלט זיך פּלוצלינג אויפגעכאַפט פון שלאָף.
— אַ, איר באַמערקט מיך יאָ אַ מאָל? — האָט דאָס מיידל געענטפערט צערייצט — עס ווייזט זיך אייך אויס, איך בין גאַרנישט פאַרטראַכט. — און אין אַ רגע שפעטער: — איך בין אין כּעס אויף אייך.
— אין כּעס אויף מיר? — פאַרוואָס? — איז דער לערער געווען פול מיט חידוש — וואָס-זשע האָסטו מיך גערופן?

— איך ווייס נישט.
— ווילסט איך זאָל אַוועקגיין?
— ניין!
— פאַרוואָס ביסטו נישט געבליבן מיט דייע פריינט? — פּרעגט איצט דער לערער בלויז צוליב יוצא וועגן.
— איך קען נישט!

דער אַוונט איז געווען אַ לויטערער, אַ קלאָרער, שטערן, ווי געוואַשענע אין טוי האָבן פרידלעך אַראַפגעקוקט אויפן דרומדיקן שטעטל. דער גלאַקן-געקלאַנג, וואָס האָט פּרזער פאַרהילכט די לופט, איז אַפגעשטאַרבן, האָט זיך אויפגעלייזט אין דער אַרומיקער שטילקייט. בערגמאַן גייט מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ, אַ פרייד איז אויפגעגאַנגען אין זיין האַרצן, ער זאָגט אַרויס פאַרטראַכט ציילנדיק די ווערטער:

— ס'איז גוט, יהודית, וואָס דו קענסט נישט! ...

צער נידול בניים

יעקב שטראל איז געזעסן איבער א הויפן העפטן — פאריכט, געמעקט, איבערגעשריבן און — געזיפצט...

פון צייט צו צייט האָט ער זיך אַ הייב געטון פון שרייבטיש, זיך דורכגע-
גאַנגען איבערן רחבותדיקן צימער און איז שטיין געבליבן ביי אַ פענצטער.
אויף איין זייט הימל האָבן זיך שנעל געקליבן וואַלקנס. מ'האַט געקענט דער-
וואַרטן יעדע מינוט זאָל זיך אַראַפלאָזן אַ שלאַקסרעגן. אזוי האָט מען אויך געוואָרנט
אויף דער ראַדיאָ.

דער לערער האָט זיך געערגערט. יעדער שאַרפער בייט פון וועטער האָט
געווירקט לרעה אויפן שול-באַזוך. ער האָט מיט אַן אומרויקן בליק באַטראַכט די
ליידיקע בענק, פאַרויסגעזען ווער ס'וועט אויספעלן, און מיטן ביסל געקומענע
קינדער, צו צוויי-דריי אין אַ קלאַס, וועט, מיט אַלע לערערישע המצאות, דאָס
„לערנען“ זיין מער אַן אַפּקומעניש ווי עפעס אַנדערש...

פון די ווענט האָט אַראַפגעקוקט אַ דור אַוועקגעגאַנגענע ייִדישע שריפט-
שטעלער מיט פרצעס בילד אויבן-אָן, אין סאַמע צענטער. זיינע גרויסע שטראַלנדיקע
אויגן האָבן, ווי אַן ענטפער אויפן לערערס אומעטיקע מחשבות, דערציילט פון
שוועריקייטן, פון שטרויכלונגען ביי די אָנהייבן פון דער ייִדישער שול. שטראַל
האַט ווימוטיק געטראַכט — „מיט די שוועריקייטן האָבן אָבער דעמאָלט זיך אויך
געטראָגן פאַרביקע האַפּענונגען און צוואַגן אויף דער צוקונפֿט... און איצט?“

דער רעגן האָט ספּאַנטאָן גענומען פאַלן מיט אַן אומגעוויינטלעכער שטאַרקייט,
אַפּגעשפרונגען פון ברוק, געקלאַפט איבער די שוויבן, פאַרשטעלט ווי אַ מחיצה
גאַסן, ביימער, הייזער...

אין טיר האָט זיך באַוויזן דער שאַפער פון שול-וואַגן אַ שולדיקער, גלייך

ער וואָלט דעם רעגן אַראָפּגעבראַכט, און מיט עטלעכע באַרעדעוודיקע, טומלדיקע און היפשלעך דורכגענעצטע קינדער.

— לערער — האָבן זיי אַלע אויף אַמאָל געשריגן — אַ ניי יינגל פאַרן ערשטן קלאַס!

פאַר שטראַלן איז געשטאַנען אַ בלאַס, צעשראַקן קינד פון אַ יאָר זיבן מיט גלאַנציקע מאַסלינע־אייגעלעך, דאָס קויל־שוואַרץ קעפל — צעשויערט און נאַס.

— ווי איז דיין נאָמען?

— פעטריק לובין!

— פעטריק? און דו ווילסט גיין אין אַ יידישער שול?

— „ווי נאָט?“ — האָט דאָס קינד שנעל געענטפערט — „איי עם דזשואיש,

איי טהינק“...

— נו, ועצט זיך, קינדער! — האָט שטראַל פאַרנומען זיין אַרט, געעפנט דאָס קלאַס־העפט און צוגערופן צו זיך דעם נייעם תלמיד — פון היינט אָן וועסטו הייסן ביי אונדז — פנחס — האָט דער לערער אים משנה־שם געווען, ווי ער האָט עס שטענדיק געטון מיט נעמען פון שילער, וועלכע האָבן געקלונגען נישט־יידיש — האָסט געהערט? — פנחס!

— „פינקעס איז איי נייס ניים“ — האָבן אים די חברים געטרייסט.

— „איטס אַלרייט!“ — האָט דאָס יינגל אַלץ אָנגענומען פאַר ליב.

אין אַ האַלבער שעה אַרום, ווען דער לערער האָט געהאַלטן אין דערציילן אַ מעשה, און דאָס קליינוואַרג, ענדלעך אָן איינגעשטילטס, האָט זיך רוק צוגע־הערט, איז שטיל אַריין אַ מיטלוווקסיקער יונגעראַן מיט אַ שירעם, מיט שווערע ברילן אויף שטאַרק־קורצזיכטיקע אויגן. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אין אַ זייט און געדולדיק געוואַרט.

די קינדער האָבן אַ פאַר מאָל אויסגעדרייט צום גאַסט די קעפּ און געשמייכלט, ווען דער לערער האָט געענדיקט, האָט ער פאַרגעבן די שילער עפעס צו שרייבן פון די ביכלעך, אין פאַרן נייעם קינד אויך געפונען וואָס צו טון.

דער פרעמדער איז צוגעקומען צו שטראַלן; — האדון מדבר עברית?

— מדבר! — האָט דער לערער באַקוקט מיט נייגער דעם זעלטענעם אורח.

- הילד היושב לקראתנו בן אשתי — האָט ער מיטן בליק אָנגעוויזן אויף פעטריקן.
- מיט אַזאָ נאָמען? — איז שטראַל געווען פול מיט חידוש.
- זיין פאָטער איז געווען אַ קריסט...
- און די מוטער?
- זי איז איצט אַן „אונדזעריקע“ — האָט דער פרעמדער געזוכט ווערטער — אָבער דאָס וואָס איר רופט דאָס ייִנגל „פּנחס“ — טויג נישט! — ער האָט זיך אַ ווייל געקווינקלט — איך בין געשטאַנען הינטער דער טיר און געהערט...
- פאַרוואָס טויג נישט?
- ווייל — איז דער פרעמדער געוואָרן זייער ערנסט — פּנחס בן אליעזר, בן אהרן הכהן, איז געווען אַ קנאי, און איך מוז מאַכן פשרות...
- פשרות מיט וועמען? — האָט דער לערער געוואָלט וויסן.
- מיין פרוי גייט זונטיק אין קלויסטער...
- און נעמט אַוודאי מיט דאָס ייִנגל — האָט שטראַל איבערגעשלאָגן.
- דערווייל קען עס אַנדערש נישט זיין — האָט דער גאַסט געקוקט מיט דחמנותדיקע בליקן.
- דער לערער האָט זיך פּלוצלינג אַ הייב געטון פון אַרט: — זאָגט מיר, וואָס האָט אַ ייד וואָס רעדט דווקאָ עברית, צו טון מיט דעם אַלעמען?
- איך בין אַ פליט — האָט דער פרעמדער גערעדט צעפּלאַנטערט — פון די אַריבערגעקומענע...
- און אַ פליט מעג אַלץ? — איז דער לערער געווען שטרענג.
- מיר זענען דורכגעגאַנגען שבעה־מדורי־גיהנום...
- בכך?
- מיר האָבן זיך קוים דערשלאָגן אַהער, נאָך נישט געהאַט צייט זיך רעכט איינצושטעלן — איז זיין קול געווען אָנגעזאַפט מיט צער — ווי דאָס אומגליק האָט געטראָפּן...
- וועלכער אומגליק?
- מיין הנהלע האָט פאַרלוירן דאָס לעבן דווקאָ דאָ, אין דעם נייעם לאַנד. בעיני ראיתי. פאַר מינע אויגן האָט זי איבערגעפאַרן אַ פיר־רעדליקער מחבל

— טרערן האָבן אים געשטיקט — דווקא אין דעם נייעם לאַנד... — האָט ער עס נישט געקענט באַנעמען — מיין פרוי איז אַלט געווען קוים פיר-און-צוואַנציק... אַ יפת-תואר... מיר האָבן זיך באַקענט ביי די עברית-קורסן אין לאַגער... די קינדער האָבן אויפגעהערט שרייבן, זיך פאַרלוירן איבערגעקוקט. פעטריק איז צוגעגאַנגען צום „פאַטער“:

— „פליז, דעדי, דאַנט קראי! איי לייק טהיס סקול“...

דער פרעמדער האָט אים אַ גלעט געטון איבערן קעפל און אים געוויון מיטן פינגער ער זאָל זיך אומקערן צו זיין אָרט.

שטראַל איז געווען צערודערט, געבעטן דעם גאַסט זיך זעצן, און זיך געפילט קעגן אים שטאַרק שולדיק...

— איך בין אין יענער צייט שיעור נישט אַרונטער פון זינען — האָט יענער נישט אויפגעהערט צו רייסן שטיקער האַרץ פון זיך — געוואַלט דערגיין דעם שכל פון זיינע מעשים, אָבער ווען איך האָב זיך דערמאַנט, וואָס ס'איז געטון גע-וואָרן דאָרטן צו די קינדער, צו די עופהלעך... — ער האָט אַ מאַך געטון מיט דער האַנט אין רעזיגנאַציע — ס'איז לית דין ולית דין...

דער לערער האָט זיך געכאַפט ווי נישט זעלטן האָט ער זיך אליין אומגעטראָגן מיט אַזעלכע געדאַנקען. ער האָט האַרטנעקיק געשוויגן און געהאַט אַ פאַרלאַנג, אַז זיין אומגעבעטענער גאַסט זאָל אויך אַזוי טון. אָבער דער לעצטער האָט זיך נישט געקענט באַהערשן, און איין מאָל געעפנט דעם קוואַל פון ביטערניש, האָט ער אים מער נישט געקענט צוריקהאַלטן...

— איך האָב זיך אָפט געפילט ווי איינער נאָך אַ שיפברוך... — האָט ער ווידער אַנגעהויבן — הגם בתוך עמי ישבתי, האָב איך זיך אומגעדרייט אין דעם גרויסן כרך ניו-יאָרק אַ פאַרלוירענער, אַ פאַרלאָזענער, ביז זיין מאַמע, אַן אַלמנה, האָט מיך מקרב געווען, מיר אַרויסגעוויון אַ סך חסד, מיך ממש געשטעלט אויף די פיס, און דאָס יינגל — האָט זיך אַ צינד געטון אַ פייערל אין זיינע קורצזיכטיקע אויגן — האָט זיך צוגעבונדן צו מיר, ער רופט מיך, ווי איר האָט געהערט, טאַטע...

— איז וואָס זענען אייערע פלענער פון זיינעטוועגן?

— איך האָב איצט נישט קיין פלענער... דערווייל זאָל ער זיין דאָ ביי אייך... דעם אמת געזאָגט — האָט ער זיך מודה געווען — איז מיר מער ניהא אַ בית-הספר, נאָר דאָרטן מוז מען צאָלן, און איך קען נישט... אפשר...

א חתונה אויפן בארג לבנון

— איז ווילט איר, הייסט עס, אז דאָס יינגל זאל גיין צו אונדז? — האָט דער
לערער געוואָלט זיכער מאַכן.

— יאָ!

— און זונטיק אין קלויסטער? — האָט זיך ביי שטראַלן אַרויסגעכאַפּט.

— יאָ!

ס'האַבן זיך דערהערט קולות פון דרויסן. באַלד האָט זיך איבערגעחזרט די
פריערדיקע סצענע. דער שאַפער, אַ פאַרנעצטער, האָט אַריינגעבראַכט געציילטע
קינדער מיט נאַסע רעגנמאַנטלען און שיך. דער פּרעמדער האָט גענומען פעטריקן
ביים האַנט, זיך שנעל אָפּגעזעגנט מיטן לערער, און אַרומגערינגלט פונעם קליינ-
וואַרג איז ער אַרויס פון קלאַס...

ד י ט ר י י ט ט

לוי שלעזינגער האָט פאַרשלאָסן דעם באַגאַזש אין אויטאָמאָביל און זיך אַ לאַז געטון איבערן שטעטל.

די זון האָט געהאַלטן אין פאַרגיין, זיך געשפיגלט אין צענדליקער פענצטער פון די פּאַר הויכע בנינים, באַרירט פאַלמע־קעפּ, אַ וואַלקן־זוים ביים עק הימל... ס'איז נישט געווען קיין צופאַל וואָס שלעזינגער האָט אויף זיין רייזע איבערן לאַנד אָפּגעשטיגן אויך אין אַט דעם ווינקל. אַהער האָט זיך מיט יאָרן צוריק פאַר־קליבן זיינע אַ תלמידה סילוויאַ בלום, וועלכע האָט איצט געטראָגן דעם פאַמיליע־נאָמען ליוואַי. זי האָט דאָ חתונה געהאַט און איר מאַן האָט געאַרבעט אין איינער פון די גרויסע טאַבאַק־פירמעס...

ס'איז געווען ביים לערער אַ „שוואַכקייט“, וואָס ער האָט נישט גערן צוגעגעבן — נאַכצופאַלגן דעם לעבנסוועג פון זיינע תלמידים, אַפילו פון די נישט־געראַטענע. ביי אים איז רעכט געווען אַנצוהאַלטן לאַנגע און כסדרדיקע קאַרעספּאָנדענצן מיט זיי, און ווען איינער האָט זיך ביי אים „אַרויסגעגליטשט“ פון אויג — האָט ער אַזוי לאַנג גענישטערט ביז ער איז געקומען אויף יענעם שפור...

און נאָך אַ „שוואַכקייט“ האָט דער לערער געהאַט — זומער, בעת די שול איז פאַרמאַכט, זיך אַרויסלאָזן מיט זיין שטאַרק־אָפּגענוצטער קאַר איבער דער מדינה מיטן אַדרעס־ביכעלע פון זיינע ליבע און נאָענטע פאַר אַ וועגווייזער...

פאַר די פאַר צענדליק יאָר וואָס שלעזינגער איז לערער אין די יידישע שולן האָבן זיך ביי אים, ווי ביי אַנדערע פון זיין פאַך, אָנגעקליבן גענוג ספקות און פאַרדאַכטן אין שייכות צו זיין אַרבעט. נישט איין מאָל האָט אים געמאַטערט די אַלטע קשיה פונעם משכילישן דיכטער „למי אני עמלך“ פון דעסטוועגן האָט ער זיין פּראָפּעסיע נישט געביטן, אַפילו נישט אין די גוטע צייטן, ווי ס'האָט נישט זעלטן געטון אַ חבר פון „צעך“. ער איז געווען, ווי ס'ווערטל גייט, אַ מדריך מבטן

אמו. שוין יינגלווייז איז ביי אים געווען די ליבסטע שפיל — צונויפצונעמען דאס קליינווארג פון חדר און נאכמאכן דעם רבין...

שלעזינגער האָט אין זיינע שמועסן מיט דער שול־יונגט, און דער עיקר טאָקע מיט יענער, וואָס האָט שוין געהאַט פאַרענדיקט די מיטלשול און איז געווען פאַר־טון אין אַלגעמיינעם שטודיום אָדער אין דאָגות פרנסה, געזוכט ביי איר אַ געדאַנק, אַ וואָרט, אַ רמז פון שול־איינפלוס, און ווען ער האָט אַזוינס געפונען, האָט עס אים געשטאַרקט און געמוטיקט...

מער באַזאַרגט איז דער לערער געווען וועגן יענע, וואָס האָבן געלעבט אין די קלענערע שטעט, ווייט פון די ייִדישע צענטערן. ער האָט ביי אַ טייל פון זיי אין די בריוו, וועלכע זיי האָבן, אַגב, נישט גערן געשריבן, דערשנאַפט פרעמדלעכע און אָפּט פיינטלעכע טענער. פון דעסטוועגן האָט שלעזינגער נישט אָפּגעלאָזט. ער האָט זיינע „פוילע“ קאַרעספּאַנדענטן מודיע געווען וועגן וויכטיקע געשעענישן אין ייִדישן לעבן, צוגעשיקט אַמאָל אַ ניי ייִדיש בוך אָדער אַ בוך פון ייִדישן אינהאַלט אויף דער לאַנד־שפּראַך, אין קורצן, ער האָט געזען דער ייִדישער דופּק זאָל ביי זיי קלאַפּן, און ווען אָט די מיטלען האָבן נישט געהאַלפּן, האָט דער לערער אין זיין פרייער צייט זיך געמיט פּערזענלעך צו באַגעגענען זיינע אָפּגעפרעמדטע תלמידים... אָט אויף אַזאַ „שליחות“ האָט זיך איצט געפונען שלעזינגער!

סילוויא איז ביי אים געווען נישט פון די גאָר געראַטענע סטודענטינס. סיבות, פאַרשטייט זיך, האָבן נישט געפּעלט. די הויפט אורזאַך, ווי אים האָט זיך דעמאָלט געדוכט, איז געווען וואָס צו צוועלף יאָר איז דאָס מיידל אַרויסגעוואָקסן פון אירע קינדערשע קליידלעך, און הגם זי האָט שפּעטער פאַרענדיקט די מיטלשול, האָבן שפּיגל און קעמעלע גאָר פרי פאַרנומען אַ פיל חשובערן אָרט ביי איר אויפן שרייב־טיש ווי די שולביכער...

דאָס דיין אויסגעצויגן מיידל האָט זיך דעמאָלט מיט קיין סך שיינקייט נישט געקענט באַרימען, און כדי די יינגלעך זאָלן זי פאַרט באַמערקן, פלעגט זי זיך אָפּט לאָזן אויפן גליטשיקן וועג פון „שאַפּן“ אינצידענטן — אַראָפּוואַרפן כלומרשט אומגערן יענעמס חפצים, שיקן אַרויסרופּערישע צעטלעך צו זיי, חזקן...

ס'איז געווען קלאָר — זי האָט איר ציל דערגרייכט! זי איז געוואָרן אויף אַ ווייל דער צענטראַלער פּונקט, צו וועלכן ס'זענען געפּלויגן ביזע און שאַרפע רייד און בליקן, און וואָלט עס נישט פאַרגעקומען אין שול, וואָלט זיך עס געוויס געענ־דיקט מיט אַ סקאַנדאַל...

דער לערער האָט אין אַזוינע מינוטן אָנגעווענדט פאַרשיידענע פאַרטלען און

מיטלען צו באַרוינקן דאָס יונגוואַרג און אויפן ערשטן אָרט — דאָס צולאָזן מיידל, אין ס'רוב פּאַלן אָבער איז זיין טרחה געווען אַרויסגעוואָרפן...

סילוויאַ פּלעגט אויך אָפט «פאַרגעסן» צו קומען אין שול, און ווען די שכהה האָט אײנמאַל אָנגעהאַלטן לענגער ווי גערעכנט, און די טענות אויפן טעלעפּאָן ווי דער באַזוך פון שול־טוער אין איר הויז, האָבן נישט געהאַלפן, האָט דער לערער זיך מטריח־געווען און איז אַליין אַריבערגעפּאָרן צום מיידל...

ס'איז שוין געווען שפעט אין אָונט ווען שלעזינגער האָט דערגרייכט איר אַדרעס, ער האָט געפונען סילוויאַ אין עסצימער. זי איז געזעסן מיטן רוקן צום אַריינגאַנג «פאַרטיפּט» אין איר הימאַרבעט מיט די פּוּך־מכשירים, ווי געוויינטלעך, אויסגעלייגט אַרום זיך און האָט אַפילו נישט געהערט זיין טיר־קלאַפּ. פון ערגעץ האָבן זיך דערטראַגן הויכע שטימען, אַ רוקן פון שטול, אַ געקלאַנג פון גלעזער, קאַנטיק, אַז איבערווייניק האָט מען זיך געלאָזט ווילגיין צוליב עפעס אַ וויכטיקער געלעגנהייט, צי דער עולם איז דאָרט פשוט געווען פאַרטון אין קאַרטן־שפּיל...

דאָס מיידל האָט פּלוצלינג דערזען דעם לערער אין שפיגעלע, וואָס איז גע־שטאַנען קעגן איר. זי איז בלייב געוואָרן, האָט זיך ספּאַנטאַן אַ הויב געטון און עמיצן גענומען רופן פון דער טומלדיקער מסיבה. אין עטלעכע מינוט אַרום — מינוטן, וועלכע האָבן זיך לאַנג געצויגן, מחמת סילוויאַ האָט אַריינגעטון דעם קאַפּ אין אַ ביכל און פאַרביסן געשוויגן אויפן לערערס פּראָגן — האָט זיך ענדלעך באַוווּן אַ יונגע, הויכע פרוי אין קורצע, שוואַרצע הייזלעך מיט קאַלירטע סאַנדאַלן, פון וועלכע ס'האָבן אַרויסגעשטעקט רויט־געפאַרבעטע נעגל.

ווען מרס, בלום האָט זיך דערוויסט ווער איר באַזוכער איז, האָט זי זיך באַזעצט אויף דער סאַפע מיט די פיס הינטער זיך, געמיטלעך פאַררויכערט און מיט אַ לייכטן חוּק־שמייכל געמישט מיט נייגעריקייט באַטראַכט אַ ווייל איר אומ־געבעטענעם גאַסט. זי האָט זיך אָבער מיטאַמאַל אַרומגעזען, אַז זי פּטרט אומזיסט צייט, האָט זי שנעל איבערגעגעבן דעם לערער, אַז זי האָט גענוג זאַרג און דאגות פון אירע אייגענע קינדער, אַז סילוויאַ גיין אין «דזשואיש» איז דער מיידלס אײַ־גענער אײנפאַל, און אויב דער פּאַטער איז נישט פאַראינטערעסירט אין זיך טאַכטערס ייִדישער דערציִונג, וויל זי אַודאי פון דעם נישט וויסן.

דער לערער איז פון אַזאַ «השתפכות» געבליבן זיצן אַ ביסל צעטומלט. ער איז געווען מיד, אויסגעשעפט. ער איז פון שול געפּאָרן גלייך אַהער און האָט אַפילו נישט באַוווּן אַפּצוּעסן, זיך צו ברענגען אין אַרדענונג. די שוואַרץ־גרוילעכע האָר זענען אים נאַכלעסיק אַראַפּגעהאַנגען אויפן שטערן, אונטער די נישט אויס־

געשלאָפענע אויגן האָבן זיך אָנגעקליבן קנייטשן, ווי וואַלקנדהלך אין אַ האַרבסט-טאָג. ער האָט זיך אָנגעשטרענגט מיט אַלע כוחות צו דערקלערן דער אומבאַקאַנטער פרוי זיינע מיינונגען און געדאַנקען וועגן דערציאונג בכלל און וועגן ייִדישן חינוך בפרט. ער האָט גערעדט לאַנג, משמעות צו לאַנג, כאַטש ער האָט געפילט מיט אַלע רמ"ח אברים, אַז זיינע רייד גייען איר פאַרביי אומבאַרירט.

פלוצלינג האָט זיך די מרס, בלום שטאַרק און הילכיק צעלאַכט, ווי גאָט ווייס וואָס פאַר אַ שפּאַס זי האָט געהערט פונעם לערער. זי האָט זיך אָן וואַרענונג אַ שטעל אויף געטון און איז געבליבן טורעמדיק הויערן איבער אים מיט אַ געלעכ-טער, וואָס האָט זיך נישט געוואַלט אייננעמען...

סילוויאַ, וואָס האָט די גאַנצע צייט נישט אַראַפּגענומען אירע בליקן פונעם פאַרל, האָט זיך איצט מיטאַמאָל אָפּגעריסן פון טיש, איז צו צו דער פרוי און זי אָנגעכאַפט פאַרן אַרעם:

— „סטאַפּ איט! סטאַפּ איט! אַיי טעל יוז!“ — זי האָט זיך אינגאַנצן געטרייסלט פון אויפּרעגונג — „האַז דער יוז?“ — האָט זי געשריגן נישט מיט איר קול און טרערן האָבן זיך אַ גאַס געטון איבער איר שמאַלן, איינגעפאַלענעם פנים. די יונגע פרוי האָט זי אָפּגעשטופּט פון זיך, ווי אַ טמא וואַלט זי באַרירט און צוגעוואַרפן דעם לערער —

— „פאַרדן מי!“ מען וואַרט דאָרט אויף מיר — און האָט גיך פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. דאָס מיידל האָט פאַרשעמט אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ, זיך געפילט שולדיק פאַרן לערער, און האָט ווידער אויסגעבראַכן אין אַ געוויין. שלעזינגער איז געשטאַנען אַ ווייל אַ פאַרלאָרענער, געוואַלט עפעס זאָגן, טרייסטן און נישט געפינענדיק דאָס פאַסיקע וואַרט, האָט ער זיך שטיל אַרויס-געשאַרט פון הויז.

אויף מאַרגן איז סילוויאַ געקומען אין שול. אויפסניי אויסגעלייגט לעבן זיך די ציר-שמאַכטעס, געקוקט מער אין שפיגעלע ווי אין ביכל און מיט גאַרנישט דערמאַנט אין דער נעכטיקער געשעעניש. איין ענדערונג צום בעסערן האָט דער לערער מיט דער צייט יאָ באַמערקט אין איר — זי האָט אויפּגעהערט אויסצופעלן צום לערנען.

**

אַט די שטיקלעך זכרונות האָבן זיך איצט שלעזינגערן געפלאַנטערט אין קאַפּ. גייענדיק איבער די שטעטלשע גאַסן מיט סילוויאַס אַדרעס אין האַנט. ער וואַלט

געקענט, פאַרשטייט זיך, פריער אַפּרופּן אויפן טעלעפּאָן און זיכער מאַכן, אַז ער וועט נישט געפּינען קיין פאַרשלאָסענע טיר, אָבער אויך אָט דער שטריך האָט געהערט צום לערערס כאַראַקטער: — קומען אומגעריכט, באַטראַכטן צוערשט די גאַס, דעם געגנט, די „סביבה“ הייסט עס, וווּ דער געזוכטער לעבט...

ווען ער האָט זיך דערנענט צו סילוויאַס ווינונג האָט זיך פון די אָפּענע פענצ-טער דערטראָגן אַ באַקאַנטע מעלאָדיע, וואָס האָט אים, מחמת דער אומגעריכטקייט און צוליב דער אויסטערלישקייט פון אַרט, אויפגעטרייסלט ביז דער טיפעניש פון נשמה. ער האָט אויפן לאַנגן וועג אָהער צום שטעטל אין דער ווייטער „סאַוט“ זעלטן געהערט אַ יידיש וואָרט, ווער שמועסט נאָך אַ יידישן ניגון. אַ יונגע שטימע האָט פאַרבענקט געזונגען דאָס פשוט-האַרציק לידל „ראַזשינקעס מיט מאַנדלען“, מיט וועלכן דורות יידישע מאַמעס האָבן פאַרוויגט זייערע קינדער אין אַלע עקן וועלט:

אונטער מיין קינדס וויגעלע —
שטייט אַ קלאַר-ווייס ציגעלע.
דאָס ציגעלע איז געפאַרן האַנדלען
ראַזשינקעס מיט מאַנדלען.
— דאָס וועט זיין דיין באַרוף, —
שלאָף זשע, קינדעלע, שלאָף!

שלעזינגער האָט אָפּגעוואַרט ביז זי האָט פאַרענדיקט די לעצטע זילב פונעם לידל, און נישט אַנקלאַפּנדיק האָט ער אַן עפּן געטון די טיר און איז געבליבן שטיין פאַר אַ פאַרווונדערטער יונגער מוטער מיט אויפגעריסענע אויגן, מיט דעם נאָך וואַרעמען הויך, וואָס דאָס וויגליד האָט געלאָזט אויף אירע דינע, צאַרטע ליפּן. זי איז בכוח געווען איין וואָרט אַרויסצוברענגען: — לערער! — און שווער-אַטעמדיק האָט זי זיך אַראַפּגעלאָזט אויפן שטול לעבן איר קינדס בעטעלע.

דער לערער האָט געוואַרפן אַ בליק אויפן איינגעשלאָפענעם עופּעלע, אויף סילוויאַן, אויפן צימער, וואָס איז געווען אַרומגענומען מיט אַ פאַרנאַכטיקער שטילקייט און מנוחה, און אויף זיין מידן פנים האָט אויפגעלויכטן אַ שמייכל פון טרייסט און — בטחון...

ווי אַ בלה אין טאג פון דער חופה

דורך די אַראָפּגעלאָזטע גאַרדינען רייסן זיך אַריין פאַסן זון, פאַלן אויפן דיל, אויף די ווענט, אויף דער דרעמלענדיקער דינהן.

זי עפנט די טונקל־גרויע אויגן און קוקט מיט אַן אומגעוויינטלעכן ערנסט און אומעט אויפן שטראַלעכל זון צוקאַפנס, וווּ מיקראַסקאָפּיש גאַלדענע שטויבלעך צעפאַלן זיך, פלאַטערן, און ווען זי שטעלט אונטער איר האַנט־געלענק מיטן לאַנגן אויסגעברענטן נומער, באַפאַלן איר טרערן און אַ ביז געלעכטער...

דאָס געלעכטער האָט צו טון מיטן מאַדנעם יונגנמאַן, וועלכן זי האָט שוין געטראָפּן אינעם לאַנד. זיין נאַמען איז לעאַן שלאַנסקי. ער שטודירט פּילאָזאָפּיע אין קאָלאַמביאַ אוניווערזיטעט און רעדט צו איר מיכּוּחַ ענינים, וועלכע שטייען, ווי דער טאַטע ע"ה וואַלט געזאָגט „ברומו של עולם“. ס'רוב זענען דאָס רייד וועגן שולד און שולדיקייט. לויט אים קומט אויס, אַז אויך ער איז אַ בעל־חייב אין דעם, וואָס עס האָט געטראָפּן מיט יידן און מיט איר, בימי היטלער ימח שמו. ווען ער, און טויזנטער, מיליאָנען צו אים, ווערט לעאַן שלאַנסקי אַנגעצונדן מיט אַ הייליקן צאַרן, — וואַלטן דעמאַלט אויפגעהויבן דעם געהעריקן פּראָטעסט, וואַלטן איינגע־ריסן וועלטן — וואַלט —

נאָך אַזאַ שמועס מיט איר קושט ער איר האַנט מיטן פאַרהאַסטן צייכן מיט אַזאַ יראַה, ווי זיין פאַטער, להבדיל, די ספר תורה אין שול, אַלץ כדי אויסצור־קויפן זיינע אַמאָליקע „זינד...“

הגם דער יונגערמאַן איז געבוירן און אויפגעצויגן אין אַמעריקע, רעדט ער דאָס ייִדישע לשון און וואַרפט אַפּילו אַריין, ווי אומגלויבלעך ס'זאָל נישט זיין, אַ מאַמור חו"ל. צו דעם האָט, משמעות, גורם געווען סיי די פּרום־באַלעבאַטישע היים פון זיינע אימיגראַנטישע עלטערן, סיי זיין באַזוכן אַ געוויסע צייט אַ ישיבה.

מיט אַט די מעלות זענען אַוודאי שטאַלץ טאַטע-מאַמע, ווען ער, דער זון, וואָלט נאָר נישט געווען אַזאַ חקרן און עקשן. אַזוי, למשל, האָט ער זיך אַרײַנגע-
 נומען אין קאַפּ, אַז ער מוז חתונה האָבן מיטן גרינעם מיידל און דאָס פאַרן ענדיקן
 זיין שטודיום, מחמת ער וועט נישט לאָזן, טענהט ער, אַ ייִדישע טאַכטער, וועלכע
 איז דורכגעגאַנגען שבעה־מדורי־גיהנום, לענגער וואָרטן. און ווייל די עלטערן
 האָבן זיך נישט געאַיילט מיט זייער הסכמה, האָט לעאַן שלאַנסקי באַשלאָסן, אַז די
 חופּה זאָל פאַרקומען אין דער כלהס דירה, וווּ זי וווינט מיט איר פאַרהייראַטער
 שוועסטער, אַפּגעזען צי זיי וועלן זיך יאָ אַדער נישט באַטייליקן...
 דינה קוקט אויפן זייגער און האָט נישט קיין חשק צו פאַרלאָזן דאָס בעט,
 כאַטש פון די אַנדערע צימערן דערטראַגט זיך שוין אַ וואַכזאַמקייט, אַן אומרויקייט.
 דער פאַרשטייענדיקער יום־טוב האָט פרי אויפגעוועקט די שטוביקע, און ווען
 דער גערודער צעוואַקסט זיך, כאַפט איר אַרום אַן אומוידערשטייאַיקער פאַרלאַנג
 אויפצופראַלן די טיר און אויסשרייען:

— איך בעט אייך, זאָל זיין שטיל! וואָס פאַר אַ שמחה איז אויף אייך?
 אָבער באַלד נעמט זי אַרום אַ מאַדנע שוואַכקייט, אַ הילפלאַזיקייט, אירע
 בליקן פאַלן צעשטרייט אויפן שפיי־קעסטל. דער עדות פון שלאַפלאַזע נעכט, פון
 אויסגעשפיגענע לונגען...

זי פאַרמאַכט די אויגן, פון ערגעץ לאָזט זיך אַראָפּ אויף איר אַ מחנה משונה־
 פאַרמלאַזע באַשעפענישן, זיי פאַרלויפן איינס דאָס צווייטע דעם וועג, פלאַנטערן
 זיך, ווינקען שלוייאַיק און צעטענצלען זיך מיט אַ ווילדן אימפעט. פונעם זינלאָזן
 קאַראַהאַד שיילן זיך פּלוצים אַרויס באַקאַנטע געשטאַלטן. אויף זייערע ליפּן: —
 פארווורף, אַנטריסטונג, חידוש.

— אויף דער שטילער דינהן האָט מען זיך אַזוינס נישט געריכט!
 דאָס מיידל פאַרגראַבט דעם קאַפּ אין קישן, זי האָט מער נישט קיין כוח זיך
 צו ראַנגלען קעגן אירע געפילן צום יונגמאַן. איר קומט אויפן זינען, היינט מער
 ווי אַלע מאָל, די ערשטע באַגעגעניש מיט אים.
 ס'איז דעמאַלט געווען זומער. די עלטערע שוועסטער, וואָס איז שוין אַ היגע
 היפשע יאָרן, האָט קוים געפועלט ביי איר, זי זאָל פאַרברענגען אַ פאַר וואַכן אין
 די קעטסקיל־בערג. דינה איז געפאַרן אַן חשק און שוין אויף מאַרגן זיך געוואָלט
 אומקערן אַהיים. האָט זיך געמאַכט, אַז ביים זעלביקן טישל, וווּ זי האָט געגעסן
 איר ערשטן און ווי זי האָט געמיינט דעם לעצטן פרישטיק, האָט זיך געפונען
 נאָך אַ מיטעסער, און ווי ס'פירט זיך אין אַזוינע פאַלן, האָט מען זיך שנעל באַקענט.

— איר זענט אודאי פון די אריבערגעקומענע? — איז די פראגע געפרעגט געווארן שטיל און מיט אזא מאדנעם צער, אז זי האט זיך דערפילט אי אָנגענעם איבערראשט, אי אַ ביסעלע שאַקירט.

לעאָן שלאַנסקי, וועלכער האָט זיך באַצויגן צו מענטשן און געשעענישן ערנסט, אפשר שוין צו ערנסט, איז פון יענער מינוט אָן מער נישט אָפּגעטראָטן פון איר. עס איז געווען אויסגעגאַסן, ווי אים האָט זיך געדאַכט, אַ טראַגישער חן אויף דער דינער, אויסגעצערטער מיידל־פיגור, וואָס האָט גענומען ביים האַרצן, גלייך זי וואָלט געטראָגן אין זיך די גאַנצע אבלות פון „יענע טעג...“

ס'מיידל, הגם זי איז פאַרבליבן אין דעם רעזאָרט, איז ס'רוב געווען שווייגן־דיק, נישט גערן געענטפערט אויף די אומענדלעכע פראַגן וועגן איר לעבן אין די לאַגערן. און ווען ער איז איינמאַל געוואָרן צודרינגלעך, האָט זי אויסגעבראַכן אין אַ געוויין:

— וואָס ווילט איר פון מיר? לאַזט מיך צורט! איך בין אַ קראַנקער מענטש!
זי האָט זיך אַליין דערשראַקן פאַר אירע רייד. אַרום האָבן זיך געצויגן רחבות־דיקע פעלדער מיט רייף־געוואָרענער תבואה, די לופט איז פול געווען מיט אַ זומערדיקער שפע, מיט נאַכאַנאַנדיקן פויגל־געזאַנג, מיט אַ געזונטן, מונטערן רוך בון ניי־געבוירענע דורות...

— וואָס איז איך, דינה? — האָט דער יונגערמאַן געפרעגט מיט מיטגעפיל.
— אַט דאָס איז מיט מיר! — האָט דינה אַרויסגעכאַפט איר טיכל מיט נאָך נישט פאַרטריקנטע בלוט־פלעקן. זי האָט גערעדט צערייצט — נו, איצט טראַגט זיך אָפּ! לאַזט מיך צורט!
שלאַנסקי איז בלייבן געוואָרן:

— נו, און ביי אַ דאָקטער זענט איר געווען? אין אַ שפיטאַל? אין אַ סאַ־נאַטאָריום?

— געווען! געווען! — האָט זי אים שנעל אָפּגעפטרט. זי האָט פאַרצווייפלט אַ מאַך געטון מיט דער האַנט — צוליב וואָס? טאַטע־מאַמע זענען פאַרברענט געוואָרן אין גאַז־אויזן, און איך אַליין ווייל מיך אויף דאַטשע — האָט זי שטיל געפליסטערט צו זיך...

זי האָט אַוועקגעאיילט צום האָטעל און זיך גענומען פאַקן. שלאַנסקי האָט זיך נישט קעגנגעשטעלט. זיין וואַקאַציע האָט שוין אויך געהאַלטן ביים סוף. זיי

זענען ביידע געפארן אין שטאָט. ער מיטן פעסטן באַשלוס אַרײַנצונעמען דאָס מיידל אין די הענט אַרײַן...

ס'האַבן זיך אַוועקגעצויגן טעג און וואַכן געמישט פון יאוש און האַפענונג. די סתירותדיקע דיאָגנאָזן האָבן זי אויסגעמאַטערט. טייל דאָקטוירים האָבן אינגאַנצן געלייקנט. אַז זי איז אַנגעגריפן פון טובערקולאָזיס און מען האָט זי אַפגעשיקט צו די אַפטיילונגען פון פסיכאָ און נערוואַ-טעראַפיע. לויט אַנדערע, וואָלט די גלייכ-סטע זאָך געווען זי אַרײַנגעבן אין אַ הייל-אַנשטאַלט אויף אַ לענגערער אַבסער-וואַציע, אָבער וועגן דעם, האָט מען נישט געטאַרט דערמאַנען, מחמת דאָס מיידל איז דעמאַלט אַרײַנגעפאַלן אין אַ פאַניק און געזען פאַר זיך די נאַצישע מאַטער-קאַמערן, וואָס יענע האָבן גערופן פאַרשטעלט „עקספּערײַמענטיר-שטובע...“

שלאַנסקי איז געווען אויסער זיך. ער האָט זיך שוואַל-עצה געווען מיט איר שוועסטער, מיטן שוואַגער. זיי האָבן אים געשווינט, פאַרשוויגן די שוועריקייטן, וועלכע זיי האָבן מיט איר זייט איר קומען. וואָס מער ער האָט געפונען מניעות, אַלץ שטאַרקער האָט אים געצויגן צו איר. ער האָט זיך שוין מער נישט געקענט פאַרשטעלן זיין לעבן אָן די שטענדיקע האַווענישן צו די דאָקטוירים, צו די שפּי-טאָל, צו אירע אייגענע. ס'האַט אָבער אויך געטראָפן, ער זאָל מיטאַמאַל פאַר-שווינדן, אַפילו נישט אַפרופן — ער וועט נישט קריכן מיט אַ געזונטן קאַפּ אין אַ... — האָט ער זיך, אַ פאַרביטערטער, דערמאַנט אין דער מאַמעס אַ ווערטל. און אין עטלעכע טעג אַרום זיך ווידער געוויזן אַ שולדיקער, אַ פאַרלוירענער, גרייט אויף שטראַפּרייד און באַליידיקונגען. נאָר דינה האָט געשוויגן. געקוקט אויף אים מיט גרויסע, אימעטיקע, פאַרליבטע אויגן און — געשוויגן!...

פּלוצים איז מיטן מיידל פאַרגעקומען אַן אימגעריכטער שינוי: זי האָט גענומען צוקריגן וואָג, קאָליר אין פנים. נייע כוחות האָבן אַנגעפילט איר רוקן, אירע בריסט, איר קני. זי איז אַפילו פריילעכער געוואָרן. ס'האַט זיך געדאַכט, אַז ערגעץ-וון האָבן די דאָקטוירים פאַרט געמאַכט אַ טעות. די פאַרגאַנגענהייט האָט זיך אַנגע-הויבן צו פאַרציען מיט אַ שלייער. און די טעג אירע האָבן זיך, אַ טראָג געטון פאַר איר, ווי אַ פאַרכישופטער זעגל איבער אַ רויקן, פאַרלוזומטן וואַסער... שלאַנסקי איז שוין איצט געווען זיכער, אַז די געפאַר איז אַריבער, אַז אַ נאַרמאַל לעבן וועט נאָך מער פאַרשטאַרקן איר געזונט, און ס'איז באַשטימט גע-וואָרן דער טאַג פון דער חופּה. כאַטש די אייגענע פון ביידע צדדים האָבן גע-האַלטן, מען זאָל אַפּוואַרטן, ביז ער וועט קריגן זיין דיפּלאָם און ער וועט זיך איינאַרדענען...

א וואך פאר דער חופה האָט זיך אָבער דינהס לאַגע פאַרערגערט. ס'זענען איר ווידער באַפאלן שלאַפלאַזע, כאַאָטישע נעכט. דאָס לייב האָט געמאַטערט און אומדערטרעגלעכער שווייט, און דער הוסט האָט זיך אומגעקערט מיט נאָך אַ שאַר-פערן ווייטיק. דורכן באַוווסטיין האָט זיך געשלענגלט צוערשט טונקל, און וואָס ווייטער אַלץ קלערער, דער געדאַנק, אַז אַלץ איז פאַרלוירן, אַלץ איז געענדיקט. דינה איז אַפגעלעגן גאַנצע טעג אין בעט. אַדער זיך אַרומגעבלאַנקעט איבער די חדרים אַ שווייגנדיקע, אַ פאַרטראַכטע, אויסגעמיטן די שטוביקע, געענטפערט אומגערן, קורץ, אַפגעהאַקט. זי איז געווען צופרידן, וואָס שלאַנסקי איז פאַרנומען מיט די עקזאַמענס און כאַפּט זיך בלוז אַריין צו איר אויף אַ קורצן וויזט. פאַר באַקאַנטע און פריינט איז שוין איצט נישט געווען פאַרהוילן, אַז דאָס מיידל האָט שווינדזוכט און וועט אין געציילטע טעג אַרום חתונה האָבן מיטן סטודענט שלאַנסקי...

**

מ'האַט אָנגעקלאַפט אין טיר. דינה האָט זיך אַ צאַפּל געטון. זי איז אַרונטער פון בעט און געבראַכט זיך און דאָס צימער אין אַרדענונג. אויפן שוועל איז געשטאַנען שלאַנסקי. ער האָט זי שמייכלדיק באַגריסט און איר דערלאַנגט אַ בינטל יאַסמין-בלומען. ער האָט זיך געווונדערט אויף איר שלעכטן אויסזען.

— דינה, יעקבס טאַכטער — האָט ער געשפּאַסט — ווי פילסטו זיך?
 — אַ, ווי אַ כלה אין טאַג פון דער חופה — האָט זי געענטפערט אינעם זעליקן טאָן — אַ ביסעלע מיד, אַ ביסעלע נישט אויסגעשלאַפּן און אין גאַנצן אַ פאַרליבטע! — און נישט ווילנדיק זיך אַרויסגעבן, האָט זי ווייטער געזאָגט:
 — גיי, איך בעט דיר, העלף זיי דאָרט אַרויס. ווי זיי טומלען עס אַ גאַנצן פרימאַרגן.

און ווען ער איז שוין געשטאַנען ביי דער טיר, איז זי אונטערגעקומען, אַרויפ־געלייגט זיינע הענט אויף איר ברוסט און אים לאַנג און פאַרקלערט אָנגעקוקט. שפעטער, ווען ער האָט זיך געעסקט ביים אויפשטעלן אַ טיש, האָט זי אים צוגע-וואָרפן אַ בלימל. ווען ער האָט זיך אומגעקערט, האָט זי אים אַרויסגעשטעקט די שפיץ צונג און דערביי איז זי געבליבן אומגעוויינלעך ערנסט...
 דעם גאַנצן טאַג, זייענדיק פאַרטאָן אין פאַרשיידענע שטוביקע אַרבעטן, האָט זיך שלאַנסקיין געהאַלטן אין איין פּלאַנטערן אין קאַפּ איר מאַדנע באַנעמונג...

פאַרנאַכט איז שוין דאָס הויז געווען איבערפולט מיט געסט. אין דעם אָנגע-
רויכערטן און טומלדיקן זאַל האָט זיך די עלטערע שוועסטער אַרומגעשאַרט מיט
אַבל-טריט, זיך געשעמט צו קוקן אינעם ווינקל, וווּ דעם חתנס עלטערן האָבן
זיך געפונען. און ווען פון ערגעץ האָט זיך דערטראָגן אַ געלעכטער, אָן אויסגעשריי,
אַ פליסטערן, האָט די עלטערע פרוי געפילט, ווי די קני ברעכן זיך איר אונטער...
מיטאַמאַל האָט מען זיך געכאַפט, אַז דינה איז נישט געוואָרן. ס'האָט זיך
אויפגעהויבן אַ גערודער. שלאַנסקי און די שוועסטער האָבן זיך אַ לאַז געטון
צו איר צימער. מ'האָט ליכטיק געמאַכט און דערזען דאָס מיידל זיצן אין איר
חופה-קלייד. זי איז געווען אַ ביסעלע אַריבערגעבויגן איבערן טישל, מיט אַ
ווייטיקדיקן אויסדרוק אויפן אויסגעבלייכטן פנים. דערביי האָט זיך געוואַלגערט
אַן אויסגעליידיקט פלעשעלע פון אַ באַקאַנטן סם און אַ פאַר שורות אויף אַ
ביגעלע פאַפיר:

„טייערער, זיי מיר מוחל. איך וויל דיר נישט שטיין אין וועג... איך האָב
בלויז געוואַלט פילן די פרייד פון זיין דיין כלה...“

אַנקל זוסינקא

ווען זוסי זלמן וואלאך האָט זיך באַוווּן ס'ערשטע מאָל אין מיאַמי־ביטש איז ער נאָך געווען באַרוישט פונעם נצחון, וואָס ער האָט ערשט אָפּגעהאַלטן אין ניו־יאָרק. ס'האַבן זיך געפאַדערט אַ סך קונציקע איינפאַלן און שאַרפּוין בכלל צו דערגרייכן דעם ציל. הגם ער איז דעמאָלט געווען בלויו אַ קורצע צייט אין לאַנד, האָט ער שנעל געלערנט ווי אַרומצוגיין דאָס געזעץ און פון זיינע שוואַכע און שאַקלדיקע זייטן, ווי דער אומעטישער לייענער ביים מחבר נאָך די שמד־שטיק פון זיינע נענאַטיווע העלדן...

ס'האַט זיך, נעמלעך, געהאַנדלט וועגן דער פּרוי עלזאַ, וועלכע האָט ערשט מיט אַ פּאַר יאָר צוריק איבערגעלעבט אַ שווערע טראַגעדיע. זי האָט פאַרלאָזן איר מאָן, דעם פּאַבריקאַנט אַלענבערג, און האָט פאַרכאַפט אַ גרויסע סומע, וואָס האָט זיך גראַד דעמאָלט געפונען אין הויז און איז אַוועק פון פאַרזי מיט וואלאַכן קיין אַמעריקע. זי האָט עס געטון, ווי זי האָט געמיינט, אונטער אַ שווערן דרוק, קעגן איר אייגענעם ווילן און פאַרשטאַנד. וואלאַך האָט זיך נישט אויסגעצייכנט מיט קיין שום אויסערלעכע צי אינערלעכע מעלות. פאַרקערט, זיין אומגעלומפערט־גרויסער גוף האָט אין גאַנג דערמאָנט אין אַ פּאַלאַר־בער, פאַרשטאַרקט דעם איינ־דרוק האָבן נאָך מער די קליינע, אומהיימלעכע אייגעלעך מיט די צוויי אַרויסגע־שטאַצטע אויערן ביי די זייטן.

יעדער מענטשן־קענער וואָלט אין אים דערשנאַפט דעם אָפּאַרטוניסט, וואָס איז פּעיק צוליב אייגננציקע צוועקן אָפּצוטון כל־דבר־אָסור. ער האָט אָבער זיינע כּוונות קונציק מאַסקירט און ס'איז אויסגעקומען ביי לייטן, אַז ער איז גאָר אויסן יענעמס טובּה...

וואלאַך האָט געוווינט קעגנאיבער די אַלענבערגס. זיין אַלט־בחוריש דירהלע

איז באַשטאַנען פון איין צימער מיט אַ קיכל, וווּ ער האָט צוגעגרייט זיינע מאַלצייטן. קיינער האָט נישט געוואוסט פינקטלעך פון וואַנען ער שטאַמט און וואָס ער טוט. באַקענט האָט ער זיך מיטן פּאַבריקאַנטס פּאַמיליע דורך אירע קינדער — דעם פינף־יעריקן הענרי און פיר־יעריקער ראָזעט. זיי זענען געווען זיינע אָפטע געסט און ער האָט כמעט שטענדיק געהאַט פאַר זיי אַ שפּילצייג, אַ נאַשעריי, אַ מעשהלע. וואלאַך האָט אָפט געזען דעם פּאַבריקאַנט פּאַרבייגיין זיין פענצטער. ער איז געווען אַ פּאַרנעמער מאַנסביל מיט אַן ערנסט־אַפּן פנים און פּאַרטראַכטן קוק. אַרום די קנייטשן פון מויל האָט געהויערט אַ שטרענגקייט, וואָס האָט אים צוגעגעבן אי וויכטיקייט, אי חשיבות. דער יונג האָט אויף אים געוואָרפּן אַן אומחן פּונעם ערשטן בליק אָן, דערפילט צו אים אַ בלינדע שנאה, ווי אַ גאַסן־הונט צו אַ געכאַ־ליעטן שויס־ליבלינג. ער האָט מיט אַ באַזונדער התמדה געפּאַרשט זיין יעדע באַ־וועגונג, יעדע תנועה, געווינהייט. אין אים האָט זיך שוין דעמאַלט גענומען פּיקן אַ פּלאַן, וואָס האָט אים באַצייטנס אויפּגערעגט און אַנגעפילט מיט אַן אויסטער־לישער פּרייד.

די פּרוי אַלענבערג האָט ער געקענט פון פּריער. ער האָט זי אַנגעהויבן גריסן אַזוי גיך ווי ער האָט זיך דערוואוסט ווער זי איז. ער פלעגט אַראַפּכאַפּן זיין הוט פאַר איר, זיך טיף פּאַרניגן און מעשה יינגל שעמעוודיק אַוועקגעקוקט אין אַ זייט. אַזוי ווי אַט די פּראַצעדור האָט זיך איבערגעחזרט יעדן טאָג, האָט עס דער יונגער פּרוי געשמייכלט. זי האָט אים אַפילו פּריינטלעך צוריקגעגריסט. הענרי און ראָזעט האָבן נאָך אַ באַזוך ביי וואלאַכן, אָדער „אַנקל זוסניקא“, ווי זיי האָבן אים פאַר־צויגן, געהאַט צו דערציילן אַ סך „אויסטערלישע“ זאַכן. זיי האָבן גערעדט וועגן אים מיט אַזאַ קינדערשער פּאַרכלינעטקייט, אַז ביי דער מאַדאַם אַלענבערג האָט זיך געוועקט אַ נייגעריקייט זיך צו באַקענען נעענטער מיט אים.

איינמאַל האָט זי אַ פּרעג געטון ביים מאַן:

— באַריס, דו האָסט זיך שוין געטראַפּן מיטן שכּן ווי־אַז־ווי?

אַלענבערג האָט אַנגעשטעלט זיין פּאַרטראַכטן בליק אויף איר: — אַזוי נייטיק

איז עס ?

— נעבעך אַן עלנטער מענטש... די קינדער קוועלן גאַר אַן פון אים...

— קעגן וואָס פּרעגסטו עס?

— מען וואָלט אים אפשר געדאַרפט אַמאַל פּאַרבעטן אין הויז?

— ווי דו פּאַרשטייסט...

אין אַן אַזונט איז וואלאַך געזעסן ביי אַלענבערגס טיש צווישן די צוויי קינ־

דער. ער האָט מיטגעבראַכט מתנות פאַר זיי, און צום חידוש פונעם מכניס־אורח אים דערלאָנגט אַ שאַכטל ציגאַרן פון דער פירמע און סאַרט וועלכע ער רויכערט. אַלענבערג האָט עס ליבנסווירדיק צוגענומען. ער האָט אויפּמערקזאַם באַטראַכט זיין גאַסט. יענער האָט פאַרלאָרן געשמייכלט, גערעדט בלויז דעמאָלט, ווען מען האָט זיך צו אים געווענדט מיט אַ קאַנטיקן אָפּשיי פאַר די באַלעבאַטיים. נאָכן עסן האָט ער זיך אָפּגעזענגט, אַ גלעט געטון דאָס קליינוואַרג איבער די קעפּלעך און נייגנדיק זיך פאַרמאַכט שטיל הינטער זיך די טיר.

— נו, ווי געפעלט ער דיר דער שכן? — האָט עלזאַ געוואָלט וויסן איר

מאַנס מיינונג.

— עפעס אַ פאַרשלעפטע קרענק — האָט באַריס זיך דערמאַנט אין זיין

מאַמעס אַ וואַרט — איז שווער און מגושמדיק ווי אַ — געוואָלט האָט ער זאָגן „אַקס“ נאָר זיך פאַרכאַפט און אים געגעבן אַן איידעלערן עפיטעט — איז שווער און מגושמדיק ווי אַ בער און איז נעבעכדיק־שטיל ווי אַ לעמעלע... — האָט ער פאַרענדיקט זיין אַבסערוואַציע. באַלד איז דאָס פאַרל פאַרטון געוואָרן אין אַנדערע זאַכן און פאַרגעסן אין אים.

וואַלאַך האָט אָבער אין זיי נישט פאַרגעסן, ער פלעגט מעטאָדיש אָפּשאַט־טעווען ווען דער מאַן איז אין הויז נישט געווען און ברענגען בלומען דער יונגער פרוי, און בנעימותדיק איר אָפט זאָגן דאָס באַנאַל ווערטל, אַז „פון אַלע בלומען איז זי, אין זיינע אויגן, די טענסטע, און דערביי פלעגט ער רויט ווערן ביז איבער די גרויסע אויערן, ווי דער זאָג וואָלט זיך אומויליק אַרויסגעגליטשט ביי אים און קאַסט אים שטיקער געזונט...“

הגם עלזאַ האָט די בלומען שפעטער ערגעץ פאַרשטעקט צי פשוט אַרויסגע־וואַרפן, כדי נישט אַרויסצורופן אומזיסטע פאַרדאַכטן ביים מאַן, איז איר פון דעסט וועגן געווען אַנגענעם זיי צו באַקומען און צו הערן וואַלאַכס קאַמפּלימענטן. זי האָט אין זיי נישט געזען קיין שום בייז, בפרט ווען דעם יונגס האַלטונג האָט נישט קאַמפּראַמעטירט און איר צו גאַרנישט פאַרפליכטעט. זי האָט דאָס רוב געפילט צו אים אַ טיפן מיטלייד, ווי צו אַ „גרויס פאַרבלאַנדזשעט ינגל“, וואָס וויל זיך, אין זיין עלנט, צו עמיצן צוטוליען. זי האָט אים ווי אַזאַ איינעם מקרב־געווען, אים אַריינגעשיקט אָפט מיטן קליינוואַרג אַ היימיש מאַכל, אַ פריש שטיקל געבעקס, צי אים פאַרבעטן, מיטן מאַנס הסכמה, צום אַוונטברויט.

דער דורכגעטריבענער פוקס האָט זיך פאַמעלעך און געדולדיק אויסגעטראָטן אַ שטעג צו אַלענבערגס היים און צום האַרץ פון זיין פרוי. ער איז געוואָרן דרייס־

טער אין זיינע כלומרשט צופעליקע שמועסן מיט איר. איר אויסדערציילט זאכן פון זיין פאָרגאַנגענהייט אין אַ טאָג, גלייך זי וואָלט געווען די איינציקע וועמען ער קען זיי פאָרטרויען, און שפעטער זי געבעטן מיט אַ געביטן קול, אויף וועלכן ער נאָר איז געווען אַ מאַדים צו מאַניפּולירן, עס זאָל בלייבן אַ סוד אַפילו פאָר איר מאַן, האָט ער אויפגעהויבן צו איר אַ פאָר פייכטע אויגן.

— אַפילו פאָר מיין מאַן...! — האָט זי אים, אַן אומעטיק־שמיכלענדיקע.

צוגעזאָגט.

איינמאָל אין אַ נאַכמיטיק, ווען ס'קליינוואַרג איז געשלאַפן אין זייער צימער, און עלזא איז געזעסן אין זאָל און האָט עפעס געלייענט, האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טיר. זי האָט געעפנט און דערזען וואלאַכן. ער האָט געהאַלטן אין איין האַנט אַ בינטל בלומען, אין דער אַנדערער — אַ בריוו, און האָט אויסגעזען זייער צוטראַגן... זי האָט אים נייגעריק באַטראַכט און פאַרשטאַנען, אַז זיין וויזיט האָט צו טון מיט אַ וויכטיקן ענין. ער האָט לאַנג געשוויגן און האָט אויף עפעס געוואַרט.

— וואָס איז געשען, מיסיו וואלאַך?

— איך האָב באַקומען אַ בריוו...

— נו?

— איך נייטיק זיך אין אַן עצה, מאַדאַם אַלענבערג...

— אויב איך וועל נאָר...

— איר וועט זיכער קענען מאַדאַם אַלענבערג... מעג איך אייך אויף דער

מינוט רופן עלזא

— נו, מיר וועלן זיך נישט קריגן צוליב אַ מינוט... אָבער וואָס איז עס

פאָראַ בריוו?

ער האָט אַ באַזאָרגטער איר איבערגעגעבן דאָס בייגעלע פאַפיר און בעת זי האָט געלייענט נאַכגעפאַלגט איר יעדע מינע, נאָר זי האָט זיך באַלד איבערגעריסן.

— מיסיו וואלאַך, דאָס איז דאָך אַ פּריוואַטער... כ'מיין אַן אינטימער בריוו,

ווי קען איד...?

— איך בעט אייך...!

דער אינהאַלט פונעם פיקטיוון שריפט, וואָס דער זשוליק האָט צונויפגע־ שטעלט, איז געווען פון אַ יונג מיידל. זי האָט פאָר אים אַנטפלעקט אירע געפילן אין אַזוינע צאַרטע, געקליבענע ווערטער ווי נאָר פאַרליבטע קענען. זי האָט מיט אַ שאַרפער בענקשאַפט אַרויסגעקוקט אויפן טאָג, האָט „זי“ דאָרטן געשריבן, ווען זי וועט ווערן זיינע. זיין כלומרשטידיקער אויסרייד, אַז די מאַטעריעלע לאַגע דער־

לויבט אים נישט אַזאַ שריט צו מאַכן, האָט „זי“ איידל קאַטעגאָריש אָפּגעוואָרפּן, ווייל „איר“ פּאַרדינסט קען קלעקן פּאַר...

— איז דאָך גוט! — האָט זיך עלזאַ ווידער איבערגעריסן.

— ס'איז נישט גוט, עלזאַ...

— פּאַרוואָס? — האָט די יונגע פּרוי נישט געקענט פּאַרשטיין.

— ווייל... ווייל... — האָט ער אַראָפּגעלאָזן די בליקן — איך האָב אייך ליבן

— מיסיו וואלאך! — האָט זיך עלזאַ אויפגעשטעלט — איר האָט פּאַרגעסן,

אַז איך בין...

— איך מאַן ביי אייך גאַרנישט! — האָט ער איר געקושט די הענט — גאַר-

נישט, נאַר אַ ביסעלע איינזעעניש, אַ ביסעלע פּריינטשאַפּט.

מאָדאַם אַלענבערג האָט באַמערקט ווי ס'רוקט זיך אָן די צייט פון איר מאַנס

אַהיימקומען, האָט זי זיך אַפּאַלאַגעטיש אָפּגערופּן צו אים:

— מיסיו וואלאך, מיר וועלן זיך אָן אַנדערש מאָל דורכרעדן, יאָ?

— מאַרגן, עלזאַ? — איז ער געווען פול מיט געבעט.

— מאַרגן!

יענעם אָונט, ווי כמעט די גאַנצע נאַכט, האָט די יונגע פּרוי נישט געקענט

געפינען קיין רו, זי האָט צענדליקער מאָל איבערגעטראַכט די געשעעניש. זי האָט

דווקא יאָ געזען אָן אויסוועג פונעם פּלאַנטער, זי וועט, נעמלעך, ווירקן אויף

וואלאכן ער זאָל זיך דערנענטערן צום מיידל, וואָס קען זיין מער שכלדיקער, מער

לאַגישער? פון דעסט וועגן האָט זי ערגעץ-ווו געשפּירט, אָז אין אַווינע זאָכן גילטן

נישט שטענדיק אַט די אַטריבוטן, זי האָט זיך, אגב, פּלוצים געכאַפּט, אָז זי וואָלט

עס גאַרנישט געוואָלט אויך, איר וואָלט דעמאָלט אויסגעפעלט זיין איידעלע אויפ-

מערקזאַמקייט, זיין שטילע פּאַרליבטקייט...

עלזאַ האָט נישט מיידלווייז אין איר געבוירנשטעטל אין אוקראַינע, נישט

שפּעטער, ווען עס איז, זיך געפונען אין אַזאַ אַדער ענלעכער סיטואַציע, צווישן

איר און באַריסן זענען געווען די געוויינטלעכע פּאַרהעלטענישן פון מאַן-און-ווייב,

ווי מען זעט ביי ס'רוב פּאַר-פּאַלקן, מען איז זיך געווען איבערגעגעבן, געטריי,

געזאָרגט איינער פּאַרן צווייטנס ווילזיין, וואלאך האָט מיט זיין פּירונג איר געוויזן,

אַז באַצוונגען צווישן די געשלעכטער קענען אויך זיין אַנדערש; יום-טובדיק, ניי

און פּיקאַנט...

אויף מאַרגן איז דער יונג נישט געקומען, זי איז געווען זיכער, אָז ער האָט

זיך באַדענקט און, ווי אַ פּאַרנופטיקער מענטש, פּאַרשטאַנען איר לאַגע און וויל

זי מער נישט באַלעסטיקן. הגם זי האָט אים נישט געטייטשט לגנאי, האָט זיך פֿאַרט גערֿאָיעט אין איר אַ פֿאַרדראַס אויף אים. אירע אויערן זענען „געהאַנגען“ אויפֿן מינדסטן שאַרף ביי דער טיר. ס'איז נישט געווען אזוי דער באַגער אים צו זען, ווי די אייטליקייט צו וויסן, ווער האָט ביי אים אַריבערגעווויגן זי צי דאָס אומבאַקאַנט מיידל. ווען באַריס איז שפּעטער אַריין אין הויז, האָט זיך ביי איר אַרויסגעכאַפט:

— דאָס ביסטו גאָר?

— וועמען האָסטו דערוואַרט — האָט אַלענבערג געשמייכלט, — דעם שטייער-

קאַלעקטאָר?

עלזאַ האָט זיך, אָן אַ פֿאַרוואַס, געפילט באַליידיקט, אפילו געקרענקט. „אפּשר איז ער פֿאַרשלאַפט געוואָרן“, איז איר פּלוצים דורכגעפּלויגן אַ געדאַנק, „און ליגט, געבעך, אַליין אין צימער?“ „די קינדער האָבן היינט געפונען זיין טיר פֿאַרמאַכט“. זי באַשליסט אים מאַרגן צו באַזוכן, ווי זי באַזוכט די חולאים-מיטגליד-דערינס פון איר „סאַסיעטע“. דאָס וואָס ער איז אַ מאַנסביל, האָט זי ווייטער רע-זאָנירט, דאַרף איר נישט שטערן צו טון איר פליכט, בפרט ווען ער איז אַ פּריינט פון דער פּאַמיליע. די לעצטע ווערטער האָט זי איבערגעזאָרט עטלעכע מאָל, גלייך זי וואַלט מיט זיי באַרעכטיקט איר באַשלוס...

די טיר איז געווען פֿאַרשלאָסן אפילו דעם צווייטן טאָג, אָבער ווי נאָר עלזאַ האָט זי אָנגערירט, האָט זי זיך געעפנט, ווי דורך אַ כישוף, גלייך דער יונג וואַלט זיכער געווען אין איר קומען.

— עמיצער קען אייך באַמערקן אין קאָרידאָר — האָט ער זי אַריינגעצויגן אינעווייניק, זי האָט געוואַלט עפעס זאָגן, נאָר זיין גרויס מויל האָט באַדעקט אירע ליפּן. זי האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון זיינע אַרעמס קוקנדיק אויף אים מיט פֿאַר-וורף און זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג.

— זייט מיר מוחל, עלזאַ, איך... איך האָב זיך פֿאַרגעסן... — האָט ער זיך פֿאַרענטפּערט און געקושט אירע הענט — זייט מיר מוחל...

די יונגע פרוי האָט אים גענומען אויסמיידן. פֿאַרווערט די קינדער, צו זייער איבעראַשונג, איבערצוטערעטן זיין שוועל. וואלאַך האָט איר מער נישט געקענט איבערגעבן זיינע טעגלעכע בלומען-געשאַנקען פּערזענלעך, האָט ער זיי איצט אַפט געלאָזן ביי איר ווייונג, און גראַד אין יענער צייט, ווען איר מאַן קומט אַהיים.

ס'ערשטע מאָל האָט זיי אַלענבערג אַריינגעטראָגן מיט אַ מינע, וואָס איז געווען מער חידוש ווי עפעס אַנדערש:

— ווער שיקט עס דיר בלומען אין מיטן דעריבער?
עלזא איז בלייד געוואָרן. זי האָט זיך שנעל באַהערשט:
— בלומען פאַר מיר? מסתמא איז עס אַ טעות...

אַבער ווען אַלענבערג האָט אויך אויף מאָרגן און איבערמאָרגן געפונען דאָס
בינטל ביי דער טיר, איז עס אים, ווי יעדן אויף זיין אָרט, געוואָרן פאַרדעכטיק.
ער האָט זיך גלייך דערמאָנט אין עטלעכע זאַכן מיט אַמאַל — אינעם שכן קעגנ-
איבער, אין עלזאַס איבערראַשט ווערן, ווען ער איז מיט אַ פאַר טעג צוריק אַריין
אין שטוב, אין איר צוטראַגניקייט בכלל. ער האָט איצט גאַרנישט געזאָגט נאָר
בייז געשוויגן, אָדער זיך געטשעפעט צו איר פאַר יעדער קלייניקייט. פלוצים האָט
ער אַרויסגעפלאַצט:

— איך וויל נישט, אַז דער שכן דיינער זאָל מער אַריבערטערען אונדזער
שוועל!

— פון מיינעטוועגן...

דאָס וואָס זי האָט אַזוי קורץ אָפגעשניטן, איז פאַר אים אויך נישט געווען
קיינ גוטער סימן. ער האָט זי גענומען ביי יעדער געלעגנהייט פאַרשן, זי אָפט
אַפרופן פון פאַבריק און פאַדערן חשבון, וואָס זי טוט אָדער געטון דורכן טאָג.
זי סתם אַריינפאַלן אין הויז אימגעריכט, אויסשפאַנען אַלע צימערן און זיך לסוף
אַפטראַגן נישט אויסרעדנדיק אַ וואָרט...

די יונגע פרוי האָט שטיל געליטן. זי האָט געהאַט אַ בייז האַרץ אויף איר
מאָן פאַר זיין האַלטונג, פאַר זיין אומצוטרוי צו איר. זי האָט זיך געפונען, ווי איר
האַט זיך געדאַכט, צווישן צוויי דורכאויס היפּוכדיקע מענטשן — איינער מיט
שטענדיקע פאַרווורפן און ברוגזן, דער אַנדערער — מיט לעכצנדיק־בעטנדיקע
בליקן, גרייט אויף יעדן קרבן... פון דעסט וועגן האָט זי געוויסט, אַז דער לעצטער
איז שולדיק אין איר צעשטערטן שלום־בית, אַז זי דאַרף אַריינגיין צו אים און
אַ סוף מאַכן צו זיינע אומפאַראַנטוואָרטלעכע האַנדלונגען.

געטראַפן האָט זי אים, ווי שטענדיק, אַ צערטלעכן, אַ פאַרבענקטן, און נאָך
איידער זי האָט צייט געהאַט אים צו זאָגן דעם צוועק פון איר קומען, האָט ער
זי שנעל איינגעקלאַמערט אין זיינע אַרעמס און זי אַראַפגעבויגן צו דער סאַפּע, און
מערקוירדיק — זי האָט זיך נישט געווערט, נישט אַרויסגעוויזן דעם מינדסטן
ווידערשטאַנד, בלויז טרערן זענען איר שטיל און נאָכאַנאַנד גערונען איבערן
שיינעם, לענגלעכן פנים...

— פאַרוואָס וויינסטו, עלזאַ?

— ווי וועל איך איצט קענען קוקן מיין מאַן אין די אויגן? — זי האָט די ווערטער געזאָגט גלייכגילטיק, אַן פאַרווירף און מיט אַ טאָן פון רעזיגנאַציע.
— ביסט ביי מיר אַלץ וואָס איך פאַרמאַג! — האָט ער איר געוואָלט פאַרגיי-טיקן מיט שיינע רייד און זי געטוליעט צו זיך.

זי האָט זיך שנעל געבראַכט אין אַרדענונג און זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג.
— מאַרגן אין דער זעלביקער צייט? — האָט ער געפרעגט מיט הכנעה.
עלזאָ האָט זיך איצט געפילט נידערגעשלאָגן, הילפלאָז און פאַרלאָרן, ווי איינער, וואָס איז אַרויף, דאַכט זיך, אויף אַ גלייכן, אָפענעם וועג און זעט זיך פּלוצים אַרום, אַז דער וועג האָט פאַרפירט אין אַן ענדלאָזן פּלאַנטער, פון וואָנען ס'איז נישט מעגלעך קיין צוריקקער...

אירע באַציונגען מיט איר מאַן זענען געוואָרן פון טאַג-צו-טאַג ערגער. אמת, ער האָט מער נישט געפונען קיין בינטלעך בלומען ביי זיין שוועל, אָבער ער איז אַלציינס געבליבן צערייזט, פאַרדעכטיק, פאַרביסן. ער האָט אָנגעהויבן פאַרפאַלן צו ווערן אין די אַוונטן און אַפילו אויף גאַנצע נעכט. ס'ערגסטע איז געווען, וואָס ער האָט איר מער נישט געלאָזן קיין געלט אויף דער הוצאה. זי האָט געמוזט פאַר-זעצן שטיקלעך פון איר צירונג כדי דורכצוקומען די וואָך: זי האָט עס שוין, אגב, אויך פּרזער געטון, ווען וואלאַך האָט זיך גענייטיקט אין מזומנים. ער האָט עס גענומען ביי איר כלומרשט ווי אַ הלוואה. ווען די „הלוואות“ זענען געוואָרן צו אָפטע, האָט זי אים איינמאַל אַ זאַג געטון:

— ס'איז נישט קיין תכלית אַזוי, וואלאַך...!

— אויף וואָס דאַרפסטו די צאַצקעס? — האָט ער געהוזקט — אין אַמעריקע וועל איך דיר אַנקויפן בעסערע און שענערע פון זיי...

— אַמעריקע!

— נו, וואָס-זשע מיינסטו, אַז היטלער וועט זיך לאַנג שרעקן פאַר די מאַזשי-נאַ פאַרטיפיקאַציעס? וואָס וועלן מיר דאָ אויסזיצן?

— אָבער וואָס האָט דאָס אַלץ צו טון מיט אַמעריקע? — האָט זי נישט פאַרשטאַנען ווהיין ער צילט.

ער האָט שטיל געגלעט איר בלאַנד קעפל און איר פאַרטרויט זיין טוד:

— איך שרייב זיך שוין איבער אַ צייט מיט אַ געוויסער געזעלשאַפט דאָרטן, וואָס וועט אונדז אַריבערנעמען.

— און די קינדער?

— נעם מיט די קינדער!

— און זיי מאַכן פאַר לעבעדיקע יתומים? — האָט זי מיט אַמאָל אויסגעבראַכן אין אַ געוויין.
— גלייב מיר, טייערע, — האָט ער זיך געוויקלט אין אַ שעפּסענער פעל — איך וועל זיי זיין מער ווי אַ פּאָטער.
— און ווי לאַזט מען זיך בכלל אין אַזאַ לאַנגן וועג אָן מיטלען? — האָט זי נישט געקענט איינהאַלטן די טרערן.
— ס'וועלן זיין מיטלען אויך! — האָט ער זי באַרויקט און דערביי האָט זיך צעשפּילט אַ ציניש שמייכלעך אויף זיין גרויס מויל.
— ווי אַזוי?

צו יענער צייט האָט שוין דער ברוינער משחית פאַרשלונגען, צו דער נאַווער פאַרווונדערונג פון טשעמבערליינען און זיין רעגירונג, שטיקער איראַפּע, געשיקט זיינע לופט-מחבלים הרוב מאַכן שטעט און לענדער. אין פּראַנקרייך האָט מען געפּלעגט די אילוזיע, אַז זיי, די איבער-דער-וועלט-שטאַרק-רעקלאַמירטע פעס-טונגען, וועלן האַלטן דעם שונא אויף יענער זייט גרענעצן. אָבער ס'זענען שוין געווען גענוג ניכטערע קעפּ, וועלכע האָבן זיך נישט געלאָזט נאָרן. זיי האָבן שוין דעמאָלט און נאָך פּרזער אָפּגעשאַצט זיין אומגעהויער-ברוטאַלער גבורה און אויף וואָס זי איז פעיק. באַזונדערס אומרויק און נידערגעשלאָגן האָט זיך, פאַרשטייט זיך, געפּילט די יידישע באַפעלקערונג. שמועות פון היטלערס מעשים-תּעוועים האָבן אויך דערגרייכט אַהער, אפשר נישט אין זייער פּולער גרויזאַמקייט אָבער גענוג שרעקלעך מען זאָל וועלן פאַרלאָזן דאָס לאַנד. אַ טייל פון די מער פאַר-מגעלעכע האָבן נאָך לאַנג פּרזער טראַנספּאָרטירט זייערע קאַפיטאַלן אין די בענק פון די פאַראייניקטע שטאַטן און זיך אָפּגעטראָגן אַהין צו משפּחה אָדער פּריינט. אנדערע, אָן אַ קרוב און גואל, האָבן געהאַלטן זייערע אָפּגעשפּאַרטע מזומנים ערגעץ פאַרבאָרגן אין דער היים על כל צרה שלא תבוא... אויך אַלענבערג איז געווען צווישן די לעצטע, ווי אַזוי וואלאך האָט זיך דערוואַסט דערפּון איז געווען אַ רעטעניש...

— „ער“ האָט אַרויסגענומען אַ היפשע אַפּוטיקי פון באַנק — האָט ער איר אינפּאַרמירט. (דער יונג האָט קיינמאָל נישט גערופן איר מאַן ביים נאַמען אין זיינע שמועסן מיט איר...) — און איך בין זיכער, ער שלעפט זי נישט אַרום מיט זיך.

אירע ליכטיק-בלויע אויגן האָבן זיך פאַרצויגן מיט טרויער. זי האָט אינ-גאַנצן געציטערט פון אויפּרעגונג.

— דו ווילסט איך זאל אויך ווערן א גנ...? — האָט זי נישט פאַרענדיקט.
 — איך וויל גאַרנישט, נאַרעלע — האָט ער זיך געמאַכט תּמעוואַטע — איך
 מיין נאַר, אַז דו האָסט פּונקט אַזאַ רעכט אויפן געלט ווי ער! — האָט ער זיך
 אָנגענומען איר קריוודע — האָסטו נישט אַ סך יאָרן געפירט פאַר אים אַ הויז?
 געהאָדעוועט זיינע קינדער? אים און זיי באַדינט? אַ פּרוי האָט אַ גלייכן חלק אין
 איר מאַנס פאַרדינסטן! — האָט ער איר געגעבן צו פאַרשטיין...

— איך וועל נישט טון!

— דו וועסט עס דאַרפן טון, נאַרעלע! — האָט ער גערעדט רויק און איבער-
 צייגנדיק — ביז איך וועל, מיט גאַטס הילף, זיך נעמען דאַרטן עפעס טון, וועט
 מען דערווייל דאַרפן לעבן.

— ניין! ...

— דיין איינגעשפּאַרטקייט וועט אונדז אַלעמען, חלילה, אומברענגען — איז
 זיין קול געווען דורכגענומען מיט צער — דו ווייסט דאָך, וואָס די נאַציס טוען
 מיט ייִדישע קינדער... — האָט ער זי געוואָרנט. דער אמת איז געווען, אַז נישט
 ער און אַוודאי נישט זי האָבן נאָך דעמאָלט געהאַט אַן אָנונג דערפון. אָבער וויפל
 מען איז זיך נישט משער־געווען, איז די ווירקלעכקייט, כּידוע, געווען ערגער...

זי האָט שטיל געכליפעט און געבראַכן די הענט:

— ווי אַזוי בין איך צו דעם אַלעמען געקומען?

הגם זי האָט וואלאַכן נישט געגעבן קיין שום צוואַג, האָבן דאָך זיינע רייד און
 אַנצוהערענישן גענומען ביסלעכווייז ווירקן אויף איר. דערצו האָבן זיכער גורם
 געווען אַלענבערגס אַפּגעפרעמדקייט און אַפילו אַפענע שנאה פון איין זייט, און פון
 דער אַנדערער — דעם זשוליקס נאַכאַנאַנדיק מאַנען און טרייבן דורכצופירן זיין
 פאַרלאַנג. זי איז ארומגעגאַנגען איבער דער רחבותדיקער דירה, בעת דאָס קליינ-
 וואַרג איז געשלאָפּן, ווי באַווייגן פון אַ פרעמדן ווילן, געזוכט, גענישטערט דעם
 באַהאַלטענעם אוצר און נישט געפונען...

— גיב אויך אַ קוק אין קעלער! — האָט ער דיריגירט מיט דער זוכונג, אַליין

זיך האַלטנדיק פון דער ווייטן...

און דאַרטן, אין קעלער, איז „ער“ טאַקע, צו איר גרויסן חידוש, געווען פאַר-
 באַרגן. איינמאַל טאַפּנדיק די ווענט האָט זי זיך אָנגעשטויסן אויף אַ לויזן ציגל
 ביי דער סאַמע סטעליע...

וואלאַך האָט שוין דעמאָלט געהאַט אין קעשענע די אַמעריקאַנער דאַקומענטן
 און די אַרויספאַר־קאַרטן. נישט נאַר האָט ער זיך באַפּרידיקט מיטן דערגרייכטן ציל,

נאָר זיין קאַפּ איז פול געווען מיט פלענער, ווי נאָכן קריג צו ירשנען, דורך די קינדער, זייער פאַטערס גאַנץ פאַרמעגן. דער יונג איז זיכער געווען, די יידן וועלן די אַנקומענדיקע קאַטאַסטראָפּע נישט איבערלעבן, אַז אַמעריקע וועט פונקט ווי אין דער ערשטער וועלט-מלחמה, אויך איצט ראַטעווען פראַנקרייך און אייראָפּע. דעמאָלט וועט מען דעם פון די נאַציס-קאָנפּיסקירטן אייגנטום אומקערן צו די געבליבענע יורשים...

2

אין נייעם לאַנד האָט זיך זוכי זלמן וואלאַך דערפילט אין זיין אמתער מילידן. די פראַספעריטעט האָט דאָ געהאַט דערגרייכט די העכסטע הויכן, ער איז געווען פאַרכאַפט, פאַרשיכורט, פון די ליכטיקע אויסזיכטן, פון די אַפּענונגספולע מעגלעכקייטן. דאָ האָט קיינער נישט געפרעגט ביי אים אויף יחוס און אַפּשטאַם. דאָ איז עלוז און דאָס קליינוואַרג געווען זיין ווייב און זיינע קינדער, און אַלענבערגס פופציק טויזנט דאָלער (אין היגער וואַליוטע) זיין קאַפיטאַל.

וואלאַך האָט מיט שותפים גענומען אַפּקויפּן אַפּפאַל-מעטאַלן און זיי צושטעלן, פאַר אַ ממשותדיקן פרייז, צו די אַמוניצייע-פאַבריקן, וועלכע האָבן שוין דעמאָלט געאַרבעט, ווי ס'הייגט ווערטל גייט, „אַרום דעם זייגער“ ד"ה פיר-און-צוואַנציק שעה אין מעת-לעת. אַמעריקע האָט זיך פיבערדיק און מעטאָדיש געגרייט צו געבן דעם וועלט-שונא אַ טויט-קלאָפּ...

די געשעפטן זענען אַוועק גוט, וואלאַך האָט באַווינט אַ רחבותדיקן אַפּאַרט-מענט אין אַ פאַרשטעטל פון לאַנג-איילאָנד. זיין שווערער גוף האָט זיך נאָך מער צעוואַקסן אין דער ברייט. ער האָט באַקומען אַ „שוואַכקייט“ צו לאַנגע האַוואַנאַ ציגאַרן און זיי גערויכערט מיט גבירישער וואַזשנעקייט, אָדער געהאַלטן דעם צי-גאַר, בעת אַ שמועס, ווי אַ דיריגיר-שטעקעלע, צו אינטאַנירן שטאַרקער זיינע רייד.

די איינציקע „זאַרג“ זיינע איז איצט געווען עלזאַ. די דאָזיקע פרוי האָט זיך שטאַרק געענדערט. זי איז עפעס ווי מיט אַמאָל קלענער און איינגעשרומפענער געוואָרן. אירע ליכטיקע אויגן האָבן געקראָגן אַן אומעטיק-וואַסערדיקן קאָליר. הגם זי איז ערשט געווען אין די אַנהייב דרייסיקער, האָבן זיך שוין ביי איר געוויזן זשמוטן גרויע האַר. זי האָט זיך שטיל געשאַרט אין די נעכט איבער די חדרים און גערעדט צו זיך מאַדנע, אומפאַרשטענדלעכע רייד. אַפט פלעגט זי זיך פאַר-שפאַרן מיט די קינדער אין זייער צימער. זיי צערטלען אָן אויפהער קושן. און

ווען זיי האָבן גענומען צודרינגלעך זיך נאָכפּרעגן אויפן פּאָטער, איז די אַרעסט פּרוי געוואָרן היסטעריש און אירע הענט, ווי ציטערדיקע טויבן, האָבן זיך פאַרצווייפלט געווערט קעגן זיינע טענות און מאָנוגען...

באַזונדערס אָפט זענען געוואָרן די היסטערישע אַנפאַלן, ווען זי האָט זיך דערוואַסט, אַז אַ טאָג נאָך איר אָפּפאַרן איז אַלענבערג באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. פאַר עלזאַן איז געווען קלאָר ווער דער אַמתער מערדער איז. אָבער זי האָט זיך באַשולדיקט אין איר מאַנס טויט, בלויז ביי איין געלעגנהייט האָט זי אָט די באַ-שולדיקונג געוואַרפן וואַלאַכן אין פנים אַריין, נעמלעך, ווען ער האָט זיך אין אַ נאַכט אומגעקערט אַ בגילופנדיקער אַהיים און האָט מיט זיין טומל און געלעכטער אויפגעוועקט דאָס קליינוואַרג.

— נישט אַזוי הויך, די קינדער שלאָפן — האָט זי זיך ביי אים געבעטן.

— און אַז דייןע ממזרימלעך שלאָפן איז עק וועלט?

— ווי וואַגסטו אַזוי צו רעדן וועגן די קינדער? — האָט זיך עלזאַ אַנגעצונדן.

זי האָט, דאַכט זיך, אויף אַ רגע ציריקגעקראַגן איר אַמאָליקן שטעל — זיי האָבן געהאַט אַן ערלעכן און גוטן טאַטן, און דו ביסט...

— און וואָס בין איך? — האָט ער זי ציניש אַנגעקוקט.

— און דו ביסט זיין מערדער! — האָט זי זיך אַלץ מער אויפגערעגט — צו-

ערשט האָסטו אים באַגולט — האָבן זיך איר דערמאָנט שטיקלעך פון אַ לאַנג-צוריק געהערטן תנכישן פּסוק — און דערנאָך האָסטו אים אומגעבראַכט...!

— אײַן? דיין זכרון דינט דיר נישט מער, טייערע! — עס וואַלט נישט

געשאַדט — האָט ער זי אַפּגעמאַסטן פון אונטן אַרויף — דו זאַלסט זען אַ דאַקטער, לאַמיר זאָגן אַ פּסיכיאַטאַר...

זי האָט געכאַפט דעם קרוג וואַסער פון טיש און אים אַ הייב געטון אויף וואַלאַכן. אין איר אויפברויז אין כעס זענען געווען פאַרמישט אַנדערע מאַטיוון אויך:

— שלעפּסטו זיך אום גאַנצע נעכט?

ער האָט די פּראַגע שוין צו אָפט געהערט. ער האָט מער אויף איר נישט

געענטפּערט, און אויך היינט האָט ער זיך אַ שווייגנדיקער געלאָזט צו זיין צימער.

— ענטפּער! — האָט זי אים געדראַעט מיטן אויפגעהויבענעם קרוג.

אים איז פּלוצים באַפאַלן אַ מאַדנער אומגעדולד און ווידערווילן צו איר, ווי

איינעם, וועמען עס איז ענדלעך מיאס געוואָרן צו טראַגן אַ שווערן עול אויף זיך. ער האָט איר צוגעוואַרפן אַ פאַראַכטלעכן בליק און איז נישט געוואָרן...

אין אַ פּרימאַרגן, די קינדער און וואַלאַך זענען נאָך געשלאָפן, האָט עלזאַ

געוואלט נעמען, ווי יעדן טאג, א טוש. נעכטן, פארן לייגן זיך, האט זי צוגעגרייט איר האנטעך און זייף אין באד-צימערל. איצט האבן זיי דארטן געפעלט. עס איז געווען מאדנע! ס'קלייננווארג האט זיי נאך נישט צייט געהאט צו פארשלעפן. זי האט די חפצים לאנג ארומגעזוכט און ערשט נאך פרישטיק, ביים צובעטן איר בעט, זיי געפונען אונטערן קישן. וואלאך איז גראד דעמאלט פארביי איר אפענע טיר און האט אויסגעלאצט א פאר פארהידושטע אויגן. זי האט, בעתן עסן, נישט אויפגעהערט צו פארשן ביי אלעמען וועגן די פארפאלענע קלייניקייטן...

א צווייטן מאל איז ראָזעטס קליידעלע פארשוונדן. מען האט איבערגעקערט די שטוב. ס'איז געווען דער מיידעלעס געבוירנטאג. אין זאל האבן זיך שוין געהאט אנגעקליבן א סך קליינע געסט. ראָזעט האט זיך באגאסן מיט טרערן. זי האט זיך דווקא געוואלט ווייזן אין שענסטן און בעסטן. און ווידער האט זיך די אבידה אָפּגע-זוכט אונטער עלזאס קישן. די קינדער, אלע קינדער, זענען געשטאנען ארום דעם געהיימיספולן בעט און געשטוינט, געגאפט...

ס'פלעגט אויך טרעפן, אז ביי עלזאס צוריקקער אהיים פון בייטאָגיקן איינקויף זאל זי געפינען דאָס עלעקטריש ליכט ברענען אין אלע צימערן. זי האט נישט געקענט וואָרפן די שולד אויפן קלייננוואָרג. מחמת ס'איז דעמאלט געווען אין „סקול“, און וואלאך פלעגט, באלד נאָכן אָנבײַסן, זיך אָפּטראָגן צו זיינע געשעפטן. די אַרעמע פרוי האט זיך געערגערט, זיך נישט געקענט מוחל זיין איר צעטראַגן-קייט, איר שכחה.

איינמאל האט וואלאך אנגעזאגט עלזאן פארן אוועקגיין, אז ער וועט היינט, צוליב עפעס אַן עסק, זיין אויסערן שטאַט און ער דערווארט פון זיינעם א קונה א טשעק און וויכטיקע דאָקומענטן, וואָס יענער וועט צוברענגען, צי צושיקן מיט עמיצן.

אין אַוונט האט זי אים איבערגעגעבן א פאַרמאַכטן קאַנווערט. ווען ער האט אים געעפנט איז ער אַריין אין ווילדן צאַרן. אינעווייניק זענען געלעגן ליידיקע בייגעלעך פאַפיר. וויפל עלזא האט אים נישט פאַרזיכערט, אז דער קאַנווערט איז ביז איצט געווען פאַרקלעפט. האט נישט געהאַלפן. וואלאך האט זיך ארומגע-טראָגן, ווי אַ נישט-גוטער, איבערן הויז, געשריגן, געזידלט, זי גערופן מיט די ערגסטע נעמען. מיט אַמאַל איז ער שטיין געבליבן, און מיט אַ רחמנותדיקן טאָן זיך געווענדט צו איר, ווי מען ווענדט זיך צו אַ שוואַכזיניקן:

— דערמאַן זיך, טייערע! פרוו זיך צו דערמאַנען! מילא, א טשעק קען מען

אָנשרייבן אַן אַנדערן — האָט ער דעם מאַטעריעלן ענין אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט — אָבער דאָקומענטן?...

— אפשר זענען זיי דאָרט? — האָט דער אַכט־יעריקער הענרי אָנגעוויזן מיט גלאַנציקע אייגעלעך אויף דער מאַמעס שלאָפֿזימער.

אויף דעם האָט טאַקע וואַלאַך געוואָרט. זיי זענען אַלע אַריין אַהין און איבער־גענישטערט דאָס בעט און בכלל יעדן ווינקעלע, אומזיסט! זיי זענען איצט געגאַנגען פון צימער צו צימער און זיי ענדלעך אָפּגעזוכט אין קיך אין אַ — טאָפּ...

עלזאָ האָט אַ פאַרשעמטע זיך אַוועקגעדרייט און זיך פון צער געביסן די נעגל. זי האָט געפילט מיט אַלע חושים, אַז זי פאַרלירט דעם אָנזען ביי די קינדער.

— האָסט אפשר טאַקע געדאַרפט אַריינגיין צו אַ דאָקטער — האָט ער איר שטיל פאַרגעלייגט.

אין אַ וואַך אַרום, ווען עלזאָס צעטראָגנקייט האָט גענומען ווערן אַ געפאַר פאַר אַלעמען, מחמת מען האָט זיך אויפגעכאַפט ביינאַכט און געפונען די גאַז־קראַנען אָפּן, האָט וואַלאַך ענדלעך געפועלט ביי איר זיך צו זען מיט אַ באַרימטן פּסיכיאַטער. ס'רוב שכנים און באַקאַנטע האָבן געהערט פון אים און אים שטאַרק געלויבט. וואַלאַך האָט זי געפירט צו אים. ער איז געווען צערטלעך און אויפ־מערקזאַם, גלייך איר אויסגעוואַקסענע חולאת וואַלט געעפנט ביי אים פאַרבאַרגענע קעמערלעך פון מיטלייד און ליבע. פון דעסט וועגן זענען אַ פאַר זאַכן געבליבן פאַר איר נישט אויפגעקלערט און האָבן זי געמאַטערט סיי פאַרנדיק אַהין, סיי שוין זייענדיק דאָרטן, ביי יענעם אין אַפּיס. פאַרוואָס, למשל, האָט זיך דער דאָקטער באַזעצט אַזוי ווייט פון שטאַט? און פאַרוואָס איז דער נאַמען זיינער לחלוטין נישט ענדלעך צו דעם וואָס אויפן מעשענעם ברעטל ביים אַריינגאַנג און נאָך אַזוינע „פאַרוואָסן“...

נאָך דעם ווי דער ספּעציאַליסט האָט זי גרינטלעך אונטערוזוכט, האָט ער פאַר־געלייגט זי זאָל בלייבן אַ טאַג־צוויי אין זיין קליניק אויף ווייטערדיקער אַבסערוואַציע. וואַלאַך, וועלכער איז, אגב, געווען מיט אים מאַדנע פאַמיליאַר, האָט געפרעגט כלומרשט אַ פאַרקלעמטער:

— „דאָק, איז אַיט רילי נעסעסערי?“ (איז עס ווירקלעך נייטיק?) — און האָט דערביי געקוקט אַ הילפלאָזער אויף עלזאָן, ווי ער וואַלט דער פאַציענט געווען. די אומגליקלעכע פרוי האָט פאַרלוירן געשוויגן, פאַר דער קאַרגער שעה אין אַפּיס, האָבן זיך אָנגעקליבן אין איר אַן אַ שיעור שרעקן און דאגות. און ווען זי

איז שוין גרייט געווען צו עפענען איר ביטער האַרץ, האָט זיך דערהערט וואלאכס ווארעם און באַרויקנדיק קול :

— מירן זיך מוזן ווי ס'איז אַן עצה געבן אָן דיר אין דער היים, טייערע! און די קינדער — האָט ער געלייענט אירע געדאַנקען — די קינדער, זאָלן געזונט זיין, פאַרשטייען די לאַגע...

אַלץ איז צוגעגאַנגען שטיל און געלאַסן. וואלאַך האָט זיך איצט געוויזן אין דער ראַלע פון אַ ליבנסווירדיקן און געטרייען מאַן. ער האָט אַפילו אין זינען געהאַט צו באַזאָרגן אַ שעצעלע מיט די נייטיקע קלייניקייטן פאַר איר באַקוועמ־לעכקייט. זי האָט אים באַגלייט צום אַרויסגאַנג און אים נאַכאַמאַל דערמאַנט וועגן די קינדער, און בעת־מעשה האָט אַ טיפער עלנט און טרויער אַראַפּגעוויינט פון אירע געבויגענע אַקסלען...

אויף יענער זייט טיר האָט וואלאַך פרייער אַפּגעאַטעמט. ער האָט זיך אַרייַנגעזעצט אין דער קאַר און שנעל אַוועקגעצויגן איבער די רחבותדיקע בולוואַרן פאַרגאַסן פון דער מילדער האַרבסט־זון. דער „אינדיאַנער זומער“ האָט זיך הייַן יאָר פרי אַראַפּגעלאָזט איבער דער גרויסער שטאַט און באַמאַלן די ביימער, די געוויקסן, מיט בונטע פאַרבן, פון וועלכע בלוט־רויט און גאַלד־געל האָבן זיך געראַנגלט, געוואַלט דאַמינירן איינע די אַנדערע. פאַר וואלאַכן איז אַט דער פאַר־מעסט געווען כמעט סימבאָליש. דער גאַלד־מאַטיוו, האָט ער געלערנט, האָט גע־האַלטן אָפן אַלע טויערן פון אַוטאָפיע פאַר דעם, וואָס שרעקט זיך נישט פאַר בלוט, פאַר יענענס בלוט, פאַרשטייט זיך...

ער האָט זשענע געשלונגען די לופט. זי איז געווען דורכגענומען מיט ריחות פון צייטיקע סעדער, פון אַפּגעשניטן היי, און פון נאָך עפעס שאַרפּס און קרעפ־טיקס, פאַר וועלכן ער האָט קיין נאָמען נישט געהאַט. ער איז געווען צופרידן מיט זיך. ס'האַט זיך געפאַדערט אַ סך געדולד און אויסדויער און נישט ווינציק אייַן פאַלערישקייטן צו דערווייזן עלזאַן, אַז אַט די אַלע טשיקאַווע טואַנגען, וואָס האָבן זיך די לעצטע צייט אַפּגעטון אין הויז, איז טאַקע געווען די מלאכה פון אירע אייגענע הענט און נישט פון קיין אַנדערע...

וואלאַכס שטיקל ארבעט איצט איז אויך געווען דורכגעפירט גרינטלעך און „לע־גאַל“, מחמת אַט־דער כלומרשטער „קליניק“, ווו ער האָט ערשט איינקוואַרטירט זיין פרוי, איז אין דער אמתן געווען אַן אינסטיטוציע פאַר שוואַכזיניקע און גייסטיק־קראַנקע, אַן אַרט, פאַרעכנט ביי ווייסער, פאַר אַ לעבעדיקן קבר, פון וואָנען מען

קומט נישט צוריק. און אויב עמיצן געלינגט עס יא, איז זיין עדות-זאָגן קעגן איר, פּסול אין די אויגן פון דער געזעלשאַפט.

ער האָט פאַררויכערט אַ ציגאַר און געמיטלעך געקלערט, אַז איידער ער כאַפט זיך אַראָפּ קיין מיאַמי-ביטש אויפן ווינטער, אַ שטאַט, וווּ ער האָט שוין לאַנג געחלומט צו זיין, מוז ער צוערשט „באַזאַרגן“ דאָס קליינזאַרג. ער האָט צו די צוויי חברהלייט, ווי אומגלויבלעך עס זאל נישט זיין, געהאַט אַ וואַרעם געפיל, אויב נישט טאַקע קיין ליבע. אַ דאַנק זיי האָט ער דאָך באַקומען אַ צוטריט צו זייער פאַטערס הויז, און אין זייער זכות ווידער, וועט ער, מיט דער צייט, אַרייַן-קריגן, ווי שוין באַמערקט, יענעמס קאַנפּסיקירט פאַרמעגן.

אויפן וועג אַהיים האָט וואלאַך איינגעהאַנדלט צוויי שאַכטלעך מיט נאַשערייען לויט יעדנס געשמאַק, און איבערגעבנדיק זיי שפּעטער די מתנות, האָט ער זיי דערציילט, אַז דאָס שיקט עס זיי די מוטער, ווייל זי וועט זיך זאַמען אַ פאַר טעג און אפשר מער אין שפּיטאַל.

— אַזוי קראַנק איז זי, אַנקל זוסינקאַ? — האָט געפרעגט די קליינע ראָזעט.
 — יאָ, טייערינקע! — האָט וואלאַך זי געגלעט איבערן קעפל — געדענקסט, ווען זי האָט פאַרלייגט דיין ניי קליידעלע, און מען האָט עס קוים געפונען...?
 — און דעם טשעק מיט די פאַפּירן? — האָט זיך דערמאַנט הענרי קייענדיק די זיסקייטן.

פון דעסט וועגן, ווען מ'האַט זיך געזעצט שפּעטער צום אַוונטברויט, וועלכן עלזאַ האָט צוגעגרייט פאַרן אוועקגיין, האָט זיך די קליינע פאַרבענקט נאָך דער מאַמען און האָט זיך הילכיק צעוויינט. אויף איר קוקנדיק האָט הענרי זיך גענומען ווישן די אויגן און האָט לסוף אויך אויסגעבראַכן אין אַ יאָמער...

אויפן מאַרגן האָט אַנקל זוסינקאַ אַפּגערופּן אַ פריוואַטע היימשול. ער האָט דאַרטן שוין לאַנג געהאַט רעגיסטרירט די קינדער און האָט מיט אומגעדולד גע-וואַרט אויף אַן ענטפער. דער נעכטיקער טרערן-אויסברוך האָט אים דענערוירט און אַפילו ביז געמאַכט. נאָך אַ פאַרצויגענעם איבעררייד האָט זיך זיין ברייטע צורה צעשמייכלט. ער האָט אויפגעהאַנגען דאָס טרייבל און זיך געווענדט צום יינגל:
 — וואַלסט געוואַלט שפּילן בייס-באָל יעדן טאַג?

— „אַ, באַזי!“ — האָט יענער אַ זונג געטון אַן אויפגעלויכטענער.
 — איך אויך! איך אויך! אַנקל זוסינקאַ! — איז ראָזעט נישט אַפּגעשטאַנען.
 — דו אויך, מיין שיינ מיידעלע! וואַלסט געוואַלט עסן און שלאָפּן מיט נאָך קליינע מיידעלעך?

— יא! — האָט ראָזעט געזאָגט, אָבער שוין אַן דער פּרעדיקער באַ-
גייסטערונג.

— ווען קומט די מאַמע צוריק? — האָט הענרי פּלוצים געפרעגט.
— די מאַמע איז קראַנק, דו ווייסט עס! דו ביסט אַ גרויס יינגל! — האָט
וואלאַך געלאָסן גערעדט — איך וועל אייך ביידן נעמען אין אַ פּלאַץ, וואָס איז
אי אַ היים, אי אַ שול, און ס'איז דאָרטן שטענדיק פּריילעך.
— דו וועסט אויך זיין מיט אונדז, אַנקל זוסינקא? — האָט די קליינע גע-
וואָלט וויסן.

— נאַריש קינד! דאָס איז אַ פּלאַץ בלויז פאַר יינגעלעך און מיידעלעך.
— וועסט אונדז קומען זען יעדן טאָג, אַנקל זוסינקא — האָט זיך הענרי
געוואָלט פאַרויכערן.

— יעדן טאָג — האָט אַנקל זוסיקא געליגנערט.
וואלאַך האָט זיי געגעבן צוויי פּולע וואַכן זיך צוצוגעוויינען צו דער נייער
אומגעבונג. צוערשט האָט ער זיי באַזוכט טעגלעך, דערנאָך האָט ער אָנגעהויבן
איבערהיפּערן אַ טאָג און צוויי. און ווען ער האָט זיך איבערצייגט, אַז זיי ווערן
איינגעזעסן און באַרויקט, האָט ער זיך מער נישט געוויזן און זיך באַנוגנט בלויז,
ביז זיין אָפּפאַרן פּון ניו-יאָרק, מיט טעלעפּאָנישע ידיעות.
אויך מיט זיינע צוויי שותפים האָט וואלאַך נישט געהאַט קיין שוועריקייטן.
זיי האָבן יעדן יאָר גענומען, נאַטירלעך, נישט אין דער זעלביקער צייט, קורצע
אָדער לענגערע וואַקאַציעס. ער האָט בכלל מיט זיי נישט געהאַט קיין אַנדערע
מחזקות חוץ געשעפטלעכע. נישט בלויז דערפאַר, ווייל ער האָט זיך געהאַלטן
כלפּי זיי העכער הן אין שכל, הן אין וויסן, נאָר מחמת ער האָט שטרענג אָפּגעהיט,
צוליב פאַרשטענדלעכע טעמים, זיין פּריוואַט לעבן פּון אַ זייטיק אויג...

וואלאַך האָט נאָך אין אָנהייב פּון דער שותפות זיך באַוואַרנט מיט אַן אַקאַונט,
זיינעם אַ ידיד, וואָס זאָל, ווי ס'פירט זיך, אונטערזוכן יעדן חודש די ביכער כדי
די ברידער „דזשאַנק-פּעדלער“, ווי ער האָט יענע מיט חוּק גערופן, זאָלן נישט
מאַכן קיין „יד-אחת“ קעגן אים. ער האָט אויך אויפגעגעבן די דירה און אויס-
פאַרקויפט דאָס מעבל, בקיצור, ווען אַנקל זוסינקא האָט באַשטיגן דעם עראָפּלאַן,
וואָס האָט אים געטראָגן צום לאַנד פּון אייביקן זומער, האָט ער געפּילט, אַז ער
האָט אַליץ באַזאָרגט און באַוואַרנט — דער ווינטער זאָל פאַר אים זיין אַן אָנגע-
געמער, אַ גענוספּולער...

פאר וואלאכן איז מיאמי-ביטש געווען אן אמתע אנטפלעקונג. זי האט פאר אים צום בעסטן רעפרעזענטירט דעם פיאנערישן גייסט פון דער גרויסער רעפובליק. ער האט שנעל באנומען, אז אט די יונגע שטאט האט, א דאנק אירע קלימאטישע מעלות א ווונדערלעכע צוקונפט. און הגם די בוי-אינדוסטריע איז געווען, צוליבן קריג, כמעט אפגעשטעלט, האט ער פארויסגעזען, אז באלד נאך דער מלחמה, וועט אט דער שמאלער פאס לאנד, ארומגערינגלט פון ים און איינגוס, באדעקט ווערן מיט היימען, אפארטמענט-היזער און האטעלן. יעדעס שטיקל ערד וועט, מיט דער צייט, ווערט זיין א מטמון מיט געלט. און וואלט ער געהאט איצט פרייע מזומנים, וואלט ער יתכף-ומיד זיי אינוועסטירט אין גרונט-באדן.

נאך פלענדיק אהער האט וואלאך זיך אנגעהערט וועגן דעם דוחק אין דירות. אין האטעל-צימערן, אט דער ענין איז געווען דער עיקר שמועס צווישן די פאסאזשירן. א צאל האטעלן זענען געווען באזעצט פון דער ארמיי, פונעם לופט-פלאט, און מ'האט געצאלט, פאר א מיזערנעם ווינקל, אין סעזאן, געשוואלענע פרייזן. פון דעסט וועגן האט זיך וואלאך געקראגן א פאסיקן ווינאָרט, אמת, נישט אויפן "ביטש", נאר אין דער שוועסטער-שטאט מיאמי.

ער איז גיך געוואָרן היימיש אין די היגע יידישע פראטערנאלע און קולטור-קרייזן. ער האט זיך אומעטום אנגעגעבן פאר אן ארכיטעקט, א זעלטענע פראפעסיע, ביים עלטערן דור יידישע אימיגראנטן, מיטן חשובן, משמעות, ארויסצורופן דרך-ארץ צו זיך, און זיך גענומען שטופן צום אויבן-אָן, זאָגן דעות און ארויסווייזן תקיפות. ער האט עס אָבער געטון, ווי שטענדיק, נישט ווי איינער וואָס קומט מיט זעלבסטזיכטיקע מאַטיוון, נאר אדרבה, מיט א שליחות לטובת-הכלל. ער האט דערביי מאַנעוורירט זיין שטים אַזוי, אז זי האט אים געדינט, ווי אַ בויגן דעם פידלער — אַנצורירן און אויפצוועקן די נייטיקע עמאָציעס פאר זיין צוועק.

איינמאל האט ער בייגעוויינט אַ זיצונג פונעם "פאלקס-פארבאנד", אן אַרגאָניזאציע מיט אַפטיילונגען אין אַ סך שטעט. מען האט דאָרט גראַד דעמאָלט גע-שמועסט וועגן שיקן אַ פאַרשטייער צו אַן אל-יידישער קאָנפערענץ, וואָס ווערט פאַררופן אין אַ פאַר חדשים אַרום אין ניו-יאָרק בנוגע הילף פאַר די יידן אין די היטלער-לאַגערן. מ'האט נאָך דעמאָלט געגלויבט, אז שפייז און קליידער קענען דערגיין אַהין.

וואלאך איז געווען אַנגעשלאָסן, ווער ווייס צוליב וועלכע טעמים, אין איינעם פון די „צווייגן“ אין דער גרויסער שטאָט. ער האָט זיך זעלטן געוויזן ביי אַ מיטינג און בכלל געהאַט אַ קנאַפע אַנונג פון זיינע צילן און טואַונגען. האָט איצט געזען אַ גוטע געלעגנהייט אַ גלאַנץ צו טון ווי אַ שליח־ציבור אויף אַ וויכטיקער אַסיפה. ער האָט לאַוורירט אַזוי, מ'זאָל אויך אַוועקשטעלן זיין נאָמען אויפן קאַנדידאַטן־צעטל. פּלוצים האָט זיך דערהערט אַ קלאַר און ניכטער קול:

— פּאַרזיצער, מעג איך וויסן, צי מר. וואלאך איז אַ מיטגליד אינעם היגן „צווייג“ און צי איז ער דאָ אַ שטענדיקער רעזידענט?

אַט די פשוטע פּראַגע האָט געטראָפּן אין פינטל אַריין. זי איז געפרעגט גע־וואָרן פון דער חברה צביה בלומבערג. אַ סך קעפּ האָבן זיך אויסגעדרייט צו איר מיט הסכמה. אַוודאי זענען בלויז מיטגלידער און תושבים באַרעכטיקט צו אַזאַ שליחות. וואלאך האָט זיך געוונדערט, וואָס ער האָט זי פּרזער נישט באַמערקט. זי איז געווען אַ ביסל העכער פון מיטעלן וווקס, מיט אויסדרוקספולע, שמיכלענ־דיקע אויגן, מיט רונדע, שיינ־פּאַרמירטע אַקסלען. אין די פּאַר מינוט פון מיינונג־אויסטויש אין זאָל, איז ער דערווייל דערגאַנגען ביים שכן פון זייט, אַז זי איז אַן אלמנה און פּאַרמאַגט אַן אַפּאַרטאַמענט־הויז נישט ווייט פון ים־ברעג. ער האָט געדולדיק אַפּגעוואַרט ביז צום סוף פון וויכוח און זיך געמאַלדן צום וואָרט. ער האָט גערעדט שטיל און מיט האַרץ — ער איז דאַנקבאַר יענע חברים, וועלכע האָבן אים געוואַלט באַערן, נאָר ער מיינט, אַז די חברה, וועמען ער האָט נישט דעם כבוד צו קענען פּערזענלעך, איז גערעכט. ער לייגט דעריבער פּאַר, אויב ער קען, מען זאָל זי טאַקע אויסוויילן, מחמת ווער נאָך איז אַזוי פּאַסיק ווען עס קומט צו הילף, ווי די פּרוי, בפרט אַזאַ איינע, וועמעס אויסערלעכקייט דערמאַנט אַזוי שטאַרק אין מוטערלעכקייט — האָט ער אַזש פּאַרענדיקט מיט אַ גראַם.

זיינע רייד האָבן געמאַכט אַן עפּעקט. נישט נאָר האָט מען אים גערן גע־פּאַלגט, נאָר די מיטגלידערשאַפט איז געבליבן מיט דער מיינונג, אַז ער איז אַ דזשענטלמאַן. נאָך דער פּאַרזאַמלונג איז צוגעקומען די מרס. בלומבערג און האָט אים דערלאַנגט די האַנט. ער האָט זי געוואַלט באַגלייטן אַהיים, נאָר זי האָט זיך געאַיילט. זי האָט זיך שנעל אַפּגעזעגנט און איז אַרייס.

אין אַ פּאַר טעג שפּעטער האָט ער זי געטראָפּן אין דעם „פּרעזידענט“. ס'איז געווען בייטאַג. די רחבותדיקע קאַפּעטעריע איז געווען האַלב־ליידיק. זי האָט געטרוקען קאָזע און עפּעס געחשבונט.

— מעג איך? — ער האָט זי באַגריסט, ווי אַן אַלטער באַקאַנטער און זיך אַראָפּגעלאָזן אויף אַ שטול ביי איר טישל.
 — וואָס טוט איר אויפן „ביטש“, מר. וואלאַך?
 — די וועגן פון שיקזאַל זענען פאַר אונדז שטערבלעכע פאַרהוילן! — האָט ער פילאַסאָפֿיש־אומעטיק געזאָגט און זיך פאַרקוקט אויף איר חשבון. ער האָט שוין ביז איצט געהאַט געזען איר צוויי־שטאַקיקן בנין מיט די צוועלף „יוניטס“, געווסט ווי אַלט ער איז און וויפל ער איז ווערט.
 — נו, ווי געפעלט אייך אונדזער שטאַט, מר. וואלאַך? — האָט זי אין גאַנצן פאַרהערט זיינע רמזים. זי האָט געשעפטסמעסיק צונויפגענומען די רעכ־פאַפֿירן און באַהאַלטן אין האַנטבייטל.
 — אַ גאַט־געבענטשט ווינקל! — האָט ער אויסגערופן מיט באַגייסטערונג — נאָר דאָ נייטיקט מען זיך אין צוויי וויכטיקע „אַרטיקלען“. — האָט ער גערעדט מעשה־עקספּערט — כדי הנאה צו האָבן פון לעבן.
 — צום ביישפּיל? — האָט זי אים באַטראַכט אַ שמייכלענדיקע, ווי זי וואַלט אים אַצינד דערזען צום ערשטן מאַל. זי האָט נישט געקענט גובר זיין אין זיך דעם שווערן איינדרוק, וואָס ס'האָט אויף איר געמאַכט זיין האַרט־אומהיימלעך גע־זיכט מיט די גלאַנציק־הונגעריקע בליקן.
 — געזונט און פרנסה! — האָט וואלאַך אַרויסגעזאָגט די צוויי וואַכעדיקע ווערטער מיט גרויס באַדייטונג. פאַר אים איז שוין אויך נישט געווען קיין סוד, אַז אַט די פעסטגעבויעטער מרס. בלומבערג מיטן שלל ווייבערישע חנען, ליידיט פון קאַראַנערי־טראַמבאָזיס און אַז צוליב איר קראַנקייט ליידין אויך אירע געשעפטן...
 — נו, דאָס זענען זאַכן — האָט זי אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט, — וועלכע קענען צונויף קומען אומעטום.
 — אמת! פון דעסט וועגן צו קרענקען דאָ, אין אַזאַ קלימאַט — האָט ער גע־טענהט מיט אַ טאָן ווי ער וואַלט דער תושב געווען — ווו אייערע שכנים זענען פאַלמעס, יאַסמין־ און אַרליאַנדע־ביימער, ווו דער ים, ווי אַן איבערגעגעבענער פריינט, לאָזט אייך נישט אָפּ פון אויג, אין אַזאַ אַרט — האָט זיך געהויבן די טעמפּעראַטור פון זיינע ווערטער, ווו אַלץ רופט צו פריייד און צו גענוס, איז טאַפּלט טראַגיש צו זיין אַ חולה...
 — איר רעדט שייך, מר. וואלאַך! — האָט מרס. בלומבערג געזאָגט פאַר־טראַכט.
 — אָבער דאָס איז בלויז איין העלפט פונעם פראָבלעם, וואָס איך האָב אַנ־

א' חתונה אויפן בארג לבנון

גערירט — האָט ער גערעדט ווייטער, ווי ער וואָלט געליענט אַ דיסערטאַציע — אַזאָדאי איז ליידין נויט אומעטום אַן אומגליק, נאָר ווי גרויס איז ער אין דער היגער סביבה פון פאַרשווענדער־ישן לוקסוס און ווילטאָג? — די דרשה איז געווען אין אַ באַקאַנטן נוסח און האָט שטאַרק אויסגענומען.

צום טישל איז צוגעקומען אַ דינער, איבערגעוואַקסענער מאַן מיט אַ ווייסן קאַפּ־האַר און האָט זיך אַ צעשמייכלטער באַגריסט מיט דער מרס. בלומבערג.

— צעשקיין! — האָט זי צוריק געשמייכלט — באַקענט זיך מיט מר. וואלאַכן! דער עלטערער מענטש האָט אַרויסגעלאָזן אַ פאַר טרוקענע ווערטער צו יע־נעם און זיך ווידער צעלויכטן צו דער פרוי בלומבערג:

— וואָס מאַכט איר צביה? איך האָב אייך שוין לאַנג נישט געזען...

הגם צביהן זענען געבליבן אָנגענעמע זכרונות פון איר מאַן, האָט זי פון דעסט וועגן נישט אויפגעהערט צו קלערן פון אַ צווייטער הייראַט. איבערהויפט, ווען פאַר איר איז קלאָר געוואָרן איר אמתער געזונט־צושטאַנד. דאַקטוירים האָבן געוואָרנט, די מינדסטע אויפ־געגונג, צי פיזישע אָנשטרענגונג קענען זיין פאַטאַל פאַר איר. זי האָט נישט געהאַט קיין קינדער, און די פאַר קרובים זענען געווען צעוואָרפן איבערן לאַנד און פאַרטון אין אייגענע אינטערעסן.

די לפי־ערך נאָך יונגע פרוי האָט געשראַקן די עלנטקייט. דער געדאַנק, אַז אַ האַרץ־אַטאַקע קען געשען פלוצים, אומגעריכט און נאָך אפשר ביינאַכט, האָט איר געמאַטערט, איר נישט געגעבן קיין רו, און נישט ווינציקער האָט איר גע־שראַקן זיך צו פאַרבינדן מיט אַן אומפאַסיקן מענטשן. צעשקיין איז געווען דער איינציקער פאַר וועמען זי האָט זיך פאַרטרויט וועגן איר לאַגע. כאַטש דער אונ־טערשייד אין יאָרן איז ביי זיי געווען אַ גרויסער, האָבן זיי אָפט פאַרבראַכט ביי די אָפּענע קאַנצערטן ביים ים, צי ביי ענלעכע אונטערהאַלטונגען. דער אַלטער האָט זיך אַליין באַשטימט פאַר איר אָפּעקן און זי אָפּגעהיט, קעגן איר וויסן, פון אומ־געוונטשטע (פאַר אים) פאַרשווינען, אויך וואלאַכן האָט ער גלייך קלאַסיפֿיצירט אין יענער קאַטעגאָריע. און ווען דער לעצטער האָט זיך אַוועקגעלאָזן צום בופּעט, האָט צעשקיין געפרעגט:

— ווער איז אַט דער פּויגל, צביה?

— אַן אינטעליגענטער און קלוגער מענטש און נאָך אַ דזשענטלמאַן דערצו!
— און אין מיינע אויגן זעט ער אויס — האָט דער אַלטער געענטפּערט נישט מיט קיין קליינער דאָזע אייפּערזיכטיקייט — א... א... — ער האָט נישט געענ־

דיקט, ווייל וואלאך האָט זיך אומגעקערט טראַגנדיק אַ טאַץ מיט פּאַרציעס קאַווע, געבעקס און נאַשערייען פאַר דרייען:

— איר וועט אפשר צובייסן מיט מיר? — האָט ער זיי געבעטן.

מָרס. בלומבערג האָט געוואָרפן אַ נצחונדיקן בליק אויף איר פריינט. יענער האָט זיך שטאַרק געהידושט אויף אַזאָ אומגעריכטער גאַסטפריינטלעכקייט מיצד אַ פּרעמדן. פון דעסט וועגן האָט ער געהאַלטן פונעם תלמודישן ווערטל: „כבדהו והשדהו“.

ביי אַ געלעגנהייט האָט וואלאך צו איר איינמאַל אַ זאַג געטון כלומרשט אויף שפּאַס:

— אייער שומר דערמאַנט מיר אין דער מעשה פונעם הונט אויפן הויפן היי...

— איך דערלויב נישט צו רעדן לשון-הרע אויף מיינע פריינט! — האָט זי אים אָפּגעהאַקט.

— איר זענט גערעכט! — האָט אַנקל זוסינקא גלייך נאַכגעגעבן — היינט

רעד אײַן, און מאַרגן קען ער דאָס טון!

דער שמועס איז פאַרגעקומען אין איר אַפּאַרטמענט. ער האָט איר צוערשט אַנגעקלונגען און איר מיטגעטיילט, אַז ער האָט אַ וויכטיקן ענין מיט איר איבער-צורעדן. זי האָט איצט געדולדיק געוואַרט ער זאָל אָנהייבן. וואלאך האָט זיך נישט געאיילט. ער האָט באַרירט זייטיקע פונקטן. ער האָט זיך נאַכגעפרעגט אויף איר געזונט, אויף די שכנים און האָט פּלוצים אַ זאַג געטון:

— איך האָב פאַר אייך אַ שותף, מָרס. בלומבערג! דאָס הייסט, אויב איר

בייטיקט זיך אין אַזעלכן?

— אַ שותף? — האָט זי אים באַטראַכט מיט חידוש — איך האָב אַ פאַר-

אורטייל קעגן אַט די לייט. — זי האָט אַ ווייל נאַכגעקלערט און זיך מיט אַמאַל צעשמייכלט — צי מיינט איר נישט טאַקע זיך אַליין, מָר. וואלאך?

— איר האָט געטראַפן! צוריקגעשמועסט, דאַרף איך האָבן אַ הויז ווי אַ לאַך

אין קאַפּ, נאָר איך וויל עפעס זאָל מיך צובינדן צו אַט דער געבענטשטער שטאַט — האָט ער איר געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין.

— איר ווילט דאָך נישט דעם ענטפער באַלד? — האָט זיך די פרוי מיידלש

פאַררויטלט. זי האָט די קונציקע אַנצוהערעניש אַנגענומען מיט אַ געמישטן געפיל פון שטוינונג און ווידערווילן.

— חס'ושלום! — האָט וואלאך זי באַרויקט — זייט זיך צוערשט מיט

אייער אַלטן ידיד — האָט ער זי גוטברודעריש געקיבעצט.

— דערווייל קען איך אליין באשטיין מיין שטעטל! — און ווידער — האָט זיך צעשפילט דער צו להכעיס אין איר — איז עס נישט קיין שלעכטע עצה...!

נאָך אינעם זעלביקן אָונט האָט מרס. בלומבערג דערציילט צעשקינען וועגן יענעם באַזוך און אָנבאַט. דער אַלטער האָט זי נישט געהערט. ער האָט געלויכטן פֿון פֿרייד, גלייך ער וואָלט געווינען דאָס גרויסע געווינס אויף די פּערדלעך:

— נו, צביה, ווער איז גערעכט, האָ — איז די צונג ביי אים געווען גרייט אויף מעשיות — דער פויגל, כ'מיין דער וואלאך, האָב איך אויסגעפונען, איז אַ באַווייבטער, און זי געפינט זיך אין אַ סאַנאַטאָריע...

וואלאך האָט שטאַרק באַאומרוקט דעם אַלטן. ער האָט גלייך דערשנאַפט, אַז יענער „הנדלט“ זיך צו צביהן נישט אויף קאַטאָועס. איצט איז ער זיכער געווען וועט צו דעם נעמען אַ סוף...

— איז וואָס־זשע איז אויף אייך די שמחה? האָט צביהן פאַרדראָסן אי וואָס ער מישט זיך אין פרעמדע עסקים, אי פון דער געשעעניש אליין. זי איז געבליבן זיצן אַ שווייגנדיקע. אין איר האָבן זיך אַ וועק געטון נאָך נישט קיין פאַרהיילטע ווינדן. זי האָט, נעמלעך, דורכגעמאַכט אַן ענלעכע הכבדה. איר מאַן האָט פאַרענ־דיקט זיינע טעג אין אַזאַ סאַרט אַנשטאַלט. זיינע ליידן און מאַטערנישן האָבן גע־לאָזן טיפע שפורן אין איר האַרצן. „ווער ווייס“, — האָט זי וויימוטיק געטראַכט וועגן וואלאכן, — „וואָס דער דאָזיקער מענטש גייט דורך אַצינדז“ און ווען דער לעצטער איז מיט עטלעכע טעג שפּעטער צוגעקומען צו איר טישל אין דער קאַ־פעטעריע, האָט זי, צו צעשקינס איבערראַשונג, אים וואַרעם באַגריסט.

דער אַלטער איז נישט איינגעזעסן. פון וואָס מ'האָט נישט גערעדט, האָט ער אַבער־און־ווידער געלאָזט פאַלן רמזים, אַז ער ווייס פון יענעם פאַמיליע־סוד. צביה האָט אים שטילערהייט געצויגן פאַרן אַרבל און שולדיק געשמייכלט צו וואלאכן. אַנקל זוסינקא האָט צוגעזען די שפיל און פאַרשטאַנען, אַז צופיל ווייסט דער אַלטער נישט. ער האָט גוטמוטיק אַרויפגעלייגט אויף אים די האַנט און געזאָגט:

— אין אונדזערע אַלטע ספרים שטייט געשריבן — האָט ער געמאַכט אַ וואַש־נע מינע, גלייך ער אליין וואָלט געהאַט אַ צוטריט צו זיי, און וואָלט איצט אַנטפלעקט ווער־ווייס וואָס פאַר אַ טיפּזיניקן שפּרוך — „אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו...“ אורטייל נישט דיין מיטמענטשן ביז דו געפינסט זיך נישט אין זיינע שייך — האָט ער געגעבן אַ פֿרייע איבערזעצונג.

צעשקין איז מיט אַפּענעם ווידערווילן אַוועק צום בופּעט און האָט זיך מער

נישט אומגעקערט. וואלאך האט אויסגענוצט דעם שעת־הכושר און פארויכטיק אריינגעשטעלט:

— דאכט זיך, אז איר זענט מיר שולדיק אן ענטפער אויף מיין דינסטגרייטן אַנבאַט, מרס. בלומבערג?

ער האט אַרויפגעקוקט צו איר מיט אַזאַ געבעט, ווי אין איר תשובה וואַלט אַנגעגאַנגען זיין גאַנץ לעבן...

— מיר וועלן זען! — האט זי קורץ אַבער מילד באַמערקט, און זיך פאַר־טראַכט אויפגעהויבן פון אַרט.

פאַר אַנקל זוסינקא איז עס געווען גענוג. אויף מאַרגן האַט ער זיך באַוויזן ביי דער מרס בלומבערג אויף דער פאַטיאָ. ער האַט זיך פריינטלעך געגריסט מיט די שכנים, געגעבן אַלעמען דעם איינדרוק, אז ער וועט היינט־מאַרגן איבערנעמען די באַלעבאַטישקייט, צו כאַטש ווערן אַ שותף פונעם צוויי־שטאַקיקן מויער. ער האַט אויפגעזוכט די שנייד־מאַשין און זיך גענומען קירצן דאָס גראַז אין הויף און פון פאַרנט פון הויז. דאָס פּלוצימדיק הוישען האַט צוגעבראַכט צביהן צום פענצטער. זי האַט מיט חידוש באַטראַכט דעם אומגעבעטענעם בעל־טובה און גע־קנייטשט מיטן אַקסל. שפעטער האַט אַנקל זוסינקא אַרומגעשאַרן די קוסטעס, זאָרגפעלטיק אַרויסגעקערט דעם אַפּפּאל אַרונטער דעם ברוק און האַט אַנגעקלאַפט אין איר טיר.

— איר וועט דערלויבן אַ האַרעפּאַשניק אַפּצוואַשן די הענט?

— צו וואָס האַט איר עס באַדאַרפּט, מר. וואלאַך? — האָבן זיך געצאַפּלט שטיקלעך געלעכטער אין אירע אויגן.

— דאָס פּלאַץ נייטיקט זיך אין דער אויפזיכט פון אַ מאַנסביל — האַט ער געזאָגט ערנסט און מיט געפיל. יאָ, זי האַט אויך אַזוי געמיינט. און הגם זי איז אים דאַנקבאַר געווען פאַר זיין מי, איז איר פון דעסט וועגן פריקרע געווען זיין איבערגעטריבענע זאָרגעוודיקייט. ווען ס'איז געקומען די צייט איבערצובייסן, האַט זי געגרייט דעם טיש פאַר צווייען...

אַנקל זוסינקא איז איצט יעדן טאָג פאַרגאַנגען צו צביהן אויף „באַזוך“. ער האַט דאָרטן שטענדיק געפונען וואָס צו טון. מרס. בלומבערג האַט אים שוין אָפּ־געוואַרט. זי האַט זיך ביסלעכווייז צוגעוויינט צו אים און זיך מיט אים געעצהט אַפילו וועגן דער הויז־פירונג, אַבער מאַכן אים פאַר אַ שותף האַט זי זיך נישט געאיילט.

איינמאַל, אין אַן אין דער פרי, האַט זיך ביי דער מרס בלומבערג צעקלונגען

דער טעלעפאָן. עמיצער פונעם „פּאַלקס-פּאַרבאַנד“ האָט איר געלאָזט וויסן, אַז דער אַלטער צעשקין האָט זיך ביינאַכט פּלוצים דערפּילט שלעכט און איז מיט אַ פּאַר שעה שפּעטער געשטאַרבן אין זיין צימער. זיינער אַ שכן האָט מודיע-געווען דער פּאַליציי און מען האָט אים פון דאָרטן אַריבערגעפירט אין אַ דערבייאיקן „טשאַפּל“.

צביה האָט זיך גיך אָנגעטאַן און אַ נישט-געגעסענע, אַ וויינענדיקע אַרויס פון הויז. זי האָט זיך געפּילט שולדיק קעגן איר אַלטן פּריינט. זייט זיין ריס מיט וואלאַכן האָט זי אים נישט געזען. איר האָט פּאַרדראָסן, וואָס זי האָט אים פּאַר-נאַכלעסיקט און כמעט פּאַרגעסן אין אים. זי האָט זיך אויפן וועג אָפּגעשטעלט ביי עטלעכע באַקאַנטע און זיי מיטגעטיילט די טרויעריקע נייעס, האָט געזאָרגט, אַז אַ קראַנץ כּרויאַנטעמעס זאָל געלייגט ווערן אויפן אָרון. צביה האָט זיך דערמאַנט, אַז איר קינפטיקער שותף איז אַ מענטש מיט אַ כּוּח-הדיבור, האָט זי אים געבעטן צו זיין פּאַרווונדערונג, ער זאָל מספּיד-זיין דעם מת. יענער האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעטן און איז שנעל דערשינען אין אַ טונקעלן אַנצוג און שוואַרצן שניפּס, מיט אַן אָנגסטיקן אויסדרוק אויפן צעפּאַרענעם פנים, גלייך זיינער אַ לייבלעכער ברודער וואָלט געלעגן ביי די הויכע עלעקטרישע ליכט... ער האָט מיט זיינע רייד וועגן נפטר, וועלכן ער האָט, כידוע, ווינציק געקענט און נישט באַזונדערס גערן געהאַט, שטאַרק „גענומען“ דעם עולם. ער האָט געוואָרפן מיט אמתע און אויס-געטראַכטע פּסוקים, אים פּאַרגליכן מיט גרויסע ייִדישע נעמען, און האָט דערביי אַזוי מאַניפּולירט מיט זיין קול, אַז ביי אַ סך האָבן זיך טרערן געוויזן, באַזונדערס שווער האָבן זיך זיינע ווערטער געלייגט אויף צביהן, איבערהויפּט ווען ער האָט זיי איבערגעזחזרט ביים אָפּענעם קבר אָבער מיט נאָך מער זאַלץ און עפּעך...

קומענדיק אַהיים פון בית-עולם האָט זיך מרס. בלומבערג, אַן אויסגעשעפטע, אַן אָפּגעשוואַכטע אַריינגעלייגט אין בעט. אַנקל זוסינקא האָט אויך דאָ געשפּילט דעם איבערגעגעבענעם ידיד. ער האָט איר געלייגט קאַלטע קאַמפרעסן צום קאַפּ, צוגעגרייט עסן און עס איר דערלאַנגט אויף אַ טאַץ צום בעט. פּאַרן אַוועקגיין האָט ער אויסגעוואַשן דאָס געפּעס, צוגעראַמט, איר געוואַנטשן אַ „גוטע נאַכט“ און איז נישט געוואָרן.

ווען צביה וואָלט זיך נישט געשראַקן פּאַר שכנישע מיילער, וועלכע האָבן שוין אַזוי אויך גענוג געטריבן רכילות וועגן איר, וואָלט זי וואלאַכן פּאַרהאַלטן. עס האָט איר מיט אַמאָל באַשלאָגן אַ קאַלטער שווייס און אין דער לינקער זייט ברוסט האָט זיך באַזעצט אַ שאַרפּער ווייטיק. זי האָט קוים דערלעבט דעם פּרי-

מאָרגן. צום גליק איז וואלאך פאַרפאַרן צו איר אַ סך פּרײַער ווי געוויינטלעך. ער האָט גלייך אַרויסגערוּפּן איר דאָקטער. דער לעצטער האָט פעסטגעשטעלט, אַן צביה האָט, צוליב די נעכטיקע אַנשטרענגונגען, געקראָגן אַ לייכטע האַרץ־אַטאַקע. ער האָט איר געמאַכט אַן איינשפּריצונג, פאַרשריבן אַ רפּואה און איר געעצהט זי זאָל בלייבן ליגן עטלעכע טעג אין בעט.

איר קראַנקייט האָט זיך אָבער פאַרצויגן. וואלאך האָט געדאַרפט איבערנעמען מיט יעדן טאָג אַלץ מער פּליכטן. נישט נאָר האָט ער איינגעקויפט די נייטיקע שפּייז־פּראָדוקטן, זיך געעסקט ביים אויוון און באַדינט דעם חולה, נאָר ער האָט אויך געפירט פאַר איר די חשבונות מיט די שכנים און איינגעמאַנט ביי זיי דאָס דירה־געלט. אַנקל זסינקאָן האָט זיך ווילעריש געשמייכלט. דאָס ביסל האַוועניש וועט זיך אים לטוף באַצאלן, ער וועט אַריינקריגן דעם צוויי שטאַקיקן מויער נישט אינוועסטירנדיק אין אים אפילו אַ פּרוטה. ער האָט צוגעגרייט, מיט דער הילף פון אַן אַדוואָקאַט, די געפאַדערטע דאָקומענטן, וווּ עס האָט זיך געשריבן קלאַר און אומצוויידייטיק, אַז אין פאַל פון מרס. בלומבערגס טויט, גייט אַריבער איר באַ־וועגלעך און אומבאַוועגלעך אייגנטום, לויט איר ווונטש און ווילן, אין באַזיץ פון זוסי זלמן וואלאך. איצט איז אים געבליבן בלויז צו וואַרטן אויף אַ פאַסיקער געלעגנהייט איר אונטערצורוקן די פאַפּירן זי זאָל זיי אונטערשרייבן..

אַזא געלעגנהייט האָט זיך געמאַכט, ווען די אַרעמע פּרוי האָט פּלוצים גע־קראָגן אַ הויכע טעמפּעראַטור. זי האָט זיך אומגעוואָרפן אויפן געלעגער און גע־קרעכצט. אַנקל זסינקאָן האָט אָנגעקלונגען צום דאָקטער און ביז יענער איז געקו־מען, האָט ער איר דערוויל צערטלעך געווישט דעם שווייס פון פנים אין בעת־מעשה דערציילט, אַז פון „סיטי־האַל“ האָט מען צוגעשיקט עטלעכע פּרעג־בויגנס אויסצופילן. ער האָט עס שוין פאַר איר געטון, זי דאַרף זיי בלויז חתמענען....

צביהס אויגן זענען געווען פאַרלאָפן פון היץ. זי האָט אים קוים געזען צי געהערט, נאָר זיין האַנט, וואָס האָט זיך שטיל באַוויגן איבער איר, האָט זי גע־טרייסט און באַרוקט. זי האָט זיך אָנגעטון אַ כוּח, גענומען די אויסגעשטרעקטע פּען און דערפילט זיין פאַרלאַנג...

דער דאָקטער האָט פאַראַרדנט מען זאָל זיין פאַציענט גלייך אוועקפירן אין „מאָנט סינאי“. ער האָט גערעדט צו וואלאכן, ווי ער וואָלט געווען אירער אַ קרוב. יענער האָט נישט דערווידערט קעגן אַזא איינדרוק. אין פאַרלויף פון עט־לעכע מינוט איז אַלץ געווען דערליידיקט, און דער חולה איז געווען אויפן וועג צום שפיטאַל.

וואלאך איז דאָרטן געוואָרן אַן אָפּטער באַזוכער, באַזונדערס ווען צביה איז שוין געווען אויסער געפאַר. די אויסגעבלייכטע פרוי האָט געקוקט אויף אים מיט דאָנקבאַרקייט, מיט פאַרערונג און, דאַכט זיך, מיט נאָך אַ טיפּערן געפיל... זי האָט פאַר די מיטגלידער פון „פּאָלקס־פאַרבאַנד“, וועלכע זענען איר געקומען מבקר־חולה זיין, אים געלויבט עד־לב־השמים פאַר זיין גוטסקייט און געטריישאַפט. אַנקל זוסינקא פלעגט איר אָפּגעבן אַ טעגלעכן באַריכט פונעם הויז, פון די שכנים, פון זייערע פּלוידערייען. איינמאַל האָט ער צו איר אַ זאָג געטון:

— די ווייבער מיינען, אַז מיר ביידע וואָלטן געווען גאָר אַ גוט פאַרל...
זי האָט זיך פאַררויטלט און אירע ליפּן האָבן ציטעריק אַרויסגעפליסטערט:
— ווי איז עס דען מעגלעך... ווען אייער פרוי...
— איר זענט גערעכט, ליבער פריינט — האָט זיך זיין ברייטע צורה פאַר־צויגן מיט טרויער — מען וועט דאַרפן וואַרטן און ליידן...
— יאָ, אַזוינע זאַכן טרעפן — האָט זי זיך דערמאַנט אין איר אייגענער נאַענטער פאַרגאַנגענהייט. זי האָט געוואָלט נאָר־זיין, האָט אָבער גלייך הרטה געהאַט.

ער האָט אַ רעזיגנירטער אַראָפּגעלאָזן דעם קאַפּ:
— צעשקין האָט אַוודאי אויפּגעדעקט מיין „סוד“ פאַר אַלעמען? — האָט ער פאַרזיכטיק זי געפאַרשט.

— דווקא נישט! — האָט זיך ביי איר אַרויסגעכאַפט — און מיינע געסט — האָט זי זיך הילפּלאָז צעשמייכלט — טיילן די זעלביקע מיינונג ווי מיינע שכנים...
— טאַקע? — האָט ער מיט באַגייסטערונג אָנגעכאַפט אירע הענט — טאַקע?
אַ מאַנאַט נאָך צביהס אויסשרייבן זיך פון שפיטאַל, האָט וואלאך פארבעטן עטלעכע מענטשן פונעם „פּאָלקס־פאַרבאַנד“ צו איר אין דעם אָפּאַרטמענט אויף אַ גלעזעלע משקה לכבוד איר געזונט ווערן. צווישן זיי זענען אויך געווען דער פאַרזיצער אהרן גלאזמאַן מיט זיין פרוי. הגם גלאזמאַן האָט זיך בחורוויוו גע־שדכנט צו איר, זענען זיי געבליבן גוטע פריינט. ער האָט אויך געקענט איר מאַן און געווסט וועלכע ענינים זי איז זיך אויסגעשטאַנען בעת זיין לאַנג־יעריקער אָפּ־געשלאַסנקייט אין סאַנאַטאָריע, און ווי בלומבערגס אַוועקגיין האָט געוויקט אויף איר. ער האָט זיך דעריבער געפרייט, וואָס זי האָט ענדלעך געפונען אַ פּאַסיקן מענטשן, און לויטן איינדרוק, אַ בעל־מידות און אַ גוטער חבר.

אַנקל זוסינקא האָט אַלעמען באַדינט און מיט אַלעמען געטרונקען „לחיים“, און וועדליק זיינע האַלב־פאַרשטעלטע אַנצוהערענישן און „פאַרליבטע“ אייגעלעך.

האַבן זיך די אַנדערע אויך אָנגעשטויסן, אַז דאָס היינטיק שמחהלע האָט אַ טאַפּלטן מיין... די געסט האָבן זיך ספּאַנטאַן גענומען קושן מיטן פּאַרל און זיי ווינטשן „מול־טובּ“. צביה האָט אַ פּאַר מאָל געוואָלט עפעס איינזענדן, אָבער וואלאַך איז אַריין מיט זייטיקע רייד און ס'איז צו דעם נישט געקומען...

אַרום האַלבער נאַכט, ווען די געסט זענען זיך צעגאַנגען, האָט מרס. בלומבערג אים געפרעגט מיט פּאַריבל:

— צו וואָס האָט איר געדאַרפט די אָנשטעלן, וואלאַך?

— דאָס זענען נישט קיין אָנשטעלן, טייערע! — האָט ער זי צאַרט אַרומגע־נומען — איך מיין עס ערנסט.

— אַט־אויב־אָ, — האָט זי געזוכט דאָס פּאַסיקע וואָרט — ווען אייער פרוי איז...

— גלייב מיר, צביה — האָט ער זי פּלוצים אויפגעהערט צו „אירצן“, און זי שטאַרקער צוגעדריקט צו זיך — אַז איר דאַרטן איז אַלץ איינס... פּאַרוואָס זאָלן מיר זיך שטערן אינעם ביסל פּרייד? — האָט ער געקוקט אין דער ריכטונג פון שלאַפּצימער...

אין מיטן פעברואַר איז וואלאַך געפאַרן מיט צביהן צו דער קאַנפּערענץ קיין ניו־יאָרק. די דירות אינעם צוויי־שטאַקיקן מויער זענען געווען פּאַרדונגען; פּאַר־זיכערט מיט יערלעכע קאַנטראַקטן, און לויטן מיאַמי איינפיר, באַצאַלט אין פּאַרויס פון די שכנים פאַר די צוויי לעצטע חדשים פון ווינשאַפט. אין־אויב־אַרום דעם הויף זענען די קוסטעס און דאָס גראַז געווען געשניטן און אַרומגעשאַרן; דאָס עלעקטריש ליכט אין די קאַרידאָרן און אין אַריינגאַנג האָט זיך אויטאָמאַטיש אָנגע־צונדן און פּאַרלאַשן אין צייט. מיט איין וואָרט — די צוויי האָבן פּאַרלאָזן זייער היים מיט אַ רויקן געמיט, און האָבן באַטראַכט די נסיעה און דעם קורצן אויפהאַלט אין דער גרויסער שטאָט, נאָך וואָכן פון קראַנקייט און עגמת־נפש — פאַר אַ פּאַרדינטער און נייטיקער צעשטרייאונג, אָדער ווי אַנקל זיסינקא האָט עס גערופן אַמעריקאַניש — פאַר זייער לאַנג־געגאַרטן „האַנימוך“.

דאָס פּאַרל האָט זיך אָפּגעשטעלט אין אַ האַטעל נישט ווייט פונעם זאַל, וווּ די קאַנפּערענץ איז פּאַרגעקומען. עס זענען דאַרטן, אגב, אויך איינגעשטאַנען אַנ־דערע דעלעגאַטן. וואלאַך האָט שנעל געשלאָסן קאנטשאַפט, דערציילט גוזמאות פון זיינע געזעלשאַפּטלעכע אויפטאונגען. אויף מאַרגן האָט ער זיך באַוויזן צו די זיצונגען מיט אַ סוויטע פון זיינע נייע באַקאַנטע, ווי ווער־ווייס, וואָס פאַר אַ

„פערסאנא גראטא“ ער וואלט געווען... צביה איז געזעסן לעבן אים, זי איז געווען בלאס און געערגערט. אַנקל זוסינקא האָט זיך פאַרענטפערט פאַר איר: — איך האָב פאַרגעסן, טייערע, אַז אין דיין זכות געפין איך זיך דאָ... זי האָט געוואָרפן אויף אים אַ שפיציקן בליק. — איך האָב דיך באַעוולהט, צביה, זאָג פאַרוואָס שווייגסטו? — האָסט נישט געדאַרפט אַזוי אַ טון ביינאַכט — האָבן טרערן געפינקלט אין אירע אויגן — איך האָב געמיינט, ס'האַרץ רייסט זיך אין מיר ווידער אָפּ... — זיי מוחל, טייערע, מיין ינגלשקייט... — האָט ער איר ליבלעך געשעפּט טשעט אין אויער — אַזאַ לאַנגע צייט אַליין... דערצו — האָט ער מיט אַמאַל גע-ענדערט זיין קול — גיי איך אויס נאָך דינע טריט... — זאָג מיר צו, אַז דו וועסט עס מער נישט טון...! — איך גיב דיר מיין וואָרט, טייערע!

מיט אַ פאַר נעכט שפעטער איז דאָס נעמלעכע ווידער געשען. אַנגעהויבן האָט וואלאַך גראַד מיט שטילע צערטלעכקייטן, און וואָס ווייטער אַלץ מער פאַר-כאַפט געוואָרן פון אַ תאוה־שגעון. זי האָט זיך קוים אַטעמענדיק אַרויסגעריסן פון אונטער זיין שווערן גוף, ביז זי איז ענדלעך אַ באַפרייטע, אַראָפּ פון געלעגער, און זיך האַלטנדיק מיט ביידע הענט ביים האַרצן, האָט זי אויסגעבראַכן אין אַ געוויין. ער האָט אויך געוויינט, זיך געזידלט מיט די ערגסטע ווערטער און זיך געשוואָרן, אַז ער וועט זי מער נישט באַלעסטיקן...

פאַר דער גאַנצער צייט פון זיין אויפהאַלט אין ניר־יאָרק, האָט וואלאַך נישט פאַרפעלט אַ טאָג מיטצוטיילן דעם פאַרזיצער פון צווייג, דעם שוין פריער־דער־מאַנטן אהרן גלאזער, זיינע מיינונגען און איינדרוקן פון דער קאַנפערענץ. היות, ווי יענער איז אויך געווען זיין נאָענטסטער שכן, האָט ער שוין פאַר איינוועגט זיך נאָכגעפרעגט אויף „זיין“ הויז, און פאַרענדיקט האָט ער שטענדיק דעם בריוו מיט פאַרדראָס, אַפילו מיט ווייטיק, וואָס ער האָט געלאָזן צביהן פאַרן אין דער „איסט“, מחמת די קעלטן דאָהי זענען גרויסע און ווירקן שלעכט אויף איר געזונט. עטלעכע טעג פאַרן צוריקקער האָט ער שוין אָפּן געשריבן, אַז איר האַרץ־צושטאַנד האָט זיך פאַרערגערט און ער וועט מוזן אַפלייגן די רייזע, מיט אַמאַל האָט זיך זיין קאָרעספּאָנדענץ איבערגעריסן, גלאזער האָט אין דעם געזען אַ שלעכטן סימן. ער איז געוואָרן שטאַרק באַזאָרגט און האָט אין אַן אַוונט אָפּגערוּפּן וואלאַכן אין האָטעל. ס'האָט זיך דערהערט אין עטלעכע מינוט אַרום אַ צעבראַכן קול פון אַ שווער־געטראָפּענעם מענטשן, וואָס האָט כליפענדיק איבערגעגעבן אַ צביה

האָט נעכטן געהאַט אַ נייע אַטאַקע, און נאָך איידער הילף איז געקומען איז זי אויס־געגאַנגען אויף זיינע הענט...

נאָכן טעלעפּאָנישן איבעררייד האָט זיך וואלאַך נאָך געזאַמט עטלעכע וואָכן אין שטאָט. ער האָט אַ פּאַר מאָל באַזוכט די קינדער אין דער היים־שול. ער האָט זיי געבראַכט מתנות און זיי צוגעזאָגט, אַז באַלד־באַלד וועט די מאַמע אַרויס פונעם „שפיטאַל“ און ער וועט זיי נעמען אַהיים. דאָס קליינוואַרג האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין באַגייסטערונג, צי ווייל זיי זענען שוין געווען צוגעבונדן צום נייעם וויינאַרט, צי זיי האָבן אים פשוט נישט געגלויבט...

די צווייטע וועלט־מלחמה האָט געהאַלטן ביים סוף. דאָ־און־דאָרטן זענען פאַבריקן אַריבער פון קריג־מאַטעריאַלן צו פרידלעכער פּראָדוקציע. אַנקל זוסינקא האָט דערשנאַפּט, אַז לאַנג וועלן די גוטע געשעפטן נישט דויערן, האָט ער פאַר־קויפט זיין טייל שותפות, דאָס מעבל, וואָס האָט זיך געפונען אין אַ „סטאַרעדוש“, און באַשלאָסן צו ווערן אַ פּאַלנער תושב אין דער שטאָט פון שטענדיקן זומער...

4

אין פאַרוויילונג־וואַגאַן האָבן זיך געפונען אַ פאַר צענדליק פּאַסאַזשירן פון ביידע געשלעכטער. מען האָט גערויכערט, געלייענט, געטרונקען. אַ שוואַרצער באַדינער האָט זיך שטיל אומגעטראָגן פון איינעם צום אַנדערן, געגאַסן פאַרביקע פליסיקייטן אין הויכע גלעזער מיט אייז און פאַרמישט מיט סאַדע־וואַסער, דער־לאַנגט וועמען מען דאַרף אַן אַנגעצונדן שוועבעלע און גע־יעס סערט..."

וואלאַך האָט געמיטלעך געבלאָזן דעם רויך פון זיין לאַנגן ציגאַר און זיך געלאָזט איינווייגן פונעם איינטאָניקן רעדער־גערויש. זיין צווייטע נסיעה קיין מיאַמי ביטש האָט אויך דאָס מאָל געזאָלט זיין מיטן עראַפּלאַן, נאָר מיט אַ טאַג פּרינער זענען די צייטונגען פול געווען מיט אַן אומגליקספּאַל. אַ מאַטאַר איז, נעמלעך, קאַליע געוואָרן אין יענער מאַשין און —

אַנקל זוסינקא איז דורך אַ קעלט איבערן חוט־השדרה ביים בלויון טראַכטן פון דער געשעעניש. ער איז געווען מיט אַלע חושים זשעדנע אַריינגעטאַן אין לעבן. דער מינדסטער געדאַנק, אַז ער וועט אַמאָל זיך דאַרפן שיידן מיט אַט דער גרויסער, ווונדערלעכער וועלט, האָט אים אויסגעקוקט אומגלויבלעך און פאַנטאַס־טיש. אויב אַזוינס זאָל ווען עס איז פאַרט טרעפן, האָט ער ביי זיך אָפּגעמאַכט, ווי

א חתונה אויפן בארג לבנון

עס וואלט זיך טאקע נאָר געווענדט אין אים אַליין, וועט עס מוזן זיין ערשט דעמאָלט, ווען ער וועט שוין האָבן פאַרזוכט פון אַלע תענוגי־העולם־הזה און דער־גרייכט אָן עלטער, ווען עס איז שוין רייף דער ווונטש זיך איינצוזאַמלען צו די עלטערן...

וואלאך האָט פּלוצים דערפילט אויף זיך פּינטלעך־נייגעריקע און אַפּלאַכע־רישע בליקן, ווי ער וואלט געווען עפעס אַן אויסטערליש באַשעפעניש, צי כאָטש אַ רעפּליקא פון אַ גראַטעסק־צייכענונג אין אַ סאַטירישער אויסגאַבע. די פאַרפּוצ־טע דאַמע קעגנאיבער האָט טאָקע געהאַלטן אין די הענט דעם באַקאַנטן רוסישן זשורנאַל „קראַקאַדיל“. אַ, דאָרטן, הייסט עס, האָט זי זיך, אַנגענומען מיטן סם־המוותדיקן חזוק צום מענטשלעכן מין, האָט ער אַן אויפגעלייגטער און אַ שמייכ־לענדיקער געקלערט. ער האָט איר טאָקע גלייך געלאָזט וויסן אויף טשיקאַוועסט זיין אַכטערוואַציע דורך אַ צעטעלע צוגעשיקט מיטן שוואַרצן באַדינער.

די פרעמדע איז דערפון ווייכער נישט געוואָרן. „זי האָט נישט געוויסט“, איז געווען איר שנעלער ענטפער, „אַז אויך ער באַלאַנגט צום זעלביקן מין...“ זי האָט זיך אַ הייב געטון און ער האָט דערזען פאַר זיך אַ הויכע, דינע פיגור. אירע אַפּצאַסן האָבן זי נאָך העכער געמאַכט. די געדיכטע, שוין אַ ביסל צו געדיכטע ברעמען, גאַרנישט לויט די היינטיקע שיינקייטס־באַגריפן, האָבן נישט פאַרשאַטנט אירע שאַרפע, דורכדרינגנדיקע, שיינע אויגן. זי האָט געוואָרפן אַ לעצטן פאַראַכט־לעכן קוק אויף אים און איז אַרויס...

אַנקל זוסינקא האָט זיך נישט באַליידיקט. ער האָט נאָך אַליץ געשמייכלט. ער האָט געוויסט פון דערפאַרונג, אַז פרויען הייבן־אָן מיט אַ פּריקרער, נעגאַטיווער באַציונג צו אים און ענדיקן ס'רוב מיט אַן אומפאַרשטענדלעכער צוגעבונדנקייט און פאַרליבטקייט. ער האָט זיך איצט געפילט, ווי מ'וואַלט אים מיט אַמאַל אַרויס־גערופן אויף אַ פאַרמעסט, וואָס זיין אויסגאַנג, איז ער זיכער געווען, וועט זיין לטובת זיין פּערזאָן. זיינע געדאַנקען זענען אין גאַנצן פאַרכאַפט געוואָרן פון דער נייער אַוואַנטורע, און לחלוטין אויסגעמעקט פון געדעכעניש די אַזוי אויך שוואַכע, ווי דורך אַ נעפֿל־געזעענע, געשטאַלטן פון דער אַרעמער עלזאן אינעם אַנשטאַלט; פון צביהן אויפן גרויסשטאַטישן בית־עולם, שוין אַפּגערעדט פון די ווער־ווייס־וויפל אַנדערע קרבנות, וועלכע זענען דורך אים פאַראומגליקט געוואָרן, צי געגאַנ־גען פּריצייטיק פון דער וועלט, וואלאַכן זענען פרעמד געווען גריבלענישן, חשבו־הנפש, מאַראַל און נאָך אַזוינע „אויסטראַכטענישן“ — „זיי זענען שיינע רעדנ־

סאַרטן, איז ער געווען איבערצייגט, ווי, למשל, שפילקעס, סטענגעס, קאַלירפולע קרעלן אינעם פרויען־טואַלעט.

ווען ער איז אַריין אין אַוונט אין „דיינער“ (וואַגאַן־רעסטאָראַן), האָט ער גלייך באַמערקט צווישן עולם די אויסגעטראַצלטע מיזאַנטראַפֿין. זי איז געזעסן אַליין מיטן רוקן צו אים ביי אַ טישל פאַר צווייען. וואַלאַך האָט אָנגעוויזן דעם הויפט־סאַרווער ווהיין אים צו פירן. די פרעמדע האָט אָפּגעמאַסטן ביידע מאַנסבילן מיט גרענעצלאַזן חידוש און שנאה און האָט זיך אינסטינקטיוו אַ הייב געטון פון שטול. אַלע ערטער זענען שוין דערווייל פאַרנומען געוואָרן און זי האָט זיך אַ רעזיגנירטע צוריקגעזעצט.

— וואָס וועט איר זאָגן אין אייער פאַרטיידיקונג? — זענען אירע ברעמען אַראָפּגעהאַנגען, ווי שווערע וואַלקנס און געדראַעט מיט שטורעם.

— גאַרנישט! אַבסאַלוט גאַרנישט! — האָט ער געקוקט אין דער שפייז־קאַרטע. און ווען דער קעלנער איז אָפּגעטראַטן מיט דער באַשטעלונג, האָט ער זיך לייכט פאַרנייגט און געזאָגט אויף רוסיש:

— מיין נאַמען איז וואַלאַך! מיט וועמען האָב איך דעם כבוד...?

זי האָט אויפגעשטעלט דעם „קראַקאַדיל“ פאַרן טעלער, ער זאל דינען ווי אַ באַריער צווישן איר און אים, און געגעסן שנעל, שנעל, כדי פטור צו ווערן פון דער אָנשיקעניש...

— איך מיינ, גוט־דערצויגענע מענטשן האַנדלען פון דעסט וועגן נישט אַזוי — האָט זיך דערהערט אין זיין קול אַ פאַרדראַסיקייט — איך בין אייך, ווי איך פאַרשטיי, נישט געפעלן...

— ניין! — האָט זי קורץ אָפּגעשניטן.

— איך דאַנק אייך פאַר אייער אָפּנהאַרציקייט, מאַדאַם! איר מעגט מיר גלייבן, אַז איך געפעל זיך אַליין אויך נישט — האָט אַנקל זוסינקא אָנגעהויבן זיינע פוילע שטיק.

— דאָס איז אייער עסק, נישט מיינער! — האָט זי אַן אָפּגעגעסענע, זיך אויסגעצויגן אין איר גאַנצער לענג, גרייט אוועקצוגיין. נאָר דאָ האָט זי פּלוצים דערזען ביים באַיאָרנטן מאַנסביל טרערן רינען איבער די צעפאַרענע באַקן, און זי האָט זיך צום צווייטן מאל אַראָפּגעלאָזן אויף איר שטול — ווישט גלייך אָפּ די טרערן! — האָט זי אים באַפוילן — עס עקלט מיך פון יעדן סאַרט סענטימענט־טאַליטעט...

וואלאך האט זיך, ווי א פאלגעוודיק קינד, געווישט דאס פנים און שולדיק געשוויגן.

— קומט! — האט זי ווידער א קאמאנדעווע געטון — מען קוקט אין אונז דזער זייט.

אנקל זוינקא האט ארויסגעכאפט דאס בייטעלע און באצאלט פאר בידן. זי האט נישט דערווידערט און אפילו אים מוכה-געווען מיט א דאנק.

זיי זענען ביינאנד ווידער אריין אין „פארוויילונג-וואגאן“. זי האט זיך, ווי א טורעם, געהויכט איבער אים און ארויסגערופן אין אים אן אומר, א צערודע-רונג, ווי עס טרעפט אפט ביי מענער, וועמענס באגלייטערניס זענען וויקסיקער פאר זיי. ער איז געווען צופרידן, ווען זיי האבן זיך אוועקגעזעצט.

— איצט קענט איר זיך פארמעל פארשטעלן פאר מיר! — האט זי געזאגט אין א טאן, גלייך זי וואלט עס טאקע ערנסט געמיינט.

— סעמיאן דאווידאוויטש וואלאך! — האט ער ארויסגעשאסן אויפן רוסישן שטייגער און זיך דערפילט מאדנע נארישעוואטע — און אייערער?

— ער וועט נישט אנטלויפן! — האט זי זיך פארטראכט. און אין א רגע שפעטער צוגעגעבן — איר קענט מיך רופן פאנא מארזעשא...

פאר די עטלעכע שטונדן פון דער נייער קאנטשאפט, האט וואלאך נישט גע-קענט אפמאכן ביי זיך וועלכע שטעלונג צו נעמען צו אט דער אריסטאקראטיש-פארריסענער, שיינער און שטארק קאפריזנער פאניענקע. ער איז זיכער געווען, אז זייערע באצינונגען וועלן זיך ענדיקן אזוי שנעל ווי די באן וועט דערגרייכן איר ציל און אפשר נאך פריער, מחמת נישט ער איז פון אזא טייג געקנאטן, מען זאל זיך מיט אים לייכטמוטיק אומשאפן, נישט זי איז פון די פירות, וואס לאזן זיך גרינג איינבייסן. און הגם עס וואלט אים געשמייכלט צו באזיצן א פרוי פון איר פארנעם און אויסזעהן, האט ער באשלאסן צו פארבייגן זיין איינגעבוירענע תאוה און קאפיטולירן. ער האט א בליק געטון אויף זיין האנטזייגערל און שטיל אבער פעסט געזאגט:

— איר וועט מיר פארגעבן, פאנא מארזעשא, איך בין א ביסל מיד...

— אויב נאר א ביסל, איז זיך נישטא וואס צו אילן, ביז צוועלף איז נאך א פולע שעה! — האט זי געענטפערט פונקט אזוי שטיל און קאטעגאריש. עס האט זיך געקענט דאכטן, זי דארף אים ארום זיך אויף אויסצופילן די ליידיק-געבליבענע צייט.

— איר האָט ליב צו הערשן איבער מענטשן! — האָט וואלאך ענדלעך פאַר-
לירן זיין געדולד.

— און איר? — האָט זי אים דורכגענומען מיט איר בליק און דערשנאַפט
מיט אַמאָל, וואָס עס טוט זיך אויף יענער זייט פון די כלומרשט-נאַכגיביקע אייגע-
לעך — איר זעט מיר נישט אויס צו זיין אַזאַ צדיק...

אַנקל זוסינקא האָט געוואַלט מאַכן אַ סוף צו דער פריקרער לאַגע און זיך
אַפטראַגן, נאָר עפעס אַן אומפאַרשטענדלעכער כוח האָט אים צוריקגעהאַלטן.
ער האָט באַמערקט, ווי אויף איר שייַן-פאַרמירטן פוס איז אַ טופליע לויז געוואָרן
און דאָס באַפרייטע קנעפל האָט צו אים ממזריש געוואַנקען ער זאָל עס פאַרשפּי-
ליען, וואלאך האָט זיך ספּאַנטאַן אַ בייג געטון און גלייך חרטה געהאַט.

— האָט איר אַנגעהויבן — פאַרענדיקט! — האָט זי אַנגעוויזן מיטן פינגער
אויפן שיכל, און בעת ער האָט זיך געפאַרקעט אין דער נידער, האָט זי אים אַ רגע
אַבסערווירט און אויסגערופן:

— אייך פאַסן נישט קיין לאַנגע קראַוואַטן, סעמיאַן דאַוידאַוויטש! אַ קורצער
האַלדזשיניפס וואַלט מער אויפגעטון פאַר אייער פיזאַנאַמיע — און ווי זי וואַלט
וועלן פאַרגיטיקן פאַר אירע שאַרפע ווערטער און מעשים פריער, האָט זי אים אַ
גלעט געטון איבערן שיטערן קעפל.

וואלאך האָט, ווי אַ שטוב־חיהלע, דערפילט אַ מתיקות פון איר באַריר. ער
האָט זיך נישט געקענט זאָט אַנקוקן אין איר לויטער, רייצנדיק, כאַטש בייזלעך
געשטאַלט. אַלע קרויודעס קעגן איר זענען מיט אַמאָל צערונען און אויף סיני
האָט זיך אין אים אַ וועק געטון אַ האַפענונג, אַז ער האָט אין זיינע גרויסע לאַפעס
אַריינגעקראָגן אַן איידלשטיין, וואָס ער וועט אים, אַפגעזען פון זיין האַרטקייט,
אויסשלייפן לויט זיין גוסט און געשמאַק. אַבער, נאָך איידער ער האָט באַוויזן צו
דערפירן זיין געדאַנק צו אַ ברעג, איז שוין די פרוי געשטאַנען איבער אים אין
איר גאַנצער מאַיעסטעטישער הויך און פון איר מויל, וועלכעס איז, דאַכט זיך,
געשאַפן געוואָרן פאַר די סאַמע ליבלעכסטע רייד, האָבן גענומען פאַלן ווערטער,
ווי שפענער:

— איר זעט אויס ווי אַ בער, סעמיאַן דאַוידאַוויטש, אַבער אין דער מינוט
כאַפט איר דעם אַנבליק פון אַ פאַרשלאַפענעם קאַטער. גייט רוט זיך אָפּ, מאַרגן
איז אויך אַ טאָג! — און די פאַנאַן מאַרזעשאַק איז פאַרשווונדן הינטער אַ טיר.
וואלאך האָט זיך מיט אַבלדיקע טריט אַוועקגעשלעפט צו זיין שלאָף-וואַגאָן.
דער כעס האָט אין אים געזאָדן, קיינער האָט זיך מיט אים נישט אַרומגעשפּילט

אזוי אכזריותדיק ווי אט די שעלמע. ער האט זי געזידלט מיט א נבול־פה, וואס פאסט פארן מאַרק אין זיך געגעבן דאָס וואָרט מער נישט האָבן צו טון מיט איר... אויף מאַרגן איז ער געווען פון די ערשטע צום פרישטיק. דער צוג האָט זיך שוין אַ צייט געטראָגן איבער דער פלאַרידער ערד, פאַרביי לויטער־צייכטיקע שטעטלעך. פון אומעטום זענען אַנטקעגן־געלאָפן פאַלמען־ביימער מיט צעשויבערט־לאַכעדיקע קעפּ, פריידיקע שלוחים פון אַן עקזאָטיש־וונדערלעכער וועלט. און געציילטע שטונדן וועט נעמען אן ענדע פון דער שווערמוטיקער, עגמת־נפשדיקער יאָזדע, און ער וועט אַריינפאַרן אין דער ליב־געוואָרענער שטאָט צו „זיין“ צוויי־שטאַקיקן מויער, וואָס איז איצט לעגאַל אין זיין באַזיך.

— גוט־מאַרגן, סעמיאַן דאָוידאָוויטש! — האָט ער דערהערט לעבן זיך אַ וויל־באַקאַנטע שטימע — עס איז לויבנסווערט פון אייער זייט, וואָס איר האָט אַנגענומען מיין עצה...

וואלאַך האָט זיך ערשט איצט געכאַפט, אַז ער האָט, פונעם גאַנצן הויפן קראַוואַטן, דווקא אַנגעטאַן אַ האַלדז־שניפּס, וועלכער האָט זיך ביי אים פאַרלע־גערט אין באַגאַזש. ער האָט זיך געערגערט ביזן ביין, ער האָט נישט געקוקט אין איר זייט. עס האָט געדאַרפט הייסן, אַז ער איז שטאַרק פאַרטון אין דער אכילה. זי האָט זיך איבערגעבויגן און גלייך געמאַכט דעם בינד אויף זיין אַרויסגעשפאַרטן גאַרגל:

— איר זענט ווי אַ צעלאָזן יינגל, מען דאַרף שטענדיק האַלטן אַן אויג אויף אייך.

— נעכטן בין איך ביי אייך געווען אַ פאַרשלאָפענער קאַטער — האָט אַנקל זוסינקא זיך ביטער באַקלאָגט.

— איר זענט אַ געמיש פון אַ סך מינים, סעמיאַן דאָוידאָוויטש! — זי האָט גערן, צי אומגערן פאַרטשעפעט זיין קני אונטערן טיש — נאָר צום בולטסטן מערקט זיך אין אייך דער טכויר...

וואלאַכן האָט אַ ברי געטון איר נאָענטקייט. גישט נאָר האָט ער פאַרהערט איר אומעלעגאַנטן מעטאפאָר, נאָר ער האָט איצט בכלל נישט געוויסט, וואָס ער שטופט אין ברייטן מויל אַריין. אים איז פלוצים איינגעפאַלן צו ווערן מער דרייסט מיט אַט דער פאַניענקע, אַפילו אַגרעסיוו. ער האָט אויסגעצויגן זיין האַריקע האַנט און זי אַנגענומען ביים קליינעם געטאַקטן קין.

— איך וואָלט אייך געקושט ביז פאַרגעסנקייט, פאַנאַ מאַרזעשאקא!...

זי האָט אויסגעלאָצט אויף אים אירע אויגן מיט אַזאַ שנאה און פאַראַכטונג, אַז די האַנט איז אים צוריקגעפּאַלן צום טיש, ווי אַ געליימטע. אַנקומענדיק אויפן מיאָמער וואַקזאַל, האָט אַנקל זוסינקא צוגערופן אַ טעקסי און זיך געהייסן אָפּפירן צו ״זיין״ נייער נחלה. בעת ער האָט זיך געעסקט מיטן באַגאַזש, האָט זיך די הויך־פּיסיקע דאַמע אַריינגעשאַרט אין דער קאַר און זיך פאַרוקט אין אַ ווינקל. וואלאַך האָט זיך באַזעצט אין צווייטן און שווער געשוויגן. ביים אַרויסשטייגן האָט זי אים דערלאָנגט איר ווייט־קאַרטל. — פאַרגעסט נישט מיין אַדרעס, סעמיאַן דאַוידאוויטש — האָט זי געזאָגט, גלייך ס'וואַלט גאַרנישט געשען צווישן זיי. וואלאַך האָט נישט געענטפערט, נאָר די מינע זיינע אויפן אַנגעבלאָזענעם פנים האָט, דאַכט זיך, גערעדט קלאַרע דיבורים...

עס זענען אַוועק עטלעכע טעג ביז ער האָט געבראַכט אין אַרדענונג צביהס וווינונג. ער האָט צונויפגעקליבן אירע פאַרבליבענע מלבושים און אַנדערע קליי־ניקייטן און זיי איבערגעגעבן צו אַ ווילטעטיקער געזעלשאַפט, וועלכע האָט גראַד דעמאָלט געהאַט אַן אויספאַרקויף. עס האָט נישט גענומען לאַנג און דער אַפּאַרט־מענט האָט באַקומען אַן אַנדער אויסזען און כאַראַקטער. די שכנים האָבן זיך די ערשטע צייט נאַכגעפרעגט אויף דער פאַרשטאַרבענער, געוואַלט וויסן ביי וועלכע אומשטענדן ס'אומגליק האָט געטראָפּן. באַזונדערס איז אין דעם געווען פאַראינטערעסירט אהרן גלאזער. וואלאַך האָט אַ פאַראומערטער דערציילט אמתע און אויסגעטראַכטע מעשיות און האָט דערביי געגאַסן מיט טרערן, אַז עס האָט געקענט רירן אַ שטיין. די פרויען זענען זיכער געווען, די מרס. בלומ־בערג האָט אין אים געהאַט אַ געטרייען מאַן. זיי האָבן זיך דערמאַנט ווי צערטלעך ער איז געווען בעת איר קראַנקייט, און ער איז ביי זיי געשטיגן נאָך מער אין חשיבות.

אהרן גלאזער האָט אויף אַ באַזוך ביי וואלאַכן אים אַ פרעג געטון:
— איר וויסט נישט, צביה האָט געלאָזן אַ שריפטלעכע צוואה?
אויף וואלאַכס פנים האָט זיך געלייגט אַ טרויער. ער האָט זיך שטיל אויפ־געהויבן און איז צו צו אַ שופּלאַד און האָט פון דאָרטן אַרויסגעצויגן דעם ״דאַקו־מענט״. יענער האָט אין דעם פּאַפּיר לאַנג געקוקט און האָט געזאָגט:
— איר וואַלט געדאַרפט פאַראייביקן איר נאָמען מיט אַ וואַגיקער סומע פאַר עפעס אַ נוצלעכן צוועק.

אַנקל זוסינקא האָט זיך דערפילט אַזש באַליידיקט:

— מיר דאַרפט איר עס דערמאָנען, חבר גלאזער? — איך האָב באַשלאָסן נאָך אויפן בית-עולם — האָט ער געליגנערט מיט אַ געבראַכן קול — מנדב צו זיין צען טויזנט דאָלער פאַר וועלכן צוועק אונדזער „צווייג“ וועט באַשטימען. דער גאַסט האָט אים, אַ גערירטער, געדריקט די האַנט. ער האָט דעם גרויס-מוטיקן „זשעסט“ דערמאָנט ביי יעדער באַגעגעניש מיט מיטגלידער. און ווען עס איז געקומען די צייט פון די וואָלן, האָט ער נאָמינירט וואלאַכן פאַרן פאַרזיצער און זיך איינגעשטעלט ער זאָל אויסגעקליבן ווערן. ער האָט זיך נישט געדאַרפט אַ סך מ'זען, מחמת ס'רוב האָט שוין געוואָסט פון זיין צוזאַג און פון זיין ברייט-האַרציקייט בכלל. אים איז אויך צוגעטיילט געוואָרן כבוד ביי דער יערלעכער ראַיאָנער קאָנפערענץ. מען האָט אים דאַרטן, נעמלעך, דערוויילט פאַרן עקזעקוטיוו-סעקרעטאַר, אַן אַמט, וואָס ווערט באַטראַכט נישט נאָר פאַרן העכסטן, נאָר אויך פאַרן סאַמע פאַראַנטוואָרטלעכסטן.

וואלאַך האָט אָבער נישט געהערט צו דעם סאַרט מענטשן, וועלכער קען זיך צופרידנשטעלן מיט אַזוינע קלייניקייטן. זיינע אַמביציעס זענען געלאָפן פיל העכער. ער האָט מיט דער צייט אויך אַריינגעשטעלט אַ פוס אין דער „צדקה-פעדעראַציע“. די לעצטע האָט געשטיצט כמעט אַלע יידישע אינסטיטוציעס אין שטאָט, בתוכם די „ביראַ פאַר יידישער דערציונג“, אין וועלכער ס'זענען געווען אָנגעשלאָסן די מערסטע העברעיִשע שולן, צווישן זיי די פאַר פונעם „פאַלקס-פאַרבאַנד“, וווּ די לימודים זענען געפירט געוואָרן אויף יידיש.

אַנקל זוסינקא איז געוואָרן דער אַפיציעלער פאַרטרעטער פון זיין „צווייג“ הן אין דער „ביראַ“, הן ביי די „קאַרפן-קעפ“ פון דער פעדעראַציע, מחמת אויך אַהין זענען דערגאַנגען זיינע גרויסצוגיקע רייד און צוזאַגן.

ווען די ערשט-דערמאָנטע אַרגאַנען האָבן געמוזט, צוליבן וואָס פון דער יידישער באַפעלקערונג, פאַרברייטערן זייער טעטיקייט און זוכן אַ גרעסערן ווייני-אַרט, האָט מען אָנפאַרטרויט דעם „אַרכיטעקט“ טיימאָן וואַלטש, ווי ער האָט שוין איצט געהייסן אין די קרייזן, איבערצובויען אַן אַלטן, אָפגעלאָזענעם בנין, וואָס עפעס אַ פילאַנטראָפ האָט געשאַנקען, און אים פאַרוואַנדלען אין אַן אייגענער, פערמאַנענטער היים. וואלאַך האָט אַריינגעלייגט אַ סך מי און כוחות אין אַט דער אונטערנעמונג. אים האָט זיך שטאַרק געוואָלט אויסנעמען ביי דעם קלאַס יידן. ער האָט ביי די פאַרהאַנדלונגען, זוי ביי די זיצונגען בכלל, לאַנג געברייעט אויף זיין הילצערנעם ענגליש, געמישט מיט מאַמרי חז"ל, אַלץ כדי צו איבערצייגן זיינע צוהערער ווי טיכטיק און עקאָנאָמיש ער פירט אַן מיט דער אַרבעט...

הגם די פני האבן שטארק אונטערגעשמייכלט אויף זיין מאדנער רעטאָריק, אויף זיין זעלבסטזיכערקייט, האבן זיי פון דעסט וועגן זיך באַצויגן צו אים מיט אַפשיי. דער עיקר האבן אימפּאַנירט די אומפּאַרשטענדלעכע "תורות", וואָס ער האָט אַריינגעבראַקט, מחמת זיי זענען, נעבעך, געווען שטומפיק אויף דער עברי און באַטראַכט דעם צעפּאַרענעם פּאַרוועניו פּאַר אַ גוואַלדיקן למדן...

אויף זיינע אַפּטע באַגעגענישן מיט קאַנטראַקטאָרן און "רעיל-עסטייט"-לייט אין שייכות צום קהלישן בנין, האָט דער פיפיקער וואלאך זיך אַ סך דערוואַסט סיי פון היזער-בוי, סיי פון באַדן-ווערט פונעם תלמודישן ווערטל "אדם קרוב לעצמו", האָט ער קודם כל געלערנט דעם פּשט, איינצוהאַנדלען פאַר זיך עטלעכע "סטראַטעגישע" ערד-שטחים מיטן צוואַג אויף גרויסע רווחים אין דער נאַענטער צוקונפּט... אַנקל זסינקא האָט זיך דעמאָלט ארוימעטראַגן איבער די גאַסן פון גרויס מיאַמי אין זיין נייעם קאַדילאַק מיטן פּאַרנעם פון אַן אַריענטאַלישן פּאַשאַ, צו וועמען עס געהערט כאַטש אַ האַלבע שטאַט און די צווייטע העלפט בעט זיך צו געהערן צו אים...

אַפילו אין סאַמע ברען פון זיין פאַרהאַוועטקייט האָט וואלאך נישט פּאַרגעסן די הויך-פיסיקע פּאַניענקע. ער האָט איר אַפּגעשטאַט אַפּט אומזיכטבאַרע וויזטן אין די אַוונטן. דאָס הייסט, באַטראַכט פון דרויסן איר פּרעכטיק-שיינע ווילע ביי די רויקע וואַסערן פונעם איינגוס. אַריינגעקוקט אין די האַלב-באַלויכטענע רחבות-דיקע צימערן, אויסגעמעבלירט אין אַלטן שפּאַנישן סטיל מיט פּרעסקאַס אויף די ווענט. ער האָט זי אַפילו איינמאַל געזען ליגן אויסגעצויגן אויפן טעפּיך און טוליען צו זיך אַ גרויסן, שווייגנדיקן, מילך-ווייסן הונט מיט אומעטיקע אויגן. ער וואָלט געקענט שווערן, אַז די פּיר-פיסיקע באַשעפעניש האָט געהאַט אַ סך ענלעכקייט צו איר באַלעבאַסטע. ער האָט דאָרטן קיין מענטשלעכן וועזן נישט באַמערקט. אַט די מערקווירדיקע פרוי איז געווען פאַר אים אַ רעטעניש, און כאַטש ער האָט גוט געדענקט איר איינלאַדונג, האָט ער דאָך אַפּגעלייגט די באַגעגעניש פון טאַג-צו-טאַג.

אין אַן אַוונט, ווען זיין קאַר האָט זיך אַפּגעשטעלט נישט ווייט פון פּאַנאַ מאַרזעשאַס היים, און ער האָט זיך געלאָזן מיט שטילע טריט צו אירע פּענצטער, האָט אים דערשנאַפּט דער גרויסער, צעוואַקסענער כלב, וואָס האָט זיך גראַד גע-פונען פאַר דער טיר צווישן די קוסטעס. ער האָט פּלוצים גענומען בילן מיט אַזאַ רציחה, ווי ער וואָלט זיך וועלן קאַמפּענסירן פאַר זיין לאַנג שטומעניש אין הויז. אַנקל זסינקא האָט זיך שטאַרק דערשראָקן. ער האָט, ווי ס'רוב יידן, אויפ-

געצויגענע אין די קליינע שטעטלעך פון מזרח-איראפע, נישט געהאט קיין גרויס ליבע פאר אַט דעם מין שטוב-חיה. און בעת ער האָט זיך פאַרצווייפלט „געראַנגלט“ מיט זיין אַנפאַלער, האָט זיך דערטראַגן צו אים אַ הויך, כמעט היסטעריש געלעכט-טער פון אַריינגאַנג. דאָרט איז געשטאַנען די פאַנאַ מאַרזעשקא אין אַ רויטן מאַרגן-ראַק, וואָס האָט שטייף אַרומגענומען איר דינעם, שלאַנקן גוף, און — — פראַשע פאַנאַ, נעמט אַוועק פון מיר אַט די רעוונדיקע באַשעפעניש! —

האָט וואלאַך זיך געבעטן ביי איר.

— די שטראַף קומט אייך! — האָט זי נישט אויפגעהערט צו חוזקן — ערשטנס, פאַר דער פאַרשפעטיקונג, צווייטנס, פאַר נישט לאָזן וויסן וועגן אייער קומען — זי האָט ענדלעך אַ רוף געטון דעם הונט, און דער מיט אַנגסטן-באַ-שלאַגענער אַנקל זוכינא האָט זיך אַריינגעוואַקלט אין הייז אַריין.

— אויף וואָס דאַרפט איר האָבן אַזאַ אומפריינטלעכן קאַמפאַניאָן? — האָט

ער נאָך אַלץ שווער געאַטעמט האַלטנדיק אַן אויג אויפן וויסן תכשיט.

— ער ווייזט זיך אַרויס פאַר פיל מער פאַרטרוילעך, ווי אַ סך שטייליקע

מענטשעלעך — האָט זי אינטאַנירט די לעצטע ווערטער, קוקנדיק אויף וואלאַכן.

— איר האָט מיך איינגעלאָדן צו זיך, כדי מיך צו באַליידיקן, פאַנאַ

מאַרזעשקא?

— דאָס אייך! כאַטש איך צווייפל שטאַרק צי אייך קען מען באַליידיקן! צום

קלאַרסטן האָב איך עס געזען ביי דער „ביראַ“-זיצונג. לייט האָבן זיך דאַרטן

אַמוזירט, ווי איר האָט אַ תל געמאַכט שעקספירס לשון, און —

— וואָס, איר זענט דאַרט געווען, פאַנאַ מאַרזעשקאַ? — האָט ער אויסגערופן

מיט פרייד — הייסט עס, איר זענט אַן אונדזעריקע! און איך האָב געמיינט...

— נעמט מיר נאָר נישט אַריין אין אייער קאַטעגאָריע, סעמיאָן דאָוידאָ-

וויטש! נאָר אויב איר מיינט מיט „אונדזעריקע“, אַז איך שטאַם פון יידן... — האָט

זי אַ ווייל נאָכגעטראַכט — יא, מיינע עלטערן זענען עס געווען, כאַטש זייער

שטאַרק פאַלאַגניזירט. ווען נישט היטלער ווייס איך נישט, צי מיר האָבן געדאַרפט

זיין עפעס אַנדערש, צוריקגערעדט, וואָס פאַר אַ געמיינשאַפטלעכעס האָב איך

שוין מיט יידן...

וואלאַך האָט זיך נישט געקענט אַפגעבן קיין חשבון, נאָר אים האָט פאַר-

דראָסן איר לעצטע באַמערקונג. אַליין אַן אַפאַרטוניסט, מיט אַ מאַראַליש-וואַקל-

דיקן כאַראַקטער, איז ער, ווי עס ווערט דערציילט וועגן די אַמאָליקע אונטער-

וועלטניקעס אין דער יידישער וואַרשע, גרייט געווען זיך איינצושטעלן פאַרן

ידישן כבוד. אמת, ער וואלט מיט איר דערפאר נישט איבערגעריסן, נאך מער.
ער האט אין דער לעצטער מינוט אפילו געפונען א שטיקל זכות אויף איר.

— טראכט נישט אויס אויף זיך אזוינע זאכן, פאנא מארזעשקא! אייער
אנוועזנהייט דארטן ווייזט, אז שטארקע פעדים בינדן אייך צו יידן...

— שטארקע פעדים! — האט זי געמאכט צו קליינגעלט זיין אינטערפרעטאציע
— איך פיר אן מיט דער ביבליאטעק, טאקע פונעם אפענעם לייען-זאל האב איך
געהערט אייערע פלודערייען.

אנקל זוינקאן האט פלוצים ארומגענומען א ווארעם געפיל. ער האט מער
נישט געהערט אירע שטעכווערטלעך. ער האט זיך מער נישט געשראקן פאר דער
זויסער בעסטיע, וועלכע איז איצט געלעגן א רווקע ביי אירע פיס. זיין כוח-
הדמיון האט זיך צעשפילט. ער האט זיך געזען ווי דער אייגנטימער פון אַט דעם
ליבלעך-אָנגענעם, שיינ-אַריסטאָקראַטישן הויז. דער באַזיצער פון אַט דער פאר-
בעמער, יחוסדיקער דאַמע, ווי זי וואָלגערט זיך פאַר אים, ווי דער הונט אויפן דיל,
לעכצנדיק נאָך זיינס אַ צערטלעכקייט, נאָך זיינס אַ וואָרט. ער האָט זיך, משמעות,
פאַרגאַלאַפירט אין זיינע פּאַנטאַזיעס, מחמת ער האָט מיט אַמאַל געפונען זיינע
שווער-באַשוכטע רגלים אויף דער עלעגאַנטער סאַפע, און צו זיין שטויבונג האָט
אַ הילך געטון אַ ניכטער קול, באַגלייט פונעם כלבס בילן:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ מאַניער ביי אייך אַזעלכער, סעמיאַן דאָוידאָוויטש?
ווי זענט איר דערצויגן געוואָרן, אין אַ שטאַל

וואלאך האט זיך אומגעלומפערט אויפגעשטעלט און זיך אנטשולדיקט, און
אין אַ מינוט שפעטער געזאָגט, גלייך דער געדאַנק וואָלט אים איצט טאַקע איינ-
געפאַלן:

— ווי איך פאַרשטיי, דאַרפט איר מיך דאָ האַבן, ווי למשל, דעם הונט, און
אפשר נאָך ווינציקער...

— איר זענט אַ סך קלוגער, ווי איך האָב געמיינט, סעמיאַן דאָוידאָוויטש! ווי
האַט איר דען אַנדערש געקענט קלערן? — האָט זי זיך ליליתדיק צעשמייכלט —
מיין פאַרשטאַרבענער מאַן, פאַן מאַרזעשקי, איז געווען אַ בילד-שיינער מאַנסביל!
— נאָר באַמערקנדיק זיין געפאַלנקייט, האָט זי שנעל צוגעגעבן — פון דעסט וועגן
וואָלט ער געווען צופרידן, ווען איך פאַרבינד זיך מיט איינעם פון אייער גלייכן...
— זי איז אַנטשוויגן געוואָרן, גלייך די זכרונות וואָלטן אַפּגעשטעלט אויף אַ רגע
דעם שטראָם פון אירע רייד — איבעריקנס, — האָט זי פאַרענדיקט — איז דאָס
געווען זיין לעצטער ווינטש...

וואלאכס אַרויסגעשפּאַרטע אַפּלען זענען געווען פול מיט ווונדער. ער האָט שוין געהערט פון אַ סך צוואות, אָבער —

— איך בעט אייך, פּאַנאַ מאַרזעשא, האָב איך אייך גוט פאַרשטאַנען? — דאָס הייסט, האָט ער זיך געפּלאַנטערט — דער פּאַן איז נישט געווען קעגן אַ צווייטער הייראַט, בתנאי...

— בתנאי דער צווייטער זאָל אויסזען בלויז שענער פאַרן טייל — האָט זי אים אַרויסגעהאַלפּן.

— איז ווער הייסט אייך אים פּאַלגן? — האָט זיך ביי וואלאכן אַרויסגעכאַפּט — אַנטאַפּנדיק דערביי אַ פאַרבאַרגענעם דופּק...

— איר זענט נישט נאָר אַ געוויסנלאָזער אויסוורף, סעמיאַן דאָוידאָוויטש, איר זענט אויך אַ גוטער פּסיכאָלאָג, נאָר אַזאַ זאַך, וואָס איר האָט ערשט פאַר געשלאָגן, קען געטון ווען — האָט זי אַ פּינטל געטון מיט אַן אויג, ווען מען איז אויף דער זייט די פּופּציק, שפּעטער לעבט אַ פּרוי פון מיין גראַד בלויז מיט דערינערונגען, בפרט ווען זיי זענען אַנגענעמע...

אַנקל זוסינקאן איז מיט אַמאָל מיאוס געוואָרן דאָס זשאַנגלירן פון ווערטער. ער האָט ביי זיך אַפּגעמאַכט, וואָס ס'זאָל נישט זיין די סיבה פון איר וועלן זיך פאַרבינדן מיט אים, איז אים, אין לעצטן סך-הכל, אַלציינס. איבעריקנס, קען די צייט אַ סך זאָכן ענדערן... ער האָט אַצינד, ווי ביים סאַמע אָנהייב פון זייער קאַנט-שאַפּט, געהאַט אַ שאַרפּן באַגער צו איר. ער וואָלט זי אַן צערעמאַניעס איינגעקלאָ-מערט אין זיינע האַריקע אַרעמס און איר געגעבן צו פאַרוזכן נישט די צירלעך-מאַנירלעכע, פּאַנסקע ליבע, נאָר די אויפגעברויזטע ליידנשאַפט פון אַ פּלעבייער. און ווי זי וואָלט דערשנאַפּט, וואָס ס'קומט פאַר אין קאַפּ פון דער צעשווומענער גאַרילע אין מענטשן-געשטאַלט, האָט זי סוחריש און קאַלט אים געלאָזט וויסן:

— אייערע כּוונות, סעמיאַן דאָוידאָוויטש, וועלן אפשר קענען רעאַליזירט ווערן, אויב איר זענט געזונט פּריי פון וועלכע ס'איז שטריקלעך...

— פּאַנאַ מאַרזעשא! — האָט ער אויסגערופן כלומרשט אַ באַלידיקטער — צי מיינט איר, אַז איך בין פעיק אויף...

— יא, איר זענט פעיק! — האָט זי אים איבערגעריסן — איך וויל נישט, מען זאָל טייטלען אויף מיר מיט די פינגער... און ביז איר וועט דאַקומענטאַריש עס נישט קענען דערווייזן, זאָל אייער פּוס נישט איבערטעטן מיין שוועל!

ביי דער טיר האָט זי אים דערלאָנגט די האַנט. ער האָט אומויליק זי באַ-רירט מיט די ליפּן און איז אַרויס...

אין אױנט האָט וואלאַכן דערוואַרט אַ פּינלעכע סצענע ביים „הויז-בוי“ קאַמיטעט“. ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז די פענצטער-ראַמען פונעם איבער-געבויטן בנין זענען איבער נאַכט לויז געוואָרן. די ציגל האָבן זיך אָנגעהויבן פּלוצים צו קרישלען, און ס'איז דאָ אַ געפאַר אַ גאַנצע וואַנט זאָל איינפאַלן. מען האָט געקוקט מיט חידוש אויפן „אַרכיטעקט“ און צוויידייטיק געשמייכלט. אָבער אַרנאָלד ראָזען, אַ צוריקגעצויגענער געשעפטסמאַן, שרייבער און רייזדער, וועל-כער האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצן קהלישע הזיקות, איז אַרויס מיט אַ „ויצעקו“:

— וווּ זענען געווען אייערע אויגן, מר. סיימאָן וואלאַטש? וווּ איז אייער פּאַכ-מענישקייט?

אַנקל זוסינקא איז פון אַזאַ „ברוך הבא“ היפש צעטומלט געוואָרן. ער האָט נאָך רעכט נישט באַנומען, וואָס אַזוינס ס'איז פאַרגעקומען, ווי ראָזען האָט אים מכבד געווען מיט נאָך ערגערס, כאָטש די רייד זענען געווען מער געווענדט צו זיינע קאַלעגן :

— ווי טרויט מען עס אָן אַזאַ אונטערנעמונג אין די הענט פון אַ... פון אַ... מלמד? — האָט ער נישט געפונען קיין פּאַסיקערן עפיטעט. קיינער האָט נישט גע-קענט האַלטן ראָזענען פאַר אַ מיטשולדיקן, מחמת ער איז דעמאָלט געווען אוי-סערן שטאַט.

— „פאַרדן מי!“ (אַנטשולדיקט!) — האָט זיך וואלאַך מיט אַמאָל אויפגע-שטעלט און האָט אַפילו, מעשה-באַלעבאַס, אַ פעטשל געטון אין טיש — אַזוינע זאַכן טרעפן! און איר וויסט דעם אַנטיפּאָד פון „מלמד“? — האָט ער געקוקט דרייטט אויף זיין אַנפאַלער.

ראָזען האָט זיך עס גרינג אָנגעשטויסן. אַ סימן, ער האָט אַראַפּגעוואַרפן פון זיך דאָס רעקל און האָט געוואַלט שליכטן דעם עסק אויפן אַמעריקאַנישן שטייגער. — „קאַם-אַן, יו-סאָן-אַף-איי...!“ (קום, דו הינטישער זון!) — האָט ער זיך נישט געוואַלט אייננעמען. עס האָבן זיך אָבער אַריינגעמישט די אַנדערע און האָבן צו קיין געשלעג נישט דערלאָזן... אַנקל זוסינקא איז זייט דעמאָלט שטאַרק געפאַלן אין אַנזען אויך ביי די מענטשן, הגם ער איז ווייטער געבליבן אַ מיט-גליד אין די צוויי דערמאָנטע קערפּערשאַפטן...

וואלאַך האָט יענע נאַכט גרינטלעך אַרומגעטראַכט דעם ערשט-געשעענעם אינצידענט, און איז געקומען צו דער אומגעריכטער מסקנא, אַז זיין פאַרבינדונג מיט דער פּאַניענקע קען נישט נאָר פאַרריכטן זיין מערכה ביי די „יהודים“, ניערט,

זי, מיט איר, שטעל און פאַרנעם, קען פאַר אים אויסטרעטן אַ שטעג צו פיל הער-
כערע פּאַזיציעס אין דער געעזלשאַפט. און טון וועט זי עס נישט אַזוי צוליב אים,
נאָר מחמת אייגענער גאווה און פרעסטיזש. ס'איז דערפאַר געבליבן ביי וואלאכן
אונטערצואיילן זיין אַדוואַקאַט אַרויסצוקריגן געזעצלעך שיידונגס-פאַפירן אויפן
גרונט, פאַרשטייט זיך, וואָס זיין פרוי, עלזא וואלאכס גייסטיקער צושטאַנד איז
אומקורירבאַר און האַפּענונגסלאָז...

מיט אַ חודש שפּעטער האָט וואלאַך פאַרדונגען זיין אַפּאַרטמענט און האָט
זיך אַריינגעקליבן אין זיין געחלומטן „ליבע-נעסט“. אָבער שוין די ערשטע נאַכט
האַט ער איבערגעלעבט אַ שטאַרקע אַנטווישונג. פּאַנאַ מאַרזעשאַק האָט אים אָנגע-
וויזן אויף אַ צימער אין איר גרויסן הויז, און אים דערקלערט:

— דאָס איז מיין בייטראַג, סעמיאַן דאָוידאָוויטש, און איר — האָט זי אים
נאָך אַלץ „געאירצט“ — וועט זאָרגן פאַרן איבעריקן...

אָבער נישט אַזוינע זאַכן זענען אים איצט געקראַכן אין קאַפּ אַריין. ער האָט
שטיל געפליסטערט צו איר :

— טייערינקע, האָבן מיר דען נישט קיין בילכערס וואָס צו טון? — און די
אויגן זיינע האָבן זיך פיבערדיק צעגלאַנצט...

— נישט היינט! — האָט זי זיך צעגענעצט — איך בין מיד! איבעריקנס, שאַ-
נעוועט אייערע כוחות, סעמיאַן דאָוידאָוויטש — האָט זי זיך מאַדנע צעלאַכט.

— סעמיאַן דאָוידאָוויטש — האָט ער איבערגעקרימט און זיך אָנגעבלאַזן.
— ווי-זשע זאָל איך אייך רופּן?

— ביי מיין מאַמען האָב איך געהייסן זוסינקא — האָט ער זיך פאַר איר
געפיעשטשעט — און זי האָט מיך נישט „געאירצט“.

— נו, קיין מאַמע בין איך נישט! און אַ נאָמען ווי „זוסינקא“ — האָט זי
פאַרדרייט מיטן נעזל — איז נישט לויט מיין געשמאַק, נאָר אויב דו ווילסט... —

זי האָט אַ פּאַכע געטון צו אים מיט דער האַנט און איז אַוועק אין איר צימער.
וואלאַך האָט פאַרביסן די ליפּן און האָט זיך אַריינגעלייגט אין בעט, נאָר גע-
שלאָפּן איז ער נישט. ער, וואָס האָט זיך, בדרך-כלל, ווינציק אָדער גאַרנישט

גענומען צום האַרצן, איז איצט געווען געערגערט און באַליידיקט. ער האָט געהאַט
אַ שטאַרקן פאַרלאַנג אויפצוברעכן איר טיר און פּאָדערן זיין רעכט, אָבער זיין

געניטקייט האָט אים אונטערגעזאָגט, אַז מיט זיין אַלטן וועג וועט ער לסוף מער
אויספירן...

ביים פרישטיק האָט אים דאָס שוואַרצע שטוב-מידל געלאָזט וויסן, אַז די

באלעבאסטע איז מיטן הונט אוועק שפאצירן. אַנקל זוסינקא האָט געגעסן און דער
 כעס האָט געברענט אין אים. ער האָט זיך דערמאָנט אין איר נעכטיקער באַמער-
 קונג, אַז די וווינונג איז איר בייטראַג צו דער ווירטשאַפט און ס'איבעריקע, דאָס
 הייסט, די אויסגאַבן פון אויפהאַלטן דאָס הויז און באַשפּייזן זי, די דינסט און די
 פאַרשאַלטענע חיה, וועט גיין פון זיין קעשענע. ער האָט געטראַכט נאָך היינט אָן
 ענדע צו מאַכן פונעם מיאוסן פאַרס און זיך אַרויסציען...

פּלוצים האָט זיך דערטראַגן צו זיינע נאָזלעכער אַ פּריש-פּרימאַרגנדיקער
 הויך, ווי מען וואָלט אַריינגעטראַגן אין עס-זאַל אַ בינטל יאַסמין-בלומען. ער האָט
 זיך אומגעקוקט און האָט זי דערווען אין איר גאַנצער וווקסיקייט מיט דער ווייסער
 בעסטיע ביי דער זייט.

— אַ גוט-מאַרגן זוסינקא! — האָט זי זיין נאָמען אויסגעצויגן ווי אויף אַ
 דין שטריקעלע — איך האָב גאַרנישט געוואָסט, אַז דו שלאָפּסט אַזוי שפּעט! —
 זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אויף דער סאָפּע און פאַרוואָרפן די הויזע פּיס אויפן
 אַנשפּאַך. איר שלאַנקער גוף האָט זיך גאַרנישט געוואָלט אונטערגעבן דער עלטער.
 ס'האָט זיך שווערלעך געגלויבט, אַז אַט די רייצנדיקע פּרוי איז שוין אַריבער
 די פּערציק — פאַרוואָס שוויגסטו, זוסינקא?

— ס'איז נישטאָ וואָס צו רעדן! — האָט ער איינגעהאַלטן דעם צאָרן — דו
 באַהאַנדלסט מיך ערגער ווי אַט דעם — האָט ער אַנגעוויזן אויפן קלב, וואָס איז
 געלעגן אויפן ווייכן טעפּיך ביי איר צוקאַפּנס, — איך וועל אַזוינס מער נישט דער...
 — קום אַהער זוסינקא! — האָט זי אים מיט אַ פינגער געוואַנקען צו אָן

אַרט אויף דער צווייטער זייט פון דער סאָפּע — קום אַהער זוסינקא!
 וואלאַך האָט אליין נישט געוואָסט, וואָס עס ברענט אין אים מער דער רוגן,
 צי די תּאוּה, צום סוף האָט דאָס לעצטע מנצח-געווען. ער האָט זיך לעפּיש אויפ-
 געהויבן פון טיש, און האָט זיך מיט זיין פּולער שווערקייט פּלוצים אַראָפּגעלאָזן
 לעבן איר און באַדעקט אירע ליפּן מיט זיין מויל. זי האָט זיך שלאַנגיש-פּלינק
 אַרויסגעמאַכט פון זיינע האַריקע אַרעמס, און איר צונג האָט זיך, ווי אַ רוט, צע-
 קנאַלט איבער אים:

— שעמען דאַרפסטו זיך, סעמיאַן דאַוידאַוויטש, מיט אַזאַ אויפפירונג, נישט
 אַנדערש, ווי דו קומסט פון וואָלד! מען דאַרף דיך שטענדיק האַלטן אין צוים! —
 האָט זי אויף אים געפּייערט, און אין אַ מינוט שפּעטער צוגעגעבן שוין אין אַ
 מילדערן טאָן — איך האָב בדעה מיט דיר צו רעדן וועגן אַ וויכטיקן ענין —
 זעץ זיך אַט דאָ, זוסינקא — האָט זי אים גערופן צום פּריערדיקן אַרט.

וואלאך האָט זיך אָוועקגעזעצט. ער האָט טאַקע איצט דערמאָנט אין אַ צע-
רייצטן בער, ביי וועמען מען האָט ערשט אַרויסגעריסן פון אונטער די לאַפעס אַ
געשמאַקן ביסן. אין די ווינקלען מויל האָט זיך געווייסלט אַ שוים. ער האָט שווער
געאַטעמט און עפעס ביז געברומט. זי האָט באַמערקט וואָס ס'קומט פאַר אין אים.
זי האָט מיט איין האַנט געגלעט דעם ווייסן ליבלינג, מיט דער צווייטער — וואלאַכס
אויסגעפליקט קעפל. ווען ער האָט זיך באַרוקט האָט זי אָוועקגעלייגט זיין האַריקע
האַנט צו זיך אויף דער ברוסט. ער האָט, ווי דורך אַ שלאַף־געטראַנק, געהערט
פון אויבן אַראַפּנידערן אירע רייד כאַטש ער האָט קוים באַנומען זייער באַדייט,
מחמת נייע האַפּענונגען האָבן זיך אַ צינד געטון ביי אים אין האַרצן. אַבער וואָס
לענגער זי האָט גערעדט, אַלץ מער האָט ער זיך אויסגעניכטערט, און ביים סוף
האָט ער זיך אַזש אויפגעכאַפט פון דיל מיט אַ ווילדן געשרי, גאַרנישט לויט
זיין מידה...

— דו ווילסט מיך באַראַבעווען? — האָט ער זיך נישט געקענט קאַנטראַלירן
— דו ווילסט אָוועקנעמען מיין אַפּגעשפּאַרטע מי און האַרעוואַניע?
זי האָט זיך נישט גערירט פון אַרט. נאָר אויף אירע שייַן־פאַרמירטע ליפּן
האָט זיך צעשפּילט אַ געהיימיספּולער שמייכל:
— אפּשר איז מרס. בלומבערגס מויער דיין אַפּגעשפּאַרטע מי און האַרעוואַ-
ניע — האָט זי אים דורכגענומען מיט אירע אויגן.
— פון וואַנען ווייסטו? כ'מיין, דו האַסט זי געקענט...? — איז וואלאַך בלייך
געוואָרן.

— מאַכט עס דען אַן אונטערשייד? — האָט זי נאָך אַלץ געשמייכלט ליגנדיק
אויף דער סאַפּע. פון דער איינגעצויגענער בלוזע האָבן זיך גערונדיקט אירע
בריסט, ווי אַ צייטיקע פּרי, און זיך געריסן פון זייער געפאַנגשאַפט.

ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפּערן. אין אים איז געוואָקסן אַ פאַרלאַנג
אַריינצולאָזן זיינע קנאַכיקע פינגער אין איר אויסגעשטרעקט העלדזל און שטום
מאַכן איר צונג. אַבער נישט נאָר האָבן אים געשראַקן די קאַנסעקווענצן פון אַזאַ
האַנדלונג, נאָר די ווייסע בעסטיע האָט פון איר ווינקל געלוערט אויף אים, ווי זי
וואַלט זיך אַנגעשטויסן, וואָס עס ראַיעט זיך אין אים.

— דער מויער איז איצט מיין אייגנטום — האָט ער זיך צוריק געפונען —
מיין אייגנטום לויט די געזעצן פון לאַנד —
— האַסט באַגלייבטע עדות דערפאַר?

— איך האָב איר „צוואה!“ — האָט וואלאַך פעסט אַרויסגעזאָגט און גלייך

צוגעגעבן אַ פאַרביטערטער — אפשר וואָלטן מיר געשמעסט וועגן עפעס אַנדערש דעם ערשטן טאָג פון אונדזער הייראַט?

ס'זענען אַוועק עטלעכע טעג אָן שום ענדערונגען. דאָס שוואַרצע שטוב־מיידל האָט געקאַכט און סערווירט די מאַלצייטן. דאָס פאַרפּאַלק איז געזעסן אָפּגעשיידט, ווי פרעמדע, ביי ביידע עקן טיש און שטום געגעסן, אָדער די פּאַנאַ מאַרזעשקאַ, ווי זי האָט זיך נאָך אַלץ גערופן צווישן אירע גאַר נאָענטע, האָט געפּלוידערט מיטן קלב. און דווקאַ מיט אַ ווייכער שטימע און מיט די ליבלעכסטע ווערטער, אָפּנים, נאָך מער אויפצורייצן די „גאַרילע“ קעגנאיבער, און אין אַוונט האָט זי זיך פאַרשלאָסן מיט אים אין איר צימער, ווידער טאַקע זוסינקאַן אויף צעפּי-קעניש...

וואלאַך האָט נישט געזען קיין אויסוועג פון דער פאַרפּלאַנטערטער לאַגע, ס'ידן איבערצורייסן מיט איר, פאַרקויפּן דעם מויער און פאַרלאָזן די שטאַט. אָבער אַלע דריי זאָכן זענען אים נישט געווען צום האַרצן. די צוועלף דירות, ווי די איבעריקע אינוועסטירונגען האָבן אים אַרײַנגעבראַכט אַ היפּשן רווח, אויסצו-בייטן דעם היגן קלימאַט אויף אַן אַנדערן וואָלט פשוט געווען אַן אומזין, און דאָס וויכטיקסטע — די הויך-וויקסיקע יפּיפּיה האָט אים אין גאַנצן באַהערשט און באַוועלטיקט. ער האָט קיינמאַל פּרײַער אַזוי נישט באַגערט צו אַ פּרוי ווי צו איר, כאַטש זי האָט אים דערנידעריקט און באַליידיקט...

ס'האַט אָפּט געטראָפּן, ער זאָל זיך אומשלייכן אין די נעכט ביי איר צימער אַן אויפּגערעגטער, אַן אָנגעצונדענער אַזוי לאַנג, ביז דאָס וואַרטשען פונעם הונט דאַרטן זאָל אים צוריקטרייבן אַן אָפּגעשוואַכטן, אַ הילפּלאָזן, צו זיין געלעגער... אין איין נאַכט אָבער האָט זיך איר טיר געעפּנט. ס'איז געווען אַזוי אומגע-ריכט, אַז ער איז שטיין געבליבן אַ רגע מיט דער קליאַמקע אין האַנט אַ געפּלעפּ-טער און קוים געקענט כאַפּן דעם אַטעם. דער חידוש איז געווען, וואָס פון דער פאַרהאַסטער באַשעפּעניש האָט מען נישט געהערט קיין שאַרף, גלייך ס'וואָלט דאַרט פון איר קיין זכר נישט געווען. נישט אַנדערש, ווי די פּאַניענקע האָט זי געלאָזן ביי דער שוואַרצער דינסט אין איר קאַמער איבערצונעכטיקן. וואלאַך האָט אין דעם געזען אַ גוטן רמז, און ער האָט זיך מיט אַ ראַומאַך אַ לאַז געטון צו זיין זוּיב מיט אַלע רעכט פון אַ פאַרהייראַטן מאַנסביל, אָבער נאָך איידער ער האָט דערגרייכט איר בעט, האָט דאָס ליכט אים אַ שניט געטון אין די אויגן.

— צו וואָס פאַר אַ געלעגנהייט דאַרף איך פאַררעכענען אַזאַ וויזני, זוסינקאַ? — האָט זי אים געפּרעגט מיט אַ וואַך קול, בעת יענער האָט זיך מיט פאַרדראָס

געריבן די קוקערס. מ'האט געקענט זיכער זיין, אז זי האט אויף אים געווארט די גאנצע צייט...

— ביסט מיין פרוי, ביסטו נישט? — האט ער ארויסגעזיט צווישן די ציין, ער האט אויסגעזען נעבעכדיק און צוטרעגן — ביסט מיין געזעצלעכע פרוי...! — האט ער איר הייס געפליסטערט אין פנים אריין.

— אמת, זוסינקא... אבער אין אלץ...! — האט זי ארויפגעלייגט אירע ארעמס אויף זיין האַריקן נאָקן.

— וואָס ווילסטו פון מיר? — האט ער זיך געבעטן ביי איר און האט פיבער-דיק אומגעבלאנדזשעט איבער איר האלב-אַנטבלויזטן גוף — וואָס ווילסטו פון מיר? — בלויז אַביסעלע באַוואַרעניש! — האט זי גערעדט איינגעהאַלטן און מיט אַ פאַרבאָרגן שמייכעלע. זי האט זיך פלוצים דערמאָנט, ווי זי האט אַמאָל ערגעץ געלייענט, אַז דער גרויסער שריפטשטעלער און מאַראַליסט פון „יאַסנאַיאַ פּאַ-ליאַנאַ“ האט נאָך אויף די עלטערע יאָרן שטאַרק געמאַטערט אַ פאַרצערנדיקע תּאוּוה צו ווייבער — פאַרגעס נישט — האט זי אים געוואָרנט — דו ביסט מער נישט קיין יונגעראַנטשיקל...!

וואלאך האט זיך נישט דערקענט. זייט ער האט זיך געטראָפן מיט אַט דער לאַנג-פּיסיקער שעלמע האט אים מער דער שכל נישט געדינט. איר יעדעס וואָרט האט אים געטראָפן אין סאַמע האַרצן אַריין. ער איז געווען זיכער, אַז ער וועט זי איבערלעבן, כאַטש זי איז געווען די יונגערע...

— וואָס-זשע דאַרף איך טון דיך צו באַוואַרענען? האט ער געפרעגט אַ רע-זיגנירטער.

— שרייב איבער, זוסינקא, מרס. בלומבערגס מויער אויף מיין נאָמען? — האט זי געזאָגט פאַרטראַכט און בלומרשט פאַרדאָנהט.

— איצט? גלייך? אין מיטן נאַכט? — האט ער אומגעפירט זיינע ליפן איבער איר אַקסל.

— ניין! — האט זי זיך נישט פאַרלאָרן — לאַז איבער ביי מיר איר צוואַה, ווי אַ משכּוּן — האט זי גערעדט כמעט רייד, ווי די חומשידיקע תּמּר צו איר שווער יהודה, הגם זי האט פון ביידע קיינמאָל נישט געהערט — ביז דו וועסט די זאך דערליידיקן לעגאַל.

ער האט, ווי אַ טרענירטע חיה, אַוועקגעשפּאַנט צו זיין צימער און בעת-מעשה האט פון דעסט וועגן ביי אים דער קאַפּ נישט אויפגעהערט צו אַרבעטן ווי אַזוי

דעם דאָקומענט צוריק צו קריגן. אין עטלעכע מינוט שפעטער האָט ער עס איר דערלאַנגט אין דער האַנט און באַמערקט מיט אַ הייזעריקלעך-געבראַכן קול:
 — נאַ, אָט האַסטו דעם פּונט פּלייש, אַנטאַניאַ!...
 זי האָט לאַנג באַטראַכט דאָס פּאַפּיר פּון אַלע זייטן און האָט עס ערגעץ שנעל באַהאַלטן. און אויפן שלאַפּציער האָט אין יענער נאַכט אַראַפּגענידערט דער געגאַרטער שלום און די אומגעצוימטע לוסט...

5

ווען וואלאך האָט זיך באַוווּן, נאָך אַ לאַנגער אַפּוועזנהייט, ביי אַ מיטינג פונעם „פּאַלקס־פּאַרבאַנד“, האָט עס אַרויסגערופּן גרויס שטוינונג צווישן די מיטגלידער. קלאַנגען האָבן זיך שוין פּון לאַנג צו זיי דערטראַגן וועגן זיין נייעם שידוך. ס'איז קיינעם, פּאַרשטייט זיך, נישט איינגעפּאַלן, אַז ער וועט אַנהאַלטן די אבלות דאָס רעשט פּון זיין לעבן, אָבער אויף אַזאַ איילעניש, אַפּילו אין די מיאמער אומשטענדן, וווּ הייראַט און אויס־הייראַט, איז ביי אַ טייל פונעם עלטערן דור יידן געוואָרן אַ וואַכעדיקער ענין, האָבן זיי זיך נישט געריכט. באַזונדערס האָט זיך שטאַרק גע־נומען צום אַרצן אהרן גלאזער, פאַר וועמען אַנקל זוסינקא האָט אַכט געשפּילט, בעת צביהס קראַנקייט, דעם איבערגעגעבענעם מאַן און חבר. ער האָט אַנגעהויבן צו פּאַרדעכטיקן, אַז צו־אָדער־אָרום דער קראַנקער פּרוי זענען אַפּגעטון געוואָרן נישט קיין „כשרע“ זאַכן. ער האָט באַשלאָסן אויסצופּרוּוון וואלאכן, צי וועט ער ענדלעך אַפּשטעקן די צען טויזנט דאָלער פאַר אַ ווילטעטיקן צוועק אויף צביהס נאָמען, ווי ער האָט צוגעזאָגט. ער האָט צוערשט געטראַכט צו כאַפּן מיט אים אַ שמועס פּריוואַט. ער האָט אָבער באַלד חרטה געהאַט און אים גענומען עפּנטלעך אויפן צימבל:

— חבר וואלאך איז צו אונדז זיכער געקומען מיט אַ סופּריז! — האָט דער פּאַרזיצער מודיע געווען ביים מיטינג, און האָט טאַקע אָן לאַנגע שהיות אים גע־געבן דאָס וואָרט.

וואלאך, וואָס האָט נישט דעמאָלט און נישט איצט בדעה געהאַט צו האַלטן זיין צוזאָג, און האָט דערוואָרט צוליב דעם אַ סך אומאַנגענעמעלעכקייטן, אויב נישט נאָך ערגערס, האָט פּון דעסט וועגן געצויגן אַהער. ס'איז פאַר אים געבליבן ס'איין־ציקע אָרט, וווּ ער האָט געזאַסן ביז היינט פּון אַן אומפּאַרדינטן דרך־אַרץ און

אפשיי, און ווו ער האָט זיך מער-זויניקער געזעלשאַפטלעך אויסגעלעבט. ער האָט פאַר די יידן צוגעגרייט אַ לאַנגע דרשה, וועלכע ער האָט געגלויבט, זיי וועלן זי גלאַטיק אַראַפּשלינגען, אַ דרשה, ווי דורך שלויקייט און רמאות האָט מען ביי אים אַרויסגענאַרט זיין גאַנץ פאַרמעגן, אויסגעליידיקט זיינע קעשענעס ביז אַ סענט. ער האָט מיט קיין וואָרט נישט דערמאַנט זיין פרוי און איבערגעלאָזן פאַר זיינע צוהערער צו ספקולירן פון וואָנען ס'איז געקומען אויף אים דער בראַך. הגם ס'איז געווען אַ סך אמת אין זיינע רייד, האָט עס דערווייל לכל-הפּחות, נישט גע- האַלטן מיט אים אַזוי שמאַל. די מאַרזעשקא האָט בהדרגהדיק און מיט ישׁוב-הדעת אים צוגעטיילט לעפעלעך „ליבע“ און טאַקע גלייך און אפשר נאָך פּרונער, איינ- געקאַסירט סוחריש איר לויך. אָבער ס'זענען נאָך געבליבן ביי אים „קניפּלעך“, פון וועלכע זי האָט נישט געוואָסט...

בעת וואַלאַך האָט גערעדט. האָט זיך דער עולם געכאַפט, אַז ער האָט זיך, פאַר דער צייט פון זיין דערווייטערונג, זייער געענדערט. די זקנה האָט זיך פּלוצים אָנגערוקט אויף אים. די בעריש-כיטרע אייגעלעך האָבן געקראַגן אַ נכנעדיקן אַפּגלאַנץ. נאָך מער האָבן פאַרשטאַרקט אַט דעם איינדרוק די אַראַפּגעלאָזטע טאָר- בעלעך אונטער זיי. די געלבלעכע הויט אויפן צעפאַרענעם פנים האָט זיך געפאַל- דעוועט און ביים ברייטן מויל פאַרמירט גראַבנס. לכתחילה האָט זיך געדאַכט, אַז זיינע רייד, ווי זיין אויסזען, האָט ביי דער עדה אויפגעוועקט מיטלייד און איינזע- ניש. אָבער וואָס לענגער ער האָט געברייעט, אַלץ שטאַרקער איז געוואָקסן דער אומצוטרוי צו אים. אויף גלאַזערן האָבן יענעמס רמזים נישט געמאַכט דעם מינדסטן רושם. ער איז זיכער געווען, אַז אַט דער אין גרונט פּרעמדער פאַרשוין, וועמענס פאַרגאַנגענהייט איז פונקט אַזוי טונקל ווי זיינע מעשים, האָט נישט אַנדערש ווי פאַרלוירן זיין געלט אין „סטאַק-מאַרקעט“. דאָס אַליין האָבן, נישט ער, נישט אַנדערע, באַטראַכט פאַר אַ בייז אַדער אַ חטא. וואָס עס האָט אים יאָ שאַקירט און אַפילו געקרענקט, איז געווען די פאַרטאַכלעוועטע סומע אויף צו פאַראייביקן דעם אַנדענק פון דער ווער-ווייס אונטער וועלכע אימשתענדן געשטאַרבענער צביהן. ער האָט אין אַזאַ האַנדלונג נישט נאָר געזען ביוש און פאַרשוועבונג פון איר געדעכעניש, נייערט — אַ שאַרפע אַפלייקענונג פון יענעמס כלומרשטידיקער טריי- הייט און איבערגעגעבנקייט ביים לעבן. ער איז נאָך דער זיצונג צוגעגאַנגען צו וואַלאַכן און האָט הויך אויפן קול אויסגערופן:

— איר וואַלט זיך געדאַרפט שעמען צו קומען אַהער... — ער האָט נישט געענדיקט, נאָר זיך אויסגעדייט צו אים מיטן רוקן און איז אַרויס. אויף אים

קוקנדיק האָבן כמעט אַלע אַנדערע אויך אזוי געטון. וואלאַך איז שטיין געבליבן אַ פאַרלאָרענער. אים האָט, אפשר צום ערשטן מאל, אויסגעפעלט לשון. ער האָט געזען ווי עס לעשן זיך אויס די עלעקטרישע לעמפלעך, ווי דער זאָל ווערט אָפּגע-ליידיקט. ער האָט זיך אַוועקגעשלעפט מיט מידע טריט צו דער קאַר מיטן פיינ-לעכן געפיל, אַז ער ווערט אויסגעשלאָסן פון קהל. דאָס ערגסטע איז געווען, וואָס אין דער היים האָט אים קיין בעסערס נישט דערוואַרט. כל זמן די פּאַנאָ מאַרזעשאַק האָט געהאַלטן אין אַרויסצאָפן ביי אים זיינע מזומנים און ווערט-פאַפּירן, האָט ער נאָך געקענט פּוועלן ביי איר אַ ביסל פּריינטלעכקייט אין עולם-הזה, אזוי שנעל אָבער ווי איר האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ער באַזיצט מער נישט פון אַט די מינים, האָט זי זיך אומגעקערט צו אירע פּריוועדיקע שטיק, — חיוקן און באַליידיקן אים דורכן טאַג, און אין די נעכט זיך פאַרשפּאַרן מיטן וויסן ליבלינג אין איר צימער איבערלאָזנדיק אַנקל זוסיקאָן אַליין זיך צו פייניקן מיט זיינע נישט-געשטיל-טע תּאוות...

פאַרנדיק פון מיטינג האָט וואלאַכן אַרומגענומען, היינט מער ווי אַלעמאַל, אַ בענקשאַפט נאָך אַ וואַרעמער און פּרידלעכער היים, וווּ ס'זאָל אויף אים וואַרטן אַ ליבנדיקע און איבערגעגעבענע פּרוי. פאַרשיידענע ווייבלעכע געשטאַלטן האָבן זיך געמיניעט פאַר זיינע אויגן, צום אַפּטסטן עלזאַס און צביהס, אָבער זיי האָט ער שנעל און מיט שרעק געטריבן פון זיך. ער האָט זיך, ווי אויף צו להכעיס, געמאַלן דאָס אומעגלעכע, נעמלעך — די פּאַניענקע האָט פּלוצים געביטן איר באַ-צונג צו אים. זי נעמט אים אויף, ביי זיין צוריקקער, מיט אַפענע אַרעמס, מיט ליבלעכע ווערטער. עס ווערן איינגעשטעלט צווישן זיי נאָרמאַלע פאַרהעלטענישן — די קאַר האָט זיך געיאָגט איבערן „וועניצישן וואַסער-בריק“. די נאַכט איז געווען אַ מילדע, אַ לויטערע. פון ווייטן האָבן שעמערירט פּיל-פאַרביקע ליכטער, זיך געשפיגלט אין גלאַטן איינגוס. ער האָט געוויסט, אַז דאַרטן, ביי די ברעגן, ציען זיך אומענדלעכע רייען מיט הייזער, וווּ מען פאַרברענגט אַצינד ביי טעלע-וויזיע, ביי קאַרטן, אין שמועסן. פון די אַפענע פענצטער טראָגן זיך געלעכטערס, מוזיק, אַ זאָרגלאָזע פּרייד... און די בענקשאַפט ביי אים איז געוואָרן שאַרפּער, דערדריקנדיקער און איז אַריבער אין אַ מורא, (ער האָט לעצטנס געליטן פון אַ סך „מוראס“!). אַז די שעלמע וועט אים לסוף ענג-מאַכן אין הויז און ער וועט זיין געצווינגען עס צו פאַרלאָזן...

ער האָט זי אָבער אין דעם אומזיסט הושד-געוועזן די שלאַנק-פּיסיקע אַוואַנטוריסטקע איז געווען, ווי אַ סך פון איר גלייכן, פול

מיט אַבערגלויבן און מאַדנע איינרעדענישן, זי האָט געהאַט טעגליכע-ומענות צו דער השגחה פאַר צוועמען ביי איר דעם מאַן אין די סאַמע בליענדיקסטע יאָרן, פאַר שטראָפן זי מיט קינדערלאַזיקייט. און זי האָט אויסגעלאָזן איר ביטער געמיט צו זיין בחירה-היצורים, צום מענטשן, דער עיקר — צום מאַנסבילישן טייל. זי האָט אויף קיינעם פריער נישט אָנגעווענדט איר סאַדיום אין אַזאַ מאַס, ווי אויפן „לע-כערדיקן זאַק“, ווי זי האָט איצט וואלאַכן גערופן. זי האָט וואָס ווייטער אויסגע-פונען אַלץ מער שפּיצלעך אים צו מאַטערן און וויי צו טון. אַבער זיך אַפצוואַגן פון אַט דער „זאַבאווע“ האָט זי בשום-אופן נישט געטראַכט...

ווען דער אויטאָ איז ענדלעך פאַרפאַרן פאַר דער ווילע, איז ער שטאַרק איבערראַשט געוואָרן. פון דאָרטן האָבן זיך געריסן מעכטיק-רוישיקע פּיאַנע-טענער. אמת, אין אויפנעם-זאָל איז געשטאַנען אַזאַ אינסטרומענט, נאָר קיינער, דאַכט זיך, האָט זיך צו אים נישט צוגערירט. ס'איז געווען אַ שטום און פאַרשלאָסן שטיק מעבל, גלייך ס'וואַלט דאָ בלויז געדינט פאַר אַ שיינדל און אַנקל זוסינקא האָט עס אויפגעהערט צו באַמערקן. ער האָט פאַרהאַלטן זיינע טריט. די מוזיק איז אים פאַרגעקומען באַקאַנט. ס'איז געווען, האָט ער זיך גלייך דערמאַנט, דער פינאַל פון וואַגנערס אַפּערע „די וואַלקיריע“, ווי די יונגפרויען לויערן איבער שלאַכטפּעלדער, און ווי נאָר זיי דערזעען, אַ קריגס-העלד האַלט ביים פאַלן, כאַפן זיי אים אַריין אין זייער רייטוואַגן און טראַגן אים אַוועק, דורך בליצן און דונערן, אין „וואלהאלאַ“, אינעם היכל פון די אומשטערבלעכע...

וואלאַך האָט געוואָרפן אַ בליק אין פענצטער און איז געוואָרן נאָך מער בשתומם. אים האָט זיך אויף אַ רגע אויסגעוויזן, אַז נישט די פאַניענקע זיצט דאָרט איבער די ביינדלעך פון דער פּיאַנע, נאָר טאַקע איינע פון וואַגנערס אויסגעטראַכט-טע שטורעם-מויזן. די מאַרזעשאַ איז געווען שטאַרק פאַרענדערט. דאָס שייך אַבער שטרענג פנים איז איצט געווען נאָך שענער און שטרענגער. ס'האַט אַפּגע-שפיגלט די עמאַציעס און רעגונגען פונעם רעשיק-דעמאַנישן אינהאַלט. זי האָט אומרויק געוואָרפן דעם צעשוּיבערטן קאַפּ אין אַלע זייטן, און די אויגן, גרויסע, אויפגעריסענע, האָבן געשאַסן מיט פּונקען און מיט מאַדנער אומגעדולדיקייט, ווי די פינגער וואַלטן נישט אייליק גענוג און נישט שלמותדיק גענוג אַרויסגעבראַכט איר אויפגעברויזטן געמיט-צושטאַנד.

דאָס גאַנצע בילד האָט אויסגעזען משונהדיק-וויילד און פאַנטאַסטיש. נאָר באַלד איז פאַר וואלאַכן קלאַר געוואָרן די סיבה פון איר פּלוצימדיקן אויסברוך. אויף דער פּיאַנע האָט זיך געהויבן אַ פאַטאַגראַפיע פון אַ מערקווירדיק-שיינעם און

העלדישן מאַנסביל אין אַן אַפֿיצירן־אונֿיפּאַרם מיט אַ סך אַפֿצייכענונגען אויף דער ברוסט. ס'איז אַן ספּק געווען דער פּאַרשטאַרבֿענער פּאַן, פּאַר וועמען זי האָט אַצינד אויסגעגאַסן איר פּאַרליבטקייט און טיפּע בענקשאַפּט...

מיט אַמאַל זענען אירע בליקן געבליבן הענגען אויפן פענצטער. אַ שמיכל האָט פּאַרקרימט אירע ליפּן. זי האָט מיטן ווייז־פינגער געוונקען צום צעטומלטן און צעשראַקענעם וואלאַכן ער זאָל אַוויינגיין. אַנקל זוסינקא האָט זיך גענומען שאַרן צו דער טיר, און ווען ער האָט זי געפנט האָט אין זאָל געהערשט אויף אַ מינוט אַ טויטע שטילקייט, נאָר באַלד האָט די פּאַניענקע אַרויסגעפּלאַצט אין אַ היסטערישן געלעכטער:

— פאַן מאַרזעשאַקא! — האָט זי זיך געווענדט צום בילד און גערעדט דורך טרערן און געלעכטער — זעסט, אַט דער־אַ פּאַרנעמט איצט דיין אַרט אין דעם הויז!...

זי האָט זיך אַ בייג געטון צום קלאַוויר און ווידער איז די לופּט פּאַרהילכט געוואָרן פּון אַן עקסטאַזישן געוויכער. איר שפּילן האָט זיך געטראָגן אויף די העכסטע טענער, הייס, ליידנשאַפּטלעך, איראַציאָנעל, גלייך זי וואָלט אַפּגעריכט אַ געצנדינסט צום מולך. וואלאַך האָט זיך געכאַפּט פאַרן קאַפּ און האָט זיך אַ מידער, אַ פּאַרווירטער, אַוועקגעשלעפּט צו זיין צימער. ער האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין בעט און פּאַרצויגן איבער זיך די דעקע. אַבער אויך אַהער זענען אַריינגעדֿרונגען וואַנגערס טרונמפּירנדיקע קולות־וברקים. ער האָט געוואָלט זיך אַפּרייסן פּון געלעגער און צוריקלויפן אין גאַס, נאָר די כּוּחות האָבן אים פּאַרלאָזן. ער איז געלעגן אַ הילפּלאָזער, אַן אַפּגעשוואַכטער. די פּיינלעכע איבערלעבונגען פּון דער לעצטער צייט האָבן זיך משתתף־געווען מיט די געשעענישן פונעם היינטיקן אָונט און האָבן אים געדריקט, ווי אַן איבערגעלאָדענע משא. ער איז ענדלעך אַריינגע־פּאַלן אין אַ הינערפּלעט. שטיקלעך זכּרונות פּון זיין קינד־הייט האָט זיך געוועקט אין אים, לאַנג־פּאַרגעסענע קלייניקייטן זענען פּאַרבייגעשוומען און נישט געוואָרן, נאָר צום אַפּסטן האָבן זיך געצונדן פאַר אים, ווי פּייערלעך אין דער נאַכט, עלזאַס און צביהס געשטאַלטן, הענרי און ראָזעטס קינדערשע פּנימלעך, געצונדן און געלאַשן...

אין פארלאג „יידבוך“ זענען ביז איצט דערשינען

- (1) י. ל. פּרץ — דריי חסידישע דערציילונגען
- (2) ת. ש. קאָזדאַן — מעטאָדיק פון יידישער שפּראַך און ליטעראַטור
(אויספאַרקויפט)
- (3) י. י. טרונק — כעלעמער חכמים
(אויספאַרקויפט)
- (4) שלמה סיימאָן — אַמאָליקע יידן
(אויספאַרקויפט)
- (5) פּראָפ. ליבמאַן הערש — אויף דער גרעניץ פון צייטן
- (6) יצחק פּערלאָוו — אין אייגענעם לאַנד
- (7) י. י. טרונק — דער פּריילעכסטער ייד אין דער וועלט
(אויספאַרקויפט)
- (8) ש. סיימאָן — תּוֹך ייִדישקײַט
- (9) ג. ב. מינקאָוו — זעקס ייִדישע קריטיקער
- (10) אברהם זאָק — אין אומרו פון יאַרן
- (11) יוסף רייך — וואָלד אין פּלאָמען
- (12) מ. זו. בערנשטיין — אין לאַבירינטן פון תקופות
(אויספאַרקויפט)
- (13) לעאָן קאַברין — מיינע 50 יאַר אין אַמעריקע
- (14) יצחק פּערלאָוו — דזשנבעליאַ (ראַמאַן)
(אויספאַרקויפט)
- (15) ברוד ריווקין — ה. ליזויק — זיינע לידער און דראַמאַטישע ווערק
- (16) מלכה לי — דורך קינדערשע אויגן
(אויספאַרקויפט)
- (17) יעקב פּאַט — די לערערין אסתר
- (18) שלמה סיימאָן — וואָרצלען
- (19) מנחם באַריישאַ — עטייען
- (20) משה דלוזשנאָווסקי — דערציילונגען און דראַמען
- (21) לעאָן בערנשטיין — ערשטע שפּראַצונגען
(אויספאַרקויפט)
- (22) משה אייזענבוך — געלעבט הינטער קראַטן
- (23) פ. מיניץ (אַלעקסאַנדער) — ייִדישער אומקום אין פּראַנקרייך
- (24) דוד איגנאַטאָוו — „אַפּגעריסענע בלעטער“
- (25) חיים גוטמאַן (דער לעבעדיקער) — פּאַמפּאָדור
- (26) נח גאַלדבערג — אויף צעוואַרפענע וועגן
- (27) י. ה. פישמאַן — פּריער און שפּעטער
- (28) ל. לאַטאָוין — אַ חתינה אויפן באַרג לבנון
- (29) משה דלוזשנאָווסקי — ווי אַ בויס אין פעלד (ראַמאַן)

די ביכער זענען געבונדן אין לוקסוס־איינבונד.

Impreso en la Argentina
Printed in Argentina
Copyright by:
L. LASAVIN
Miami-Beach

Hecho el Depósito que marca la ley

Industria Argentina

ESTE LIBRO SE TERMINO DE IMPRIMIR EL DIA 10 DE FEBRERO DE 1958,
EN LOS TALL. GRAF. "ZLOTOPIORO HNOS.", SAN LUIS 3149. BS. AIRES

L. LASAVIN

A Wedding on mount Lebanon

And other stories

"IDBUJ"
BUENOS AIRES
1958